

**Київський національний торговельно-економічний
університет**

В.П. Колосова

**ФІНАНСИ МІЖНАРОДНИХ
ІНСТИТУЦІЙ В УКРАЇНІ**

Монографія

Київ 2016

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

УДК 339.7(477)
ББК У268
К61

Автор В.П. Колосова, канд. екон. наук, доц.

Рецензенти: І.Г. Лук'яненко, д-р екон. наук, проф., заслужений діяч науки і техніки України, Національний університет «Києво-Могилянська академія»;
Л.В. Лисяк, д-р екон. наук, проф., Університет митної справи та фінансів;
М.В. Тарасюк, д-р екон. наук, проф., Київський національний торговельно-економічний університет.

*Рекомендовано до друку вченою радою Київського національного
торговельно-економічного університету
(протокол № 8 від 26 грудня 2016 р.)*

Колосова В.П.

К61 Фінанси міжнародних інституцій в Україні : монографія /
В.П. Колосова. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. –
504 с.
ISBN 978-966-629-817-4
DOI: 10.31617/m.knute.2016-1368

У монографії розкрито сутність фінансових ресурсів міжнародних інституцій в економічному розвитку країни. Розроблено інституційні засади щодо залучення фінансової допомоги міжнародних фінансових інституцій. Визначено етапи розвитку співробітництва України з Міжнародним валютним фондом у межах кредитних програм та їх впливу на соціально-економічний розвиток країни. Удосконалено положення до порядку підготовки, реалізації, моніторингу і завершення проектів економічного і соціального розвитку України та методологічні засади оцінки ефективності використання ресурсів міжнародних фінансових організацій. Розвинуто підходи до бюджетного планування залучення коштів міжнародних інституцій відповідно до положень програмно-цільового методу планування бюджету. Узагальнено та систематизовано досвід залучення міжнародної фінансової допомоги інших країн.

Видання призначене для фахівців та наукових працівників, викладачів, студентів ВНЗ у галузі фінансів.

УДК 339.7(477)
ББК У268

ISBN 978-966-629-817-4

© Колосова В.П., 2016
© Київський національний торговельно-
економічний університет, 2016

ЗМІСТ

Передмова	6
------------------------	----------

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади залучення та бюджетного планування фінансових ресурсів міжнародних інституцій	9
---	----------

1.1. Сутність та значення фінансових ресурсів міжнародних інституцій в економічному розвитку країни	9
1.2. Методологічні засади бюджетного планування фінансових ресурсів міжнародних інституцій	58
1.3. Зарубіжний досвід бюджетування фінансових ресурсів міжнародних інституцій.....	79

Розділ 2. Фінансові ресурси міжнародних інституцій як складова економічного розвитку України	97
---	-----------

2.1. Фінансовий механізм взаємодії з Міжнародним валютним фондом	97
2.2. Кредитні програми із Світовим банком	131
2.3. Кредитні програми з європейськими міжнародними фінансовими інституціями.....	140
2.4. Фінансовий механізм взаємодії з Кредитною установою для відбудови	190
2.5. Секторальна бюджетна підтримка Європейського Союзу в Україні.....	194

Розділ 3. Планування фінансових ресурсів міжнародних інституцій у державному бюджеті України.....	215
3.1. Механізм формування структури та змісту бюджетних програм.....	215
3.2. Планування кредитів міжнародних фінансових інституцій у державному бюджеті	227
3.3. Планування в бюджеті коштів секторальної бюджетної підтримки ЄС.....	231
3.4. Планування в бюджеті міжнародної технічної допомоги	242

Розділ 4. Формування видатків державного бюджету України для реалізації інвестиційних програм, кредитування яких здійснюють міжнародні інституції.....	287
4.1. Планування видатків державного бюджету для реалізації інвестиційних програм, кредитування яких здійснюють міжнародні інституції на рівні головних розпорядників бюджетних коштів	287
4.2. Аналіз виконання та результативності видатків державного бюджету для реалізації інвестиційних програм, кредитування яких здійснюють міжнародні інституції на рівні головних розпорядників бюджетних коштів	296
4.3. Система заходів щодо надання доступу до кредитних ресурсів	344

Розділ 5. Напрями розвитку системи залучення та бюджетного планування фінансових ресурсів міжнародних інституцій	370
5.1. Напрями удосконалення механізмів залучення фінансових ресурсів міжнародних інституцій в умовах фінансової глобалізації та євроінтеграції.....	370
5.2. Перспективне прогнозування залучення фінансових ресурсів міжнародних інституцій	385
5.3. Середньострокове прогнозування видатків державного бюджету для реалізації інвестиційних програм, фінансування яких здійснюють міжнародні інституції на рівні головних розпорядників бюджетних коштів	399
Список використаних джерел	412
Додатки	453

ПЕРЕДМОВА

Глобалізаційні процеси у сучасній світовій економіці створюють сприятливі умови для зміцнення міждержавних фінансових відносин. З метою стабілізації вітчизняної фінансової системи, сприяння проведенню структурних реформ та створення підґрунтя для сталого економічного зростання доцільна дієва співпраця з міжнародними фінансовими інституціями щодо залучення фінансової та технічної підтримки країні. Для України важливе забезпечення реалізації міжнародних фінансових відносин з метою залучення міжнародного досвіду та фінансування задля зміцнення стійкості системи державних фінансів, підвищення рівня ефективності та якості функціонування системи державного управління і створення умов для розвитку реального сектору економіки.

У монографії, що є результатом багаторічного досвіду автора у сфері співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями, розкрито тему відносин з Європейським Союзом, Міжнародним валютним фондом, Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку, Європейським інвестиційним банком, Чорноморським банком торгівлі та розвитку, Кредитною установою для відбудови та інших, їхньої ролі у проведенні структурних реформ економіки та сприяння суспільному зростанню держави.

Бюджетне планування є основним елементом системи управління бюджетним процесом. Необхідність залучення міжнародних фінансових інституцій до фінансування реалізації інвестиційних програм зумовлює також необхідність підвищення ефективності бюджетного планування в Україні. Ефективність планування видатків державного бюджету залежить від багатьох факторів, зокрема: формулювання цілей і завдань на рівні головних розпорядників бюджетних коштів; достовірності макроекономічних показників та іншої інформації, що використовується для підготовки проекту державного

бюджету; методики планування показників видатків бюджету. Сподіваюся, що дослідження, наведені у монографії, стануть корисними як для розвитку наукової думки, так і для практичного застосування та вплинуть у подальшому на розвиток співробітництва з міжнародними фінансовими інституціями й підвищення ефективності використання фінансових ресурсів міжнародних інституцій у системі бюджетного планування України.

Висловлюю щире подяку науковому консультанту завідувачу кафедри фінансів Київського національного торговельно-економічного університету доктору економічних наук, професорові, заслуженому діячеві науки і техніки України І.Я. Чугунову за корисні наукові поради, толерантність та фаховість, ректорові Київського національного торговельно-економічного університету, докторові економічних наук, професору, академіку Національної академії педагогічних наук України, заслуженому діячеві науки і техніки України А.А. Мазаракі за сприяння у виданні цієї монографії.

Вдячна міністрам фінансів України та їхнім заступникам, під чиїм керівництвом у відповідні періоди працювала, досвід роботи яких був надзвичайно корисним для мене. Також вдячна колегам за їхню напружену фахову роботу в Міністерстві фінансів України.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- БРІК – група країн: Бразилія, Росія, Індія, Китай
- ВВП – валовий внутрішній продукт
- ВНП – валовий національний продукт
- ЄЕП – Єдиний економічний простір
- ЄС – Європейський Союз
- ЄІБ – Європейський інвестиційний банк
- ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку
- МВФ – Міжнародний валютний фонд
- МФО – міжнародні фінансові організації
- МІ – міжнародні інституції
- НІК АТР – нові індустріальні країни Азіатсько-тихоокеанського регіону
- НТП – науково-технічний прогрес
- ООН – Організація Об'єднаних Націй
- ПІБ – Північний інвестиційний банк
- СБ – Світовий банк
- СОТ – Світова організація торгівлі
- ЧБТР – Чорноморський банк торгівлі та розвитку

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАЛУЧЕННЯ ТА БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙ

1.1. Сутність та значення фінансових ресурсів міжнародних інституцій в економічному розвитку країни

На сьогодні в світі понад 100 міжнародних організацій, що більшою чи меншою мірою залучені до вивчення і регулювання економічних та соціальних проблем і є найважливішими форумами узгодження економічної політики між країнами. Серед них вагоме місце займають міжнародні фінансові організації.

Нині найбільшими та найперспективнішими партнерами України є Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, Північний інвестиційний банк, Чорноморський банк торгівлі та розвитку.

МВФ – міжнародна міжурядова організація, призначена для регулювання валютно-кредитних відносин між державами-членами і надання їм фінансової допомоги у валютних ускладненнях, спричинених дефіцитом платіжного балансу, шляхом надання коротко- і середньотермінових кредитів в іноземній валюті. Це спеціалізована установа ООН, що практично служить інституційною основою світової валютної системи. МВФ було створено на міжнародній валютно-фінансовій конференції ООН, що проходила з 1 по 22 липня 1944 р. в Бреттон-Вудсі (США, штат Нью-Гемпшир). Конференція ухвалила статті угоди про МВФ, які є його статутом і набрали чинності 27 грудня 1945 року, практичну діяльність фонд розпочав з 1 березня 1947 року [184].

За час існування МВФ перетворився в універсальну організацію, добився широкого визнання як головний наднаціональний орган регулювання міжнародних валютно-кредитних відносин, авторитетний центр міжнародного кредитування, координатор міждержавних кредитних потоків і гарант платоспроможності країн-кредиторів. Одночасно він починає відігравати важливе значення у реалізації рішень «сімки» – провідних держав Заходу, стає ключовою ланкою системи регулювання світової економіки, міжнародної координації, узгодження національних макроекономічних політик. Фонд зарекомендував себе активно функціонуючим світовим валютним інститутом, нагромадив великий і корисний досвід.

МВФ здійснює спостереження і контроль за дотриманням країнами-членами свого статуту, який фіксує основні структурні принципи світової валютної системи [231]. Статут МВФ кілька разів переглядали: у 1969 році з введенням системи SDR (спеціальна валюта запозичення); у 1976-му зі створенням Ямайської валютної системи; у квітні 1978 р. з наданням права членам встановлювати обмінний курс на їхній вибір; у листопаді 1992 року з включенням санкції – припинення права брати участь в голосуванні країн, що не погасили свої борги перед фондом; у лютому 2009-го з переглядом рівня представництва країн-членів у фонді у зв'язку зі зміною позиції окремих країн-членів МВФ у світовій економіці та створення у фонді нової моделі доходів та нової структури видатків; у грудні 2010 року у зв'язку із реформою ради директорів МВФ, відповідно до якої кількість директорів скоротилася з 24 до 20 осіб, а виконавчий директор, обраний більшістю голосів, отримав повноваження призначати другого заступника виконавчого директора [184].

Основні цілі діяльності МВФ такі: сприяння міжнародному співробітництву у валютній сфері шляхом забезпечення механізму для консультацій та погоджених дій стосовно міжнародних валютних питань; сприяння збалансованому зростанню міжнародної торгівлі з метою підвищення рівня

зайнятості та реальних доходів населення, розвитку виробничих можливостей країн-членів; забезпечення функціонування міжнародної валютної системи шляхом погодження та координації валютної політики та підтримки валютних курсів та оборотність; сприяння стабільності валют і впорядкованим валютним відносинам та запобігання конкурентному знеціненню валют; сприяння створенню багатосторонньої системи платежів та переказів у поточних операціях, прагнення ліквідації валютних обмежень; визначення паритетів та курсів валют; недопущення конкурентного забезпечення валют; надання допомоги країнам-членам шляхом надання позик та кредитів в іноземній валюті для врегулювання платіжних балансів і стабілізації валютних курсів; надання консультативної допомоги у фінансових та валютних питаннях країнам-членам; здійснення контролю за дотриманням країнами-членами кодексу поведінки в міжнародних валютних відносинах [58].

Основною метою діяльності МВФ є забезпечення стабільності міжнародної валютно-фінансової системи, системи обмінних курсів та міжнародних розрахунків, яка дає змогу країнам та їх громадянам вести операції одне з одним. Ця система вкрай важлива для сприяння стійкому економічному зростанню, підвищенню рівня життя та скороченню бідності. Світова фінансова криза виявила недоліки економічного нагляду на національному, регіональному рівнях, що слугували підставою для здійснення інституційних новацій з метою виявлення ризиків та задоволення значних та різноманітних потреб у фінансуванні. Для цього після щорічних зборів МВФ/СБ у 2009 році було уточнено мандат фонду для того, щоб охопити все коло макроекономічних питань та питань фінансового сектору, які мають вплив на глобальну стабільність. Зокрема в роботі над мандатом розглядали питання нагляду, фінансування та стабільності міжнародної валютної системи, що визначили основні виклики, з якими під час кризи зіткнувся МВФ, а саме:

Запобігання кризі. МВФ повинен покращити здатність оцінювати системні ризики. Національний регуляторний огляд після кризи зміщується з оцінки ризиків в окремих інституціях до оцінки ризиків для всієї фінансової системи. Так нагляд МВФ повинен покривати як економічну політику в окремій країні, так і події, які мають стосунок до світової економіки загалом. Але на практиці основна частина зусиль фонду направлена на місцевий рівень. У майбутньому більше уваги слід приділяти зв'язкам та зовнішнім ефектам від економічної діяльності між країнами.

Реакція на кризу. МВФ повинен адаптувати механізми фінансування до потреб країн-членів та ринків, що змінюються, і заохочувати завчасне звертання до фонду. Фонд може допомогти країнам-членам, пропонуючи більш гнучкі страхові механізми, які будуються на нещодавніх реформах, і розширюючи свої можливості кредитування. Також буде запроваджено ранню оцінку фондом потреб країн-членів у ресурсах МВФ та вплив доступу, що планується, на ліквідність фонду.

Стабільність резервів. Криза також підкреслила тісний зв'язок між високим попитом на глобальну ліквідність для країн, що розвиваються, і залежність кількох постачальників ліквідності від економічної стабільності. Якщо спроможність МВФ запобігати та реагувати на кризу посилиться, це могло б допомогти полегшити країнам усвідомлювати необхідність накопичувати власні резерви.

Отже, до кризи 2008 року як гарант економічної стабільності МВФ мав тенденцію надавати особливого значення нагляду та кредитуванню на рівні країни. Але урок, який дала криза, полягає в тому, що великі ризики в глобалізованому світі є системними за природою та вимагають від фонду запровадження більш системних планів на майбутнє.

Щоб прийняти цей виклик, фонд повинен переглянути межі своїх повноважень стосовно нагляду за міжнародною монетарною системою та, що найважливіше, обговорити з широким колом політиків, як політика країн-членів фонду

впливає на світову економіку та фінансову систему. Визначення меж повноважень фонду у фінансовому секторі важливе з огляду на те, що фонд зможе так зробити більше для моніторингу руху капіталу та забезпечення керівництва щодо управління мінливими потоками.

Також у майбутньому МВФ повинен бути спроможним справлятися не тільки з кризами в окремих країнах, а й системними. Це означає, що фонд повинен бути готовим швидко надавати фінансування кільком країнам одночасно, як це зробив Федеральний резерв Сполучених Штатів Америки на початку кризи 2008 року, з метою захищення світової фінансової системи загалом.

Збільшення міжнародних резервів як буфер проти шоків відновиться, щойно кризові явища підуть на спад. Така акумуляція резервів може бути дорогою для країн з надлишком резервів та країн, які їх надають. Тут виникають три проблеми:

Проблема наявності міжнародної ліквідності в період кризи. Це сприяє нарощенню резервів з метою убезпечити себе, особливо коли великий потік капіталу загрожує задущити ринки, що розвиваються.

Проблема відсутності автоматичного корегування невідповідностей поточного рахунку, тому що ні країни з надлишком, ні країни з дефіцитом платіжного балансу не зобов'язані здійснювати коригування.

Проблема концентрації резервів у доларах США, яка відображає відсутність альтернативних валют, що могли б слугувати світовими резервними валютами та якорем для активів і цінової стабільності.

Оскільки завдання фонду – стабільність світової фінансової системи, необхідно знайти рішення цих трьох проблем. Фонд може підтримати системну стабільність, створюючи альтернативу збільшенню резервів та допомагаючи уникнути неочікуваних змін у резервних активах. До положення статей угоди Міжнародного валютного фонду щодо співпраці в царині резервної політики на даний час звертаються рідко.

Тому керівництво фонду вважає, що доцільно повернутися до зазначеного положення як до підстави для подальших дій, оскільки офіційні резерви стали досить великими порівняно з приватними грошовими потоками для того, щоб вплинути на ринок, потенційно дестабілізуючи його, у разі якщо несподівано відбудеться перерозподіл портфеля.

Зміни мандата дають шанс МВФ покращити свою діяльність, беручи до уваги позитивну роль, яку він відіграв під час кризи, незважаючи на недоліки свого мандата, що стримував діяльність фонду для запобігання кризі та реагування на неї, й допомогти країнам-членам вистояти проти викликів таких, як регуляція банків та фінансових установ.

Світовий банк – міжурядова установа, яка сприяє економічному розвитку країн-членів. СБ виконує певні взаємопов'язані функції: надання кредитів, консультування з питань економічної політики, стимулювання зовнішніх інвестицій і так сприяє здійсненню проектів економічного розвитку, головним чином в сільському господарстві, енергетиці, промисловості, транспорті, водопостачанні, освіті, демографічному плануванні, охороні здоров'я, зв'язку. СБ також надає кредити на цілі структурної галузевої адаптації, не пов'язані з проектами.

До складу групи СБ належать організації:

Міжнародний банк реконструкції та розвитку, найперша створена в групі організація. Сьогодні це найбільша установа, яка на ринкових засадах надає позики країнам, що розвиваються. МБРР надає позики урядам або державним чи приватним юридичним особам за умови гарантії уряду. Кошти для цього отримують головним чином шляхом запозичення на міжнародних ринках капіталу.

Міжнародна фінансова корпорація (МФК) була створена у 1956 році з метою надання підтримки приватним підприємствам у світі, що розвивається. МФК також є головним ініціатором як місцевих, та і зарубіжних приватних інвестицій. Її кредитно-інвестиційна діяльність базується на принципі брати на себе ринковий ризик разом з приватними інвесторами. МФК не приймає гарантій уряду.

Міжнародна асоціація розвитку (МАР) була створена у 1960 році для забезпечення на пільгових умовах фінансування країн з низьким рівнем доходу, які не мають кредитоспроможності для отримання позик МБРР.

Міжнародний центр розв'язання спірних питань у сфері інвестицій увійшов до групи СБ у 1966 році з метою надання узгоджувальних та арбітражних послуг під час вирішення спірних питань між іноземними інвесторами і урядами країн-позичальників, що виникають у процесі впровадження інвестицій.

Багатостороннє агентство з гарантій інвестицій (БАГІ) було створене у 1988 році для забезпечення страхування некомерційних інвестиційних ризиків і надання технічних послуг, які сприяють надходженням інвестицій.

Міжнародний банк реконструкції та розвитку засновано одночасно з Міжнародним валютним фондом за рішенням валютно-фінансової конференції ООН, що відбулася в липні 1944 р. у м. Бреттон-Вудсі (штат Нью-Гемпшир, США). Діяльність розпочав 25 червня 1946 року [44].

МБРР – міждержавна інвестиційна установа; його основна функція – довгострокове кредитування. На основі угоди з ООН банк має статус спеціалізованої установи системи ООН. Мета діяльності МБРР – сприяння економічному прогресу на користь найбільш вразливих верств населення в країнах, що розвиваються, і фінансування інвестицій, які сприятимуть економічному зростанню. Статутом МБРР [183] визначено основні принципи його роботи: надання зовнішніх позик тільки на продуктивні цілі і з урахуванням здатності погашення заборгованості в майбутньому, стимулювання економічного зростання країн-позичальників, що розвиваються.

Процентна ставка, що стягує МБРР під час надання позик, пов'язана з вартістю отримання коштів на ринках капіталу і може змінюватися кожні шість місяців. Позики МБРР, як правило, надають на термін 15–20 років.

Основними цілями діяльності МБРР, якими він керується при прийнятті рішень, є:

– допомога в реконструкції і розвитку території країн-членів шляхом сприяння інвестуванню капіталу на продуктивні цілі, зокрема відновлення економіки, зруйнованої або постраждалої в результаті війни, реконверсії виробничих потужностей для мирних потреб, а також стимулювання розвитку виробничих потужностей і ресурсів менш розвинених країн;

– сприяння в залученні приватних іноземних інвестицій шляхом надання гарантій за позиками й іншими капіталовкладеннями приватних інвесторів або участь в них; у разі неможливості залучення приватного капіталу на розумних умовах – доповнення приватних інвестицій шляхом надання на відповідних умовах фінансування на продуктивні цілі з власного капіталу за рахунок залучених ним коштів та інших наявних ресурсів;

– сприяння довгостроковому збалансованому розвитку міжнародної торгівлі і підтримання рівноваги платіжних балансів шляхом стимулювання міжнародних інвестицій для розвитку виробничих ресурсів країн-членів і сприяння в підвищенні продуктивності, життєвого рівня та поліпшення умов праці на їхніх територіях;

– організація наданих їм позик або гарантованих їм у зв'язку з міжнародними позиками з інших каналів, щоб забезпечити першочерговість реалізації найбільш корисних і невідкладних проектів незалежно від їхніх масштабів;

– проведення операцій з належним урахуванням впливу міжнародних інвестицій на умови ведення бізнесу на територіях країн-членів, а також сприяння у перші повоєнні роки в плавному переході від військової економіки до економіки мирного часу.

Лише країни – члени МВФ є члени МБРР. Членство в МБРР відкрито для інших членів МВФ в строки і на умовах, що встановлює МБРР.

Статутний капітал МБРР формується шляхом підписки держав-учасниць на його акції. Розмір підписки на акції встановлюють відповідно до економічного потенціалу країни. Підписка на акції МБРР регулюється за такими принципами.

Кожна країна-член підписується на частину акціонерного капіталу МБРР. Мінімальну кількість акцій встановлює МБРР шляхом резервування достатньої частини свого акціонерного капіталу для підписки країн-членів. МБРР встановлює правила, що визначають умови, на яких країни-члени можуть підписатися на акціонерний капітал банку в доповнення до своєї мінімальної підписки.

У разі збільшення уставного капіталу МБРР кожна країна-член отримує можливість підписатися на встановлених банком умовах на таку частку збільшення акціонерного капіталу, яка еквівалентна частці вже наявних у неї акцій в загальному акціонерному капіталі банку. Однак жодну з країн-членів не можна змушувати до підписки на будь-яку частину збільшеного капіталу.

Сума підписки поділяється на дві частини: а) оплачена (за статутом – до 20%); б) неоплачена, яку банк може затребувати.

Акції не можуть бути предметом застави або підлягати будь-якому іншому обтяженню, їх можна передавати тільки МБРР.

Будь-яка країна-член, яка втратила членство в Міжнародному валютному фонді, через три місяці автоматично перестає бути членом МБРР, якщо тільки банк не прийме рішення дозволити їй залишитись його членом (три чверті голосів від загальної кількості). Усі країни-члени здійснюють відносини з МБРР виключно через свої міністерства фінансів, центральні банки, стабілізаційні фонди та інші аналогічні фінансові установи.

До основних документів МБРР, які регулюють здійснення інвестиційних проектів цієї МФО в Україні, належать:

статті угоди МБРР (Статут);

загальні умови надання позик від 12 березня 2012 року (надалі – загальні умови позик МБРР);

довідник з процедур витрачання коштів позик Світового банку (надалі – довідник з процедур витрачання коштів МБРР);

посібник з відбору та найму консультантів позичальниками Світового банку (надалі – посібник МБРР з відбору консультантів).

Статут МБРР [44; 175] є головним документом цієї організації, оформленим у вигляді міжнародної угоди. Відповідно кожна країна, що вступає до МБРР, стає членом цієї угоди та на неї поширюються всі її положення. Статут МБРР регулює відносини, пов'язані із статусом МБРР, членством у цій МФО та її капіталом, операціями, які здійснює МБРР, організаційним устроєм та управлінням.

Відповідно до статуту МБРР може гарантувати запозичення, брати в них участь або надавати позики будь-якій країні-члену або будь-якому її політичному підрозділу, комерційному, промисловому чи сільськогосподарському підприємству, які розташовані на території країни-члена за таких умов:

– якщо країна-член, на території якої реалізується проект, сама не виступає позичальником, то вона або центральний банк чи будь-яка подібна установа країни-члена, прийнятна для МБРР, повністю гарантує повернення основної суми позики, а також виплату відсотків та інших виплат за позикою;

– якщо МБРР впевнений, що у наявній ринковій ситуації позичальник не в змозі отримати позику іншим шляхом та на умовах, які, на думку банку, є прийнятними;

– якщо відповідний комітет після детального вивчення наданої пропозиції щодо підготовки проекту представив письмову доповідь щодо схвалення даного проекту. Банк створює комітети, завдання яких – представлення доповідей за позиками. До складу кожного комітету входить експерт, підібраний керуючим, що представляє країну-члена, на території якої впроваджується проект, а також один або кілька технічних співробітників банку;

– якщо МБРР вирішить, що відсоткова ставка та інші платежі є прийнятними і така ставка, платежі і строки погашення основної суми позики відповідають проекту;

– під час надання або гарантування запозичення МБРР приділяє увагу спроможності позичальника або гаранта у разі, якщо позичальник не є країною-членом, виконати свої обов'язки

за позикою; при цьому банк повинен діяти обачливо як в інтересах конкретної країни-члена, на території якої впроваджується проект, так і в інтересах всіх країн-членів;

– гарантуючи позики, що надають інші інвестори, банк отримує за свій ризик відповідну компенсацію;

– позики, що надає або гарантує МБРР, спрямовані, за винятком особливих випадків, на реалізацію конкретних проектів реконструкції та розвитку.

Загальна сума зобов'язань за гарантіями, участю у наданні позик і прямими позиками, що надає МБРР, не може бути збільшена, якщо загальна сума перевищить сто відсотків суми незадіяного підписаного капіталу, резервів та прибутку МБРР.

Кошти позик слід використовувати виключно за цільовим призначенням. При цьому особливу увагу банк приділяє питанням економічного характеру та ефективності використання.

Європейський банк реконструкції та розвитку створено у 1990 році, а розпочав операції в квітні 1991-го. Організаційна структура ЄБРР подібна до структури МВФ та СБ [303].

Вищим органом управління ЄБРР є рада керуючих (Board of Governors), яка, згідно з угодою про створення банку, володіє всіма повноваженнями з управління банком.

У раду керуючих входить по два представники (керуючого і його заступника) від кожного члена банку країни або міжнародної організації. Рада керуючих збирається на засідання один раз на рік (2/3 керуючих мають кворум на будь-якому засіданні ради) для прийняття рішень щодо стратегічних питань розвитку ЄБРР.

На щорічному засіданні рада обирає одного з керуючих головою, що виконує обов'язки до обрання наступного голови. Рада керуючих вирішує такі питання:

– прийом нових членів ЄБРР, визначення умов їхнього прийому, припинення членства в банку;

– обрання директорів і президента ЄБРР, встановлення розміру винагороди директорів і заступників директорів, а також інші умови договору з президентом;

– збільшення або зменшення дозволеного до випуску статутного капіталу ЄБРР;

– надання повноважень на висновок генеральних угод про співробітництво з іншими міжнародними організаціями;

– затвердження загального балансу (після розгляду аудиторського звіту) і рахунки прибутків і збитків ЄБРР, визначення розміру резервів, розподіл прибутків, ухвалення рішення про остаточне припинення діяльності ЄБРР і розподіл його активів;

– внесення змін в угоду про заснування ЄБРР, прийняття рішень за апеляціями, пов'язаними із тлумаченням угоди або з її застосуванням радою директорів.

Головним виконавчим органом банку є рада директорів (Board of Directors), якому рада керуючих делегує частину повноважень.

Згідно з угодою про створення банку, у компетенції ради директорів перебувають поточні питання роботи ЄБРР: підготовка роботи ради керуючих; у рамках вказівок ради керуючих визначення політики і прийняття рішень за наданими кредитами, гарантій, капітальних інвестицій, залучення кредитів, надання технічної допомоги й інших операцій ЄБРР; надання перевіреної аудиторами звітності за фінансовий рік на затвердження ради керуючих на щорічному засіданні; затвердження бюджету ЄБРР; підготовка матеріалів для ради керуючих.

Директорат здійснює загальне керівництво діяльністю банку, визначає основні принципи його політики відповідно до вказівок ради керуючих.

Особливістю ради директорів є її представницька природа. Кожен член банку, країна чи організація напряму або через об'єднання групи країн-членів представлені в раді директорів, яка складається з 23 членів: 11 директорів обирають країни-члени ЄС, ЄЕС та ЄІБ, чотири директори – від країн Центральної і Східної Європи; чотири – від інших європейських країн; чотири – від неєвропейських країн. Число

голосів кожного члена дорівнює кількості акцій, на які він підписався.

Президента ЄБРР (з травня 2012 року Сума Чакрабарті, вперше представник Великої Британії, який змінив на цій посаді представника Німеччини Томаса Міррова) обирає на чотири роки рада керуючих більшістю голосів. Він управляє поточною діяльністю ЄБРР під керівництвом ради директорів. Він є офіційним представником ЄБРР на міжнародних форумах. Президент здійснює організаційну роботу, в тому числі наймання й звільнення службовців банку. Він головує на засіданнях ради директорів, але участі в голосуванні не бере. За рекомендацією президента рада директорів призначає генерального секретаря та чотирьох віце-президентів.

Функціонально ЄБРР поділено на департаменти, які перебувають під безпосереднім управлінням президента і віце-президентів: банківські операції; фінанси; проектна експертиза; відомство головного економіста; комунікації; персонал; адміністрація.

Департамент банківських операцій, що координує комерційну діяльність країн Центральної та Східної Європи, поділяється на два підрозділи за регіональним принципом: північні країни і південні країни. Україна входить до групи південних країн.

Консультативна рада з питань довкілля складається із 17 фахівців у галузі екології. Вони консультують банк з екологічних аспектів проектів, що реалізуються.

Організаційна структура банку включає і процедуру прийняття рішень. У багатьох випадках під час голосування досить простої більшості. Але під час обговорення найважливіших питань в раді керуючих або в директораті необхідна кваліфікована більшість. Кожна країна має кількість голосів, пропорційну своїй квоті у статутному капіталі. Найбільші квоти мають США – 10%; Італія, Німеччина, Франція, Велика Британія і Японія мають по 8,5%. Таким чином, жодна країна

самотужки не може заблокувати рішення, навіть якщо при голосуванні потрібна кваліфікована більшість. Розподіл квот наведено у додатку А.

З метою координації діяльності на місцях ЄБРР, будучи найбільшим з інвесторів у регіоні, відкрив та утримує широку мережу з більш ніж 30 представництв на місцях у всіх своїх країнах операцій. Ці представництва беруть участь у розробленні нових проектів і моніторингу зростаючої кількості операцій банку.

ЄБРР здійснює фінансування своїх операцій за рахунок власних ресурсів, що визначаються та обмежуються акціонерним капіталом банку, який становить 30 млрд євро, та коштів, залучених банком з інших джерел. ЄБРР має статус міжнародної фінансової організації з найвищим кредитним рейтингом (AAA).

Основними джерелами формування фінансових ресурсів банку є: статутний капітал, включаючи акції, які оплачуються, та акції, що належать оплаті за вимогою; кошти, отримані шляхом запозичення; кошти, отримані за рахунок погашення позик чи за гарантіями, а також виручка від реалізації інвестицій в акціонерний капітал; прибуток, отриманий від надання позик та інвестицій в акціонерний капітал, і прибуток від гарантованого розміщення цінних паперів; інші кошти та прибутки ЄБРР, які не є частиною ресурсів спеціальних фондів.

Для реалізації проектів банк пропонує клієнтам такі фінансові інструменти, як кредити, інвестиції в акціонерний капітал, гарантії, а також різні інструменти з управління ризиками проектів. Вибір конкретного інструменту залежить від потреб клієнта й самого проекту [191].

У діяльності ЄБРР використовує такі форми операцій для підприємств приватного та державного секторів країн [178]: надання кредитів; інвестування у капітал; полегшення доступу на ринки капіталу шляхом надання гарантій; гарантування розміщення цінних паперів; розміщення ресурсів

спеціальних фондів відповідно до угод, які визначають їх використання; надання позик та технічне сприяння реконструкції та розвитку інфраструктури, в тому числі природоохоронні програми.

ЄБРР заснував спеціальні фонди на кошти з доходів, одержаних від інвестицій. Ці фонди призначені для підготовки інвестиційних проектів і здійснення інвестицій в країни-члени. Кошти фондів використовуються для кредитування низькорентабельних галузей соціальної інфраструктури.

Маючи структурні відмінності порівняно з комерційними банками, ЄБРР підходить до роботи з проектами з позицій комерційного банку, тобто береться за здійснення лише комерційно життєздатних проектів, призначає комерційні ціни на свої послуги. У діяльності застосовує звичайні банківські й інвестиційні принципи. Фінансування ЄБРР залежить від конкретних проектів і надається як на зміцнення фінансових інститутів або структурної реорганізації важливих компаній, так і у вигляді дрібних кредитів компаніям, що мають лише кілька працівників.

Відповідно до політики банку, він надає кредити не тільки урядам держав, а й підприємствам країн-членів або під державні гарантії країни-члена. Кредитуючи комерційні підприємства, банк зазвичай не вимагає гарантій від уряду країни-члена. Як правило, кредити дають без права переведення стягнення на іноземних спонсорів після початку здійснення проекту. Підставою для видачі кредиту є узгоджене спрямування коштів за проектом і передбачена в проекті можливість погасити кредит та сплатити відсотки протягом обговореного терміну.

В усіх своїх інвестиційних операціях ЄБРР намагається сприяти становленню в країні повноцінної ринкової економіки, тобто забезпечувати ефект впливу на процес переходу; брати на себе ризики з метою надання сприяння приватним інвесторам, але при цьому не витісняючи їх з ринку; застосовувати раціональні принципи ведення банківської діяльності.

За допомогою своїх інвестицій ЄБРР сприяє:

- проведенню структурних і галузевих реформ;
- розвитку конкуренції, приватизації й підприємництва;
- зміцненню фінансових організацій і правових систем;
- розвитку необхідної інфраструктури для підтримки приватного сектору;
- упровадженню надійної системи корпоративного керування, у тому числі для розв'язання природоохоронних проблем.

У межах своєї стратегії ЄБРР працює у двох напрямках: надання міжнародних кредитів на пільгових умовах під гарантії уряду (40%) та кредитування приватних підприємств на комерційних умовах (60%).

Європейський інвестиційний банк – один з найбільших у світі державний позикодавець і одна з найбільших установ, що фінансує проекти розвитку. Ця установа не підзвітна іншим установам ЄС. До сьогодні більша частина його роботи проходила у площині, котра не викликала особливого зацікавлення: інфраструктурні проекти у незаможних країнах та регіонах ЄС [90]. Однак ця ситуація змінюється: дедалі більший відсоток операцій ЄІБ відбувається за межами ЄС.

ЄІБ було засновано у 1958 році як одну з установ Європейського економічного співтовариства згідно зі статтею 9 Римського договору про створення Європейського економічного співтовариства від 25 березня 1957 року, підписаного у Римі країнами-засновниками (серед яких Бельгія, Данія, ФРН, Греція, Іспанія, Франція, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Португалія, Великобританія і Північна Ірландія) [19].

Згідно із статутом, ЄІБ – юридична особа, надає кредити для реалізації інвестиційних проектів, залучаючи необхідні фінансові ресурси на ринку капіталу та використовуючи власні ресурси [170]. Головною метою цієї фінансово-кредитної установи є сприяння збалансованому розвитку країн-членів Європейського Союзу шляхом надання кредитів або банківських гарантій, а найважливішими завданнями – посилення процесів

економічної і соціальної інтеграції держав Європейського Союзу. ЄІБ створювався на безприбутковій основі, штаб-квартира розташована в Люксембурзі. ЄІБ є структурною одиницею Європейського Союзу, найвагоміша частка фінансування припадає на здійснення проектів у межах самого Європейського Союзу.

У складі ЄІБ діють Європейський інвестиційний фонд (ЄІФ), утворений у 1994 році, який надає довгострокові гарантії для фінансування транс'європейських транспортних і комунікаційних мереж, а також енергомереж для розвитку малого і середнього бізнесу. Крім того, у складі ЄІБ діє Тимчасовий єдинбурзький фонд кредитування, заснований у 1992 році рішенням Європейської ради для прискорення фінансування проектів розвитку капітальної інфраструктури.

Акціонерами ЄІБ є 28 країн-членів Європейського Союзу. Питома вага кожної країни-члена у статутному капіталі визначається відповідно до її економічної ваги в Євросоюзі, що виражена у ВВП. У зв'язку з розширенням Європейського Союзу згідно з відповідними угодами про вступ, відбулося збільшення статутного капіталу ЄІБ до 243,3 млрд євро. Зростання статутного капіталу стало можливим за рахунок внесків трьох нових країн-членів. Свою частку нові країни Європейського Союзу сплачуватимуть вісьмома рівними траншами протягом п'яти наступних років, завдяки чому зменшується тиск на національні фінанси. Розподіл акціонерного капіталу ЄІБ станом на 01.01.2016 наведено в додатку Б.

Згідно зі статутом [170; 302], ЄІБ є юридичною особою. Його завдання полягає в наданні кредитів для реалізації інвестиційних проектів, залучаючи необхідні фінансові ресурси на ринку капіталу та використовуючи власні ресурси. З 2012 року президентом ЄІБ є Вернер Хойер (ФРН). Управління банком здійснюють рада керуючих, рада директорів (директорат) та виконавчий орган – комітетом з питань управління поточними операціями (правління).

Найвищий орган керівництва – рада керуючих, до якої входять 28 членів – міністрів країн Європейського Союзу (зазвичай це міністри фінансів). До компетенції ради належить схвалення напрямів кредитної політики ЄІБ на майбутній рік, затвердження балансу доходів та витрат банку, призначення та звільнення членів директорату та правління. Рада приймає рішення щодо збільшення статутного капіталу та можливої участі банку у фінансуванні операцій за межами Європейського Союзу.

Основними завданнями ради директорів є розгляд та прийняття рішень з питань кредитування, надання гарантій, отримання позик банком. Рада визначає розмір відсотків за позиками та комісійної винагороди за наданими гарантіями. Членів ради призначає рада керуючих на наступні п'ять років, кандидатури членів ради висувають країни-члени Європейського Союзу, вони підзвітні виключно банку. Директорат складається із 28 членів, по кожному представнику від країни Європейського Союзу та один представник від Європейської комісії. Головує на засіданнях голова ради керуючих (президент).

У разі відсутності директора його заміщує заступник. З огляду на те що серед учасників банку є невеликі країни, відбувається їх групування. З метою підвищення професійної експертизи у роботі директорів у певних галузях рада директорів має право залучати до 6 експертів для відповідних консультацій, але без права голосування. Робота директорів не передбачає необхідність їх постійного перебування у штаб-квартирі. Як правило, директори та їхні заступники проводять одноденні робочі зустрічі, в середньому 10 зустрічей на рік, для вирішення поточних питань. Вони не отримують винагороди, але банк відшкодовує їм витрати на відрядження. З 1 травня 2004-го рішення приймає не менш як третина членів директорату, які мають право голосу та у сукупності володіють більш ніж 50% підписного капіталу.

Правління здійснює загальне керівництво банком та контролює його поточну діяльність. Це стосується передусім

підготовки рішень щодо залучення коштів, надання кредитів та гарантій, які подають на розгляд раді директорів. У разі їх затвердження директором правління приводить ці рішення до виконання. Правління складається із президента банку та восьми віце-президентів, яких призначає на шість років рада керуючих за пропозицією директорату.

ЄІБ має власну структуру внутрішнього та зовнішнього аудиту, за допомогою якої забезпечуються всі операції банку та стандартні для банківського та фінансового секторів процедури. Цими питаннями займається аудиторський комітет, до функцій якого входить перевірка правильності дій банку та його бухгалтерії. Для роботи комітету банк має як своїх працівників, так і залучає їх з інших компаній. Комітет співпрацює з рахунковою палатою Європейського Союзу для зовнішньої перевірки операцій, яка проводиться за рахунок бюджетних коштів Європейського Союзу або країн-членів ЄС.

Запропонований країною на розгляд ЄІБ інвестиційний проект має належати до однієї з пріоритетних сфер діяльності банку та збігатися із загальними пріоритетами і завданнями європейського співтовариства, якими є:

- розвиток середнього та малого бізнесу (фінансується через глобальні кредити, що надають банкам-посередникам);
- будівництво або модернізація транспортної інфраструктури (автомагістралі, мости, аеропорти та таке інше);
- енергетика (виробництво, транспортування та розподілення енергії, газу, нафти, тепла та ін.) і телекомунікації.

ЄІБ також підтримує: екологічні схеми в містах та із захисту природи (пов'язані з водою, забрудненням, чистим повітрям, міським транспортом та таке інше); промислові проекти (заводи двигунів, фармацевтичні, авіаційні тощо).

Реалізація проектів має сприяти економічному піднесенню найменш розвинених регіонів, створювати нові робочі місця і види діяльності, підвищувати конкурентоспроможність

європейської промисловості та представляти спільний інтерес для багатьох держав-членів Європейського Союзу.

За проектами, що реалізують у країнах, які не є членами Європейського Союзу, необхідною умовою отримання кредитів є надання державних гарантій. Створення транс'європейських мереж вважається одним з найважливіших проектів у діяльності ЄІБ.

Основними критеріями підготовки проектів ЄІБ є розмір кошторисної вартості проекту, мінімальний обсяг якої має дорівнювати 25 млн євро, а частка кредиту ЄІБ – становити до 50%. За винятком надзвичайних обставин ЄІБ покриває до 50% вартості кредиту, зазвичай 25–30%. При цьому очікується, що частина витрат покриватиме організація чи компанія, яка ініціює проект, за рахунок власних коштів.

Залежно від специфіки проекту банк встановлює термін його реалізації та визначає розмір плати за користування кредитними ресурсами. Для проектів у галузі промисловості встановлюється термін від 7 до 12 років, для проектів з розвитку інфраструктури – до 20 років з пільговим періодом від 2 до 6 років під час надання кредитів за фіксованою або плаваючою ставкою. Протягом терміну реалізації проекту ставки можуть переглядати. Зазначений рівень процентних ставок ЄІБ вважається досить низьким. Ставка складається з базової ставки (EURIB-R) та адміністративних витрат і не включає елементів політичного та економічного ризику конкретної країни.

Виплати за кредитами звичайно піврічні або річні. ЄІБ стягує одноразову комісію в розмірі, який дорівнює витратам банку на проведення оцінки проекту, і комісію за резервування коштів. Надання кредиту ЄІБ не є зв'язаним, тобто не передбачає купівлі товарів та послуг певної компанії або країни, а орієнтується на підхід оптимального постачання з точки зору проекту.

ЄІБ не має права на придбання частки в будь-якому проекті, не має права брати участь у його керуванні, за винятком

тих випадків, коли необхідно забезпечити права банку під час повернення наданого кредиту. Заявки на отримання кредиту чи гарантії подаються ЄІБ через звернення до Європейської комісії або шляхом звернення держави, на території якої передбачається здійснення проекту.

Європейська комісія є основним партнером банку в системі Європейського Союзу. Відповідно до пункту 1.1 статуту ЄІБ, Європейська комісія призначає одного директора та його заступника. Представник Європейської комісії присутній на щорічних засіданнях ради керуючих та бере участь в обговоренні політики банку з питань надання кредитних ресурсів. За кожним фінансовим проектом щодо надання позик Європейська комісія висловлює свою думку. Комісія Європейського Союзу та ЄІБ проводять спільну політику в сфері залучення ресурсів на фінансових ринках.

Стосунки ЄІБ з Радою Європейського Союзу не регулюються жодними інституційними правилами, проте ЄІБ уважно відслідковує діяльність Ради Європейського Союзу та прислуховується до її рекомендацій. Це пояснюється тим, що відповідно до Римської угоди рада об'єднує правову систему Європейського Союзу та забезпечує координацію політичної й економічної діяльності країн-членів Європейського Союзу. Представники ЄІБ, як правило, беруть участь у засіданнях Ради міністрів, коли розглядають питання, що стосуються діяльності банку.

Основною функцією ЄІБ є сприяння виконанню головних економічних цілей Європейського Союзу [238]. Спираючись на це положення, ЄІБ постійно інформує парламент Європейського Союзу про діяльність банку. Банк підпорядковується рішенням Європарламенту. Зв'язки між інституціями підтримують на найвищому рівні. Крім того, Європарламент регулярно запрошує членів правління ЄІБ на засідання комісій, де розглядають питання, які мають значення для оперативних цілей банку.

Відповідно до статуту ЄІБ, всі суперечки, які виникають між банком, його кредиторами та боржниками, врегульовує компетентний суд країни-учасника. Це належить до спорів, які виникають за контрактом між банком та країною-учасницею. Що стосується спорів, які виникають через контракти з третіми країнами, то їх вирішує суд Європейського Союзу.

У 1990-ті роки ЄІБ брав участь у багатьох великих інфраструктурних проектах Європейського Союзу, таких, як будівництво швидкої залізниці Париж – Брюсель – Кельн – Амстердам – Лондон, розширення аеропорту «Мальпенса» в Мілані, створення єдиної електроенергетичної мережі між Іспанією і Португалією, будівництво газопроводу в південній Європі та ін.

Конкуренція серед держав Центрально-Східної Європи щодо отримання кредитів ЄІБ дуже велика. На сьогодні близько 80% суми 3 млрд євро, яку надають країнам Центрально-Східної Європи, використовують Чехія, Польща, Угорщина та Румунія.

За останні 10 років Чехія була однією з найбільших країн-отримувачів фінансових ресурсів банку (близько 5 млрд дол. США), що пояснюється вигідним географічним розташуванням в центрі Європи. В абсолютних цифрах деякі країни отримали ще більше коштів. Польща – 7 млрд євро, Угорщина – 3,5 млрд.

ЄІБ має мандат на здійснення операцій в країнах Африки, Карибського басейну і Тихоокеанського регіону, а також в країнах Середземноморського басейну та Південної Америки, з якими співтовариства уклали відповідні фінансові протоколи. Загальна кількість країн, з якими співпрацює банк, – майже 120, проте 80% загального обсягу фінансування банком припадає на країни Європейського Союзу.

ЄІБ має частку в капіталі ЄБРР у розмірі 900 млн євро (3% капіталу) [22]. Останнім часом за обсягом наданих кредитів ЄІБ випереджає СБ. ЄІБ здійснює не тільки кредитну діяльність, а й виступає найбільшим позичальником грошових

ресурсів на міжнародних фінансових ринках капіталу. Така можливість не заборонена статутом банку і дозволяє йому залучати фінансові ресурси на найкращих умовах, надавати їх за найнижчими ставками. Банк має найвищий кредитний рейтинг – ААА.

Компетенція ЄІБ за межами Європейського Союзу визначається міжнародними мандатами, що надає рада Європейського Союзу. Формалізація відносин між банком та країнами, що не є членами Європейського Союзу, відбувається шляхом ухвалення Радою міністрів Європейського Союзу мандатів на розширення операційної діяльності банку з цими країнами.

Як орган ЄС ЄІБ заявляє, що його місія – сприяти завданням ЄС, «роблячи можливим довготермінове фінансування продуманих проектів». Це означає, що принаймні два принципи мають лежати в основі головних засад кредитування ЄІБ. Перший полягає у забезпеченні цілей ЄС, які дедалі більше зосереджені навколо стимулювання сталого розвитку всередині ЄС, а також за його межами. Друга полягає у взаємодоповнюваності: ЄІБ повинен використовувати свої ресурси для організації позик для проектів, які, крім своєї соціальної і фінансової життєздатності, мають пов'язані ризики, що роблять їх непривабливими для більш комерціалізованих позикодавців. Тобто втілити достойні проекти, які за інших обставин не було б реалізовано.

Процедури позичання коштів та видачі кредитів.

ЄІБ має кілька фінансових механізмів, за допомогою яких надає допомогу проектам:

Індивідуальні позики надають під конкретні проекти як у державному, так і приватному секторі, в тому числі в банках.

Глобальні позики – кредитні лінії, які надають посередникам (банкам, лізинговим компаніям чи фінансовим установам), які видають кредити місцевим органам влади чи середнім і малим підприємствам для нових інвестиційних проектів на суму до 25 мільйонів євро. Заявки подають в один із банків-

посередників та фінансових організацій, котрі проводять діяльність на національному, регіональному чи місцевому рівнях.

Венчурний (вкладений з ризиком) капітал – діяльність, зосереджена в межах Європейського інвестиційного фонду, який разом з ЄІБ становить групу Європейського інвестиційного банку. ЄІБ також має спеціалізовані кредитні інструменти:

– структурований фінансовий інструмент для забезпечення фінансування проектів з високим ступенем ризику та проведення фінансування за рахунок власних коштів і гарантії діяльності задля масштабних інфраструктурних програм;

– фінансовий механізм для розподілу ризику, створений спільно з Європейською комісією з метою розширення можливостей ЄІБ щодо забезпечення фінансування з високим ступенем ризику для новаторських проектів у сфері технологічних платформ та науково-дослідницької діяльності;

– вуглецевий кредитний фонд, створений у співпраці з установами на зразок ЄБРР та СБ з метою розвитку ринку нереалізованих обсягів дозволених викидів вуглецю у країнах з перехідною економікою і заохочення до участі приватного сектору.

У межах ЄС та країн-кандидатів ЄІБ має шість пріоритетних цілей, викладених у Корпоративному операційному плані (КОП):

- взаємодія та зближення;
- підтримка середнього і малого бізнесу (СМБ);
- екологічна стабільність;
- реалізація ініціативи Інновація-2010;
- розвиток транс'європейських транспортних та енергетичних мереж (ТЕМ);
- стабільна конкурентоспроможна і безпечна енергетика.

За межами ЄС видача кредитів ЄІБ ґрунтується на зовнішніх принципах співробітництва і розвитку ЄС [25].

Мандати ЄС:

- підготовка до вступу за новим мандатом зовнішнього кредитування: країни-кандидати та потенційні кандидати у регіоні розширення;
- європейське сусідство за новим мандатом зовнішнього кредитування: Середземноморська програма сусідства, Росія, Україна та східні сусіди [253];
- розвиток – згідно з Котонською угодою: країни Африки, басейну Карибського моря і Тихого океану і ПАР;
- економічне співробітництво за новим мандатом зовнішнього кредитування: Азія і Латинська Америка (АЛА).

Цілі зовнішнього кредитування ЄІБ зосереджені головним чином на приватному секторі і розвитку інфраструктури, підтримці присутності ЄС разом із забезпеченням прямих іноземних інвестицій, передачі технологій, захисті та покращенні стану навколишнього середовища, більшому акценті на енергетичній безпеці.

ЄІБ вирізняється серед інших МФО тим, що є частиною інфраструктури демократичних установ. Він перебуває у повній власності 27 країн-членів Європейського Союзу. Мандати, відповідно до яких банк провадить свою діяльність, передбачають питання, котрі мають інтерес для багатьох громадян ЄС, включаючи зменшення бідності як частину Котонської угоди, екологічну стабільність та розвиток інфраструктури.

Банк займає доволі цікаву і неоднозначну правову позицію. ЄІБ було засновано у 1957 році за Римською угодою, однак це не формальна установа спільноти на зразок тих, що перелічені у статті 7 угоди. Він не називається установою із законодавчими чи правозастосовними завданнями, а також не формує політику. ЄІБ було створено як незалежний фінансовий орган із власною правосуб'єктністю та адміністративною структурою, аби ефективно функціонувати у ролі фінансової установи.

Із самого початку ЄІБ мав виконувати конкретне завдання: «долучатися, завдяки використанню власних ресурсів та залучаючи ринок капіталу, до збалансованого та стабільного

розвитку спільного ринку на благо ЄС». Проте з часом сфера впливу ЄІБ розширилась до кредитування за межами ЄС, зокрема в Африці (з 1975 р.), Східній Європі (з 1989 р.), а також Латинській Америці й Азії (з 1993 р.). ЄІБ вихопив пальму першості у Всесвітнього банку і став найбільшим державним кредитором, чії річні обсяги кредитування в регіоні становлять 45 млрд євро.

У своїй діяльності банк не обмежується співробітництвом лише з країнами-членами Європейського Союзу. До 2005 року з колишніх радянських країн ЄІБ співпрацював з чотирма країнами – Росією (не має статусу члена ЄІБ), Естонією, Латвією та Литвою.

Рада міністрів Європейського Союзу 25 листопада 2003 р. прийняла рішення про розширення мандата ЄІБ в контексті ініціатив ширшої Європи. Було прийнято рішення про додаткове кредитування ЄІБ в Росії, Україні, Білорусі та Молдові проектів у галузях, де банк має порівняльні переваги та існує незадоволений попит на кредити. Обсяг фінансування для цих країн встановлювали у розмірі 500 млн євро до 2007 року (при цьому Україні виділяли орієнтовно 50% суми). Дане рішення Ради міністрів мало статус спеціального, і загальний мандат, тобто можливість здійснення операційної діяльності Європейського інвестиційного банку на Україну не поширювався.

Рада Європейського Союзу 22 грудня 2004 р. підтримала думку Європарламенту щодо надання Європейським Союзом гарантій ЄІБ стосовно його інвестиційних проектів у Росії, Україні, Білорусі та Молдові, зокрема у сферах захисту довкілля, транспорту, телекомунікацій та енергетичної інфраструктури на загальну суму 500 млн євро до 31 липня 2007 року. В документі зазначено, що запропоновані країнами проекти оцінюватимуть і підбиратимуть у межах звичайних критеріїв та процедур банку. Враховуючи досвід співпраці інших міжнародних фінансових організацій з Україною, розглядають можливість співфінансування важливих проектів ЄІБ разом із ЄБРР. Верховна Рада України 7 лютого 2006 року ухвалила

Закон «Про ратифікацію Рамкової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком». Підписання угоди з ЄІБ сприяє розширенню співробітництва України з банком та залученню фінансових ресурсів для розвитку і перебудови економіки нашої країни [152].

Загалом аналіз співпраці України з міжнародними фінансовими інституціями свідчить про об'єктивну необхідність, доцільність і виправданість залучення їхніх коштів з метою поглиблення ринкових перетворень, створення реальних передумов для подолання кризових явищ, прискорення трансформаційних процесів, виведення економіки країни на траєкторію сталого економічного зростання.

Вплив фінансової допомоги міжнародних організацій на динаміку економічного розвитку окремих національних економік країн колишнього СРСР в економічній науці майже не має висвітлення, проте можна виокремити кілька робіт із цієї тематики. У роботах, присвячених діяльності міжнародних економічних організацій, ресурси зазвичай визнаються як інструмент сприяння економічному розвитку [12].

Особливої уваги заслуговують монографія Л. Капіци «Іноземна допомога» [43], в якій автор розглядає різноманітні аспекти, пов'язані з отриманням та наданням зовнішньої допомоги, в тому числі від міжнародних економічних організацій, та стаття Ю. Зайцева «Проблеми ефективності сприяння міжнародному розвитку: теоретичні та практичні аспекти» [26], в якій аналізуються основні теоретичні підходи до розуміння ефектів впливу потоків допомоги на розвиток найбільш бідніших країн. Ю. Зайцев здійснив огляд досліджень у сфері сприяння розвитку в контексті положення найбільш бідніших країн у світовій економіці та еволюції політики спільноти донорів щодо сприяння міжнародному розвитку. Він доходить висновку, що допомога – це тимчасова міра, її ефективність залежить від інших факторів розвитку, в тому числі дій національних урядів країн, що розвиваються.

Негативну оцінку впливу зовнішньої допомоги на економічний розвиток країн-реципієнтів висвітлено у статті В. Мау «Спокуса «дешевими грошима» [83]. Зокрема автор вважає, що, надаючи допомогу, багаті країни керується специфічними мотивами: прагненням купити політичну стабільність і політичних союзників, а також необхідністю задовольнити власні комплекси, які нерідко відчуває багата і пересичена людина стосовно бідних людей. В обох випадках критерієм ефективності допомоги служить зазвичай не реальне поліпшення ситуації в «зонах бідності». Крім того, найбагатші країни найчастіше погано розуміють логіку дій реципієнтів, оскільки, як правило, схильні поширювати власну логіку поведінки на інших. Автор стверджує, що попит на демократичні інститути є чинником незмірно більш значущим для успіху реформ, ніж наявність фінансової допомоги. Тому фінансова допомога відіграє маргінальну роль за наявності стійкого реформаторського уряду.

Ключовим фактором забезпечення економічного зростання в країнах, що розвиваються, має бути формування ринкових та демократичних інституцій. Надання гуманітарної допомоги створює додаткові перешкоди для формування таких інститутів. В. Мау вважає, що сприяння будівництву інститутів – як політичних, так і економічних – має бути пріоритетним напрямом надання допомоги. В умовах глибоких структурних реформ будівництво інститутів важливіше, ніж власне виробничі інвестиції, оскільки саме відсутність необхідного інституціонального середовища виявляється головною перешкодою на шляху припливу інвестицій. А примусове (державне) інвестування, підживлене зовнішньою допомогою, вкрай неефективне через брак необхідної інфраструктури, насамперед політичних і правових інститутів.

Питання впливу зовнішньої міжнародної допомоги на економічне зростання в західному науковому середовищі висвітлено набагато ширше, а гострі наукові дебати на цю тему тривають не одне десятиліття. Існує цілий пласт наукових

робіт, присвячених дослідженню впливу зовнішньої допомоги на економічний розвиток країн-реципієнтів. При цьому дослідники підходять до вирішення даного питання з різних науково-методологічних позицій, фокусують увагу на різних аспектах процесу та параметрів надання допомоги, вивчають різні рівні впливу допомоги на економічні процеси в країнах-реципієнтах, використовують різні економетричні та статистичні підходи для моделювання впливу допомоги на економічний розвиток. Наукова спільнота не має єдиного спільного підходу в цьому питанні.

Активні дебати тривають відтоді, як Розейнштейн-Родан в 1943 році обґрунтував доцільність надання фінансової допомоги країнам Східної та Південно-Східної Європи [298].

Позитивна оцінка впливу міжнародної допомоги на економічний розвиток домінувала в економічній літературі протягом 1950–1960-х років. Вона була підкріплена сприятливими наслідками реалізації плану Маршалла. Успіх плану Маршалла створив враження, що достатньо дати бідним країнам капітал, вкласти його в деякі пріоритетні сектори і це забезпечить швидкі темпи економічного зростання. Саме такий підхід набув поширення в 1950-ті роки, коли економісти, багато з яких групувалося навколо Світового банку, зосередилися на виробленні стратегії розвитку бідних країн. У цьому контексті доцільно виокремити напрацювання Самуельсона, Мюрдаля та Барана, що обґрунтували концепцію подолання зачарованого кола бідності. Самуельсон вважав, що відсталі країни не можуть стати на ноги, оскільки їхнє виробництво перебуває на такому низькому рівні розвитку, що не дає змоги налагодити економіку і сформувати капітал, необхідний для підвищення загального рівня життя [300]. Багато авторів пов'язували вирішення цих завдань з формуванням системи централізованого регулювання та планування. Крім того, вважали, що стимулювання економічного зростання не можливе без надання масштабної фінансової допомоги. Важлива роль

у забезпеченні ефективності допомоги відводилася наявності у країні чіткого деталізованого державного плану розвитку економіки.

Однак з часом впевненість у необхідності і беззастережності в питанні надання зовнішньої допомоги дещо ослабла. План Маршалла мав дві важливі взаємопов'язані особливості, які виявилися практично невідтворюваними в інших випадках надання масштабної допомоги країнам, що її потребували. По-перше, донор і реципієнти були країнами приблизно одного рівня соціально-економічного та культурного розвитку. На початку 1950-х років США були значно багатшими за країни післявоєнної Європи, проте бідність європейських держав стала результатом війни, а не соціально-економічної відсталості. По-друге, для відновлення економічного зростання не вистачало одного чинника – капіталу, тоді як всі інші передумови, такі, як інститути ринкової демократії, людські ресурси, були в наявності. Надання зовнішньої допомоги для фінансування капітальних витрат забезпечило стійкі та високі темпи економічного зростання в європейських державах. Саме високий рівень соціально-економічного розвитку, зокрема адекватність політичних інститутів, зумовлювали тут ефективність зовнішньої допомоги [83].

Зростанню наукового скепсису сприяв насамперед досвід надання міжнародної допомоги африканським державам, яким так і не вдалося продемонструвати позитивний зв'язок між обсягами наданої міжнародної фінансової допомоги та темпами економічного розвитку. Більше того, як показують статистичні дані, допомога не мала суттєвого та стійкого впливу на більш прикладні аспекти життєдіяльності африканських країн, зокрема йдеться про рівень корупції, тіньової економіки, захворювань на найбільш поширені недуги, якість освіти тощо.

Оскільки надана допомога на практиці не завжди забезпечувала країнам-реципієнтам економічний розвиток та зростання макропоказників, економісти звернули увагу

на більш практичні питання, зокрема, яким є оптимальний розмір допомоги [269], чому деяким країнам-реципієнтам вдається досягти позитивного впливу допомоги на економічне зростання і за яких умов це можливо. При цьому широке коло дослідників почало активно використовувати поняття «ефективність зовнішньої допомоги».

Тому основні питання, що досліджують науковці сьогодні, – вплив зовнішньої допомоги на економічне зростання і які параметри на це впливають, зокрема залежність зазначеного впливу на якості економічної політики в країні, що отримує допомогу [272]. Активну роль у дослідженні цих питань відіграють самі міжнародні організації, зокрема СБ, ЄБРР, МВФ, які надають чималі ресурси на дослідження.

Дослідження, сфокусовані на мікрорівні, переважно свідчать про позитивний вплив зовнішньої допомоги на досягнення проектних цілей. Результати, отримані на макрорівні, суперечливі: вплив зовнішньої допомоги на економічний розвиток може мати як негативний, так і позитивний вплив, а деякі дослідження засвідчили «несуттєвий» вплив у термінах статистики. Така суперечність у науковій літературі отримала відповідну назву «мікро-макропарадокс» [274].

Сам термін «мікро-макропарадокс» уперше вжито в праці П. Мослі «Ефективність допомоги: мікро-макропарадокс» [275]. До причин виникнення цього парадоксу П. Мослі зараховує такі:

- помилки у вихідних статистичних даних, що стосуються як макро-, так і мікродослідження;
- взаємозамінюваність допомоги в межах публічного сектору;
- зворотний ефект від заходів, що фінансує донорська допомога, який полягає в негативному впливі на приватний сектор.

У пізніших роботах П. Мослі стверджував, що допомога стимулює непродуктивне суспільне споживання і не сприяє розвитку інвестицій [277]. Такі ефекти виникають зокрема

в результаті неправильного розуміння донорами потреб країни-одержувача і відсутності завчасно проведеної роботи з оцінки потреб населення, що сприяють вибору популярних сфер і напрямів сприяння розвитку, які інтенсивно розвиваються в інших країнах.

До роботи П. Мослі більшість дослідників впливу допомоги на економічне зростання, що здійснювали емпіричний аналіз цієї тематики, дотримувалися припущення про прямий та лінійний зв'язок між обсягом наданої допомоги та темпами економічного зростання. Після роботи П. Мослі дослідження почали вести в різних напрямках, зокрема чимало дослідників активніше вивчали причини негативних наслідків надання міжнародної допомоги в контексті сприяння економічному розвитку, зокрема йдеться про розвиток корупції, пригасання приватної ініціативи тощо. Частину робіт було присвячено підтвердженню або спростуванню самої гіпотези існування мікро-макропарадоксу.

Дослідження, що вивчали наслідки проектної допомоги, загалом підтвердили ефективність зовнішньої допомоги на мікрорівні. Р. Кассен [233] зазначає, що 50% усіх проектів, спрямованих на фінансування розвитку, дають позитивні результати і тільки деякі проекти можна оцінити як шкідливі. У 2007 році Р. Ріддел у роботі, присвяченій зовнішній допомозі, доходить висновку: наявні факти свідчать про те, що більшість офіційних проектів, які фінансує зовнішня допомога, досягають намічених безпосередніх цілей [296].

Результати досліджень впливу зовнішньої допомоги на макрорівні були значно суперечливішими. Науковці працювали значний масив літератури, що базувався на міжкраїнному регресійному аналізі зовнішньої допомоги. Дукулягос і Палдам нарахували 97 робіт на дану тематику станом на кінець 2004 року [248]. Незважаючи на масштабність спроби, такий підхід не призвів до формування консенсусу в економічній літературі. Намітилося два підходи в цьому питанні. МакГіліврей [273] стверджує, що з 1998 року в науковому

співтоваристві існує неявна домовленість, що допомога загалом дає позитивні результати на макрорівні, оскільки за умови відсутності допомоги економічна динаміка була б значно гіршою. Дукулягос і Палдам доходять до протилежного висновку. Обидва автори провели дослідження висвітлення в економічній літературі різних аспектів зовнішньої допомоги і доходять до висновку, що після 40 років активної практики надання бідним країнам зовнішньої допомоги більшість доказів свідчить про те, що допомога не була ефективною.

Альтернативним підходом до методології Мослі, яка базувалась на регресійному аналізі, стало використання кейсів. Цей підхід використав у 2009 році Р. Пікйотто, колишній керівник незалежної групи оцінки Світового банку. У роботі «Ефективність розвитку: оцінка перспективи» Р. Пікйотто зазначає, що використання кейсового підходу підтверджує існування значного мікро-макропарадоксу в аналізі допомоги, наданої Світовим банком. У 16 випадках з 55 спостережень за країнами допомога дала суттєвий позитивний ефект на проектному (мікро-) рівні, однак на національному (макрорівні) таких результатів не зафіксовано, і тільки в трьох випадках було зафіксовано успіх на національному рівні, тоді як допомога спричинила незадовільні результати на проектному рівні.

У підсумку до середини 1990-х років у дослідників переважав доволі песимістичний погляд на вплив допомоги на зростання. Зокрема, П. Бун [224] дійшов висновку, що наслідки зовнішньої допомоги загалом нейтральні, оскільки дефіцит капіталу не є причиною бідності, а потоки допомоги не стимулюють зростання. На його думку, міжнародна допомога не має суттєвого впливу на розвиток людських ресурсів.

У ретроспективному аналізі наукових поглядів на вплив зовнішньої допомоги на економічний розвиток можна виділити кілька наукових підходів. Один з напрямів характеризується обґрунтуванням негативного впливу зовнішньої допомоги на розвиток економіки країни-реципієнта [225; 223; 306; 249; 213; 294; 271; 219].

У попередні роки такий підхід був притаманний захисникам вільного ринку і представникам ліберального напрямку економічної думки. Зокрема, М. Фрідман та П. Бауер ще в 1960-х стверджували, що зовнішня допомога негативно впливає на темпи економічного зростання в країні-реципієнті. М. Фрідман виступав проти економічної допомоги іншим країнам, вважаючи, що вона веде до встановлення централізованого контролю донора економік країн-реципієнтів, що перешкоджало їхньому економічному розвитку.

П. Бауер, який здобув імідж основного критика ідеї фінансової допомоги задля економічного зростання, у фундаментальних роботах обґрунтував основні причини неефективності зовнішньої допомоги для країн, що розвиваються. Його висновки ґрунтувались на емпіричних даних з країн Африки та Азії. Зокрема, П. Бауер вважав, що зовнішня допомога є методом перерозподілу багатства із заможних країн на користь багатих політиків та чиновників, що мають владу в бідних країнах [220; 221].

Незважаючи на жорстку позицію, П. Бауер не був прихильником ідеї повної відмови від надання міжнародної допомоги і вважав, що гранти в рамках програм допомоги необхідно надавати на «усвідомлено диференційованій» основі. На його думку, програми допомоги слід надавати тільки тим урядам, чия внутрішня і зовнішня політика найбільш відповідає цілям підвищення добробуту народу і насамперед економічному розвитку країни. Допомогу слід спрямовувати урядам, які намагаються домогтися цього через ефективне адміністрування, виконання основоположних функцій державної влади та ліберальну економічну політику [222].

Критичні зауваження та рекомендації П. Бауера найчастіше ігнорували міжнародні донори, однак його ідеї визнали економісти, що спеціалізуються на питаннях економічного розвитку і фактично опонують представникам ліберального напрямку, що обстоюють ідею економічної свободи. Т. Хейтер

в роботі «Допомога як імперіалізм» [258] розглядала міжнародну фінансову допомогу як сучасну форму економічного імперіалізму, яка не веде до бажаного економічного розвитку.

В обґрунтуванні неефективності міжнародної допомоги економісти звертають увагу на те, що іноземна допомога по суті призводить до уповільнення реформ, оскільки допомагає урядам, які проводять неправильну політику, утримуватися при владі [218; 295].

Д. Мойо у відомій роботі «Мертва допомога» [278] на емпіричному досвіді доводить, що фінансова допомога, яка потрапила у Африку за останні 50 років, спричиняла розквіт корупції серед представників влади та сприяла поглибленню бідності. На противагу Д. Мойо наводить приклад Китаю, який, не отримуючи зовнішньої допомоги від міжнародних організацій та країн Заходу, набагато ефективніше справляється із завданнями підвищення продуктивності та забезпечення економічного зростання порівняно з африканськими країнами. Д. Мойо рекомендує африканським країнам відмовитись від неефективної допомоги та сконцентрувати увагу на підвищенні економічної грамотності та спроможності населення, стимулюванні приватного сектору тощо.

Критичне ставлення до зовнішньої допомоги знайшло відображення і в роботах А. Дітона, який отримав Нобелівську премію з економіки у 2015 році [242; 243]. Автор має багатий досвід аналізу даних з країн, що розвиваються, стверджує, що зовнішня допомога підриває підвалини держави і так робить країни, що розвиваються, ще більш слабкими. Зокрема, зовнішня допомога розбиває фіскальні зв'язки між державою та платниками податків, уряд перестає бути зацікавленим у наданні адекватних суспільних благ виборцям. Тож допомога підриває те, чого бідні люди потребують найбільше: ефективний уряд, який працює для вирішення проблем суспільства. А. Дітон закликає суттєво скоротити обсяги допомоги, які надають бідним країнам, і вважає, що скорочення її обсягів є одним з дієвих способів реально допомогти країнам-

реципієнтам, як і обмеження торгівлі зброєю, поліпшення торговельної політики, надання технічних консультацій, не прив'язаних до допомоги, а також створення найкращих ліків.

Тему, яку порушив А. Дітон, підтримали міжнародні оглядачі, звертаючи увагу на те, що за суттю зовнішня допомога є аналогом «ресурсного прокляття» для країн, багатих на природні ресурси. Так само як і великі запаси нафти, допомога розбещує уряд і унеможлиблює корисні реформи.

Враховуючи викладене, у науковому середовищі напрацьовано цілий пласт літератури, яка пояснювала причини негативного впливу зовнішньої допомоги на економічний розвиток. До таких причин зокрема належать формування ментальної залежності та пригнічування управлінської потужностей урядів [263], витіснення і гальмування розвитку приватного сектору [285; 267], погіршення якості бюрократичного апарату [266], послаблення управління [265; 292], зниження конкурентоспроможності через ефект «данської хвороби» [293].

П. Мослі та М. Ікгут [276] на основі аналізу наукової літератури узагальнили поширені причини, що пояснюють неефективність зовнішньої допомоги для економічного зростання країн: 1) зовнішня допомога може стимулювати корупцію; 2) зовнішня допомога може сприяти збереженню політичних режимів, які не зацікавлені в проведенні реформ та розподілі доходу серед населення; 3) країни-одержувачі можуть мати недостатній рівень освоєння фінансових потоків, особливо якщо їм не вистачає кваліфікованих фахівців, розвинених інфраструктури та фінансової системи (неефективне використання фінансової допомоги, особливо у формі кредитів, призводить до постійного відтворення та ускладнення боргового тягаря, в результаті чого виникає ситуація, в якій іноземна допомога необхідна для того, щоб країни зі слаборозвиненими економіками могли погашати субсидовані позики за раніше досягнутими угодами про передуювання допомоги);

4) потоки допомоги можуть скоротити внутрішні заощадження як приватні (через її вплив на процентну ставку), так і державні (через вплив на державний дохід); 5) зовнішня допомога може сприяти підвищенню курсу національної валюти, підірвавши цінову конкурентоспроможність експортних товарів; 6) зовнішня допомога може створити залежність від допомоги, за якої й уряди країн-реципієнтів, і бізнес-сектор звикають до отримання легких грошей, підриваючи стимули до підвищення продуктивності й ефективного інвестування.

Позиція самих міжнародних організацій, зокрема Світового банку [244], полягає в тому, що допомога ефективна тільки тоді, коли країна-реципієнт здійснює розумну економічну політику. Ця позиція обґрунтовується зокрема в роботах видатних економістів Г. Колодка [10], К. Рогоффа [297], Е. де Сото [211].

Фактично йдеться про обґрунтування селективного підходу в наданні міжнародної допомоги. Новий підхід до розподілу коштів на потреби розвитку, заснований на принципі селективності, покликаний уникнути помилок, виявлених П. Бауером та іншими вченими; він популярний як у прихильників ринкової економіки, так і в практиків, що займаються проблемами розвитку. Посиленню популярності селективного підходу сприяла криза в Греції, яка вкотре поставила під сумнів ефективність надання міжнародної допомоги.

Е. де Сото у праці «Інший шлях. Невидима революція в третьому світі» звертає увагу на ефективність зовнішньої допомоги в контексті інституційних перетворень, які створюють підґрунтя для стійкого економічного зростання національної економіки. На його думку, іноземна допомога дуже рідко буває спрямована на інституційні реформи. Але навіть у цих рідкісних випадках реформи, що забезпечуються зовнішньою допомогою, зводяться лише до оновлення структур бюрократичного управління або до більш ефективного планування програм допомоги, однак мають мало спільного із забезпеченням фундаментальних основ для економічного

зростання. Щоб досягти фундаментальних і стійких змін, іноземна допомога має бути спрямована на створення і зміцнення правових інститутів, що забезпечують підзвітність урядів народу, зобов'язують їх інформувати громадськість і створюють таке середовище, в якому права власності чітко визначені й захищені. Тільки за цих умов економічне зростання буде стійким [211].

Значний методологічний вплив на дослідження взаємозв'язку допомоги на економічний розвиток мала робота 1966 року Х. Ченері та А. Страута. Вони запропонували модель «двох дефіцитів», в рамках якої вводились два суттєві припущення. По-перше, економічному зростанню та притоку інвестицій в країни, що розвиваються, заважають обмежені заощадження, а також незначний обсяг доходів від експорту. По-друге, потоки зовнішньої допомоги приймають як відсутній елемент, що дає змогу заповнити розрив між інвестиційним попитом та внутрішніми заощадженнями в країні-реципієнті. Цю модель гостро критикували, однак вона задавала методологічні рамки для емпіричних досліджень, які фокусувались на вивченні таких співвідношень, як «зовнішня допомога – економічне зростання», «зовнішня допомога – заощадження».

Фактично модель «двох дефіцитів» була модифікованою моделлю Харрода-Домара, що визначає функціональний економічний зв'язок між зростанням ВВП і рівнем національних заощаджень, а також рівнем капіталу. У 1950–1960-х роках цю модель активно використовували в рамках вивчення впливу зовнішньої допомоги на економічне зростання, вона була поширена в країнах, що розвиваються, в рамках економічного планування після Другої світової війни. Модель Харрода-Домара дозволяла визначити необхідний рівень заощаджень в національній економіці за заданим рівнем економічного зростання. Якщо уряд країни не міг забезпечити необхідний рівень заощаджень у національній економіці, він мав змогу звернутися в міжнародні організації по позику. Проте модель не враховує таких важливих в довгостроковій

перспективі параметрів, як чисельність робочої сили і чисельність населення. Ці чинники виявились не єдиними, що впливають на довгострокове економічне зростання і його ефективність. До таких можна зарахувати ступінь технологічних змін. Модель Домарра-Харода мала суттєві обмеження та не могла встановити чіткого зв'язку між заходами донорів, спрямованими на підвищення капіталізації економік країн, що розвиваються, і зростанням рівня їхніх ВВП. Тому ця модель зазнала модифікацій.

Із 1970-х років важливою особливістю досліджень економічного зростання стало активне використання статистичних методів в опрацюванні великих масивів даних, зокрема регресійного аналізу.

Перший регресійний аналіз зростання здійснив Дж. Папанек [288]. Він розбив потоки іноземного капіталу на іноземну допомогу, іноземні інвестиції та інші потоки капіталу, що дозволило йому окремо проаналізувати вплив допомоги на динаміку росту. При цьому він встановив існування позитивної залежності. Г. Ченері та Н. Картер [235] розвинули сформовану в 1960-х роках модель дефіциту заощаджень і дійшли висновку, що за рахунок допомоги можна поповнити дефіцит не тільки заощаджень, а й іноземної валюти.

Однією з ключових робіт в напрямку економетричного аналізу впливу міжнародної допомоги на економічне зростання стала робота К. Бернсайда та Д. Доллара «Допомога, політика та зростання», опублікована в 2000 році [230]. Автори використали широку оновлену статистичну базу Світового банку та змоделювали вплив міжнародної економічної допомоги й економічної політики на зростання ВВП на душу населення. Аналітичною основою для дослідження стала модифікована неокласична модель зростання. Регресійний аналіз показав, що міжнародна допомога сприяє економічному зростанню тільки за умови якісної економічної політики у країнах, що розвиваються.

Вивчивши фіскальну, монетарну і торговельну політику 56 країн, що розвиваються з 1970 по 1993 р. і зіставивши відповідні параметри з обсягами іноземної допомоги, яку отримували ці країни в даний період, дослідники дійшли висновку, що у сприятливому політичному середовищі надана допомога для розвитку позитивно впливає на економічне зростання. У період з 1970 по 1993 р. в країнах, де проводили «правильну» політику, збільшення допомоги на 1% ВВП сприяло стійкому підвищенню темпів зростання на 0,5%. Крім того, К. Бернсайд і Д. Доллар виявили, що збільшення допомоги бідним країнам зі сприятливим політичним середовищем «чинить істотний позитивний вплив на темпи їхнього зростання». На думку дослідників, країни, які проводили «правильну» політику, але одержували допомогу в невеликих обсягах, демонстрували зростання ВВП на душу населення на рівні 2,2%, а в країнах з такими самими умовами, які отримували масштабну допомогу, цей показник становив 3,7%. Таким чином, К. Бернсайд і Д. Доллар вважали, що допомога може бути ефективною за умови ефективної політики країн-донорів і країн – одержувачів допомоги.

Сама по собі якісна економічна політика сприяє економічному зростанню. При цьому ключовими є фіскальна, монетарна та торговельна політика, а розмір міжнародної допомоги не є значимим фактором, що впливає на економічне зростання. У бідних країнах з поганою економічною політикою міжнародна допомога піде на непродуктивне використання у вигляді неефективних державних видатків.

Їхнє дослідження фактично підтвердило напрацювання таких відомих макроекономістів, як Фішер, Дж. Сакс і Ворнер, які в 1990-х обґрунтовували важливість якісних параметрів економічної політики для забезпечення економічного зростання. Дж. Сакс обґрунтував доцільність здійснення зовнішньої допомоги в контексті його гіпотези про так звану пастку бідності, а також визначив основні необхідні параметри цієї допомоги.

Пастка бідності – це стан економіки, в рамках якого існують самопідтримуючі механізми, що перешкоджають розвитку. Термін «пастка бідності» часто використовують для опису поточного стану країн Африки і Південно-Східної Азії, які відчувають тривалу економічну стагнацію, незважаючи на сталий економічний розвиток світової економіки. Основний спосіб подолати пастку бідності на його думку, – здійснення цільових інвестицій на кошти міжнародних донорів. Це фінансування необхідне для збільшення рівня капіталу на душу населення. Коли запаси капіталу на душу населення стануть достатньо значними, тоді економіка країни-реципієнта зможе задовольняти основні потреби. Домогосподарства зможуть здійснювати заощадження на майбутнє, що дозволить поставити економіку на шлях стійкого економічного зростання. Також необхідно враховувати те, що допомога позитивно вплине на економічне зростання завдяки збільшенню віддачі від капіталу. Дж. Сакс вважає, що необхідний рівень інвестицій для виходу з пастки бідності неможливо профінансувати без донорської допомоги міжнародних організацій та багатих країн і виділяє кілька аспектів ефективної зовнішньої допомоги. Допомога має бути достатньо великою, щоб дозволити країні-реципієнту фінансувати свій інвестиційний план. Її слід видавати протягом достатньо довгого часу, щоб дозволити країні-реципієнту виконати десятилітню програму масштабування. Дж. Сакс наголошує на передбачуваності процесу надання допомоги, оскільки перерви можуть поставити під загрозу інвестиційну програму чи макроекономічну стабільність країни-реципієнта. Розрахунки Дж. Сакса стверджують, що для подолання бідності розмір донорської допомоги має бути не меншим ніж 60 доларів на душу населення за рік [176, с. 317–320]. Однак цей рівень дорівнюватиме 20–30% ВВП, якщо дохід на душу населення 200–300 доларів на особу за рік. Якщо зовнішня допомога становитиме таку значну частку ВВП, то її неочікувані коливання можуть негативно відобразитись на економіці країни-реципієнта. Зокрема,

скорочення допомоги удвічі (з 30% в одному році до 15% в наступному) може мати негативний вплив на обсяг бюджетного дефіциту та рівень інфляції. Тому надзвичайно важливо, щоб донорська допомога була передбачуваною та прогнозованою як мінімум кілька років поспіль.

Також важливим аспектом під час надання зовнішньої допомоги Дж. Сакс називає її гармонізацію різними донорськими установами, які повинні працювати на основі своїх конкурентних переваг. Допомогу не слід розпорошувати на дрібні проекти, координація яких потребує чималих зусиль донорів.

Дж. Сакс визнає, що фінансування бідних країн в значних обсягах – недостатня умова для забезпечення економічного зростання, оскільки отримані кошти можуть неефективно використовувати. Тому успіх донорських вливань залежатиме від спроможності уряду реалізувати інвестиційний план, який має включати такі шість компонентів: децентралізоване здійснення державних інвестицій, належна якість підготовки персоналу, актуальні інформаційні технології для контролю, визначення адекватних кількісних показників, які уряд планує досягнути по завершенні інвестиційної програми, якісний аудит витрачання отриманих коштів, чіткий механізм контролю та оцінки інвестиційної програми.

Чимало робіт присвячено емпіричному підтвердженню цієї гіпотези. Зокрема К.-Ж. Далгаард, Г. Гансен та Ф. Трап у роботі «До питання про емпіричний підхід до зовнішньої допомоги та зростання» [241] підтверджують гіпотезу про те, що в довгостроковому періоді зовнішня допомога сприяє збільшенню продуктивності, проте цей результат критично залежний від параметрів економічної політики.

Протилежна позиція полягає в обґрунтуванні позитивного впливу зовнішньої допомоги на економічний розвиток безвідносно до якісних параметрів економічної політики, які провадить уряд країни-реципієнта. Чимало емпіричних досліджень, що базуються на широкому статистичному матеріалі, вказують на змішаний характер отриманих результатів та/або нейтральний зв'язок між допомогою та економічним зростанням.

Т. Потійовські та А. Гваюм у роботі «Вплив внутрішнього накопичення капіталу та зовнішньої допомоги на рівень економічного зростання» наводять економетричні розрахунки взаємозв'язку між швидкістю збільшення доходів на душу населення в 58 країнах, що розвиваються, і валового нагромадження основного капіталу на душу населення та зовнішньої допомоги на душу і доходять висновку, що вплив зовнішньої допомоги доволі незначний [291].

Останніми роками деякі наукові праці підтверджують позитивний вплив на економічне зростання, проте акцентують на тій обставині, що вплив допомоги на зростання був порівняно невеликим: регулярне надання зовнішньої допомоги на рівні 10% валового внутрішнього продукту країни-реципієнта в майбутньому підвищує рівень ВВП приблизно на 1% [236; 215].

Також дослідження вказують на необхідність розділення часових рамок, в межах яких аналізується вплив допомоги на економічне зростання. Вплив зовнішньої допомоги на зростання може бути мінімальним, а іноді і негативним в короткостроковій перспективі (до п'яти років), а протягом довгострокового періоду (до 30 років) було зафіксовано позитивний зв'язок, і зростання становило більш ніж 1% ВВП [216].

У деяких роботах наголошено на регулярності допомоги країнам-реципієнтам і фактично обґрунтовано позитивний вплив зовнішньої допомоги на темпи економічного зростання за умови, що така допомога вчасно потрапляє до країни, яка її потребує. Зокрема, Х. Харас у роботі «Вимірювання вартості волатильності допомоги» [264] стверджує, що в тих країнах, де притоки допомоги виступають як серйозна рушійна сила економіки, непостійність обсягів допомоги посилює макро-економічну нестабільність, впливаючи на приватні й державні інвестиційні витрати і довгострокові перспективи зростання. Х. Харас з'ясував, що для середньої країни-одержувача потоки зовнішньої допомоги в п'ять разів більше схильні до коливань, ніж їх валовий внутрішній продукт, і в три рази більше, ніж надходження від експорту. Таким чином, допомога від донорів

здатна підсилити реальні ділові цикли в країнах-одержувачах. Зафіксований ступінь непостійності не можна пов'язувати виключно з діями донорів: використовуючи власні процедури, донори часто змушені реагувати на несподівані або несприятливі економічні та політичні події в країнах-реципієнтах, що виходять за межі контролю донорів. Наприклад, донор може заморозити надання чергового траншу допомоги, якщо виділені в попередньому році ресурси не освоєно.

Для 65 країн-одержувачів вищі рівні непостійності потоків допомоги асоціюються з нижчими довгостроковими темпами зростання ВВП на душу населення. Найменш розвинені та малі острівні країни, що розвиваються, входять до числа залежних від допомоги, що стикаються з найвищими рівнями непостійності.

Х. Харас обрахував, що чисті витрати, пов'язані з мінливістю допомоги, можуть сягати 15–20% загального обсягу, із поточними рівнями сума втрати добробуту може досягати 16 млрд дол. США. Для середньої країни-одержувача чисті витрати від непостійності потоків допомоги становлять майже 2% ВВП. На кожен долар наданої допомоги витрати залежно від донора коливаються від 7 до 28 центів. У тому самому дослідженні показано, що ступінь непостійності варіюється між різними донорами, причому втрати за рахунок непостійності допомоги найвищі тоді, коли великим донором виступають Сполучені Штати: на кожен долар виплаченої допомоги такі втрати від непостійності більш ніж удвічі перевищують рівень втрат Японії – наступного найбільш волатильного донора.

Деякі дослідники звертають увагу на обмежену здатність країн-реципієнтів абсорбувати зовнішню допомогу, що негативно впливає на її ефективність в контексті забезпечення економічного зростання [304]. Недостатність абсорбційної потужності в країнах-реципієнтах – одна з фундаментальних причин низької ефективності допомоги. Під абсорбційною потужністю мають на увазі набір обмежувачів структурного характеру, зокрема

особливості економіки країни, макроекономічну нестабільність, особливості інституційної системи, що регламентує можливості економіки країни-одержувача ефективно абсорбувати приплив зовнішніх ресурсів.

В. Істерлі в роботі «Чи може іноземна допомога купити зростання» [250] критикує усталені підходи в способах надання міжнародної допомоги країнам, що розвиваються, і стверджує, що зовнішня допомога має мати на меті більш локальні та конкретні цілі, а не надто широкі – як-то бути каталізатором масштабних соціальних трансформацій.

Також В. Істерлі досить критично ставиться до діяльності міжнародного економічного співтовариства, в тому числі МВФ і СБ в плані вироблення стратегії розвитку бідних країн (він сам багато років працював у Світовому банку і добре вивчив внутрішні процеси цієї організації).

Незважаючи на критику, В. Істерлі повністю не заперечує необхідність надання допомоги країнам, що розвиваються. На його думку, допомога ефективна в ситуації, коли «ринкам дозволено виконувати свою роботу». Така позиція має сенс і право на існування стосовно всіх країн-реципієнтів. Цей підхід можна застосувати тільки за умови наявності в країні-одержувачі ринків, які функціонують.

Крім того, В. Істерлі звертає увагу, що задля підвищення ефективності зовнішньої допомоги негативні стимули, створювані шляхом планування «зверху-вниз», колективною відповідальністю і наявністю великої кількості одночасних цілей у донорів, слід замінити на індивідуальну відповідальність донорів, що підкріплюється незалежною оцінкою результатів допомоги, яка мотивуватиме пошук кращих способів освоєння допомоги в конкретних умовах країни-реципієнта.

Е. Іканаєке в роботі «Вплив зовнішньої допомоги на економічне зростання країн, що розвиваються» [251] аналізує річні статистичні дані 85 країн Азії, Африки та Латинської Америки за період 1980–2007 рр. та доходить висновку, що

зовнішня допомога здійснює змішаний вплив на економічне зростання країн.

С. Реді та К. Міною в статті «Допомога на розвиток на економічне зростання: позитивний тривалий зв'язок» [301] на основі міждержавного регресійного аналізу досліджують вплив зовнішньої допомоги на економічне зростання країни-реципієнта, пропонуючи оригінальний підхід: спираючись на оцінки ефективності донорської допомоги, автори розмежовують весь обсяг зовнішньої допомоги на допомогу, яка спрямована на економічний розвиток, і допомогу, яку не використовують для сприяння економічному розвитку, а на геополітичні цілі. Дослідження показує, що допомога, спрямована на економічний розвиток, має стійкий та статистично значний вплив на економічне зростання в довгостроковому періоді. А «геополітична» допомога загалом нейтральна щодо економічного зростання та інколи має негативний вплив. Також автори не знаходять підтвердження гіпотез про ефект спадної віддачі від зовнішньої допомоги та про необхідність якісної економічної політики задля позитивного ефекту допомоги на темпи економічного зростання. Дослідження показало, що допомога може давати позитивний ефект від певних донорів, а від інших не мати, однак автори не дають чіткого пояснення цьому явищу.

Також заслуговують уваги спроби виокремлення основних напрямів і класифікації підходів у науковій літературі щодо встановлення взаємозв'язку між зовнішньою допомогою та економічним зростанням. У рамках емпіричних досліджень впливу зовнішньої допомоги на економічний розвиток, що базується на опрацюванні статистичних даних з Азії та Африки, М. Абурая виокремлює два основні наукові підходи [212]:

– теорія суспільного інтересу, яка залишається найбільш значною, що сформувала теоретичний підхід до оцінки зовнішньої допомоги. В рамках цієї теорії поширене твердження, що зовнішня допомога критично важлива для країн, що розвиваються, оскільки може заповнити інвестиційні розриви, щоб вибратися з так званої пастки бідності [299];

– теорія суспільного вибору, яка негативно оцінює вплив зовнішньої допомоги на динаміку економічного розвитку і, можливо, навіть шкодить країні-реципієнту. В рамках цієї теорії пояснюється мотивація країн-донорів у наданні міжнародної допомоги. Згідно з теорією суспільного вибору, всі політичні рішення спрямовані на максимізацію корисності зацікавлених груп – політиків, виборців та чиновників-бюрократів. У цьому контексті надання зовнішньої допомоги бідним країнам розцінюється як спосіб політиків отримати прихильність електорату під час чергових виборів та зберегти політичний вплив.

Викладене положення щодо застосування теорії суспільного інтересу в дослідженні взаємозв'язку діяльності МФО та розвитку національних економік зумовлене остаточною редакцією Цілей стійкого розвитку на 2016–2030 рр., схвалених 25 вересня 2015 року на 70-й сесії Генасамблеї Організації Об'єднаних Націй, серед яких перше місце посідає саме боротьба з бідністю. Зокрема, відповідна протидія бідності визнається найбільшим глобальним завданням сучасності і необхідною передумовою сталого розвитку, що має зумовити формування стійких моделей споживання і виробництва, раціональних підходів до використання природно-ресурсного потенціалу, утворенню ґрунтовної бази подальшого економічного і соціального розвитку [284].

Ґрунтовний підхід щодо вивчення наукових підходів до аналізу ефективності зовнішньої допомоги запропоновано в колективній роботі М. Макгілвірея та інших. У ній проаналізовано 50 років емпіричних досліджень макроекономічного впливу зовнішньої допомоги з фокусом саме на взаємозв'язку допомоги та зростання. Автори зазначають, що майже до кінця 1990-х дослідження мали суперечливий та неоднозначний характер. Ситуація змінилася з виходом в 1998 році звіту Світового банку «Оцінюючи допомогу: що працює, що ні і чому» [244], в якому закладено засади селективного підходу, що ліг в основу політики Світового банку щодо надання

допомоги бідним країнам. Автори стверджують, що після публікації звіту більшість досліджень на цю тему підтверджували гіпотезу про те, що зовнішня допомога позитивно впливає на економічне зростання країн-реципієнтів, оскільки без неї зростання було б значно меншим. Звіт дав початок інтенсивним дебатам у наукових колах стосовно умов, за яких діє зовнішня допомога. Автори виокремлюють п'ять основних альтернативних звіту Світового банку напрямів щодо пояснення ефективності зовнішньої допомоги [273]: допомога спричиняє спадну віддачу; її нерегулярність спричиняє невизначеність в економіці країни-реципієнта; ефективність допомоги визначається зовнішніми та кліматичними умовами, політичними факторами і залежить від якості інституційного середовища.

Розглядаючи ширший інституційно-економічний контекст розвитку міжнародних фінансових організацій, зазначимо, що розвиток глобальної світової фінансової системи посилив взаємозв'язок національних економік, у тому числі через підвищення рівня доступності ринку капіталу для країн, що розвиваються [177]. Короткі строки існування окремих фінансових потоків, зокрема зумовлені високим рівнем волатильності та спекулятивними прагненнями, призвели, за твердженням Р. Гілпіна, до дифузії нестабільності як однієї з основних ознак сучасного капіталізму [254].

Відповідно одним з основних пріоритетів забезпечення сталого розвитку на макроекономічному рівні є забезпечення наявності стабілізаційного чинника у діяльності міжнародних фінансових організацій, що зумовлює визначну роль СБ та МВФ, оскільки параметри, закладені у їх фінансових кредитних угодах, перетворюються на індикатори розвитку національних економік, використовувані паралельно іншими інституціями на ринку, зокрема комерційними банками та кредитними агенціями [286].

Формуються передумови усвідомлення зростаючої ролі міжнародних фінансових інститутів, що зумовлює необхідність чіткого усвідомлення їх ресурсних обмежень та потреб

застосування вибіркового підходу. Останній, на переконання В. Бут'є та Х.-П. Ланкса, має ґрунтуватися на сильних інституційних засадах забезпечення інструментарію стимулювання розвитку приватного інвестування, не заміщаючи приватний сектор як такий у сферах, де його вплив більш придатний. Відповідно ефективне розв'язання цих проблем можливе за умов, що самі міжнародні фінансові інституції становитимуть приклад прозорості та високого рівня внутрішньої організації, що сприятиме належному розвитку сфер, до яких вони матимуть стосунок. Таким чином, розвиток національних економік у співробітництві з МФО зумовлюється визначеністю чітких операційних принципів та моделей управління самих МФО [229].

За висловом М. Камдесю, директора-розпорядника МВФ протягом 1987–2000 років, на сучасному етапі розвитку міжнародних фінансових організацій одне з основних завдань – напрацювання збалансованої універсальної парадигми розвитку, яка міститиме конвергентні особливості застосування високої якості універсальних етичних норм та вирішення завдань забезпечення ефективності, передбаченої загальним контекстом ринкової конкурентної боротьби [232].

Зазначене, на нашу думку, формує загальні рамкові теоретико-методологічні засади визначення механізмів впливу міжнародних фінансових організацій на розвиток національних економік шляхом сприяння формуванню моделі інклюзивного розвитку, в межах якої, крім прямих форм підтримки окремих функціональних зон національного господарства фінансовими ресурсами, утворюється інституційний контекст подальшого удосконалення державного управління через якісні покращення у сфері державних фінансів, зумовлені потребою імплементації операційних стандартів функціонування вищої якості під час безпосереднього співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями.

1.2. Методологічні засади бюджетного планування фінансових ресурсів міжнародних інституцій

В Україні бюджетне планування ґрунтується на положеннях Бюджетного кодексу України (БКУ) [5]. Згідно зі статтею 1, БКУ регулюються відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання та контролю за дотриманням бюджетного законодавства, і питання відповідальності за порушення бюджетного законодавства, а також визначаються правові засади утворення та погашення державного і місцевого боргу.

Кодексом визначені основні принципи, на яких ґрунтується бюджетна система України. Так, визначений підпунктом 4 пункту 1 статті 7 БКУ принцип повноти визначає, що до складу бюджетів належать всі надходження та витрати бюджетів, що здійснюються відповідно до нормативно-правових актів органів державної влади, органів влади АРК, місцевого самоврядування.

Статтею 8 БКУ встановлено, що для складання і виконання державного та місцевих бюджетів, звітування про їх виконання, здійснення контролю за фінансовою діяльністю органів державної влади, органів влади АРК, органів місцевого самоврядування, інших розпорядників бюджетних коштів, проведення фінансового аналізу в розрізі доходів, організаційних, функціональних та економічних категорій видатків, кредитування, фінансування і боргу, а також для забезпечення загальнодержавної і міжнародної порівнянності бюджетних показників використовується бюджетна класифікація, яка є обов'язковою для застосування всіма учасниками бюджетного процесу в межах бюджетних повноважень [5].

Кодексом визначені складові частини бюджетної класифікації, зокрема класифікація доходів, видатків та кредитування, фінансування бюджету; класифікація боргу.

Складові частини бюджету визначені у статті 13 БКУ, а саме загальний та спеціальний фонди, складові яких також визначені у цій статті. При цьому розподіл бюджету на загальний та спеціальний фонди, їх складові можуть бути визначені виключно БКУ та законом про Державний бюджет України.

Основним принципом спеціального фонду є прив'язка видатків спеціального фонду до його надходжень, тобто видатки та надання кредитів з бюджету здійснюються за рахунок конкретно визначених надходжень спеціального фонду та платежі виключно в межах коштів, що фактично надійшли до цього фонду на відповідну мету, якщо кодексом або законом про Державний бюджет України не встановлено інше.

Інша ситуація, що стосується власних надходжень бюджетних установ. БКУ встановлено, що власні надходження бюджетних установ отримуються додатково до коштів загального фонду бюджету і включаються до спеціального фонду бюджету.

Крім цього, БКУ визначає дві групи власних надходжень, які поділяються на підгрупи. Благодійні внески, гранти та дарунки виокремлено у складі другої групи підгрупи 1, вони можуть бути спрямовані на організацію основної діяльності бюджетних установ.

БКУ визначено термін «фінансування бюджету»: надходження та витрати бюджету, пов'язані із зміною обсягу боргу, обсягів депозитів і цінних паперів, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), зміна залишків бюджетних коштів, які використовують для покриття дефіциту або визначення профіциту бюджету.

Відповідно до статті 15 БКУ, джерелом фінансування бюджету є в тому числі кошти від державних (місцевих) внутрішніх та зовнішніх запозичень, а джерелами формування спеціального фонду державного бюджету України в частині фінансування є кредити (позики), що залучаються державою

від інших держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів) та інші надходження, визначені законом про Державний бюджет України.

Статтею 16 БКУ визначено, що державні запозичення здійснюються в межах, визначених законом про Державний бюджет України (крім випадків, передбачених частиною четвертою статті 15 БКУ та абзацом першим частини сьомої цієї статті), з дотриманням граничного обсягу державного боргу на кінець бюджетного періоду, крім випадку, передбаченого частиною четвертою статті 15 БКУ, якою передбачається диверсифікація джерел запозичень. Зокрема встановлено, що у разі зменшення обсягу коштів від державних внутрішніх (зовнішніх) запозичень порівняно з обсягом, визначеним законом про Державний бюджет України, у зв'язку з погіршенням умов таких запозичень та/або кон'юнктури фінансового ринку допускається збільшення обсягу коштів від державних зовнішніх (внутрішніх) запозичень з дотриманням граничного обсягу державного боргу.

Частиною другою цієї статті встановлено, що кредити (позики) від інших держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів) залучаються державою на підставі міжнародних договорів України і належать до державних зовнішніх запозичень. Кошти для реалізації таких інвестиційних програм (проектів), а також витрати на обслуговування та погашення відповідних кредитів (позик) передбачаються у законі про Державний бюджет України протягом усього строку чинності кредитних договорів. Відповідні міжнародні договори не потребують ратифікації, якщо інше не встановлено законом.

БКУ надано право Верховній Раді АРК, Київській, Севастопольській міським радам, міським радам міст обласного значення здійснювати місцеві внутрішні запозичення. Місцеві зовнішні запозичення можуть здійснювати лише міські ради міст з чисельністю населення понад 300 тисяч жителів за

офіційними даними органів державної статистики на час ухвалення рішення про здійснення місцевих запозичень. При цьому місцеві зовнішні запозичення шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій можуть здійснювати всі міські ради.

Витрати на обслуговування та погашення державного (місцевого) боргу здійснюються Міністерством фінансів України відповідно до кредитних договорів, а також нормативно-правових актів, за якими виникають державні боргові зобов'язання (боргові зобов'язання АРК чи територіальних громад), незалежно від обсягу коштів, визначеного на таку мету законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет). Тобто якщо очікуваний обсяг витрат на обслуговування та погашення державного боргу перевищить обсяг коштів, визначений законом про Державний бюджет України на таку мету, у двотижневий строк слід підготувати пропозиції про внесення змін до закону про Державний бюджет України. Така сама норма стосується витрат на обслуговування і погашення місцевого боргу.

Таким чином витрати на обслуговування та погашення державного (місцевого) боргу є захищеними статтями видатків бюджету.

БКУ також регулюються питання надання державних гарантій. Стаття 17 БКУ визначає, що державні гарантії для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України можуть надаватися за рішенням Кабінету Міністрів або на підставі міжнародних договорів України виключно у межах і за напрямками, що визначені законом про Державний бюджет України. Місцеві гарантії можуть надавати за рішенням Верховної Ради АРК, відповідної міської ради для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України, що належать до комунального сектору економіки, розташовані на відповідній

території та здійснюють на цій території реалізацію інвестиційних програм (проектів), метою яких є розвиток комунальної інфраструктури або впровадження ресурсозберігаючих технологій.

Статтею 17 регламентовано основні вимоги та умови надання державних та місцевих гарантій, зокрема:

– платність, строковість, а також забезпечення виконання зобов'язань у спосіб, передбачений законом;

– оформлення правочинну в письмовій формі, що визначає предмет гарантії; повні найменування та місцезнаходження суб'єкта господарювання і кредитора (у разі гарантування виконання зобов'язань за кредитним договором); обсяг кредиту (позики); обсяг гарантійних зобов'язань та порядок їх виконання; умови настання гарантійного випадку; строк дії гарантії;

– укладення договору між центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної бюджетної політики (Мінфіном України) (відповідним місцевим фінансовим органом) та суб'єктом господарювання про погашення заборгованості суб'єкта господарювання перед державою (АРК чи територіальною громадою міста) за виконання гарантійних зобов'язань. Істотними умовами такого договору мають бути зобов'язання суб'єкта господарювання:

– внести плату за надання державної (місцевої) гарантії;

– надати майнове або інше забезпечення виконання зобов'язань за гарантією;

– відшкодувати витрати державного (місцевого) бюджету, пов'язані з виконанням гарантійних зобов'язань;

– сплатити пеню за прострочення відшкодування зазначених витрат. Пеня нараховується за кожний день прострочення сплати заборгованості у національній валюті з розрахунку 120% річних облікової ставки Національного банку України за офіційним курсом гривні до іноземної валюти, встановленим Національним банком України на день нарахування пені;

– надати гаранту права на договірне списання банком коштів з рахунків суб'єкта господарювання на користь гаранта.

Статтею 18 визначені вимоги щодо граничних обсягів державного (місцевого) боргу та державних (місцевих) гарантій. Граничні обсяги визначаються на кожний бюджетний період законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет).

Загальний обсяг державного боргу та гарантованого державою боргу на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 60% річного номінального обсягу валового внутрішнього продукту України.

Загальний обсяг місцевого боргу та гарантованого АРК чи територіальною громадою міста боргу (без урахування гарантійних зобов'язань, що виникають за кредитами (позиками) від міжнародних фінансових організацій) станом на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 200% (для міста Києва – 400) середньорічного індикативного прогнозного обсягу надходжень бюджету розвитку (без урахування обсягу місцевих запозичень та капітальних трансфертів (субвенцій) з інших бюджетів), визначеного прогнозом відповідного місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди відповідно до частини четвертої статті 21 БКУ.

Статтею 20 встановлено, що у бюджетному процесі програмно-цільовий метод застосовується на рівні державного бюджету та місцевих бюджетів (за рішенням Верховної Ради АРК, відповідної місцевої ради). Сутністю такого методу є наявність бюджетних програм, відповідальних виконавців бюджетних програм, паспортів бюджетних програм, результативних показників бюджетних програм [29, с. 16; 21, с. 14; 41; 103].

Відповідальними виконавцями бюджетних програм можуть бути головні розпорядники бюджетних коштів за бюджетними програмами, виконання яких забезпечується апаратом, та/або розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня, які виконують бюджетні програми у системі головного розпорядника [128].

Основною вимогою до відповідального виконавця бюджетних програм у процесі їх виконання є забезпечення

цільового та ефективного використання бюджетних коштів протягом усього строку реалізації відповідних бюджетних програм у межах визначених бюджетних призначень [20, с. 29; 28, с. 19; 69, с. 149].

Для оцінки ефективності бюджетної програми використовуються результативні показники бюджетної програми, що включають кількісні та якісні показники, які визначають результат виконання бюджетної програми, характеризують хід її реалізації, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми. Підтвердження офіційною державною статистичною, фінансовою та іншою звітністю, даними бухгалтерського, статистичного та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку таких показників є вимогою БКУ [70, с. 32–33; 75, с. 79; 192, с. 167–169; 147; 129; 132].

Частиною сьомою статті 20 БКУ встановлено, що за бюджетними програмами, здійснення заходів за якими потребує нормативно-правового визначення механізму використання бюджетних коштів, головні розпорядники коштів державного бюджету розробляють проекти порядків використання коштів державного бюджету та забезпечують їх затвердження у терміни, визначені Кабінетом Міністрів України [5].

Вимоги щодо вмісту порядків використання бюджетних коштів також встановлено у статті 20 БКУ, і містять таке:

цілі та напрями використання бюджетних коштів;

відповідального виконавця бюджетної програми, підстави та/або критерії залучення одержувачів бюджетних коштів до виконання бюджетної програми;

завдання головного розпорядника бюджетних коштів, розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (одержувачів бюджетних коштів), що забезпечують виконання бюджетної програми, з визначенням порядку звітування про її виконання (у тому числі щодо результативних показників) та заходів впливу в разі її невиконання;

у разі потреби порядок, терміни та підстави, а також критерії розподілу (перерозподілу) видатків між адміністративно-територіальними одиницями у розрізі розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів з урахуванням відповідних нормативно-правових актів;

конкурсні вимоги до інвестиційних програм (проектів), включаючи порядок та критерії їх відбору, а також критерії та умови визначення виконавців таких програм (проектів);

критерії та умови відбору суб'єктів господарювання, яким надається державна підтримка з бюджету, а також визначення обсягу такої підтримки;

умови та критерії конкурсного відбору позичальників та проектів (програм), на реалізацію яких надаються кредити з бюджету; умови надання кредитів з бюджету та їх повернення, включаючи положення щодо здійснення контролю за їх поверненням;

положення щодо необхідності перерахування коштів за бюджетними програмами, які передбачають надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам;

шляхи погашення бюджетної заборгованості у разі її наявності;

вимоги щодо необхідності відображення у первинному та бухгалтерському обліку отриманих (створених) оборотних і необоротних активів бюджетними установами та одержувачами бюджетних коштів, у тому числі отриманих (створених) в результаті проведення централізованих заходів;

у разі потреби – положення щодо здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг, визначення умов і термінів поставки та проведення розрахунків;

інші положення щодо особливостей бюджетної програми.

Протягом 45 днів з дня набрання чинності законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет) головний розпорядник бюджетних коштів має розробити та затвердити спільно з Мінфіном (місцевим фінансовим органом) паспорт бюджетної програми. Правила складання

паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання встановлює Мінфін України [141].

Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі передбачає складання прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди відповідно до статті 21 БКУ. Складання проекту державного бюджету України регламентоване статтями 32–38 глави шостої БКУ.

Головним розробником проекту закону про Державний бюджет України є Кабінет Міністрів. Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної бюджетної політики, відповідає за складання проекту закону про Державний бюджет України є Міністерство фінансів. Мінфін визначає основні організаційно-методичні засади бюджетного планування, які використовують для підготовки бюджетних запитів і розроблення проекту державного бюджету та прогнозу державного бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди. Мінфін розробляє і доводить до головних розпорядників бюджетних коштів інструкції з підготовки бюджетних запитів у визначені ним терміни.

Готуючи бюджетні запити, усі розпорядники бюджетних коштів зобов'язані дотримуватися вимог формування показників проекту державного бюджету України, які можна передбачити в інструкції з підготовки бюджетних запитів. Головні розпорядники бюджетних коштів під час підготовки бюджетних запитів мають забезпечити своєчасність, достовірність, зміст та повноту інформації, необхідної для аналізу показників поданих Мінфіну бюджетних запитів.

Відповідно до статей 32, 34, 35 та 36 БКУ та Положення про Міністерство фінансів України, затвердженого указом Президента України від 8 квітня 2011 року № 446, Мінфін України ухвалив наказ від 06.06.2012 № 687 «Про затвердження Інструкції з підготовки бюджетних запитів», який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 червня 2012 р. за № 1057/21369 [127].

Наказом Міністерства фінансів затверджені:
Інструкція з підготовки бюджетних запитів;
форма бюджетного запиту «Бюджетний запит на 20__–20__ роки: загальний (Форма 20__-1)» (додається);
форма бюджетного запиту «Бюджетний запит на 20__–20__ роки: індивідуальний (Форма 20__-2)» (додається);
форма бюджетного запиту «Бюджетний запит на 20__–20__ роки: додатковий (Форма 20__-3)» (додається).

Інструкція з підготовки бюджетних запитів містить:

- I. Загальні положення.
- II. Механізм розрахунку обсягів видатків/надання кредитів на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди.
- III. Порядок заповнення загальної форми 20XX-1 бюджетного запиту на 20XX-20XX.
- IV. Порядок заповнення індивідуальної форми 20XX-2 бюджетного запиту на 20XX-20XX.
- V. Порядок заповнення додаткової форми 20XX-3 бюджетного запиту на 20XX-20XX.

Загальні положення інструкції визначають механізм розрахунку показників проекту державного бюджету України на плановий бюджетний період та прогнозу державного бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди і встановлюють порядки складання бюджетних запитів головними розпорядниками бюджетних коштів та проведення аналізу бюджетних запитів Міністерством фінансів.

Основні вимоги загальних положень інструкції для підготовки бюджетних запитів такі:

складання всіма розпорядниками бюджетних коштів і подання до Мінфіну;

врахування обмежень, які доводять щороку листом Мінфіну до головних розпорядників;

перелік показників, на основі яких Мінфін розраховує граничні обсяги видатків/надання кредитів загального фонду державного бюджету на плановий бюджетний період та

індикативні прогностні показники обсягів видатків/надання кредитів загального фонду на наступні за плановим два бюджетні періоди (далі – граничні обсяги та індикативні прогностні показники), зокрема:

– прогнозу економічного і соціального розвитку України на плановий бюджетний період та основних макропоказників економічного і соціального розвитку на наступні за плановим два бюджетні періоди;

– основних напрямів бюджетної політики на плановий бюджетний період;

– прогнозу державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди.

1. Перелік показників, з урахуванням яких здійснюється розрахунок граничних обсягів та індикативних прогностних показників:

- прогностного обсягу доходів;
- граничного (прогностного) обсягу дефіциту (профіциту) державного бюджету;
- граничного (прогностного) обсягу державного боргу; розміру прожиткового мінімуму та рівня його забезпечення;
- розміру мінімальної заробітної плати та посадового окладу працівників I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки;
- цін на енергоносії й тарифів на оплату комунальних послуг;
- виникнення нових першочергових видатків, в тому числі тих, які мають періодичний характер, з урахуванням інформації від головних розпорядників щодо структури та змісту бюджетних програм;
- оптимізації витрат головних розпорядників, у тому числі шляхом концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках діяльності, скорочення не першочергових витрат, вилучення неефективних витрат тощо.

Інструкцією встановлено, що граничний обсяг та індикативні прогностні показники доводяться до головного розпорядника загальними сумами за роками. Головний розпорядник здійснює розподіл граничного обсягу та індикативних прогностних

показників за бюджетними програмами з урахуванням пріоритетів соціально-економічного розвитку країни, на реалізацію яких спрямовано його діяльність, та стратегічних цілей, визначених планами його діяльності.

2. Бюджетний запит складається за формами 20XX-1, 20XX-2 та 20XX-3. Форми складаються послідовно, тобто форма 20XX-2 складається на підставі показників форми 20XX-1 і лише після їх заповнення у разі необхідності заповнюється форма 20XX-3.

3. Звітні показники за попередній бюджетний період та показники, затверджені законом про Державний бюджет на поточний бюджетний період, слід узгодити з класифікацією планового бюджетного періоду.

Для порівняння й аналізу показників видатків та кредитування за різні бюджетні періоди звітні показники за попередній бюджетний період та показники, затверджені законом про Державний бюджет на поточний бюджетний період, мають бути розподілені за бюджетними програмами планового бюджетного періоду.

Інструкцією передбачено механізм порівняння програм у разі змін у структурі бюджетних програм головного розпорядника та відсутності відповідної бюджетної програми у плановому бюджетному періоді (зокрема внаслідок припинення чинності окремих бюджетних програм). Визначено перелік показників, які використовуються для заповнення форм бюджетного запиту на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди.

Отриманні бюджетні запити аналізують структурні підрозділи Мінфіну на предмет відповідності вимогам листа щодо підготовки бюджетних запитів та інструкції. У разі надання головними розпорядниками необґрунтованої інформації або з порушенням вимог листа щодо підготовки бюджетних запитів та інструкції міністр фінансів України може прийняти рішення щодо не включення бюджетного

запиту до проекту державного бюджету України на плановий бюджетний період та прогнозу державного бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди.

Підготовлений структурними підрозділами Мінфіну аналіз бюджетних запитів подають департаменту державного бюджету Мінфіну. Несвоєчасне подання бюджетного запиту головними розпорядниками є бюджетним правопорушенням, на яке Мінфін може скласти протокол про бюджетне правопорушення і застосувати відповідні заходи впливу.

У Мінфіні проводять погоджувальні наради з головними розпорядниками (за участю відповідальних виконавців бюджетних програм) щодо узгодження показників проекту державного бюджету на плановий та прогнозу державного бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди. Узгоджені результати подають міністру фінансів України для прийняття відповідних рішень.

Департамент державного бюджету Мінфіну на основі отриманої від структурних підрозділів Мінфіну інформації про результати аналізу бюджетних запитів та проведених погоджувальних нарад з головними розпорядниками формує висновок з неузгоджених питань до проекту державного бюджету та прогнозу на наступні за плановим два бюджетні періоди, який подають Кабінету Міністрів України відповідно до пункту 3 статті 36 БКУ.

Після узгодження показників головні розпорядники доопрацьовують бюджетні запити з урахуванням результатів проведених погоджувальних нарад.

Інструкція також передбачає можливість використання інформації, наведеної в окремих пунктах форми 20XX-2, для формування паспорта бюджетної програми відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 29.12.2002 № 1098, зареєстрованого в Мін'юсті 21.01.2003 за № 47/7368 (зі змінами) [127].

Усі вартісні показники у формах бюджетних запитів наводять у тисячах гривень з округленням до десятої.

У розділі II «Механізм розрахунку обсягів видатків/надання кредитів на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди» інструкції визначені основні вимоги та правила щодо розподілу граничного обсягу та індикативних прогностичних показників за бюджетними програмами. Основним правилом такого розподілу є забезпечення належного виконання основних завдань головного розпорядника, виходячи з пріоритетів, визначених Президентом та Кабінетом Міністрів на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди.

Інструкцією також встановлено, що під час розподілу граничні обсяги видатків та індикативні прогностичні показники обсягів видатків на утримання апаратів органів державної влади не дозволено збільшувати, а видатки на продукти харчування, медикаменти та перев'язувальні матеріали і на оплату комунальних послуг та енергоносіїв – зменшувати.

Розраховуючи обсяги видатків/надання кредитів на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди, головні розпорядники бюджетних коштів повинні керуватись нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність головного розпорядника у відповідній сфері; зобов'язаннями, передбаченими угодами (договорами); нормами і нормативами; періодичністю виконання окремих бюджетних програм, а також окремих заходів, що здійснюються в межах бюджетних програм; рівнем видатків, передбаченим нормативно-правовими актами, які є підставою для надання коштів державного бюджету; пріоритетності видатків, виходячи з реальних можливостей бюджету; результатами оцінки ефективності бюджетних програм та висновків про результати проведених контрольних заходів за звітний та поточний роки; кількісними та вартісними факторами, що впливають на обсяг видатків/надання кредитів у плановому та наступних за плановим двох бюджетних періодах; необхідністю зменшення заборгованості попередніх бюджетних періодів та недопущення утворення заборгованості за зобов'язаннями у плановому та наступних за плановим двох бюджетних періодах.

Головний розпорядник здійснює розрахунок видатків/надання кредитів на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди за кожною бюджетною програмою за загальним та спеціальним фондами у розрізі кодів економічної класифікації видатків та/або класифікації кредитування. При цьому загальний обсяг видатків/надання кредитів за бюджетною програмою визначається як сума видатків за кодами економічної класифікації/класифікації кредитування.

Розрахунок здійснюється з урахуванням кількісних та вартісних факторів витрат. Основні фактори витрат доводить головним розпорядникам Мінфін, решту визначає розпорядник самостійно, з урахуванням галузевих особливостей.

Механізмом розрахунку обсягів видатків/надання кредитів на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди виділяється розділ, який регламентує визначення обсягу надання кредитів з державного бюджету в плановому та наступних за плановим двох бюджетних періодах. Зокрема встановлено, що обсяг надання кредитів визначається на підставі нормативно-правових актів, якими передбачено таке виділення коштів, з урахуванням положень угод (договорів), включаючи договори про позики від міжнародних фінансових організацій, договори між головним розпорядником та позичальником тощо, та з урахуванням необхідності повного завершення розпочатих позичальником робіт (здійснення виплат), що передбачені такими договорами.

Обсяг капітальних видатків головний розпорядник визначає виходячи із запланованого обсягу робіт згідно з проектно-кошторисною документацією, ступеня будівельної готовності об'єктів, кількості наявного обладнання та предметів довгострокового користування та ступеня його фізичного і морального зношення.

Інструкцією визначено механізм розрахунку капітальних видатків, а також розрахунок обсягу нових видатків, які не передбачені за бюджетними програмами поточного року, а також встановлено, що обсяг видатків/надання кредитів

спеціального фонду визначає головний розпорядник самостійно відповідно до юридичних підстав для утворення і використання спеціального фонду. Формування дохідної частини спеціального фонду здійснюється згідно з пунктом 17 постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. № 228 «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ» (із змінами).

Розділи III «Порядок заповнення загальної форми 20XX-1 бюджетного запиту на 20XX-20XX», IV «Порядок заповнення індивідуальної форми 20XX-2 бюджетного запиту на 20XX-20XX» та V «Порядок заповнення додаткової форми 20XX-3 бюджетного запиту на 20XX-20XX» інструкції детально визначають порядок та правила заповнення форм бюджетних запитів.

Статтею 37 БКУ Міністерство фінансів зобов'язане подати Кабінету Міністрів для розгляду проект закону про Державний бюджет України та внести пропозиції щодо термінів і порядку розгляду цього проекту в Кабінеті Міністрів. Кабінет Міністрів має подати проект разом з відповідними матеріалами Верховній Раді та Президенту не пізніше 15 вересня року, що передує плановому.

Статтею 38 БКУ визначено перелік матеріалів, які подають до проекту закону про Державний бюджет України. Зокрема такі матеріали мають містити:

– інформацію щодо обсягів державного і гарантованого державою боргу, в тому числі за типом боргового зобов'язання, графіка його погашення, обсягів та умов державних запозичень;

– план державних запозичень на наступний бюджетний період, а також перелік інвестиційних програм (проектів), під які можна надавати державні гарантії у наступному бюджетному періоді. План державних запозичень на наступний бюджетний період має містити перелік кредитів (позик)

із зазначенням кредиторів, видів, мети, назви валюти, строку і відсоткової ставки державних запозичень, а також стану укладання кредитних договорів.

Відповідно до статті 40 БКУ закон про Державний бюджет України визначає:

загальну суму доходів, видатків та кредитування державного бюджету (з розподілом на загальний та спеціальний фонди);

граничний обсяг річного дефіциту (профіциту) державного бюджету у відповідному бюджетному періоді державного і гарантованого державою боргу на кінець відповідного бюджетного періоду, граничний обсяг і напрями надання державних гарантій, а також повноваження щодо цих гарантій відповідно до статті 17 БКУ;

доходи державного бюджету за бюджетною класифікацією (у додатку до закону);

фінансування державного бюджету за бюджетною класифікацією (у додатку до закону);

бюджетні призначення головним розпорядникам коштів державного бюджету за бюджетною класифікацією з обов'язковим виділенням видатків споживання (з них видатків на оплату праці, оплату комунальних послуг і енергоносіїв) та видатків розвитку, включаючи розподіл видатків на централізовані заходи між адміністративно-територіальними одиницями (у додатках до закону);

бюджетні призначення міжбюджетних трансфертів (у додатках до закону);

розмір оборотного залишку коштів державного бюджету;

розмір мінімальної заробітної плати на відповідний бюджетний період;

розмір прожиткового мінімуму на відповідний бюджетний період у розрахунку на місяць на одну особу, а також окремо для основних соціальних і демографічних груп населення та рівень забезпечення прожиткового мінімуму на відповідний бюджетний період;

перелік кредитів (позик), що залучаються державою від інших держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів), із зазначенням кредиторів, загальних обсягів кредитів (позик) та обсягів їх залучення у відповідному бюджетному періоді в розрізі бюджетних програм (у додатку до закону);

додаткові положення, що регламентують виконання бюджету.

У додатку № 2 Фінансування Державного бюджету України до законів України про Державний бюджет України у спеціальному фонді бюджету за кодом доходів 401200 «Зовнішні запозичення» затверджено надходження від запозичень, здійснених від міжнародних фінансових організацій, іноземних організацій з метою їх подальшого рекредитування або надання трансфертів для впровадження проектів розвитку.

Відповідно до пункту 1 частини 4 статті 30 БКУ кошти спеціального фонду державного бюджету, отримані за рахунок джерел, визначених пунктом 1 частини 3 статті 15 БКУ, спрямовують лише на реалізацію інвестиційних програм (проектів), у тому числі шляхом рекредитування або надання трансфертів.

Законом України про Державний бюджет України на кожний бюджетний рік затверджуються бюджетні призначення головним розпорядникам коштів державного бюджету України на відповідний рік у розрізі відповідальних виконавців за бюджетними програмами, розподіл видатків на централізовані заходи між адміністративно-територіальними одиницями, розподіл видатків на здійснення правосуддя в розрізі місцевих та апеляційних судів згідно з додатками № 3, № 4, № 5 і № 8 до закону.

Здійснення фінансування з державного бюджету за рахунок залучених коштів на реалізацію інвестиційних проектів відображається за спеціальним фондом державного бюджету в розрізі головних розпорядників бюджетних коштів і кодів програмної класифікації видатків та кредитування у додатку

№ 3 до законів України про Державний бюджет України на відповідний рік – «Розподіл видатків Державного бюджету України на _____ рік», а надання кредитів у додатку № 4 «Повернення кредитів до Державного бюджету України та розподіл надання кредитів з Державного бюджету України в ____ році».

БКУ (стаття 40) встановлено, що законом про Державний бюджет України визначено перелік кредитів, що залучає держава від інших держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм, із зазначенням кредиторів, загальних обсягів кредитів та обсягів їх залучення у відповідному бюджетному періоді в розрізі бюджетних програм.

Законами про Держбюджет затверджується перелік кредитів (позик), що залучає держава до спеціального фонду державного бюджету у відповідному році від інших держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів) згідно з додатком № 9 до закону. Тобто у зазначеному додатку відображаються позики, які затверджені додатками 3 та 4 до закону про Держбюджет, але з розширеною інформацією про них [113; 114; 115; 116; 117; 118; 119; 120].

На виконання положень БКУ, а також реалізації норм Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2002 року № 538-р, наказом Міністерства фінансів України від 29 грудня 2012 року № 1098, було затверджено «Правила складання паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання» [127; 168].

Цим наказом Мінфіну також було визначено, що відповідальними за розроблення і затвердження разом з Мінфіном, а також підготовку та подання звітів про виконання паспортів бюджетних програм є головні розпорядники бюджетних коштів.

Без затвердженого у встановленому порядку паспорта бюджетної програми Державна казначейська служба України не здійснює видатків на виконання бюджетної програми.

Звіти про виконання паспортів бюджетних програм використовує Державна фінансова інспекція України під час проведення ревізій і перевірок та фінансового аудиту бюджетних програм.

Готуючи проект закону про державний бюджет України на відповідний період дані Держфінінспекції, що подають до Мінфіну, враховують у формуванні проекту державного бюджету на наступні бюджетні періоди.

Правила складання паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання складаються з трьох розділів:

I. «Загальні положення», якими визначаються основні терміни, що використовуються в паспортах, загальні процедури, пов'язані із затвердженням паспортів та звітів про їх виконання, перелік випадків, коли вносять зміни до паспортів, тощо;

II. «Вимоги до складання паспорта бюджетної програми»;

III. «Вимоги до складання звіту про виконання паспорта бюджетної програми».

Результативні показники паспортів бюджетних програм детальніше визначаються у Загальних вимогах до визначення результативних показників бюджетних програм, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 10.12.2010 № 1536 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства фінансів № 553 від 15.06.2015 (далі – загальні вимоги) [162].

Відповідно до загальних вимог, результативні показники використовують для проведення оцінки ефективності бюджетної програми, у тому числі ефективності надання послуг, гарантованих державою, інших послуг, що надають фізичним та юридичним особам органи державної влади, органи місцевого самоврядування та підприємства (установи, організації), яким держава делегувала право надання відповідних послуг.

Результативні показники, визначені у наказі Мінфіну, поділяються на групи:

показники затрат визначають обсяги та структуру ресурсів, які забезпечують виконання бюджетної програми, характеризують структуру витрат бюджетної програми та можуть включати штатну чисельність працівників бюджетної установи, у тому числі залучених до надання державних послуг, кількість осіб, які мають право на отримання державних послуг, розміри виплат, встановлені нормативно-правовими актами, кількість обладнання, площу будівель тощо, які потребують обслуговування (ремонт, реконструкції, реставрації), загальний обсяг робіт, які необхідно виконати у поточному та наступних роках (загальна потреба), кошторисну вартість реалізації інвестиційних проектів (проектів будівництва);

показники продукту характеризують результати діяльності головного розпорядника за відповідний бюджетний період у межах бюджетної програми, можуть відображати обсяг виробленої продукції, наданих державних послуг чи виконаних робіт, кількість осіб, яким надано державні послуги;

показники ефективності характеризують економність витрачання бюджетних коштів, ефективність надання державних послуг, співвідношення між одержаним продуктом і витраченим ресурсом та визначаються як витрати ресурсів на одиницю показника продукту, відношення кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до витраченого обсягу ресурсу;

показники якості характеризують динаміку досягнення мети та виконання завдань бюджетної програми, відповідність створеного продукту встановленим стандартам (нормативам), рівень реалізації інвестиційних проектів, виконання робіт, ступінь готовності об'єктів будівництва, якість створеного продукту; рівень задоволення користувачів державних послуг відповідно до їх призначення, рівень забезпечення державними послугами осіб, які мають на них право; висвітлюють послаблення негативних чи посилення позитивних тенденцій в економіці, користь для суспільства від реалізації бюджетної програми. Показники, що характеризують рівень освоєння бюджетних коштів, недоцільно включати до складу показників якості.

Результативні показники бюджетних програм у складі паспортів бюджетних програм, звітів про їх виконання, бюджетних запитів, відповідно до норм загальних вимог головним розпорядникам слід оприлюднити на єдиному веб-порталі використання публічних коштів та власних веб-сайтах.

1.3. Зарубіжний досвід бюджетування фінансових ресурсів міжнародних інституцій

Відповідно до даних Міжнародного партнерства з питань бюджету (International Budget Partnership), лише 20% країн надають адекватну інформацію своїм громадянам щодо використання та бюджетування державних фінансів. Міжнародне партнерство з питань бюджету (ІВР) було сформоване в 1997 році для сприяння поширенню прозорих і інклюзивних процесів у державному бюджеті з метою поліпшення державного управління і надання послуг у країнах, що розвиваються. Звіти щодо прозорості бюджету складають на базі опитувань, яке в кожній країні заповнюють не представники уряду, а незалежні експерти. Ці відомості були оприлюднені у Звіті щодо прозорості бюджету 2008 року (Open Budget Survey 2008), яке являє собою детальне дослідження прозорості державного бюджету у 85 країнах. Дослідження також повідомляє, що майже 50 країн із 85, що брали участь у дослідженні, надають мінімальний обсяг інформації, аби приховати непопулярне, неекономне та корупційне витрачання державних коштів [282].

Бюджетна прозорість у країнах-отримувачах міжнародної допомоги має бути на одному з головних місць для країн-донорів та міжнародних фінансових інститутів, про що було зазначено у Паризькій декларації (Paris Declaration, 2005) [289; 98]: «V. Корупція й відсутність прозорості, що підривають суспільну підтримку, перешкоджають ефективній мобілізації й розподілу ресурсів, а також зменшують частку

ресурсів на здійснення діяльності, яка надзвичайно важлива для викорінення бідності й забезпечення стійкого економічного зростання. Існування корупції не дає змоги країнам-донорам покладатися на відповідні національні системи країн-партнерів». Для країн-реципієнтів допомоги підвищення прозорості використання міжнародних коштів є одним із кроків до покращення обліку у внутрішньому бюджетному процесі. Донори визнали таку необхідність, що знайшло відображення в Аккрській програмі дій (Accra Agenda for Action, 2008), а саме: «країни, що розвиваються, мають покращувати процеси бюджетного планування для управління внутрішніми та зовнішніми ресурсами та зміцнюватимуть взаємодію між видатками і результатами у середньостроковій перспективі» [290].

Також у Звіті щодо прозорості бюджету 2008 року було встановлено, що країни з дуже низькою прозорістю бюджетних процесів мають певні спільні характеристики, зокрема, низький рівень доходу населення, залежність від зовнішньої допомоги та слабкі демократичні інститути. У табл. 1.1 надано коротку характеристику, як країни, що отримують офіційну допомогу розвитку, співвідносяться з точки зору бюджетної транспарентності.

Таблиця 1.1

Залежність від допомоги та бюджетна прозорість

Рівень залежності від допомоги	Кількість країн	Середній показник бюджетної прозорості	Країни
Високий (допомога становить більш як 10% ВНД)	18	22	Боснія і Герцеговина, Буркіна-Фасо, Камбоджа, ЧАД, Демократична Республіка Конго, Гана, Гондурас, Киргизька Республіка, Ліберія, Малаві, Монголія, Нікарагуа, Нігер, Руанда, Сенегал, Танзанія, Уганда, Замбія

Закінчення табл. 1.1

Рівень залежності від допомоги	Кількість країн	Середній показник бюджетної прозорості	Країни
Середній (допомога становить більш як 5% та менш як 10% ВНД)	12	28	Албанія, Ангола, Болівія, Камерун, Грузія, Йорданія, Македонія, Непал, Нігерія, Папуа Нова Гвінея, Судан, В'єтнам
Низький (допомога становить менш як 5% ВНД)	45	45	Алжир, Аргентина, Азербайджан, Бангладеш, Ботсвана, Бразилія, Болгарія, Китай, Колумбія, Коста-Рика, Чеська Республіка, Домініканська Республіка, Еквадор, Єгипет, Сальвадор, Екваторіальна Гвінея, Фіджі, Гватемала, Індія, Індонезія, Казахстан, Кенія, Ліван, Малайзія, Мексика, Марокко, Намібія, Пакистан, Перу, Філіппіни, Польща, Румунія, Російська Федерація, Саудівська Аравія, Словенія, ПАР, Південна Корея, Шрі-Ланка, Таїланд, Тринідад і Тобаго, Туреччина, Україна, Венесуела, Ємен
Разом:	75	32	

Джерело: [282].

Вона показує не тільки середній рівень бюджетної транспарентності для країн-отримувачів щодо всіх країн, які брали участь у дослідженні, а також що він стає нижчим у тому разі, якщо залежність від допомоги збільшується.

У 2003 році СБ та МВФ розробили спільну методику оцінки управління державними видатками для найбільш вразливих країн з великою заборгованістю (Country Assessment and Action Plan for Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) [240]. У цій методиці індикатор № 4 – це індикатор включення

коштів донорів до бюджету країни. Необхідність у включенні цього показника викликана наявністю у країн різних практик, правил і регулювань для контролю та обліку коштів, наданих донорами. Якщо кошти донорів не включено до бюджету чи фіскальної звітності, неможливо відстежити усі ресурси держави, які витрачено на зменшення бідності.

Відповідно до Звіту щодо прозорості бюджету 2015 року (Open Budget Survey, 2015), [283] нині міжнародні організації, уряди багатьох країн та донори приділяють багато уваги питанням бюджетної прозорості, громадянської участі та контролю за бюджетними коштами для вирішення глобальних проблем та проблем окремих країн. Протягом останніх років МВФ, програми з державних видатків та фінансової підзвітності та Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) здійснили суттєвий перегляд стандартів з ефективного керування державними фінансами з метою повного охоплення відкритості бюджетних систем та практик.

Відповідно до звіту, багато країн надають недостатню інформацію для громадянського суспільства для розуміння та контролю державних фінансів. Крім того, у багатьох країнах нема механізмів формальних наглядових установ, таких, як парламент та вищий орган аудиту для виконання своєї функції та підвищення підзвітності уряду. Однак прозорість бюджетних процедур значно збільшилась у багатьох країнах, і прогрес був найбільш значним саме у тих країнах, які у минулому надали найменшу кількість інформації щодо бюджету. Прогресу було досягнуто швидко та з мінімальними витратами, наприклад, за рахунок простої публікації урядом документів, розроблених для внутрішнього користування. Зазвичай підвищенню бюджетної прозорості сприяла технічна допомога донорів та національної й міжнародної спільноти.

З метою поширення практики забезпечення прозорості, повного обліку державних фінансів та державних видатків ОЕСР було переглянуто та рекомендовано 10 принципів бюджетного державного управління, які подано (в скороченому вигляді) у таблиці 1.2 [307].

На сьогодні розвинені країни використовують середньострокове бюджетне планування, невід'ємною частиною якого є система фіскальних правил та обмежень. Зазвичай саме ці обмеження і є основною середньострокового плану. Планування видатків здійснюється на основі встановлених правил, які виконують з метою стабілізації державних фінансів та недопущення надмірного зростання дефіциту. Конкретні фіскальні правила розробляють у країнах відповідно до умов їх функціонування, особливостей бюджетної системи та потреб народного господарства [16; 204, с. 65].

Таблиця 1.2

Принципи ОЕСР щодо бюджетного управління

1	Управляти бюджетом в рамках чітких, надійних і передбачуваних меж для фіскальної політики
2	Наближати бюджети до середньострокових стратегічних пріоритетів уряду
3	Розробляти бюджет капітальних видатків з метою задоволення національних потреб економічно ефективно та послідовно
4	Гарантувати, що бюджетні документи і дані відкриті, прозорі й доступні
5	Організовувати відкриту, реальну та з широким колом учасників дискусію щодо бюджету
6	Здійснювати всеосяжний, точний і надійний облік державних фінансів
7	Активно планувати, управляти та контролювати виконання бюджету
8	Забезпечувати, щоб функціонування, оцінка вартості й ефективність стали невід'ємною частиною бюджетного процесу
9	Визначати, оцінювати і розсудливо управляти довгостроковою стійкістю та іншими фіскальними ризиками
10	Сприяти цілісності і реальності бюджетних прогнозів, фіскальних планів і виконання бюджету на основі жорсткого контролю якості, включаючи незалежний аудит

Джерело: складено автором за даними ОЕСР.

Найважливішим елементом у середньостроковому бюджетному плануванні є обрання елемента таргетування, тобто показника, який встановлено ключовим у середньостроковому проміжку часу і визначає мету розвитку державних фінансів у вигляді числового значення цього показника [196, с. 417; 193, с. 65; 71, с. 220].

Обсяг державного боргу, в тому числі обсяг можливості здійснення запозичень, було обрано як таргет у таких країнах Європейського Союзу [68, 15; 3; 260]: Болгарія, Естонія, Фінляндія, Франція, Угорщина, Італія, Латвія, Мальта, Польща, Румунія та Словенія. Середньострокові цілі планування, в тому числі обсяг державного боргу, в більшості країн ЄС мають бути утримані до завершення планового періоду. Дозвіл щодо зміни середньострокових цілей є у Данії, Фінляндії та Франції.

Відповідно до дослідження ОЕСР «Бюджетні практики та процедури у країнах ОЕСР» (Budgeting Practices and Procedures in OECD Countries) [228; 280], наявна практика здійснення запозичень у рахунок майбутніх асигнувань. Ця практика значно збільшує гнучкість управління бюджетними ресурсами. Це дає змогу міністерствам та відомствам витратити асигнування цього року та планувати, що вони будуть здатні запозичити в рахунок асигнувань майбутнього року, якщо виникне потреба у непередбачуваних видатках. Опоненти цієї практики вважають, що така гнучкість послаблює бюджетну дисципліну та контроль центрального бюджетного органу, а також суперечить принципу щорічних асигнувань, санкціонованих законодавством.

Більшість країн ОЕСР не дозволяє міністерствам запозичувати в рахунок майбутніх асигнувань, незважаючи на вид видатків: 88% у 2012 році (78% у 2007 році) на видатки споживання та 85% (75% у 2007 році) на видатки розвитку. Тільки у Німеччині (з певними обмеженнями), Новій Зеландії та Швеції дозволено таке запозичення для видатків споживання та видатків розвитку. У Данії це дозволено лише для видатків

споживання, а в Угорщині та Люксембурзі – лише для видатків розвитку. У більшості країн ОЕСР бюджетне законодавство забороняє запозичення щодо асигнувань майбутніх років, а повноваження надання дозволу на державне запозичення зазвичай закріплено у Конституції [262].

Розглянемо систему планування та бюджетування запозичень на прикладі окремих країн.

В Угорщині управління державним боргом здійснює Угорське державне агентство з управління боргу (ÁKK Rt.) [257]. Відповідно до закону про державні фінанси (The Act on the Public Finances (Act CXCV of 2011)), міністр, відповідальний за державні фінанси, відповідає за фінансування бюджетного дефіциту та управління державним боргом. Ці дії він здійснює через агентство, яке за формою є приватною акціонерною компанією, 100% акцій якої належать державі. Управління компанією здійснює рада директорів [255].

Законодавчою базою для управління державними запозиченнями є: закон про економічну стабільність Угорщини (The Act on the Economic Stability of Hungary (Act No. CXCV of 2011)); закон про державні фінанси (The Act on the Public Finances (Act No. CXCV of 2011)); закон про щорічний центральний бюджет Угорщини на відповідний рік (Act on the Annual Budget of Hungary of the relevant year); закон щодо ринку капіталу (The Act on Capital Market (Act CXX of 2001)).

Головні завдання агентства – випуск державних цінних паперів, залучення кредитів та боргових зобов'язань, які мають бути враховані у державному бюджеті як борг, розроблення щорічного та середньострокового фінансового плану центрального уряду, розроблення державної стратегії управління запозиченнями, забезпечення проведення платежів за державним боргом та фінансової відповідності державного бюджету згідно із законом про щорічний центральний державний бюджет, організація вторинного ринку для державних цінних паперів, проведення операцій на ньому тощо.

Щорічно агентство розробляє прогноз управління боргом (Debt Management Outlook), в якому міститься інформація про потреби у фінансуванні, що базується на очікуваних грошових потоках, амортизаційні платежі за державним боргом із зазначенням видів, строків та валют цінних паперів і залучених кредитів, валовий та чистий обсяг запланованих випусків державних цінних паперів і кредитів МФО та інших країн із зазначенням видів, строків та валют, стратегія з управління боргом, в якій наведено орієнтовний показник частки боргу в іноземній валюті, співвідношення між плаваючою та фіксованою ставками за цінними паперами чи запозиченнями, строковість, ліквідність тощо. Крім того, протягом року агентство випускає місячні, квартальні та річні звіти щодо управління запозиченнями і графік запланованих випусків цінних паперів та залучення кредитів.

Відповідно до прогнозу управління боргом у 2016 році [247], було передбачено обсяг запозичень у розмірі 6,389 млрд угорських форинтів, з яких 91% запозичень заплановано здійснити на внутрішньому ринку. Також передбачали, що частка боргу в іноземній валюті буде зменшена до 35% порівняно із 40% у 2015 році.

Законодавчою базою з бюджетування запозичень у Литві є такі документи: Конституція Республіки Литва (the Constitution of the Republic of Lithuania); закон про бюджетну структуру (Law on the Budget Structure); закон про державний борг (Law on State Debt) встановлює цілі запозичень, процедури їх здійснення; закон про державний бюджет на відповідний рік (Law on State Budget of appropriate year) встановлює ліміти щодо обсягів надання боргових зобов'язань та гарантій; урядова середньострокова стратегія із запозичень та боргу (Government's Medium Term Debt and Borrowing Strategy) встановлює ліміти боргового ризику, обсяги середньострокових запозичень та цілі з управління боргом.

Управління державними запозиченнями у Литві здійснює міністерство фінансів від імені уряду, відповідальним департаментом якого є Державне казначейство, функції із запозичення, управління ризиком та облікові дії чітко відокремлені на фронт-офіс, мідл-офіс та бек-офіс в межах цього департаменту.

Максимальний обсяг запозичень уряду встановлює Сейм Литви під час ухвалення закону про погодження фінансових показників державного бюджету і муніципальних бюджетів на кожен рік (The Law on the Approval of the Financial Indicators of the State Budget and Municipal Budgets for each year).

На сьогодні ліміти щодо структури портфеля боргових зобов'язань, боргових зобов'язань, які уряд планує запозичити від імені держави, закріплені в Керівництві щодо запозичень і управління боргом уряду Республіки Литва на 2015–2017 роки (Borrowing and Debt Management Guidelines of the Government of the Republic of Lithuania for 2015–2017) [226].

Одночасно з підготовкою закону про державний бюджет на відповідний рік складають державну програму запозичень (Government Borrowing Programme), в якій передбачено планований обсяг запозичень із зазначенням обсягів на внутрішньому та зовнішньому ринках, видів цінних паперів та ощадних сертифікатів тощо та обсяг державного боргу, якого слід досягти наприкінці відповідного бюджетного року. Зокрема, відповідно до державної програми запозичень на 2016 рік (прогноз) передбачається, що обсяг державного боргу становитиме 15,9 млрд євро, або 40,9% ВВП.

Також відповідно до державної програми запозичень на 2016 рік уряд планував запозичити майже 1,7 млрд євро, в тому числі 1,2 млрд євро на внутрішньому ринку шляхом випуску державних цінних паперів (Government Securities) і продажу ощадних сертифікатів, 0,5 млрд євро на зовнішньому ринку шляхом випуску державних облігацій. Також державні видатки планували додатково фінансувати за рахунок акумульованих у 2015 році залишків – приблизно 1,3 млрд євро та погашення наданих коштів у попередніх роках – 0,3 млрд євро [256].

Варто зауважити, що підтримка та розвиток внутрішнього ринку державних цінних паперів є однією із головних цілей програми. Відповідно до неї планують випуск цінних паперів із різними термінами погашення – 2–3-річні, 4–6-річні та 7–10-річні.

Більшу частину коштів у 2016 році планували використати на погашення боргу: близько 1,1 млрд євро мало піти на погашення зовнішнього боргу, з яких 1 млрд євро – викуп єврооблігацій, частково ці кошти мали фінансувати з накопичених в попередньому році залишків на єдиному казначейському рахунку.

Управління державними запозиченнями у Латвії здійснює Державне казначейство, яке підпорядковується Міністерству фінансів країни. Обов'язком Міністерства фінансів є розроблення та затвердження середньострокової стратегії управління державним боргом.

Головною метою середньострокової стратегії управління державними запозиченнями в Латвії на 2015–2017 роки, затвердженої міністром фінансів Латвії 2 квітня 2015 року, є досягнення гнучкості щодо часу запозичення, валюти, строкості та обсягів, роблячи акцент на диверсифікації і розширенні інвестиційної бази [237; 234].

Враховуючи необхідність сплати значної суми за євробондами у 2017 році, найближчим часом уряд Латвії планує здійснити запозичення на зовнішньому борговому ринку з метою зменшення ризику рефінансування державного боргу. Обсяг фінансових ресурсів на казначейських рахунках на сьогодні достатній для забезпечення гнучкості щодо запозичень відповідно до середньострокової стратегії та дає змогу скористатися перевагою здійснення запозичень у найбільш привабливий час та за найбільш сприятливих умов на міжнародному борговому ринку.

У середньостроковій перспективі зовнішні боргові запозичення займатимуть найбільшу частку в загальному обсязі запозичень. На 2016–2018 роки потреба у запозиченнях

становить майже 3,5 млрд євро, з яких 2,6 млрд планують залучити на зовнішньому ринку. Стратегічно важливо підтримувати регулярний попит на державні цінні папери у місцевих інвесторів на внутрішньому фінансовому ринку. З цією метою Держказначейство планує пропонувати внутрішні боргові зобов'язання та поступово збільшувати обсяги пропозиції боргових зобов'язань.

Крім того, з метою надання доступу до альтернативних інвестиційних можливостей до низькоризикових фінансових інструментів, головним інвестором яких є населення Латвії, Держказначейство пропонує ощадні сертифікати з різними термінами погашення, найбільший попит з яких мають 10-річні.

Управління державними запозиченнями в Естонії має відмінності порівняно з іншими країнами Східної та Центральної Європи.

Головним державним органом з управління є Державне казначейство Естонії, підрозділ Міністерства фінансів. Головний закон, що встановлює правила та принципи управління грошовими потоками держави, інвестування фінансових резервів, процедури із запозичення, надання кредитів та гарантій та здійснення платежів, – закон про державний бюджет (State Budget Act).

У цьому законі встановлено принципи надання кредитів та гарантій:

– парламент Естонії (Riigikogu) встановлює максимальний обсяг кредитів та гарантій, які уряд може надати;

– уряд може обирати, чи слід надати кредит або гарантію державній установі, місцевій владі, а також державному підприємству, державному фонду або фінансовим інститутам;

– максимальний термін надання кредиту чи гарантії уряду не має перевищувати 30 років. Відсоткова ставка за кредитом не має бути нижчою, ніж витрати держави з фінансування еквівалентної позики;

– усі запозичення та гарантії міжнародних організацій та інших держав має схвалити парламент [281].

На кінець 2014 року обсяг державного боргу Естонії становив 10,61% ВВП [246], серед яких 25,3% – зобов'язання Державного казначейства. Зобов'язання місцевих органів становлять найбільшу складову державного боргу. Це пов'язано з тим, що Естонія уже багато років здійснює дуже консервативну фіскальну політику, а саме намагається підтримувати збалансований бюджет, тому обсяг залишків на казначейському рахунку більший, ніж обсяг заборгованості країни. Зокрема, на кінець 2014 року ліквідний резерв становив 1125 млн євро, що удвічі більше, ніж борговий портфель – 525 млн євро, що включає несплачену частину кредиту від ЄІБ у розмірі 525 млн євро, отриманого у 2009 році.

Відповідно до прогнозу грошових потоків на 2015 рік, у країни немає потреби у запозиченнях як на короткострокову, так і на довгострокову перспективу. Згідно із законодавством, парламент щороку визначає ліміт боргових зобов'язань під час ухвалення державного бюджету, і в межах цього ліміту Міністерство фінансів може брати на себе боргові зобов'язання, якими можуть бути кредити, овердрафти, випуск облігацій та казначейських зобов'язань.

Особливість боргової політики країни – те, що країна зазвичай здійснює запозичення у вигляді кредитів від МФО і лише двічі з 1990-х років здійснила випуск облігацій. Зважаючи на обмежені потреби у фінансуванні, для країни більш привабливим є отримання довгострокових інвестиційних кредитів від ЄІБ та інших МФО, ніж випуск цінних паперів, оскільки умови надання кредитів зазвичай достатньо гнучкі та вигідніші, мають тривалий термін залучення коштів запозичень, можливість вибору різних строків платежу (до 25 років), привабливі відсоткові ставки та можливість часткової чи повної дострокової виплати боргу. Обсяг боргових запозичень країни додається.

Законодавча та інституційна база для управління державним боргом у Хорватії [217] визначена законом про державний бюджет 2003 року (State Budget Act), який визначає обсяг

покриття фінансових потреб державного бюджету, цілі управління державним боргом, умови та повноваження для запозичень, необхідність звітування щодо державного боргу.

Щороку ухвалюють закон про впровадження державного бюджету Республіки Хорватія (The State Budget Implementation Act of the Republic of Croatia), яким визначається чистий обсяг запозичень та гарантій, зобов'язання щодо поточних платежів за національним боргом, а також максимальний обсяг державного боргу, який очікується наприкінці бюджетного періоду.

З метою покращення управління державним боргом за допомогою фінансової та технічної допомоги ЄС, Світового банку та МВФ було проведено багато реформ із цього питання останніми роками:

- реорганізацію сектору управління державним боргом (розподіл на фронт-офіс, мідл-офіс та бек-офіс);
- встановлено нову інформаційну систему;
- запроваджено електронну платформу для проведення аукціонів казначейськими векселями;
- посилення внутрішнього ринку запозичень;
- тренінг персоналу, відповідального за управління державним боргом.

З 2006 року уряд ухвалює середньострокову стратегію управління державним боргом. У цій стратегії встановлено головні цілі з управління державним боргом: стабілізація співвідношення державного боргу і ВВП, подовження середньої терміновості боргових зобов'язань та зменшення частки короткострокового боргу в загальному обсязі боргу, запровадження хеджування валютного ризику, розвиток кривої прибутковості на внутрішньому і зовнішньому ринках та розвиток внутрішнього ринку цінних паперів.

З метою подальшого покращення управління державними запозиченнями запропоновано зміни до закону про фінансову відповідальність (Fiscal Responsibility Act) [305], зокрема визначення «правила державного боргу». Правило державного

боргу таке: 1) відсоток державного боргу не має перевищувати 60% ВВП відповідно до законодавчих вимог ЄС; 2) якщо співвідношення державного боргу та ВВП перевищує 60%, різниця має бути зменшена в середньому на 1/20 щороку протягом наступних трьох років від року, коли таке перевищення сталося.

Функції з управління державними боргом в Ісландії розділені між міністерством фінансів і економічних справ та центральним банком. До функцій міністерства належать загальне управління процесом державних запозичень, в тому числі розроблення середньострокової стратегії з управління державним боргом, здійснення випуску державних облігацій, проведення амортизаційних розрахунків за державними запозиченнями та управління ліквідністю. До повноважень центрального банку належить безпосереднє впровадження управління запозиченнями та боргом, дії в ролі фінансового агента уряду та імплементація середньострокової стратегії. Розподіл функцій між відомствами закріплений в угоді між міністерством фінансів і економічних справ Ісландії та центральним банком від 4 вересня 2007 року [214].

Відповідно до стратегії управління державним боргом на 2014–2017 роки, яка оновлюється щороку, уряд Ісландії планує знизити обсяг загальний обсяг державного боргу до 70% ВВП до кінця 2017 року (із 82% ВВП на кінець 2013 року) [245].

Стратегією також передбачається, що потреби у фінансуванні Держказначейства будуть виконані, по-перше, шляхом випуску цінних паперів на внутрішньому ринку, і по-друге, шляхом зниження залишків на казначейських рахунках в центральному банку Ісландії. Державне казначейство Ісландії здебільшого не здійснює запозичень в іноземній валюті з метою фінансування державного дефіциту, а лише для посилення міжнародної резервної позиції. Тому тільки незначна частка запозичень в іноземній валюті використовується для фінансування казначейського рахунку для запобігання впливу нестійкості іноземних валют.

Стратегія фінансування зовнішнього боргу спрямована на забезпечення регулярного доступу до міжнародних кредитних ринків і забезпечення доступу до різноманітної групи інвесторів. З цією метою передбачається регулярний випуск державним казначейством облігацій на зовнішніх ринках.

Головною метою цієї стратегії є рефінансування випущених облігацій і боргу відповідно до програми відновлення економіки, узгодженої з МВФ. Регулярний випуск боргових інструментів на міжнародних ринках капіталу також призначений для підвищення відомості назви Республіка Ісландія як емітента.

Загальний обсяг кредитів, отриманих в 2013 році від країн Північної Європи в рамках програми економічного відновлення Ісландії, погодженої з МВФ, становив 235 млрд ісландських крон (1,480 млн євро). Кредит, отриманий від МВФ на підтримання золотовалютних резервів, становив 248 млрд ісландських крон (1400 млн СДР) та кредит від Норвегії – 76 млрд ісландських крон (480 млн євро).

Кредити, отримані в рамках вищезгаданої програми, поділяються на дві частини: отримані Держказначейством від Данії, Фарерських островів, Фінляндії, Польщі і Швеції, та кредити, отримані від МВФ і Норвегії, надійшли безпосередньо до центрального банку Ісландії. Остання група кредитів не обліковується на єдиному казначейському рахунку.

Відповідно до схеми погашення зобов'язань за державним боргом в іноземних валютах значні виплати за зовнішніми зобов'язаннями припадають на 2016 та 2022 роки, з 2019-го по 2021 рік мають відбутися платежі за позиками, отриманими від країн Північної Європи в рамках програми відновлення економіки.

З метою полегшення боргового зобов'язання у 2012 році Ісландія здійснила дострокове часткове погашення заборгованості перед країнами Північної Європи (59% загального обсягу заборгованості) та МВФ (63% загального обсягу заборгованості), і на сьогодні мета уряду Ісландії – якщо

ринкові умови будуть сприятливими, здійснити дострокове погашення заборгованості за двосторонніми позиками та позикою від МВФ, враховуючи, що штрафних санкцій за дострокове погашення не існує.

Відповідно до закону Республіки Молдова від 22 грудня 2006 року «Про публічний борг, державні гарантії та державне рекредитування» [270], міністерство фінансів Молдови здійснює управління державним боргом та державними гарантіями. У зв'язку з цим була розроблена програма «Управління державним боргом у середньостроковому періоді (2015–2017 роки), затверджена рішенням уряду Молдови 13 листопада 2014 року [111].

Головною метою стратегії є забезпечення фінансових потреб державного бюджету за прийняттого рівня видатків у середньостроковій та довгостроковій перспективі та за умов обмеження ризиків. Конкретними завданнями стратегії є:

- обмеження надання державних гарантій лише для підтримки пріоритетних для національної економіки проектів;
- поступове зменшення боргу уряду перед Національним банком Молдови;
- розвиток внутрішнього ринку цінних паперів.

Обсяг державного боргу щодо ВВП утримуватиметься на рівні 23,6% на кінець 2017 року без значних коливань протягом періоду чинності стратегії (закріплений на кінець першого півріччя 2014 року). Суми, необхідні для обслуговування державного боргу на 2015–2017 роки, матимуть тенденцію до зростання, зважаючи, що 70% державного боргу номінується в іноземній валюті.

Фінансові потреби на фінансування державного бюджету на 2015–2017 роки на 85% будуть покриватися за рахунок зовнішніх джерел. 90% зовнішніх державних кредитів буде отримано від міжнародних організацій. Чисте внутрішнє фінансування залишатиметься приблизно на одному рівні, при цьому основними інструментами будуть державні цінні папери, випущені на аукціонах.

Протягом 2015–2017 років передбачається, що Молдова здійснить запозичить приблизно 660,6 млн дол. США, з яких на фінансування державного бюджету буде спрямовано 20,8%, решта – на фінансування проектів. Кредити від міжнародних організацій становитимуть 91,6%, 8,4% коштів буде отримано за двосторонніми угодами. Структура надходжень державних запозичень від багатосторонніх організацій така:

- ЄБРР – 30,0%;
- ЄІБ – 28,3%;
- Міжнародна асоціація розвитку – 24,8%;
- Банк розвитку Ради Європи – 8,2%.

Незначна частка належить Міжнародному фонду сільськогосподарського розвитку та МБРР.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що питання управління та обліку донорських коштів, боргових зобов'язань країни надзвичайно важливі як для країн, що розвиваються, що зазвичай є отримувачами згаданих коштів, так і розвинених. Країни-реципієнти міжнародних коштів мають постійно вдосконалювати систему обліку державних фінансів, підвищувати ступінь прозорості використання бюджетних коштів, покращувати процеси бюджетного планування з метою зміцнення взаємодії між видатками та результатами у середньостроковій перспективі.

На сьогодні середньострокове бюджетне планування з його системою фіскальних ризиків та обмежень законодавчо затверджено у більшості країн Європи. Одним із таргетів середньострокового бюджетного планування у багатьох країнах виступає обсяг державного боргу [207, с. 80; 203; 186].

Аналіз методик управління державним боргом та запозиченнями у країнах Східної та Центральної Європи дає змогу зробити такі висновки:

– безпосередньо функції з управління державним боргом покладаються на міністерство фінансів або на державне казначейство. Але в Угорщині ці функції покладені на Угорське агентство з управління боргом, яке функціонує як компанія,

всі акції якої належать урядові, а в Ісландії частину функцій передано центральному банку відповідно до угоди між міністерством фінансів і економічних справ та центральним банком;

– основними законодавчими актами, які регулюють правовідносини із державними запозиченнями та державним боргом, є закон про бюджет країни на відповідний рік та стратегія управління державним боргом (зазвичай середньострокова – на 3 роки). З метою посилення відповідальності щодо управління державним боргом розробляють додаткові закони: закон «Про публічний борг, державні гарантії та державне рекредитування» у Молдові, «Закон про фінансову відповідальність» у Хорватії, закон про державний борг у Литві тощо;

– зазвичай у стратегії управління державним боргом міститься інформація щодо поточних потреб у фінансуванні, структури боргового портфеля, цілей управління державними запозиченнями. Більшість країн вважають за потрібне приділяти більше уваги розвитку внутрішнього ринку цінних паперів з метою диверсифікації ризиків, зокрема валютного, та розширення інвестиційної бази.

Окремо варто підкреслити досвід Естонії, якій завдяки дуже жорсткій фіскальній політиці вдалося суттєво покращити стан державних фінансів країни, в першу чергу за рахунок раціонального використання кредитів міжнародних фінансових організацій (МВФ, МБРР, ЄБРР та ЄІБ) та експортно-кредитних агенцій країн-партнерів (Шведської експортно-кредитної корпорації, Фінської експортно-кредитної компанії, Норвезького експортно-фінансового агентства, Експортно-імпортного банку Японії тощо).

Розділ 2. ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

2.1. Фінансовий механізм взаємодії з Міжнародним валютним фондом

У процесі співробітництва України з міжнародними організаціями можна виділити такі етапи:

1992–1997 – початок співробітництва з міжнародними організаціями:

– оформлення членства в них (Закон України від 03.06.1992 № 2402-ХІІ «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» та указ Президента України «Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку»);

– перші позикові операції:

– МВФ: системна трансформаційна позика МВФ (1994–1995 роки) та 3-річні програми Стенд-бай (Stand-by, 1995–1997 роки) загальним обсягом 2,698 млрд дол. США;

– МБРР: *перші позики системного характеру*: інституційна позика (1993 рік), реабілітаційна позика (1995 рік), позики на структурну перебудову галузей економіки України (1996–1997 роки – сільське господарство, вугільна галузь, розвиток підприємств) загальним обсягом 1,437 млрд дол. США та *перші позики інвестиційного спрямування*: проект розвитку експорту (1997 рік), експериментальний проект у вугільній галузі (1996 рік), проект «Розвиток ринку електроенергії» (1997 рік), проект «Розвиток насінництва» (1995 рік), реабілітація гідроенергетики та управління в системі (1995 рік).

– перші інвестиційні позики від ЄБРР: аеропорт «Бориспіль» (1993 рік), кредитна лінія для розвитку малих і середніх підприємств (1995 рік), проект «ITUR» – розвиток оптико-волоконного зв'язку Італія – Туреччина – Росія» (1995 рік), Реконструкція Старобешівської ТЕС (1997 рік).

У цей період найбільш обсяг залучених коштів в абсолютному виразі був у 1995 та 1996 роках, коли відбулося запозичення коштів за системними проектами СБ та в рамках програм Стенд-бай, спрямованих на фінансування платіжного балансу та початок структурних перебудов в економіці України відбулося падіння обсягів ВВП у зв'язку з розривом зв'язків з країнами колишнього СРСР, переходу на ринкову модель економіки, і лише у 1997 році вдалося зупинити зменшення падіння ВВП.

Найбільшого співвідношення обсягу запозичених коштів та ВВП було досягнуто у 1995 році – 3,34%, саме в цьому році обсяг коштів МФО був найвищим за вказаний період і становив 1,609 млрд дол. США.

1998–2001 роки – перша криза незалежної України, спричинена впливом дефолту економіки Російської Федерації:

– продовження співпраці з МВФ в рамках механізму розширеного кредитування (Extended Fund Facility) з метою підтримки платіжного балансу (угоду укладено на 2,6 млрд дол. США, з яких було отримано 1,591 млрд дол.);

– посилення інвестиційного співробітництва з МБРР та ЄБРР;

– МБРР: започаткування нових проектів «Підтримка соціального захисту» (1997 рік), проект «Розвиток системи казначейства» (1998 рік), проект «Реабілітація та розширення централізованого теплопостачання м. Києва» (1997 рік) та продовження впровадження наявних: проекти «Розвиток навігаторства», «Реабілітація гідроенергетики та управління в системі», «Розвиток експорту», «Теплозбереження у громадських будівлях Києва» (2000 рік) і водопостачання та каналізація м. Львова (2001 рік);

– ЄБРР: початок реалізації нових проектів: програма інвестицій в розвиток системи водопостачання та очищення води в м. Запоріжжя (1999 рік), Розвиток залізничних шляхів України (2001 рік), Українська енергосервісна компанія (УкрЕско, 1999 рік), модернізація аеронавігаційного обслуговування України (2000 рік) та продовження реалізації вже розпочатих проектів: кредитна лінія для розвитку малих і середніх підприємств, проект «ITUR» – розвиток оптико-волоконного зв'язку Італія – Туреччина – Росія», реконструкція Старобешівської ТЕС;

– продовження співробітництва з МБРР в рамках системних проектів: програмна системна позика (2001 рік) та позика на структурну перебудову фінансового сектору (1998 рік), позика на розвиток підприємств – 2 (1998 рік).

Протягом цього періоду найбільшого співвідношення обсягу залучених коштів від МФО та ВВП було досягнуто у 1999 році (3,34%), що спричинено вагомим падінням обсягу ВВП порівняно із 1998 роком (на 24,6%) та залученням найбільшого обсягу коштів МФО (1,054 млрд дол. США) протягом цього періоду.

2002–2007 роки – період зростання економічного потенціалу та продовження процесу структурних змін в соціальному секторі, ринку землі, державних установ та фінансовому секторі:

– концентрація на інвестиційному співробітництві з МБРР та ЄБРР:

– нові позики МБРР:

2002 рік: розвиток приватного сектору, Фонд соціальних інвестицій;

2003 рік: видача державних кадастрів на право власності на землю та розвиток системи кадастру, модернізація державної податкової служби, контроль туберкульозу та СНІДу в Україні, розвиток через Інтернет;

2004 рік: проект розвитку системи державної статистики;

2005 рік: проект реабілітації гідроелектростанцій, проект рівного доступу до якісної освіти;

2006 рік: проект розширення доступу до ринків фінансових послуг, проект удосконалення системи соціальної допомоги;

2007 рік: проект розвитку експорту – 2;

– нові позики ЄБРР:

2002 рік: відновлення автомагістралі М-06 та реформа фінансування сектору автодоріг;

2005 рік: ремонт автомобільної дороги Київ – Чоп;

2006 рік: модернізація після завершення будівництва другого блоку Хмельницької АЕС та четвертого блоку Рівненської АЕС, фінансування УкрЕско (Друга фаза), будівництво високовольтної повітряної лінії в Одеській області – будівництво лінії електропередачі 330 кВ Аджалик – Усатове;

2007 рік: третій проект «Ремонт автомобільної дороги Київ – Чоп», впровадження швидкісного руху пасажирських поїздів на залізницях України;

– продовження співпраці з СБ в рамках системних проектів з метою фінансування дефіциту державного бюджету: програмна системна позика (транші у 2003 та 2005 році), перша позика на політику розвитку (2005 рік);

– початок співробітництва з Європейським співтовариством з атомної енергії (Euratom) – укладення угоди обсягом 83 млн дол. США проект «Модернізація після завершення будівництва другого блоку Хмельницької АЕС та четвертого блоку Рівненської АЕС»;

– призупинення співпраці з МВФ – протягом цього періоду коштів від Міжнародного валютного фонду отримано не було, хоча у березні 2004 року було підписано угоду Стенд-бай на суму 0,4116 млрд дол. США.

У цей часовий проміжок найбільшого співвідношення обсягу залучених коштів від МФО та ВВП було досягнуто у 2005 році (0,65%), що було викликано головним чином залученням системних позик від СБ на загальну суму

423,76 млн дол. США. Якщо розрахувати обсяг залучених коштів від МФО у 2005-му та у 2003 роках (133,17 млн дол. США та 134,24 млн дол. США відповідно), можна сказати, що протягом цього року середній обсяг залучених від МФО коштів становив 136,14 млн дол. США, а середній показник співвідношення залучених від МФО коштів до ВВП – 0,12%.

2008–2013 роки – співробітництво під час глобальної світової кризи та усунення її наслідків:

– відновлення співпраці з МВФ: укладено дві угоди Стенд-бай (на 16,4 млрд дол. США у 2008 році та на 15,1 млрд дол. США у 2010 році) з метою підтримки державного бюджету України та підтримка золотовалютних резервів. Із зазначених коштів фактично було отримано 13,99 млрд дол. США, що становить 40% очікуваного запозичення;

– продовження співробітництва в рамках системних угод з СБ:

– у 2008 році друга та третя позики на політику розвитку на 300 млн дол. США та 500 млн дол. США відповідно;

– у 2009 році – перша програмна позика на реабілітацію фінансового сектору (400 млн дол. США)

– інвестиційне співробітництво з МБРР та ЄБРР:

– нові позики МБРР: проект модернізації державних фінансів, проект розвитку міської інфраструктури, проект передачі електроенергії, проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху, додаткове фінансування проекту реабілітації гідроелектростанцій, проект з енергоефективності, додаткове фінансування другого проекту розвитку експорту, другий проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху, додаткове фінансування проекту розвитку системи державної статистики;

– нові позики ЄБРР: будівництво повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська, покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва, будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська, реабілітація гідроелектростанцій;

– започаткування співробітництва з ЄІБ: третій проект «Ремонт автомобільної дороги Київ – Чоп», будівництво повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська, покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва.

Протягом зазначеного періоду найбільше значення показника співвідношення залучених коштів МФО та валового внутрішнього продукту відбулося 2009 року – 5,85%, яке викликане найбільшим показником обсягу залучених коштів (6,86 млрд дол. США) та істотним падінням обсягу ВВП (на 62,76 млрд дол. США). Найбільше зростання обсягу залучених коштів порівняно з попереднім періодом було у 2008 році – на майже 5,4 млрд дол. США, або на 2 449,2%.

2014 рік – теперішній час – співробітництво з МФО в умовах політичної та соціально-економічної внутрішньої рецесії, а також збільшення видатків на оборону з урахуванням проведення антитерористичної операції.

Найбільше зростання залучених коштів у рамках співробітництва з МФО відбулось в абсолютному вираженні під час кризових явищ в економіці України та світі у 2008 році та під час економічної кризи у 2014 році на 5358,78 млн дол. США та на 7877,45 млн дол. США відповідно.

Саме на ці роки припадає укладення угод з МВФ щодо програм Стенд-бай (на 16,4 млрд дол. США та 15,1 млрд дол. США відповідно) та підписання угод з СБ на отримання позик на політику розвитку: (2008 рік – друга позика на політику розвитку та третя позика на політику розвитку, 300 та 500 млн дол. США відповідно та 2014 рік – перша позика на політику розвитку та перша позика на політику розвитку у фінансовому секторі, 750 та 500 млн дол. США відповідно).

Найбільше зменшення обсягів залучення коштів в абсолютному вираженні відбулось у 2010–2011 роках після скасування ухваленої у 2010 році з МВФ програми Стенд-бай, в межах якої було вибрано лише 22,5% загального обсягу

програми та скасування двох позик на політику розвитку за підтримки СБ на 500 млн дол. США та на 350 млн дол. США відповідно.

Найбільшого значення показника залучення коштів у рамках співробітництва з МФО було досягнуто на початку співробітництва – у 1994 році; зростання становило 9237,14%. Також піковими у процентному вираженні були збільшення у 2008 році (на 2449,2%) та у 2014 році (на 1001,51%). Це також пов'язано з укладенням у ці роки угод з МВФ та МБРР.

Найбільше зменшення обсягу залучених коштів від МФО у відносному вираженні відбулось у 2002 р. та 2011 роках.

У першому випадку зменшення пов'язано із сповільненням темпів освоєння коштів у рамках спільних з МФО проектів. Так, у 2002 році було завершено реалізацію спільного з МБРР проекту «Реабілітація гідроенергетики та управління в системі» (сума позики – 114 млн дол. США) та поступовим набранням темпу впровадження інфраструктурних проектів: «Реабілітація та розширення централізованого теплопостачання м. Києва» (спільний з МБРР; сума позики – 200 млн дол. США) та «Відновлення автомагістралі М-06 та реформа фінансування сектору автодоріг» та «Проект реконструкції Старобешівської ТЕС» (обидва – спільні з ЄБРР; сума позики – 75 млн євро та 85,6 млн євро відповідно). Також в ці роки не залучали коштів від МВФ та не укладали угод щодо позик на політику розвитку із СБ.

У 2011 році зменшення обсягів залучення коштів спричинене вищезазначеним скасуванням ухваленої у 2010 році з МВФ програми Стенд-бай та скасуванням двох позик на політику розвитку за підтримки СБ. Необхідно зазначити, що у 2011 році відбувалося зростання запозичених коштів за інвестиційними проектами ЄБРР та СБ, зокрема в рамках проекту «Покращення автомобільних доріг та безпеки руху» (спільний з МБРР проект – вибірка коштів становила 91,54 млн дол. США) та покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва

(спільний з ЄБРР проект – вибірка коштів становила 65,4 млн євро або 84,3 млн дол. США).

За результатами проведеного аналізу, що наведено у додатку В, встановлено, що середнє значення питомої ваги обсягу фактично залучених коштів МФО до валового внутрішнього продукту за період 1993–2014 років становить 1,7%. Максимального значення було досягнуто у 1995, 1999, 2008, 2009 та 2014 роках – 3,34%, 3,34%, 3,10%, 5,87% та 6,10% відповідно. Високі значення показника у зазначені роки зумовлені, з одного боку, збільшення обсягів освоєння коштів МФО, а з іншого – зменшенням обсягу ВВП у відповідному році.

Обсяг коштів, що залучали в МФО, змінювався за досліджуваний період. Найбільший рівень зростання обсягу міжнародної допомоги спостерігав у 1995 та становив 233,36% приросту у відношенні до попереднього року, у 2001 році аналогічний показник становив 119,32%, у 2005 році – 358,47%, у 2008 році – 2464,02% та у 2014 – 1050,93%. Поряд з тим мають місце від’ємні значення показника залученого обсягу коштів. Так, у 1997 році було отримано від міжнародних організацій кошти у меншому обсязі, а саме на 46,5%, у 2000 році – на 63,61%, у 2002 р. – на 87,23%, у 2006 році – 67,05% та у 2010 – 45,97%. Динаміка показника обсягу залучення коштів свідчить про необхідність підвищення рівня передбачуваності міжнародної фінансової політики держави.

З урахуванням наведеного аналізу можна стверджувати, що при запровадженні середньострокового фінансового планування в Україні під час щорічного прийняття рішень про бюджет можна враховувати прогнозовану середньострокову фінансову динаміку, на ранніх етапах можливо передбачати наслідки після впровадження нових заходів, проектів реформ, нормативно-правових актів тощо, своєчасно проводити оцінювання фінансової можливості бюджету на наступні роки, встановлювати довгострокові тенденції у фінансово-бюджетній політиці.

Реалізація Україною програм з МВФ є одним з важливих факторів формування її інвестиційного клімату, зростанням довіри до макрофінансової стабільності економіки. Україна в рамках співробітництва з МВФ отримала загалом 19 970,67 млн СІЗ (еквівалент 27 138,1 млн дол. США).

Форми діяльності МВФ в країні-члені такі:

– тимчасове надання фінансування країнам-членам для допомоги з урегулюванням проблем платіжного балансу, тобто ситуації нестачі іноземної валюти внаслідок того, що їхні валютні платежі іншим країнам перевищують власні валютні надходження;

– консультації: використовує три типи – щорічні, додаткові (може організувати директор-розпорядник фонду у разі, якщо країна несподівано опиняється в складній економічній ситуації або є підозра, що її дії суперечать кодексу поведінки і можуть завдати шкоди іншим країнам) та спеціальні (проводить з тими країнами, економічна політика яких значною мірою визначає стан світової економіки);

– надання країнам технічної допомоги та сприяння у підготовці кадрів, щоб допомогти їм сформувати базу знань та інститути, необхідні для проведення обґрунтованої економічної політики.

МВФ здійснює кредитні операції лише з офіційними органами, такими, як казначейство, центральний банк, стабілізаційний фонд. Доступ країн-членів до кредитних ресурсів МВФ обмежений певними умовами.

Згідно з первинним статутом, умови доступу країн-членів до кредитних ресурсів МВФ полягали в такому: по-перше, сума валюти, отриманої країною-членом за дванадцять місяців, що передували її новому зверненню у фонд, включаючи потрібну суму, не мала перевищувати 25% величини квоти країни; по-друге, загальна сума валюти даної країни в активах МВФ не могла перевищувати 200% величини її квоти, включаючи 75% квоти, внесених у фонд за підпискою. МВФ стягував з країн-позичальниць разовий

комісійний збір у розмірі 0,5% суми угоди і певну плату (charge) або відсоткову ставку за надані їм кредити, яка базується на ринкових ставках. Ставка встановлювалася протягом кожного фінансового року на базі оцінок доходів, видатків і запланованого цільового показника з чистого прибутку. Після закінчення встановленого періоду країна-член зобов'язана була зробити зворотну операцію – викупити національну валюту у фонду, повернувши йому кошти в SDR або іноземних валютах. Окрім того, країна-позичальник зобов'язана була достроково проводити викуп своєї зайвої для фонду валюти у міру поліпшення її платіжного балансу і збільшення валютних резервів. Якщо національну валюту країни-боржника, що перебуває в МВФ, купували інші держави-члени, то тим самим погашалася її заборгованість.

Кошти в іноземній валюті, які могла придбати країна-член понад резервну частку (100% розміру квоти), ділилися на чотири кредитні частини (транші) по 25% квоти. Гранична сума кредиту, яку країна могла придбати в МВФ у результаті повного використання резервної і кредитних частин, становила 125% розміру її квоти. Обов'язки країни-позичальниці, які передбачали проведення нею відповідних фінансово-економічних заходів, фіксували у «Листі про наміри», який надсилали МВФ. Якщо МВФ вважав, що країна використовує кредит «всупереч цілям фонду» або не виконує його рекомендацій, фонд мав можливість обмежити або повністю зупинити кредитування країни відповідно до статті V розділу 5 статей угоди. Використання першої кредитної частки могло бути здійснене як у формі прямої купівлі іноземної валюти, за якою країна отримує всю потрібну суму негайно після схвалення фондом її запиту, так і шляхом висновку з МВФ щодо угоди про резервний кредит. Фінансові ресурси МВФ надавав на пільгових умовах: термін сплати – 3–5 років, початок оплати – через три роки, процентні ставки за кредит – 5,75–6,29%.

Після економічної рецесії 2008 року, у серпні 2010-го виконавчий комітет вирішив збільшити тривалість та обсяги кредитування. Відповідно до розділу 3 статті V статей угоди фонду, фонд приймає правила використання ресурсів, включаючи правила механізмів Стенд-бай чи аналогічних; він може також приймати особливі правила щодо нетипових проблем платіжного балансу для надання допомоги державам-членам для розв'язання проблем платіжного балансу в порядку, який не суперечить положенням угоди фонду. На сьогодні МВФ надає ресурси в іноземній валюті країнам-членам для двох цілей: покриття дефіцитів платіжних балансів, тобто поповнення валютних резервів державних фінансових органів і центральних банків; підтримки макроекономічної стабілізації і структурної перебудови економіки, тобто фінансування бюджетних витрат урядів.

МВФ для кредитування країн-членів використовує кілька механізмів. Механізми, які фінансуються за допомогою власних ресурсів МВФ, що перебувають на рахунку загальних ресурсів (General Resources Account).

По-перше, резервна частка. Вона утворює величину, що становить до 25% квоти країни і називалася до ямайської угоди «золотою», з 1978 року – резервною часткою (Reserve Tranche). Резервна частка визначається як перевищення величини квоти країни-члена над сумою, яка перебуває на рахунку фонду національної валюти даної країни. Якщо МВФ використовує частину національної валюти країни-члена для надання кредиту іншим країнам, то резервна частка такої країни відповідно збільшується. Сума запозичень, наданих країною-членом фонду в межах додаткових кредитних угод, утворює її кредитну позицію. Резервна частка і кредитна позиція разом становлять резервну позицію. У межах резервної позиції країни-члени можуть отримувати валютні кошти в МВФ автоматично, за першою вимогою. Єдиною вимогою для такого запозичення є констатація країною-членом потреби у фінансуванні дефіциту платіжного балансу. Використання

резервної позиції не розглядається як отримання кредиту і не накладає обов'язок повернення фонду отриманих коштів.

По-друге, механізм кредитних часток. Кошти в іноземній валюті, які країна-член може отримати понад розмір резервної частки (у разі її повного використання авуари МВФ у валюті країни досягають 100%), поділяються на чотири кредитні частки (Credit Tranches), які становлять по 25% квоти. Доступ країн-членів до кредитних ресурсів МВФ у межах кредитної частки обмежений: сума валюти країни в активах МВФ не може перевищувати 200% її квоти (враховуючи 75% квоти, яка внесена відповідно до підписки). Таким чином, гранична сума кредиту, яку країна може отримати у фонді завдяки використанню резервної і кредитної частки, становить 125% її квоти. Але угода надає МВФ право призупиняти це обмеження. На цій підставі ресурси фонду у багатьох випадках використовуються в розмірах, які перевищують зафіксовану в статуті межу. Тому поняття «верхні кредитні частки» (Upper Credit Tranches) стало означати не лише 75% квоти, як у початковий період діяльності МВФ, а суми, які перевищують першу кредитну частку.

Домовленості про резервні кредити Стенд-бай (Stand-by Arrangements) почали практикувати з 1952 р. Вони забезпечують країні-члену гарантію того, що в межах визначеної суми і протягом терміну дії угоди вона може за умови дотримання обумовлених в угоді умов безперешкодно отримувати від МВФ іноземну валюту в обмін на національну. Така практика надання кредитів являє собою відкриття кредитної лінії. Якщо використання першої кредитної частки може бути здійснено у формі прямого придбання іноземної валюти після схвалення фондом її запиту, то виділення коштів понад верхню кредитну частку відбувається шляхом домовленості з країнами-членами про резервні кредити. З 1950-х і до середини 1970-х рр. угоди про кредити Стенд-бай укладали строком до року, з 1977 р. – до 18 місяців у зв'язку зі збільшенням дефіцитів платіжних балансів. Після кризи 2008 року умови

надання кредиту Стенд-бай переглянуто. Було продовжено термін програми до 36 місяців та збільшено доступ до ресурсів фонду. Крім цього, було змінено умови надання фінансування, що фокусувалися на критеріях, які можливо було виміряти та дослідити, зокрема було запроваджено:

- кількісні критерії ефективності програми. Прогрес виконання програми країною-позичальником перевіряють за кількісними критеріями ефективності. Надання чергових траншів прив'язане до виконання цих критеріїв. Зокрема вони включають міжнародні резерви, дефіцит сектору державного управління чи запозичень, які б відповідали цілям програми;
- структурні заходи. Було запроваджено структурні заходи замість структурних критеріїв виконання програми, які є критичними для досягнення мети програми та оцінюються під час її перегляду.

По-третє, частота переглядів. Регулярні перегляди програми відіграють важливу роль в оцінці результативності програми та дозволяють програмі адаптуватися до економічних змін. Частота переглядів залежить від послідовності політики країни та природи фінансової потреби.

По-четверте, механізм розширеного кредитування з 1974 р. (Extended Fund Facility) доповнив резервну і кредитні частки. Він призначений для надання кредитів на триваліший період і в більших розмірах щодо квот, ніж в рамках звичайних кредитних часток. Підставою для звернення країни до МВФ з проханням про надання кредиту в рамках розширеного кредитування є серйозні порушення рівноваги платіжного балансу, які були спричинені несприятливими структурними змінами у виробництві, торгівлі або цінах. Розширені кредити зазвичай надають на три роки, за необхідністю – до чотирьох, визначеними порціями (траншами) через певні проміжки часу – раз на півріччя, щоквартально або (в деяких випадках) щомісячно.

Головним призначенням кредитів Стенд-бай і розширених кредитів є сприяння країнам-членам МВФ у реалізації макроекономічних стабілізаційних програм або структурних реформ. Фонд вимагає від держави-позичальника виконання певних умов, до того ж їх жорсткість збільшується поступово з переходом від однієї кредитної частки до іншої. Деякі умови необхідно виконати до моменту отримання кредиту. Зобов'язання країни-позичальника передбачають проведення нею відповідних фінансово-економічних заходів, фіксуються в листі про наміри (Letter of intent) або меморандумі про економічну і фінансову політику (Memorandum of Economic and Financial Policies), які подають до МВФ. Процес виконання зобов'язань країною, яка отримала кредит, контролюється шляхом періодичної оцінки передбачених домовленістю спеціальних цільових критеріїв реалізації (Performance criteria). Ці критерії можуть бути або кількісними (належать до певних макроекономічних показників) або структурними (відображають певні інституційні зміни). Якщо МВФ прийме рішення, що країна використовує кредит не за призначенням, не виконує взятих на себе зобов'язань, то він має право обмежити її кредитування або відмовити в наданні наступного траншу. Таким чином, цей механізм дозволяє МВФ здійснювати економічний тиск на країни-позичальники [62, с. 125].

Із середини 1970-х років МВФ з метою розширення гострих проблем міжнародних валютних відносин, пов'язаних з різким посиленням неврівноваженості платіжних балансів, став періодично засновувати часові кредитні механізми. Для їх формування залучали позикові кошти з різних зовнішніх офіційних джерел з перевагою на основі угод з промислово розвиненими державами і країнами-членами ОПЕК. Нафтовий фонд використовували для надання кредитів країнам-членам, які є імпортерами нафти, з метою покриття додаткових видатків, спричинених збільшенням вартості нафти і нафтопродуктів (1974–1976 років). Умови надання кредитів з нафтового фонду були жорсткі: порівняно високі

відсоткові ставки (не менш як 7,2% річних), обов'язкове виконання рекомендацій МВФ у проведенні національної енергетичної і валютної політики. У зв'язку з цим доступ країн, що розвиваються, до ресурсів нафтового фонду був обмеженим.

По-п'яте, механізм додаткового фінансування (Supplementary Financing Facility, SFF), час дії 1979–1982 рр. Мета цього механізму – надавати за рахунок позикових коштів додаткові кредити країнам, що відчувають особливо різкі і затяжні кризи платіжних балансів та використали ліміти звичайних кредитів МВФ. Кредити з цього фонду отримали 26 країн.

По-шосте, політика розширеного доступу до ресурсів МВФ (Policy of Enlarged Access to Fund's Resources), діяла у 1981–1992 рр. Мета – надавати додаткові кредити країнам-членам, у яких масштаби нерівноваги платіжних балансів були непомерно великі порівняно з розмірами їхніх квот. Джерелом ресурсів для реалізації цієї політики були як власні кошти МВФ, залучені у формі підписки, так і запозичення в інших країн. У зв'язку зі збільшенням квот країн-членів фонду в рамках дев'ятого загального перегляду квот цей механізм у листопаді 1992 року було скасовано.

По-сьоме, гнучка кредитна лінія (Flexible credit line) діє з 2009 року в рамках перегляду системи кредитування фонду і дає можливість країнам-членам з дуже хорошими економічними детермінантами, ґрунтовною політикою та успішним досвідом проведення політики використовувати кошти кредитної лінії після її затвердження чи застосовувати її як превентивний інструмент без попередніх умов, але на підставі щорічного огляду відповідності критеріям у разі дворічних домовленостей. Кредитну лінію надають строком до двох років з проміжним оглядом на відповідність критеріям через рік після запровадження. Відсутній ліміт 1000% розміру квоти держави-члена, розмір доступу встановлюється на підставі потреб країни у фінансуванні.

По-восьме, превентивна кредитна лінія (Precautionary credit line) була запроваджена у 2010 році і є більш доступною для більшості країн-членів і оцінюється за п'ятьма категоріями: 1) зовнішня позиція та доступ до ринку; 2) податково-бюджетна політика; 3) грошово-кредитна політика; 4) стійкість фінансового сектору та нагляд за ним; 5) достатність даних. Хоча фонд вимагає досить високі показники за більшістю з цих категорій, превентивна кредитна лінія відкриває доступ до ресурсів для країн-членів, які характеризуються помірними факторами вразливості в одному чи двох з них. Особливості зазначеної кредитної лінії такі:

- попередні умови, спрямовані на зменшення будь-яких факторів економічної вразливості, виявлених у процесі проведення аналізу на достовірність критеріям, під час спостереження за прогресом у рамках шестимісячних переглядів програми;
- доступ в межах 500% квоти після затвердження домовленостей і в рамках 1000% квоти після 12 місяців.

Отже, ліміти доступу країн-членів до ресурсів МВФ у рамках кредитних часток і механізму розширеного фінансування встановлювала виконавча рада і щорічно переглядала. З жовтня 1994 року на трирічний період було встановлено такі ліміти: надання кредитів (точніше, взяття фондом на себе обов'язків з надання кредитів) протягом року – до 100% квоти країни-члена; кумулятивна, куди входить заборгованість країни за раніше отриманими кредитами, граничний обсяг – 300% квоти (у чистому обчисленні, тобто за мінусом розміру викупленої країною у фонду національної валюти і сум, запланованих до погашення). У винятковому випадку дані ліміти можна перевищити. У листопаді 1997 року виконавча рада прийняла рішення зберегти ліміти, встановлені у 1994 році, до наступного перегляду політики доступу до ресурсів МВФ. Після кризи 2008 року, у серпні 2010-го, виконавчий комітет вирішив збільшити тривалість та обсяги кредитування за вже існуючою гнучкою кредитною лінією та запровадити нову

превентивну кредитну лінію для держав-членів, які проводять ґрунтовну політику, однак не відповідають високим кваліфікаційним вимогам гнучкою кредитної лінії. Зміцнення фондом інструментів страхового типу має сприяти вчасному зверненню країн по допомогу до фонду з метою запобігти кризі, а також допомогти їм захиститися у разі системної кризи.

Крім вищевикладених, існують спеціальні механізми, які розрізняють за метою, умовами і вартістю кредиту, та додатковими коштами.

Спеціальні механізми, у рамках яких здійснюється кредитування, як правило, за рахунок власних джерел МВФ:

– Механізм компенсаційного і надзвичайного фінансування МКНФ (Compensatory and Contingency Financing Facility, CCFF) призначений для кредитування країн-членів МВФ, у яких дефіцит платіжного балансу спричинений часовими і зовнішніми, не залежними від них причинами. Входять: стихійні лиха, непередбачуване падіння світових цін, промисловий спад, введення протекціоністських меж у країнах-імпортерах, поява товарів-замінників і т.ін.

Цей механізм має три компоненти:

а) з 1963 року кредитування (на сьогодні до 30% квоти) країн, особливо експортерів сировини, валютні надходження яких скорочуються в результаті падіння світових цін на сировину;

б) з 1981 року кредитування (до 15% квоти) країн-імпортерів зерна, що зазнають труднощів у зв'язку зі зростанням світових цін на зерно; з грудня 1990 р. по червень 1992 року кредитування країн-імпортерів нафти, нафтопродуктів та природного газу;

в) з 1988 року компенсаційне фінансування непередбачених втрат, понесених країнами, що відчують вплив непередбачених зовнішніх факторів, наприклад, несприятливої зміни міжнародних процентних ставок (до 30% квоти).

Крім цього, країна має можливість звернутися до МВФ з проханням про виділення коштів в рахунок особливої факультативної кредитної частки (до 20% квоти), яку може використати за вибором на додаток до будь-якого із перерахованих трьох видів кредитування. Загальний ліміт доступу до кредитів у рамках механізму компенсаційного і надзвичайного фінансування, враховуючи всі його компоненти, становить 95% квоти країни.

– Механізм фінансування буферних (резервних) запасів, МФБЗ (Buffer Stock Financing Facility, BSFF) створений у 1969 році, допомагає країнам, які беруть участь в створенні запасів сировинних товарів згідно з міжнародними товарними угодами, якщо це погіршує їхні платіжні баланси. Ліміт – 35% квоти. Цей механізм не використовували з 1984 року.

– Механізм фінансування системних (структурних) перетворень, МФСП (Systemic Transformation Facility, STF), введений у 1993 році як тимчасовий спеціальний механізм. Його призначення – фінансова підтримка країн, які переходили від централізованої планованої економіки до ринкової шляхом радикальних економічних і політичних реформ. Практично цей механізм було створено для країн колишнього СРСР. Країни-члени мали можливість отримувати кошти у рамках цього механізму до 50% обсягу їхніх квот. Усього за час існування цього механізму кредити отримали 20 країн на загальну суму близько 6 млрд дол. США. У кінці грудня 1995 року функціонування цього механізму завершилось.

– Механізм фінансування додаткових резервів, МФДР (Supplemental Reserve Facility, SRF) започатковано у грудні 1997 року. Створення такого механізму було безпосередньою реакцією на фінансову кризу в Південно-Східній Азії та інших країнах. У межах МФДР надають кошти країнам-членам, які зазнають виняткових труднощів у царині платіжного балансу і гостро потребують широкомасштабного короткострокового фінансування внаслідок раптової втрати довіри до валюти з боку ринку, що знаходить відображення в стрімкому витокі

капіталів і тиску на міжнародні резерви країни. Фінансування в межах цього механізму відбувається шляхом виділення додаткових сум до тих коштів, які надають країнам-членам у рамках домовленостей за кредитами Стенд-бай або за розширеним кредитуванням. Надання кредитних ресурсів через МФДР, на відміну від кредитів по лінії інших механізмів, не обмежено лімітами і може відбуватися в будь-яких обсягах. Отримання цих ресурсів країною-членом потребує від неї сплати надбавки (від 300 до 500 базисних пунктів у міру збільшення строку кредиту) до наявної відсоткової ставки за кредитами фонду. Крім цього, погашення кредиту має відбуватися протягом коротшого, ніж у всіх інших випадках, строку – від 1 до 1,5 року. Правда, виконавча рада може продовжити цей термін ще на рік.

– Надзвичайні кредитні лінії, НКЛ (Contingent Credit Lines). Засновано у квітні 1999 року спочатку на дворічний термін. У межах цього механізму МВФ відкриває в надзвичайному порядку короткострокові кредитні лінії країнам-членам, які стикаються із загрозою гострої кризи платіжного балансу, витоку капіталів із країни внаслідок можливої негативної зміни ситуації на міжнародних ринках капіталу, тобто факторів, що перебувають переважно поза сферою контролю країн-позичальниць. Специфіка нового механізму – його упереджений характер: валютні кошти країна зможе отримати не після, а до того, як мине криза, з появою перших ознак. Умови отримання кредиту – ведення країною-позичальницею ефективної антикризової економічної політики і дотримання нею міжнародно визнаних стандартів. Механізм НКЛ запроваджено як продовження і розвиток створеного раніше механізму фінансування додаткових резервів, з якими він має однакові фінансові характеристики: відсутність жорсткого обмежувального ліміту (передбачається, що сума кредиту становитиме 300–500% квоти країни-члена); встановлення надбавки до наявної відсоткової ставки МВФ; погашення кредиту протягом 1–1,5 року.

Існують спеціальні підходи і процедури, серед яких:

– механізм екстреного фінансування, МЕФ (Emergency Financing Mechanism) було засновано у вересні 1995 року. Це комплекс процедур, що забезпечують прискорене надання фондом кредитів країнам-членам, з появою в них надзвичайної кризової ситуації у сфері міжнародних розрахунків, що потребує негайної допомоги МВФ;

– підтримка фондів валютної стабілізації (Support for Currency Stabilization Funds). Згідно з принципами, сформульованими у вересні 1995 року, така підтримка МВФ може здійснюватись у межах домовленостей з країнами-членами за кредитами Стенд-бай або розширеним кредитуванням з метою підвищення довіри до їхніх заходів стабілізації валютних курсів, що передбачають створення фондів валютної стабілізації. Вважається, що її застосовують для зміцнення системи прив'язки валютного курсу з відносно вузьким діапазоном коливань або системи заздалегідь оголошеної слизької прив'язки. Досі в МВФ не було приводу для надання фінансової підтримки фонду валютної стабілізації якій-небудь країні;

– екстрена допомога (Emergency Assistance) сприяє країнам-членам долати порушення рівноваги платіжних балансів, що виникають у результаті несподіваних і непередбачуваних стихійних лих. Кредити надають одночасно в межах 25% квоти і не припускають процедури перевірки за допомогою використання критеріїв реалізації. Здебільшого вони супроводжуються домовленостями з МВФ у рамках його звичних механізмів;

– допомога країнам, що пережили конфлікт, фінансова допомога на кризові ситуації, результатом яких були військово-політичні конфлікти, що переживали країни. У 1997–1998 рр. надана фінансова допомога Албанії, Руанді і Таджикистану.

Створення додаткових спеціальних фондів у межах МВФ шляхом позичання ресурсів у інших країн-членів – це один із проявів адаптації системи міжнародного кредитування і валютного регулювання до мінливих умов світової економіки.

МВФ виконує роль посередника у перерозподілі позичкового капіталу від більш благополучних країн-кредиторів до країн, що потребують кредитів, одночасно створюючи силовий вплив на економічну політику країн-позичальниць. МВФ виступає гарантом повернення цих ресурсів.

Вищий керівний орган МВФ – рада керуючих (Board of Governors), у якій кожна країна-член представлена керуючим і його заступником. Зазвичай це міністри фінансів або керівники центральних банків. До повноважень ради належить вирішення ключових питань діяльності фонду: внесення змін до статей угоди, прийняття і виключення країн-членів, визначення і перегляд їхніх часток у капіталі, вибори виконавчих директорів. Керуючі збираються на сесії зазвичай раз на рік, але можуть проводити засідання, а також голосувати через пошту в будь-який час. У МВФ діє принцип зваженої кількості голосів. Тобто можливість країн-членів впливати на діяльність фонду через голосування визначається їхньою часткою у статутному капіталі. Кожна держава має 250 базових голосів незалежно від розміру її внеску в капітал і додатково по одному голосу за кожні 100 тис. СДР суми цього внеску. Такий порядок забезпечує більшість, спроможна приймати рішення провідним державам. Рішення в раді керуючих зазвичай приймають простою більшістю (не менш як половина голосів). Для рішення з важливих питань, які мають оперативне або стратегічне значення, необхідна спеціальна більшість (у різних випадках – 70% або 85% голосів країн-членів). Незважаючи на скорочення питомої ваги голосів США і ЄС, вони, як і раніше, можуть накладати вето на ключові питання фонду, які потребують максимальної більшості, – 85%.

Рада керуючих делегує більшість своїх повноважень виконавчій раді (Executive Board), тобто директорату, який несе відповідальність за ведення справ МВФ, що включають широке коло політичних, оперативних і адміністративних питань, а саме надання кредитів країнам-учасницям і здійснення нагляду за їхньою політикою валютного курсу. Виконавча

рада МВФ обирає на п'ятирічний термін директора-розпорядника (Managing Director), який очолює штат співробітників фонду. Він повинен бути представником однієї з європейських країн. Директор-розпорядник (з липня 2011 р.) – Крістін Лагард (Франція), його чи (її) перший заступник – Девід Ліптон (США).

Важливу роль в організаційній структурі МВФ відіграє Міжнародний валютний і фінансовий комітет МВФК (International Monetary and Financial Committee, IMFC). З 1974 року до вересня 1999-го його попередником був Тимчасовий комітет з питань міжнародної валютної системи. Він складається з 24 керуючих МВФ і збирається на сесії двічі на рік. Цей комітет є дорадчим органом ради керуючих і не має повноважень для прийняття директивних рішень. Але він виконує важливі функції: спрямовує діяльність виконавчої ради; формує стратегічні рішення, які належать до світової валютної системи і діяльності МВФ; вносить на розгляд раді керуючих пропозиції про внесення поправок до статей угоди МВФ. Схожу роль відіграє також комітет з розвитку – об'єднаний міністерський комітет рад керуючих СБ і Фонду Joint IMF – World Bank Development Committee.

Україна є членом МВФ з 3 вересня 1992 року. Початковий етап нашої співпраці з фондом включав консультації та технічну допомогу щодо створення власної грошово-кредитної системи (функції та структура Національного банку й інших фінансових установ, структура валютного ринку, введення власної валюти тощо).

Співпраця України з МВФ на рівні реалізації спільних програм економічного розвитку в Україні розпочалася з жовтня 1994 року.

У співробітництві України з МВФ у межах кредитних програм можна виокремити кілька етапів.

Перший – 1994–1995 роки. У цей період Україні було надано фінансову допомогу у вигляді системної трансформаційної позики на суму 498,7 млн СПЗ (763,1 млн дол. США)

для підтримки платіжного балансу. Виконання програми було незадовільним. Фінансування в рамках програми Україна отримала із запізненням, попри м'якші висунуті умови в рамках цього механізму.

Другий – 1995–1998 роки. Україна отримала від МВФ кредити на загальну суму 1318,2 млн СПЗ (1935 млн дол. США) за трьома річними програми Стенд-бай. Три програми, підтримані ресурсами МВФ, охопили наступні чотири роки майже без перерв у часі, але тільки три з 13 переглядів було завершено згідно з графіком і без вивільнень від виконання прийнятих зобов'язань. Якщо оцінювати за кількістю переглядів, то програми виконували з відхиленням від запланованого курсу протягом більш ніж 85% часу. Якщо ж рахувати, що програми з відкладеними переглядами, як і раніше, виконують згідно з запланованим курсом, – то протягом 45% часу. Україна використала 68% затверджених сум. Програми ставили за мету відновлення макроекономічної стабільності шляхом:

- обмеження фінансування бюджетного дефіциту центральним банком;
- зупинка цільового кредитування так званих пріоритетних секторів;
- створення умов для проведення структурних реформ.

Недостатня прихильність проведеної політики в середині 1995 року була причиною затримки, що призвела до вичерпання міжнародних резервів НБУ і до відхилення першої позики Стенд-бай від запланованого курсу. Фінансова стабільність була відновлена в рамках другого Стенд-бай, і при цьому було дотримано більшості кількісних критеріїв реалізації. Однак попри те, що другий Стенд-бай виокремлюється як відносно успішний (на початку 1997 року інфляцію вдалося знизити до 25%, а бюджетний дефіцит в 1996 році зменшився до 3,2% ВВП – з 4,9% у 1995-му), офіційні органи домоглися такого результату здебільшого за рахунок накопичення простроченої заборгованості. Оскільки податково-бюджетні

корегування відставали від графіка, реалізація цих домовленостей також відхилилась від запланованого курсу. Після оцінки деяких переваг від макроекономічної стабільності програми дедалі більше орієнтувались на усунування базових недоліків інституційної системи. У 1997 році обговорювали питання про ухвалення комплексної середньострокової програми реформ, яку мали підтримати укладенням домовленості про використання програми розширеного фінансування. Однак ця програма не мала політичної підтримки у період підготовки до парламентських виборів у березні 1998 року, і влада країни домовилася з фондом про укладання програми Стенд-бай строком на рік (схвалена у серпні 1997-го), основну увагу в якій приділяли здійсненню структурних реформ.

Третій – 1998–2002 роки. Упровадження програми розширеного фінансування (Extended Fund Facility– EFF), яка передбачає надання Україні кредиту на загальну суму 2,6 млрд дол. США. У рамках програми EFF Україна отримала 1193,0 млн СПЗ (1591,0 млн дол. США), які були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку. Обговорення з приводу укладання угоди про використання програми EFF досягли успіху. Рішення перейти від короткострокових програм, що підтримувались ресурсами фонду, до середньострокових віддзеркалювало ту точку зору, що головною перепорою для покращення показників економічного зростання України слугували інституційні недоліки. Домовленість про використання EFF була скоректована з урахуванням короткострокових завдань стабілізації. Передбачені програмою структурні заходи охоплювали багато напрямів, серед них приватизація, система державного управління, податкова і митна служби, діяльність казначейства, пенсійна система, зайнятість у державному секторі, енергетичний і сільськогосподарські сектори, зовнішня торгівля і банківський сектор. На відміну від програм того часу, укладених з багатьма країнами з перехідною економікою, в Україні значно більше уваги приділяли структурним реформам у галузях, які не належать до основної сфери компетенції МВФ.

Заходи стабілізаційної політики загалом відповідали домовленостям про використання EFF, однак через відставання у проведенні структурних реформ програму не було виконано. За наслідками короткого періоду рішучих зусиль для стабілізації, вжитих безпосередньо після російської фінансової рецесії, з метою протистояння інфляційному тиску, зумовленому знеціненням національної валюти і за відносно швидким просуванням у сфері реструктуризації державного боргу по закінченні 12 місяців перегляди в рамках EFF зупинились. Фонд на деякий час відмовився від участі у програмах країни, але він поновив свою участь у грудні 2000 року, намагаючись забезпечити сприйняття країною програми як власної на базі нової стратегії. Структурні заходи було розроблено на базі значно більш упорядкованого підходу, і оскільки реалізація програми залишалась незадовільною, фонд призупинив чинність домовленості. До закінчення термінів програми у вересні 2002 року був завершений лише один перегляд. Головними проблемами були накопичення протермінованої заборгованості з відшкодування ПДВ, нездатність зменшити кількість податкових пільг і скорочення податків на експорт, повільні темпи реформи банківського сектору, затримки в приватизації, а також недостатня прозорість.

Державний борг України було реструктуризовано зокрема шляхом залучення приватного сектору, що було одним з перших випадків такої реструктуризації, схвалених фондом, у рамках програми, підтримуваної його ресурсами. Існувала проблема порушення потоків грошових коштів внаслідок фінансової кризи, і вдалося вибірково реструктуризувати борг перед приватними кредиторами у період з 1998 до початку 2000 року. Однак досягнуте зменшення боргу виявилось недостатнім, і було прийнято рішення укласти комплексну домовленість про реструктуризацію заборгованості зокрема шляхом звернення до Паризького клубу. Вона набула чинності після завершення п'ятого і шостого переглядів виконання домовленості про використання EFF у вересні 2001 року.

Четвертий – 2002–2008 роки. Наприкінці 2002 року Кабінет Міністрів України серед прийнятних форм подальшого співробітництва України з МВФ на безкредитній основі обрав програму «попереджувальний Стенд-бай», затверджену 29 березня 2004 року радою директорів МВФ. Угоду було укладено строком на 12 місяців, вона фактично надавала можливість отримати від МВФ зарезервованій кредит у сумі, еквівалентній 411,6 млн СПЗ, що становив близько 600 млн дол. США – 30% квоти України у разі погіршення ситуації з платіжним балансом або валютними резервами. Програма досягла більшості з основних поставлених цілей. Рішення про укладання угоди про програму, підтримувану ресурсами МВФ і направлену на збереження вигоди від стабілізації, було досягнуто після тривалого періоду переговорів і спроб забезпечити сприйняття програми країною як власної. Було визнано, що структурні реформи просунулися у деяких сферах, включаючи набуття чинності нового Бюджетного кодексу, проведення реформи державного управління і пенсійної системи, здійснення реформи в банківському секторі й лібералізації торгівлі. Крім того, було виконано п'ять попередніх заходів, зокрема зменшення простроченої заборгованості з повернення ПДВ, відтермінування збільшення мінімальної заробітної плати і збільшення мінімального коефіцієнта достатності капіталу банків. Поряд з тим програма відхилилася від запланованого курсу, і не було дотримано критеріїв реалізації структурних перетворень. Враховуючи ризики впровадження програми, в березні 2005 року її було закрито.

У період з 2005 по 2008 рік співробітництво України з МВФ було сконцентровано у сфері технічної допомоги. Цей підхід відповідав тезам: «У майбутнє – без боргів», мета – необхідність поступового перенесення центру уваги у співробітництві з МВФ у площину безкредитних відносин, узгодження головних параметрів макроекономічної політики з тенденціями та прогнозами розвитку світової кон'юнктури, з динамікою і напрямками світових фінансових та інвестиційних потоків і поглибленням координації у сфері валютної політики.

П'ятий – 2008–2013 роки. У зв'язку з несприятливою ситуацією на світових фінансових ринках, втратою взаємної довіри фінансових інститутів у всьому світі, виникненням стурбованості стосовно ризиків розповсюдження недовіри з країн-партнерів, а також невизначеністю перспектив світової економіки Україна постала перед необхідністю підтримки МФО, зокрема МВФ. 15 жовтня 2008 року українська сторона запросила до Києва місію МВФ для проведення консультацій з питання про залучення Україною ресурсів фонду в рамках програми співробітництва Стенд-бай. З експертами МВФ було досягнуто домовленості щодо сум та умов залучення коштів. Пропозицію-запит України з цього питання розглянула та підтримала рада директорів МВФ 5 листопада 2008 року. Графік фактичного використання коштів запозичень Україною був розрахований на два роки із загальним обсягом фінансування 802% квоти України в МВФ, або 11 млрд СПЗ (приблизно 16,4 млрд дол. США). Після погодження параметрів програми 3 млрд СПЗ було терміново зараховано до золотовалютних резервів Національного банку України.

У рамках цієї програми Стенд-бай Україна отримала три транші загальним обсягом 7 млрд СПЗ (10,6 млрд дол. США). Частина другого траншу – 1,5 млрд дол. США та третій транш у повному обсязі було спрямовано безпосередньо до державного бюджету України. Наступну спільну з МВФ програму Стенд-бай було ухвалено 28 липня 2010 року на загальну суму 10 млрд СПЗ (15,1 млрд дол. США) строком на 2,5 року, скасувавши угоду Стенд-бай, затверджену в листопаді 2008 року, у тому числі всі транші, що ще залишилися відповідно до тієї угоди. 2 серпня 2010 року Україна отримала перший транш згідно з новою програмою у розмірі 1250 млрд СПЗ (1,89 млрд дол. США), з них до бюджету направлено 675 млн СПЗ (1,022 млрд дол. США). 10 грудня 2010 року було завершено перший перегляд програми та підписано новий лист про наміри.

У зв'язку із завершенням 28 грудня 2012 року терміну чинності програми Стенд-бай співробітництво України з МВФ було сконцентровано у сфері технічних консультацій, а саме: узгоджували головні параметри макроекономічної політики з тенденціями та прогнозами розвитку світової кон'юнктури, з динамікою і напрямками світових фінансових та інвестиційних потоків і поглиблювалася координація у сфері валютної політики. Центр ваги у співробітництві з МВФ був переведений у площину безкредитних стосунків.

Рада директорів після виконання українською стороною попередніх заходів 22 грудня 2013 року прийняла рішення про завершення перегляду програми. Результатом стало виділення траншу 1 млрд СПЗ (близько 1,5 млрд дол. США), з яких 1 млрд дол. США надійшов на підтримку державного бюджету.

Шостий – 2014–2016 роки. На початку 2014 року падіння довіри споживачів та інвесторів спричинили відтік банківських депозитів, вичерпання міжнародних резервів та швидке знецінення гривні. Надзвичайні заходи забезпечили певний ступінь стабільності, однак ситуація залишалася вразливою. Суттєві обсяги виплат в рахунок погашення внутрішнього та зовнішнього боргу, передбачені на 2014–2015 роки, разом із значними сумами в рахунок оплати імпорту газу та інші заходи стали навантаженням для економіки та державних фінансів. Місія Європейського департаменту МВФ для проведення консультацій з питання залучення Україною ресурсів фонду в рамках нової програми співробітництва Стенд-бай розпочала роботу 4 березня 2014 року. Українська сторона 30 квітня 2014 року ухвалила нову спільну з МВФ угоду про Стенд-бай (SBA) тривалістю 24 місяці на суму 10 976 млн СПЗ (800% квоти). Фінансова підтримка в рамках запропонованої угоди надається не лише для того, щоб вирішити проблему дефіциту рахунку поточних операцій та навантаження на рахунок капіталу, а й для поповнення резервів. Перший транш становив 2058 млн СПЗ (3,2 млрд дол. США),

з якого кошти на суму 1290 млн СПЗ (2 млрд дол. США) було використано на підтримку бюджету. Кошти надійшли в Україну 6 травня 2014 року. 29 серпня 2014 року відбулося засідання ради директорів МВФ, на якому було прийнято рішення щодо завершення першого перегляду програми та виділення другого траншу в сумі 1,4 млрд дол. США (914,67 млн СПЗ). Кошти в Україну надійшли 4 вересня. Частину коштів у сумі близько 1 млрд дол. США було використано на покриття дефіциту державного бюджету України.

Незважаючи на підтримку від МВФ у контексті угоди Стенд-бай 2014 року, а також з інших джерел офіційного фінансування у 2014 році макроекономічна ситуація в державі була у прецесійному стані, що призвело до значного тиску на платіжний баланс. Зниження обмінного курсу з початку 2014 року сприяло зростанню обсягу державного боргу та мало негативний вплив на стан банківських балансів.

Існувала потреба у більш тривалому періоді для здійснення реформ і корегування економіки для того, щоб відновити макроекономічну стабільність і підготувати основу для потужного зростання. У зв'язку з цим було прийнято рішення щодо укладення нової чотирирічної угоди в рамках механізму розширеного фінансування (EFF) на суму, еквівалентну 12,34806 млрд СПЗ (900% квоти і близько 17,5 млрд дол. США) і скасувати угоду про Стенд-бай 2014–2016 років безпосередньо перед ухваленням нової розширеної угоди. Рада директорів МВФ 11 березня 2015 року схвалила чотирирічну програму розширеного фінансування Механізм розширеного кредитування (Extended Fund Facility – EFF) обсягом \$17,5 млрд. Затвердження розширеної програми співробітництва дало змогу 13 березня 2015 року отримати перший транш кредиту обсягом \$5 млрд. Частину коштів у сумі близько 2,6 млрд дол. США було використано на покриття дефіциту державного бюджету України.

За результатами першого перегляду програми 4 серпня 2015 року Україна отримала другий транш у сумі \$1,7 млрд.

Кошти було використано для підтримки золотовалютних резервів. Це відкрило шлях для розблокування більш ніж \$7,5 млрд додаткових коштів від урядів і міжнародних фінансових інституцій протягом наступних чотирьох років.

Враховуючи складну соціально-економічну та політичну ситуацію в Україні, потрібне здійснення конкретних заходів з підвищення рівня співпраці у відносинах з МВФ задля забезпечення фактичного продовження кредитної програми та можливої реструктуризації боргу держави. Надзвичайно гострою залишається потреба у проведенні реального реформування економічної системи України з метою збільшення прозорості бюджетних витрат, технологічної модернізації економіки, покращення якості управління у державному та фінансовому секторах. З огляду на продемонстрований високий кредит довіри в ході перемовин з МВФ про нову програму 2015 року, у подальшому слід забезпечити баланс у політичних та фінансових відносинах з фондом, що дасть змогу розраховувати на застереження фінансових ризиків в економічних реформах.

Основним джерелом фінансових ресурсів МВФ є квоти держав-членів, котрі загалом відображають їхнє місце у світовій економіці. Фонд може вдаватися до тимчасового запозичення з метою збільшення своїх квотних ресурсів.

Нині в рамках реалізації активної фази реформування системи управління МВФ відбувається активний перерозподіл сфер впливу всередині фонду в бік посилення позицій країн, що розвиваються. Спроби реформування МВФ здійснюються з метою подолання наростання невідповідності механізмів та інструментів управління фонду темпам глобального економічного розвитку. Реформи спрямовані на збільшення загального розміру квот МВФ, урахування динаміки розвитку країн з ринками, що формуються, і країн, що розвиваються, перерозподіл частки квот держав з надмірним представництвом між державами з недостатнім представництвом, істотну реструктуризацію частки квот кожної країни, збереження частки квоти і голосів найбільш бідніших країн.

Нові угоди про позики, розширені у 2009 році, забезпечуватимуть надходження до фонду додаткових ресурсів у розмірі до 370 млрд СПЗ (майже 560 млрд дол. США) та залишатимуться головним страховим інструментом у разі браку ресурсів за квотами. У середині 2012 року держави-члени взяли зобов'язання збільшити ресурси МВФ на 461 млрд дол. за допомогою двосторонніх угод про запозичення; нині із загальної суми цих зобов'язань задіяно близько 420 млрд дол. (277 млрд СПЗ).

Після набрання у грудні 2015 року чинності 14-м загальним переглядом квот і здійснення платежів зі збільшення квот усіма державами-членами ресурси МВФ за квотами подвоїлися. Одночасно відбулося відповідне зменшення ресурсів нових угод про позики для їх учасників. Квоти МВФ виконують три основні функції: разом із базовими голосами визначають кількість акцій держав-членів, які мають право голосу; величину доступу до фінансів фонду та розмір внесків, котрі залишаються основним джерелом фінансових резервів МВФ. На момент вступу країни до фонду встановлюється початкова квота згідно з квотами держав-членів, порівнянними за економічними характеристиками нової країни-члена. Для оцінки її відносного стану використовується формула розрахунку квот. Початково Бреттон-Вудська формула розрахунку квот МВФ, що застосовувалася для обчислення квот тодішніх членів фонду (учасників Бреттон-Вудської конференції), містила п'ять основних змінних: національний дохід, офіційні резерви, платежі за імпорт, мінливість експортних надходжень та відношення експорту до національного доходу [268, с. 24]. На початку 1960-х років ця формула була доповнена чотирма іншими змінними, але з більшими ваговими значеннями для зовнішньої торгівлі та мінливості поточних надходжень.

Її модифікацію наведено нижче.

Бреттон-Вудська формула:

$$Q_1 = (0,01Y + 0,025R + 0,05P + 0,2276VC) (1 + C/Y); \quad (1)$$

перетворена за схемою III:

$$Q2 = (0,0065Y + 0,0205125R + 0,078P + 0,4052VC) (1 + C/Y); \quad (2)$$

перетворена за схемою IV:

$$Q3 = (0,0045Y + 0,03896768R + 0,07P + 0,76976VC) (1 + C/Y); \quad (3)$$

перетворена за схемою M4:

$$Q4 = 0,005Y + 0,042280464R + 0,044 (P + C) + 0,8352VC; \quad (4)$$

перетворена за схемою M7:

$$Q5 = 0,0045Y + 0,05281008R + 0,039 (P + C) + 1,0432VC, \quad (5)$$

де $Q1, Q2, Q3, Q4, Q5$ – розраховані квоти для кожної формули;

Y – ВВП у ринкових цінах за останній рік;

R – середній 12-місячний рівень резервів за останній рік (містить резерви в іноземній валюті, СПЗ, резервну позицію в МВФ та монетарне золото);

P – середня щорічна сума поточних платежів за останніх п'ять років;

C – середня щорічна сума поточних надходжень за останніх п'ять років;

VC – мінливість поточних надходжень, що визначається як одне стандартне відхилення від п'ятирічного змінного середнього значення за останніх 13 років.

Формула розрахунку квот, що діє на сьогодні, є середньозваженою величиною ВВП (50% цього показника), відкритості (30%), економічної варіабельності (15%) і міжнародних резервів (5%).

Формула також містить «коефіцієнт стискання», що зменшує дисперсію розрахункових часток квот між державами-членами.

З цією метою ВВП вимірюється як показник, що визначається на базі ринкових обмінних курсів та обмінних курсів за паритетом купівельної спроможності (ПКС).

У математичному виразі формула має такий вигляд [48]:

$$CQS = (0,5 \cdot Y + 0,3 \cdot O + 0,15 \cdot V + 0,05 \cdot R) k, \quad (6)$$

де CQS – розрахована частка квоти;

Y – середньозважена комбінація ВВП, обчисленого в ринкових цінах та за ПКС протягом трьох років. Вагові індекси ринкового ВВП і за ПКС становлять відповідно 0,60 та 0,40;

O – середньорічна сума поточних платежів та поточних надходжень (товарів, послуг, доходів і трансфертів) за п'ятирічний період;

V – мінливість поточних надходжень і чистих потоків капіталу (вимірюється як стандартне відхилення від центрованого трирічного тренду на період понад 13 років);

R – середньорічні золотовалютні резерви (іноземна валюта, СПЗ, резервна позиція у МВФ та монетарне золото);

k – показник компресії (0,95) [57, с. 57].

Особлива увага розробників нової формули була зосереджена на структурних змінах світової фінансової системи та національних економік, які відбиватимуться в послідовності методологічних підходів до визначення якісного й кількісного наповнення окремих елементів формули. Зокрема, в дослідженні МВФ «Наслідки перегляду формули квот: доповідь виконавчої ради раді керуючих» [287] наголошено, що під час розроблення механізму перегляду враховували такі чинники, як вплив відповідних складових формули, відносна вага кожної з її змінних, перспективи подальшого спрощення формульного обрахунку та додавання нових

змінних. Тривала дискусія всередині МВФ щодо методики обчислення нової формули супроводжувалась альтернативними обрахунками, зокрема на основі визначення потенційної потреби фінансування з боку фонду, відкритості та зв'язності, альтернативних підходів до фінансової відкритості, вимірювання фінансових внесків держав-членів до самого МВФ. Про складність цих процесів свідчить те, що тільки в грудні 2015 року 180 країн із 188 ратифікували поправки до відповідних статей угоди МВФ і вони набули чинності. Завдяки такому консенсусному підходу формула вирізняється простотою й прозорістю та водночас здатністю до виконання кількох основних ролей (визначення фінансових ресурсів фонду, обумовлення рішень щодо надання доступу до них державам-членам, встановлення часток останніх у розподілі СПЗ, а також прямий вплив на права голосування).

Разом з інституційним змістом, закладеним у формулу розробниками з метою подальшого регулювання дисбалансів світової фінансової архітектури, велике значення для макро-економічного контексту має те, що в доповіді наголошено на дотриманні положень щодо подальшого сприйняття ВВП як найважливішої складової формули з максимальною вагою та перспективою набуття ним статусу найбільш загального мірила економічного масштабу.

Дискусійні положення відповідного підходу, зокрема стосовно економічного змісту показника номінального ВВП та неможливості передбачення у формулі реальних темпів його зростання, а також його структурні особливості з урахуванням експортних та імпорتنих операцій знайшли відображення в застосуванні для формульного розрахунку, в тому числі показника ВВП за ПКС. Водночас дискусії всередині МВФ і груп держав-членів сприяли досягненню консенсусу щодо ухвалення рішення про необхідність 15-го загального перегляду квот, який готуватимуть одночасно з імплементацією положень 14-го загального перегляду [261].

2.2. Кредитні програми із Світовим банком

Станом на червень 2016 року портфель проектів СБ складається з 10 інвестиційних проектів у стадії реалізації на суму 3134,66 млн дол. США. На стадії ініціювання перебувають три проекти на суму 1000 млн дол. США. За шість місяців 2016 року вибірка коштів позик за чинними проектами становила 105,93 млн дол. США, у 2015 році – 120,7 млн дол.

Співробітництво здійснюється відповідно до Стратегії партнерства Світового банку з Україною на 2012–2016 фінансові роки, якою передбачено інвестиційне фінансування у сферах: сприяння транспорту і торгівлі; енергоефективність та енергетична безпека; комунальні послуги та урядування; послуги та фінансування у секторі охорони здоров'я; розвиток приватного сектору та доступ до фінансування.

З метою стабілізації фінансово-економічної ситуації в Україні, підтримки стратегічних реформ та фінансування державного бюджету СБ надає багатосекторальні системні позики на політику розвитку.

Отримання позик для фінансування системних проектів можливе тільки за умови співпраці з МВФ. У разі призупинення програми з МВФ фінансування інвестиційних проектів триватиме.

У 2014–2015 роках СБ надав фінансування на загальну суму 2,25 млрд дол. США на реалізацію чотирьох системних проектів, в тому числі у 2014 році – 1,25 млрд дол. США, у 2015 році – 1,0 млрд дол.

На співфінансування двох з чотирьох проектів – «Позика на політику розвитку» (2014) та «Друга позика на політику розвитку» (2015) від уряду Японії через Японське агентство міжнародного розвитку (JICA) отримано 431 млн дол. США співфінансування (100 млн дол. у 2014 році, 331 млн у 2015-му).

В активній фазі реалізації перебувають 10 інвестиційних проектів на суму 3134,66 млн дол. США.

– Проект реабілітації гідроелектростанцій (із залученням додаткового фінансування)

Термін реалізації: 03.02.2006 – 30.06.2016.

Загальна вартість: 362 млн дол. США.

Сума позики: 166 млн дол. США.

Фактичне використання коштів запозичень: 129,11 млн дол. США, або 77,8% суми позики.

Відповідальний виконавець: Міненерговугілля.

Бенефіціари: ВАТ «Укргідроенерго», Міненерговугілля, НКРЕ.

Очікуваний результат: збільшення виробничих потужностей гідроенергетики, гребель на Дніпрі та Дністрі й реабілітація 9 гідроелектростанцій Київської ГЕС та ГАЕС, Канівської ГЕС, Кременчуцької ГЕС, Дніпродзержинської ГЕС, Дніпрогрес-1, Дніпрогрес-2, Дністровської ГЕС.

Стан виконання та проблемні питання: не вибрано з коштів позики 36,89 млн дол. США. Через коливання курсу вдалося отримати економію коштів позики приблизно 26 млн дол. США, для використання частини цих коштів СБ та УГЕ затвердили новий план закупівель із додатковими пакетами на 21 млн дол. США, що мають бути виконані до дати закриття (30.06.2016).

– Проект з передачі електроенергії

Термін реалізації: 05.12.2008 – 31.12.2015, продовжено до 30.06.2016.

Загальна вартість: 238 млн дол. США.

Сума позики: 200 млн дол. США.

Фактичне використання коштів запозичень: 189,14 млн дол. США, або 94,6% суми позики.

Відповідальний виконавець: Міненерговугілля.

Бенефіціар: ДП «НЕК «Укренерго».

Очікуваний результат: реабілітація трансформаторних підстанцій мережі електропередачі (у Дніпровській та у Донбаській енергетичних системах), стабілізація Кримської електроенергетичної системи.

Стан виконання та проблемні питання: не вибрано з коштів позики 10,86 млн дол. США (5,4% суми).

У листопаді 2015 року СБ подовжив на 6 місяців дату закриття проекту (до 30.06.2016).

– Проект з передачі електроенергії – 2

Термін реалізації: 09.06.2015 – 30.06.2020.

Загальна вартість: 378,43 млн дол. США.

Сума позики: 330 млн дол. США (МБРР) + 48,43 млн дол. США (ФЧТ).

Фактичне використання коштів запозичень: 1,05 млн дол. США, або 0,3% суми позик.

Відповідальний виконавець: Міненерговугілля.

Бенефіціар: ДП «НЕК «Укренерго».

Очікуваний результат: реабілітація трансформаторних підстанцій мережі електропередачі (у Дніпровській та у Донбаській енергетичних системах), стабілізація Кримської електроенергетичної системи.

Стан виконання та проблемні питання: проект реалізується з 09.06.2015. СБ та ДП «НЕК «Укренерго» прогнозують активізацію залучення коштів запозичення з 2017 року.

– Проект з енергоефективності

Термін реалізації: 09.11.2011 – 31.03.2016, продовжено до 31.03.2017.

Загальна вартість: 200 млн дол. США.

Сума позики: 200 млн дол. США.

Фактичне використання коштів запозичень: 160,49 млн дол. США, або 80,2% суми позики.

Відповідальний виконавець/бенефіціар: АТ «Укресімбанк».

Очікуваний результат: підвищення енергозбереження промислових і комерційних підприємств, муніципалітетів і підприємств муніципального сектору та енергосервісних компаній за рахунок фінансового посередництва у сфері інвестування в енергоефективність.

Стан виконання та проблемні питання: у рамках проекту затверджено до фінансування понад 60 субпроектів на загальну

суму більш як 120 млн дол. США, розглядають ще близько 50 субпроектів. За інформацією АТ «Укрексімбанк», розпочато діалог із СБ щодо залучення додаткового фінансування. Узгоджено, що для розгляду цього питання фактичне використання коштів запозичень у I півріччі 2016 року має досягти 30 млн дол. США (на 01.07.2016 становило 42,64 млн дол. США).

– Проект розвитку міської інфраструктури – 2

Термін реалізації: 21.11.2014 – 30.10.2020.

Загальна вартість: 350 млн дол. США.

Сума позики: 350 млн дол. США (у тому числі позика Фонду чистих технологій).

Фактичне використання коштів запозичень: 5,58 млн дол. США, або 1,6% суми позики.

Відповідальний виконавець: Мінрегіон.

Бенефіціари: комунальні підприємства Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Київської, Кіровоградської, Харківської областей.

Очікуваний результат: сприяння комунальним підприємствам у підвищенні якості та надійності їхніх послуг й ефективного використання енергії шляхом удосконалення інституційного потенціалу та інвестування робіт з відновлення та заміни пошкоджених систем водопостачання, водовідведення і переробки твердих відходів, а також поліпшення екологічної ситуації територій за рахунок вирішення проблеми очищення стоків та безпечної утилізації твердих побутових відходів.

Стан виконання та проблемні питання: неукомплектованість центральної групи управління проектів при Мінрегіоні. Утримання ЦГУП передбачено угодою про позику. Відсутність ЦГУП не відповідає положенням угоди про позику і стримує впровадження проекту. Незабезпечення відбору ЦГУП може мати негативні наслідки. Проект може бути призупинено і скасовано. Конкурс необхідно було завершити 31.05.2016.

Не завершено реструктуризацію проекту. Мінфін 25.12.2015 направив запит стосовно реструктуризації проекту до СБ.

Банк працює над реструктуризацією. 16.05.2016 розпочалася місія СБ, під час якої планували зустріч з новими підприємствами «Вінницяоблводоканал», «Нововолинськводоканал», «Чугуївводоканал».

– Проект «Підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання України»

Термін реалізації: 21.11.2014 – 30.10.2020.

Загальна вартість: 315,5 млн дол. США.

Сума позики: 315,5 млн дол. США (у тому числі 50 млн дол. США позика Фонду чистих технологій) – після реструктуризації анульовано 66,5 млн дол. США.

Фактичне використання коштів запозичень: 3,1 млн дол. США, або 0,98% суми позики.

Відповідальний виконавець: Мінрегіон.

Бенефіціари: комунальні підприємства Вінницької, Дніпропетровської, Миколаївської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Тернопільської, Чернігівської областей.

Очікуваний результат: підвищення якості та надійності надання послуг комунальними підприємствами – учасниками проекту за рахунок модернізації технологічного обладнання, систем генерації і транспортування теплової енергії, впровадження сучасних механізмів її обліку, впровадження енергоефективних та енергозберігаючих технологій для мінімізації витрат паливно-енергетичних ресурсів, а також поліпшення екологічної ситуації в регіонах.

Стан виконання та проблемні питання: 03.12.2015 Мінфін направив СБ пропозиції щодо реструктуризації проекту (розподіл нерозподіленої суми позики 24,6 млн дол. США, скасування 66,5 млн дол.). Світовим банком погоджено запропоновану реструктуризацію. Листи про внесення змін до угод про позику 8387-UA і TF016327 підписано Мінфіном 24.03.2016. Зміни набрали чинності з 24.03.2016 за умови отримання банком підписаних «Івано-Франківськтеплокомуненерго» та «Кіровоградтепло» угод про розторгнення відповідних угод про виконання проекту для позики – UA і TF0163274. Ці угоди підприємства підписали 09.03.2016.

– Другий проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху

Термін реалізації: 24.12.2012 – 31.12.2016.

Загальна вартість: 540,0 млн дол. США.

Сума позики: 450,0 млн дол. США.

Фактичне використання коштів запозичень: 216,27 млн дол. США, або 48,1% суми позики.

Відповідальний виконавець: Укравтодор.

Очікуваний результат: реконструкція приблизно 108 км автомобільної дороги Київ – Харків – Довжанський у Полтавській області, зокрема будівельні роботи для реконструкції (зміцнення) наявної дороги, виконання програми заходів безпеки руху на аварійно небезпечних ділянках доріг; створення нових робочих місць; зменшення витрат на перевезення вантажів і пасажирів, зменшення збитків від ДТП.

Стан виконання та проблемні питання: існують затримки з виконанням робіт в рамках компоненту 1 «Ремонт доріг» (етап 1 з модернізації автомобільної дороги М-03), які перевищують заплановані строки. Для завершення етапу 2 необхідно буде мінімум 14–18 місяців після поточної дати закриття проекту (31.12.2016).

– Проект розвитку дорожньої галузі

Термін реалізації: 11.02.2016 – 31.12.2021.

Загальна вартість: 560,0 млн дол. США.

Сума позики: 560,0 млн дол. США.

Фактичне використання коштів запозичення: 1,4 млн дол. США, або 0,3% суми позики.

Відповідальний виконавець: Укравтодор.

Очікуваний результат: реконструкція автомобільної дороги М-03 Київ – Харків – Довжанський на ділянці від м. Полтава до м. Валки, довгострокові контракти з утримання автомобільних доріг за кінцевим результатом (-PRC) – близько 800 км автомобільних доріг М-06 Київ – Чоп (від м. Київ до кордону з Львівською областю), М-07 Київ – Ковель – Ягодин (від м. Київ до кордону із Республікою

Польща), М-03 Київ – Харків – Довжанський (від м. Київ до м. Бориспіль); проектування автомобільної дороги за напрямком Львів – Кіровоград – Миколаїв – Херсон), консультування з упровадження системи збору плати за проїзд автомобільними дорогами, вимірювання швидкості та ваги в русі.

Стан виконання та проблемні питання: Укравтодор проводить тендер на виконання робіт з реконструкції а/д М-03 Київ – Харків – Довжанський на ділянці від м. Полтава до м. Валки та здійснення нагляду за виконанням робіт; здійснюють проектування обходів населених пунктів, погоджують з банком технічні завдання для проведення тендерів за проектом.

За результатами місії СБ, яка працювала 10–27 травня 2016 р., відзначено обмежений прогрес у реалізації проекту.

Серед проблемних питань: затримки будівельних робіт, відставання реалізації компонента технічного обслуговування, відсутність в ГВП фахівців із соціальних та екологічних питань.

– Модернізація системи соціальної підтримки населення України

Термін реалізації: 02.10.2014 – 01.10.2020.

Загальна вартість: 300 млн дол. США.

Сума позики: 100 млн дол. США та 200 млн дол. США до загального фонду.

Фактичне використання коштів запозичень: 72,31 млн дол. США, або 24,1% суми позики, в тому числі 70 млн дол. отримано до загального фонду держбюджету.

Відповідальний виконавець: Мінсоцполітики.

Мета проекту: підвищення ефективності соціальної допомоги та системи соціальних послуг в Україні для малозабезпечених сімей, підтримка поступової деінституталізації послуг з догляду за дітьми та зміцнення адміністрування надання як соціальної допомоги, так і соціальних послуг.

Стан виконання та проблемні питання: відповідно до узгодженого з СБ плану заходів Мінсоцполітики необхідно забезпечити у I півріччі 2016 р. за частинами 2,3 проекту

залучити у сумі 700,4 тис. дол. США (фактично вибірка коштів запозичення становила на 01.07.2016 0,43 млн дол. США), за частиною 1 проекту (поповнення загального фонду державного бюджету на підставі досягнення визначених індикаторів) – 30,0 млн дол. США (до загального фонду держбюджету отримано 30,0 млн дол. США).

– Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей

Термін реалізації: 15.06.2015 – 30.09.2020.

Загальна вартість: 300 млн дол. США.

Сума позики: 214,73 млн дол. США.

Фактичне використання коштів запозичень: 2,75 млн дол. США, або 1,3% суми позики.

Відповідальний виконавець: МОЗ

Мета проекту: підвищення потенціалу регіональних систем охорони здоров'я України щодо покращення організації медичної допомоги і управління її наданням, зміцнення первинної медико-санітарної допомоги та модернізації мережі медичних установ, впровадження нової моделі фінансування галузі.

Стан виконання та проблемні питання: реалізація проекту розпочалася 15.06.2015. За результатами місії СБ 9–18 березня 2016 р. було схвалено оновлений план подальших дій за проектом, в якому визначено терміни завершення закупівель та відповідальних виконавців. Місія відзначила необхідність оптимізації роботи тендерного комітету МОЗ, зменшення затримок з опрацювання тендерної документації, а також поліпшення координації роботи в регіонах.

– Позика на фінансування малого та середнього підприємства (МСП)

Сума позики: орієнтовно 300 млн дол. США.

Відповідальний виконавець: Укресімбанк.

Мета проекту: фінансово-кредитна підтримка малих та середніх підприємств і компаній середнього рівня капіталізації для стимулювання їх інвестиційної та інноваційної

активності, вкладень у модернізацію виробництва, активізації просування вироблених товарів (робіт, послуг) на зовнішні ринки.

Стан підготовки: Мінекономрозвитку прийняло рішення про доцільність підготовки проекту та визначило Укрексімбанк відповідальним виконавцем (наказ від 16.04.2015 № 377).

– Соціальна підтримка громад

Сума позики: орієнтовно 200 млн дол. США.

Відповідальний виконавець: Мінсоцполітики.

Мета проекту: покращення умов життя та послуг у бідних громадах шляхом підтримки відновлення інфраструктури у них.

Стан підготовки: за результатами опрацювання підготовленої Мінсоцполітики проектної пропозиції Мінфін 24 червня 2016 року ухвалив наказ № 558, яким визнано доцільним підготовку проекту та визначено Мінсоцполітики його відповідальним виконавцем.

– Проект Канівської гідроакумуючої електростанції

Сума позики: орієнтовно 500 млн дол. США.

Відповідальний виконавець: Міненерговугілля.

Мета проекту: будівництво Канівської ГАЕС та введення високоманеврових регулюючих потужностей для виробництва електроенергії під час пікових навантажень, регулювання потужності та напруги в енергосистемі.

Стан підготовки: триває робота з підготовки проектної пропозиції та документів, необхідних для проведення фінансової оцінки бенефіціара.

Зважаючи на брак нового програмного документа, подальша робота буде здійснюватися відповідно до Стратегії партнерства Світового банку з Україною на 2012–2016 роки, чинність якої завершила 30.06.2016.

У 2016 р. за підтримки СБ планували започаткування Гарантії Світового банку на оплату контрактів з постачання газу НАК «Нафтогаз» (\$500 млн – МБРР, \$ 200 млн – МФК).

2.3. Кредитні програми з європейськими міжнародними фінансовими інституціями

Відповідно до указу Президента України «Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку» від 14 липня 1992 року № 379/92, в серпні 1992-го Україна підписала статутні документи Європейського банку реконструкції та розвитку та прийняла відповідні умови і обов'язки члена цієї міжнародної фінансової інституції, завдяки чому набула статусу країни-члена ЄБРР [171].

На сьогодні ЄБРР – один з провідних інвесторів в економіку України. ЄБРР надає значну підтримку економічним реформам в країні, що створює умови для розвитку відносин між Україною та банком, про що свідчить портфель проектів ЄБРР в Україні.

Станом на 1 квітня 2016 року портфель ЄБРР в Україні налічував 355 проектів із загальним обсягом фінансування понад 12 млрд євро [252].

За період співпраці з ЄБРР (1993–2016 роки) в державному секторі економіки України, за проектами, кредитні кошти за якими залучено державою або під державні гарантії, укладено угод на загальну суму 974,94 млн дол. США та 1939,35 млн євро (в рамках 25 проектів), з яких станом на 01.04.2016 використано 936,77 млн дол. США та 918,35 млн євро.

У 2015 р. ЄБРР підписав в Україні 30 трансакцій на суму 1 млрд євро. Це значний результат, якого вдалося досягти, незважаючи на складні макроекономічні умови, що зберігалися протягом року та призвели до значного скорочення ВВП України і низького рівня зацікавленості місцевих та іноземних інвесторів у здійсненні нових інвестицій. Обсяг фінансування у секторі фінансових установ становив 387 млн євро, у тому числі 100 млн євро в рамках Програми сприяння торгівлі, в енергетиці – 283 млн євро, в сільському господарстві – 184 млн євро. У секторі виробництва і послуг було надано 87 млн євро, в інфраструктурній галузі – 56 млн євро.

Значні інвестиції зроблено у сектор агробізнесу, причому не лише у такі великі та відомі компанії, як «Нібулон», «Кернел» та «Миронівський хлібопродукт», а й у менші підприємства, зокрема ті, які мають експортний потенціал. Банк також збільшив увагу до сектору МСП, створивши спеціальний відділ, що надаватиме пряме фінансування та підтримку МСП у всій країні. Крім цього, ЄБРР відновив активну діяльність у секторі інформаційних технологій прямою інвестицією у компанію, що працює на ринку онлайн-послуг зберігання цифрових фотографій. У секторі виробництва також збільшився обсяг фінансування завдяки підписанню трьох нових проектів.

ЄБРР активно діяв у банківському секторі в рамках проектів прямих інвестицій та своєї Програми сприяння торгівлі. Зокрема Банк узяв участь у збільшенні капіталу «Мегабанку» (в якому він має частку 15%) та «УкрСиббанку» (збільшивши свою частку до 40%), а також придбав 30% ПАТ «Райффайзен Банк Аваль». Ці інвестиції сприятимуть зміцненню капіталу цих установ, отже, їх спроможності збільшувати фінансування українських підприємств.

У разі зменшення частки держави у двох найбільших держбанках АТ «Укресімбанк» та Ощадбанк шляхом продажу до середини 2018 року 20% державного пакета акцій, їх імовірним покупцем може бути ЄБРР.

Як і у попередні роки, ЄБРР активно працював у муніципальному секторі. Результатом цієї роботи стало підписання п'яти трансакцій (теплопостачання, транспорт та управління дорожнім рухом) у п'яти містах (Львів, Одеса, Чернівці, Вінниця і Черкаси). Також було продовжено інфраструктурні інвестиції, спрямовані на збільшення пропускної спроможності та розвиток додаткових послуг у портах Чорного моря.

Широкий політичний діалог, який банк веде у різних галузях – від агробізнесу до банківського сектору та енергетики, також був дуже успішним у плані сприяння як інвестиціям ЄБРР, так і загалом здійсненню економічних

реформ в Україні. Банк використовував власні кошти та допомагав залучити донорське фінансування для підтримки таких важливих інститутів, як рада бізнес-омбудсмена та Національна рада реформ.

Значні ресурси також було надано на підтримку ініціатив з реформування сектору державних підприємств та процесу корпоратизації.

Галузева структура кредитного портфеля проектів ЄБРР в державному секторі економіки складається так, що 50% усього портфеля кредитів спрямовано на фінансування проектів розвитку транспортної інфраструктури, 39% – на підтримку проектів в енергетичній сфері, інші у фінансовий (8%), зв'язок (2%) та розвиток муніципалітетів (1%) [179].

Із самого початку відносин між Україною та ЄБРР значну увагу приділяли фінансуванню заходів ядерної безпеки. ЄБРР є розпорядником рахунку ядерної безпеки та чорнобильського фонду «Укриття», заснованого в грудні 1997 року країнами «Великої сімки» та іншими країнами-вкладниками для допомоги Україні у зв'язку з ліквідацією наслідків аварії на ЧАЕС.

ЄБРР також підтримував проекти, пов'язані з виробництвом харчових продуктів, нафтовою та газовою промисловістю, транспортом, телекомунікаціями, сферою фінансів та наданням послуг у сільському господарстві, а також проектами комунальної інфраструктури, пов'язаними з водопостачанням та опаленням. Крім того, Україна та ЄБРР розпочали реалізацію спільних проектів щодо впровадження енергозберігаючих технологій в енергоємних галузях економіки.

Для України важлива підтримка ЄБРР проектів, які сприятимуть розвитку муніципальної інфраструктури міст України, охороні навколишнього середовища та транспортної інфраструктури.

Рада директорів 15 квітня 2011 року ЄБРР схвалила стратегію діяльності банку в Україні на 2011–2014 роки [181], якою було передбачено можливість отримання фінансування проектів розвитку обсягом не менш як 1 млрд євро щорічно.

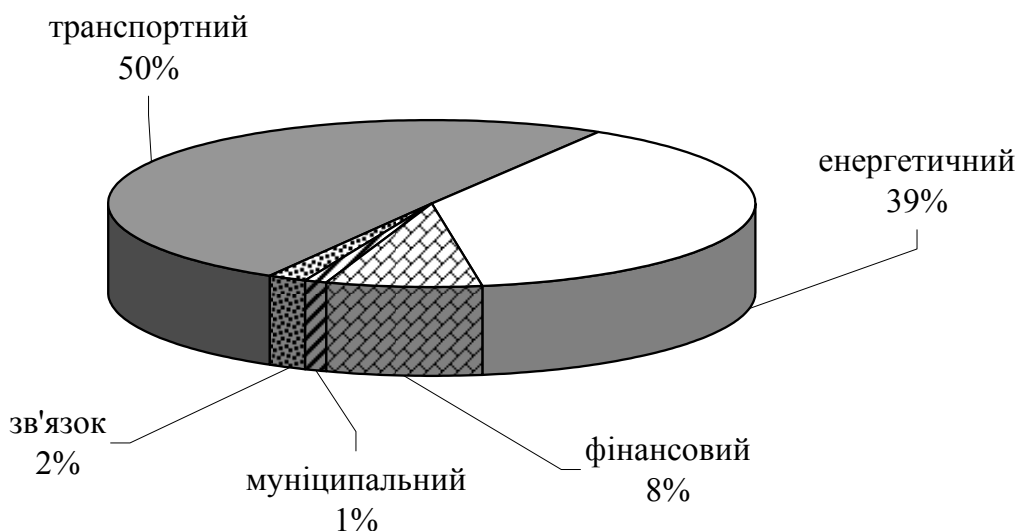

Рис. 2.1. Галузева структура кредитного портфеля проектів ЄБРР в державному секторі України станом на 01.01.2016, %

Джерело: [179].

Документ був спрямований на підвищення енергоефективності й енергетичної безпеки, розкриття сільськогосподарського і промислового потенціалу країни, забезпечення високоякісної надійної інфраструктури і подолання наслідків кризи у фінансовому секторі.

Відповідно до положень стратегії, діяльність банку була зосереджена на підтримці розвитку та наданні допомоги у наступних стратегічних сферах (напрямах): промисловість та сільське господарство, фінансовий сектор, енергетика і природні ресурси, транспорт та інфраструктура.

У сільському господарстві та промисловості ЄБРР підтримує використання нових ініціатив, зокрема Програми сталих інвестицій в агробізнес, сприяє диверсифікованості економіки та реструктуризації застарілих енергомістких галузей із приділенням особливої уваги підвищенню ефективності їх управління.

Окрема увага приділяється фінансуванню альтернативних операторів – багатоканального доступу до мережі Інтернет, кабельного телебачення, бездротового зв'язку, супутникових систем, дата-центрів та системних інтеграторів.

Проте основна увага приділяється проектам, що пов'язані з будівництвом та оновленням інфраструктури нерухомого майна для сектору роздрібної торгівлі, логістики і загального корпоративного сектору (офіси та індустріальні парки), а також проектам будівництва готелів, у яких спонсори співпрацюють з досвідченими операторами.

У фінансовій сфері ЄБРР забезпечує банківський сектор цільовим довгостроковим кредитним та акціонерним фінансуванням. Сприяє зменшенню нестабільності сектору в майбутньому, зміцненню управління, підтримки кредитування в національній валюті. Кредитні інструменти переважно використовують для підтримки малих та середніх підприємств, підвищення енергоефективності та розвитку торгівлі. У співпраці з іншими міжнародними фінансовими організаціями банк допомагає владі зменшити роль держави у банківському секторі.

У сфері енергетики та природних ресурсів ЄБРР надає підтримку модернізації української системи транспортування та розподілу природного газу за умови виконання владою програми реформ, зокрема реструктуризації НАК «Нафтогаз України».

Банк підтримує проекти, що спрямовані на підвищення прозорості, стандартів охорони праці та техніки безпеки або енергоефективності гірничо-видобувного сектору.

Підтримує поступове зменшення вуглецевих викидів у процесі генерації енергії шляхом реконструкції наявних енергогенеруючих потужностей, у тому числі підвищення ефективності та екологічних показників теплової генерації.

Традиційно надає підтримку підвищенню безпеки ядерної енергетики, продовжує підтримку процесу виведення з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття»

на екологічно безпечну систему, будівництву та модернізації ліній електропередач.

У рамках розвитку транспортної галузі та інфраструктури України ЄБРР підтримує заходи із завершення модернізації основного транспортного коридору, що з'єднує Україну з Європейським Союзом.

Підтримка залізничного сектору здійснюється за умови, що влада робить кроки стосовно корпоратизації залізничного оператора та дозволить вступ на цей ринок приватним операторам.

ЄБРР підтримує ініціативи із проектів у морських портах, на приватних терміналах, регіональних аеропортах та систем повітряної навігації в авіаційному секторі, сприяє лібералізації авіаційного ринку.

Підтримуватиме комерціалізацію комунальних підприємств шляхом реалізації проектів, які даватимуть великий демонстраційний ефект або значне підвищення енергоефективності (у секторах теплопостачання, водопостачання та каналізації, а також міського громадського транспорту та управління твердими відходами).

Відповідно до положень Стратегії ЄБРР, ключовими цілями банку є: підвищення ефективності та безпеки енергетичного сектору; сприяння стабілізації фінансового сектору та основних виробничих галузей після кризи; забезпечення відновлення та модернізації промислового сектору; підвищення якості транспортної, енергетичної та комунальної інфраструктури з одночасним зменшенням її впливу на державні фінанси.

Одними з ключових галузевих пріоритетів ЄБРР було визначено:

- Приділення особливої уваги інвестиціям, пов'язаним з підвищенням енергоефективності, зменшенням вуглецевих викидів, а також поліпшенням екологічних та соціальних показників та умов. Сприяння запровадженню та використанню інструментів вуглецевого фінансування.

- Сприяння прямим іноземним інвестиціям та транскордонним операціям, особливо у зв'язку із запровадженням нових технологій і конкуренції.

- Підтримка корпоративної реструктуризації та використання унікального становища банку для сприяння виробленню рішень на основі консенсусу серед кредиторів проблемних компаній, якщо це буде необхідним та можливим.

Рівень інвестицій ЄБРР залежить від того, наскільки успішно Україна покращує умови для підприємницької діяльності та проводить реформи, зокрема створює прозорий податковий режим і справді незалежну судову систему. Банк намагається покращити ділову практику в компаніях-отримувачах коштів ЄБРР та знайти шляхи розширення кредитування в національній валюті, як це застосовується в деяких країнах СНД.

ЄБРР надає першочергове значення зростанню свого портфеля проектів, у тому числі у приватному секторі шляхом збільшення фінансових ресурсів, що надають приватним малим та середнім підприємствам (МСП), прямому фінансуванню приватних підприємств, підтримки розвитку приватних банків та приватного фінансування розвитку інфраструктури, зокрема в таких галузях, як енергетика та зв'язок.

Програми ЄБРР з кредитування мікро-, малих та середніх підприємств (ММСП) мають за мету забезпечення підприємств та підприємців дешевими коштами. Для створення програми допомоги в цьому секторі ЄБРР налагоджує відносини з фінансовими посередниками шляхом використання кредитування малого бізнесу каналами комерційних банків, створюючи фактично з нуля кредитні організації мікрокредитування та відкриваючи кредитні лінії мікрофінансування небанківським організаціям. Для досягнення цих цілей ЄБРР реалізує свої проекти ММСП, приділяючи велике значення розвитку фінансової системи і нарощенню потенціалу в організацій-клієнтів. Він здійснює підтримку проведення реформ з метою

покращення умов кредитування малих підприємців та підприємств. ЄБРР також активно працює у напрямку розроблення питань нарощення потенціалу, передачі новітніх технологій і методик кредитування та вдосконалення форм корпоративного управління.

За підсумками реалізації стратегії Україні було надано 3 млрд євро (приблизно 1 млрд євро щорічно).

Нині ЄБРР працює над новою стратегією для України.

Основні спільні з ЄБРР проекти розвитку, що на сьогодні реалізуються в державному секторі економіки України, такі [93]:

– Будівництво повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська. Мета проекту – ліквідація наявного обмеження пропускної спроможності електромереж у перетині Захід – Вінниця на видачу потужності Рівненської та Хмельницької АЕС; підвищення надійності електропостачання споживачів центральної частини ОЕС України.

Кредитну та проектну угоди було підписано 28 лютого 2008 року за проектом. Сума кредиту – 150 млн євро. Станом на 01.04.2016 використано 130,57 млн євро. Співфінансування ЄІБ становить 150 млн євро.

– Будівництво лінії електропередачі 750 кВ Запоріжжя – Каховка. Мета проекту – максимальне використання встановленої потужності Запорізької атомної електростанції (можливості використання якої на сьогодні обмежені), а також підвищення надійності постачання електроенергії споживачів Південної енергосистеми в умовах роботи теплових електростанцій ОЕС України зі зниженою потужністю за рахунок транзиту потужності безпосередньо від джерела генерації (Запорізької АЕС), підвищення надійності постачання електроенергії споживачів Дніпровської енергосистеми за рахунок транзиту потужності споживачам південної енергосистеми по ПЛ 750 кВ Запорізька АЕС – Каховка, підвищення стабільності постачання електроенергії споживачів центральної частини ОЕС України та Криму; оновлення ПС 330/220 Новокаховська.

Кредитну та проектну угоди за проектом було підписано 19 жовтня 2010 року. Сума кредиту – 175 млн. Станом на 01.04.2016 використано 75,63 млн євро.

Співфінансування ЄІБ становить 175 млн євро.

– Проект «Реабілітація гідроелектростанцій».

Мета проекту – оновлення гідромеханічного та електро-механічного обладнання гідроелектростанцій для досягнення загальної потужності 1,396 МВт, що передбачає 10% збільшення потужності.

Кредитну та проектну угоди за проектом було підписано 29 вересня 2011 року. Сума кредиту – 200 млн євро. Станом на 01.04.2016 використано 8,25 млн євро. Співфінансування ЄІБ становить 200 млн євро.

– «Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до Києва.

Мета проекту – приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на основних підходах до Києва з урахуванням підготовки для проведення фінальних змагань з футболу Євро-2012.

Кредитну та проектну угоди було укладено 26 листопада 2010 року. Сума кредиту – 450 млн євро. Станом на 01.04.2016 використано 233,05 млн євро. Співфінансування ЄІБ становить 450 млн євро.

– Упровадження швидкісного руху пасажирських поїздів на залізницях України.

Мета проекту – підвищення рівня безпеки та якості послуг під час перевезення пасажирів залізничним транспортом із дотриманням міжнародних стандартів, поліпшення перевезення пасажирів та експлуатаційних показників роботи залізничного транспорту, підвищення якості робіт з модернізації та ремонту колії завдяки закупівлі сучасної колійної техніки, сприяння безперешкодному зростанню транзитних вантажопотоків у сполученні Європа – Азія завдяки будівництву нового тунелю на дільниці Бескид-Скотарське Міжнародного транспортного коридору № 5.

Кредитну та гарантійну угоди було підписано 31 серпня 2004 року. Сума позики ЄБРР – 120 млн дол. США. Станом на 01.04.2016 використано 119,93 млн євро. Співфінансування ЄІБ – 55 млн євро.

– Завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську.

Мета проекту – завершення будівництва першої черги метрополітену в м. Дніпропетровську від станції «Комунарівська» до станції «Музейна» з електродепо.

Упровадження проекту завершення будівництва метрополітену в місті Дніпропетровську сприятиме поліпшенню транспортного обслуговування населення міста, значному розвантаженню автодоріг, поліпшенню екологічної ситуації в найбільш забруднених шкідливими викидами автотранспорту районах міста, сприятиме підвищенню обсягів споживання продукції будівельної, металургійної галузей, продукції машинобудування, а також сприятиме створенню нових робочих місць.

Кредитну угоду та угоду про реалізацію було укладено 27 липня 2012 року. Станом на 01.04.2016 використано 1,52 млн євро. Співфінансування ЄІБ – 152 млн євро.

– Реалізація зведеної програми підвищення безпеки АЕС України.

Мета проекту – реалізація Комплексної зведеної програми підвищення безпеки, що є загальною програмою з підвищення безпеки українських АЕС.

25 березня 2013 року було підписано гарантійну та кредитну угоди. Сума кредиту – 300 млн євро. Станом на 01.04.2016 використано 4,51 млн євро. Співфінансування Європейського співтовариства з атомної енергії (Євратом) 300 млн євро.

– Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород.

Мета проекту – підвищення надійності, прозорості, ефективності та комерційної привабливості транспортних маршрутів, зменшення негативного впливу на навколишнє

середовище, мінімізація ризиків поставок природного газу європейським споживачам через територію України.

15 грудня 2014 року було підписано кредитну та проектну угоди. Сума кредиту – 150 млн євро. Співфінансування ЄІБ – 150 млн євро.

– Відновлювана кредитна лінія для НАК «Нафтогаз України» на закупівлю газу.

23 жовтня 2015 було підписано кредитну угоду та договір гарантії, якими передбачається залучення 300 млн дол. США. Станом на 01.04.2016 кошти кредиту використано у повному обсязі.

На різних стадіях підготовки та ініціювання перебувають такі спільні проекти розвитку [95]:

– Подовження третьої лінії метрополітену у м. Харкові.

Мета інвестиційної пропозиції – поліпшення транспортного обслуговування населення Харкова, збільшення питомої ваги пасажирських перевезень метрополітеном. З введенням в експлуатацію зазначених діляниць метрополітену експлуатаційна довжина третьої Олексіївської лінії збільшиться на 3,47 км і становитиме 14,4 км.

З метою фінансування зазначеного проекту передбачається залучити кредитні кошти ЄБРР та ЄІБ у сумі 309 млн євро.

На стадії завершення реалізації (погашення кредиту) наступні проекти ЄБРР:

– Третій проект «Ремонт автомобільної дороги М-06 Київ – Чоп». Мета проекту – приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільної дороги М-06 Київ – Чоп на ділянці від м. Київ (км 14) до м. Броди, Львівської обл. (км 441) – однієї з найважливіших магістральних доріг України, що збігається з пан'європейським транспортним коридором № 3: Берлін – Вроцлав – Краків – Львів – Рівне – Житомир – Київ.

Загальна вартість проекту становила 680 млн євро. Фінансування здійснювалося за рахунок коштів позики ЄБРР – 200 млн євро, позики ЄІБ – 200 млн євро.

– Будівництво високовольтної повітряної лінії в Одеській області – будівництво лінії електропередачі 330 кВ Аджалик – Усатове. Головна мета проекту – покращення надійності та ефективності роботи споживачів південно-західної та центральної частини Одеської області, позбавлення залежності від режимів роботи енергосистеми Молдови. Сума кредиту – 25,75 млн євро.

– Відновлення автомагістралі М-06 та реформування дорожнього сектору. Метою проекту було покращення стану міжнародного транспортного коридору № 5 (Трієст – Будапешт (Братислава) – Львів) шляхом реалізації програми реабілітації та відновлення автодоріг, реформування системи фінансування автодорожнього сектору, яке буде орієнтовано на забезпечення необхідних внесків користувачів автодоріг у систему підтримки у належному робочому стані національної мережі автодоріг. Сума кредиту – 75 млн євро.

– Другий проект «Ремонт автомобільної дороги Київ – Чоп». Метою реалізації проекту (М-06-II) було залучення інвестиційних коштів ЄБРР для збереження в проїжджому стані автомобільної дороги Київ – Чоп на найближчі 10–12 років, приведення до європейських стандартів однієї з найважливіших магістралей України. Сума кредиту – 100 млн євро.

ЄБРР разом з ЄС збільшують підтримку малого бізнесу та жінок-підприємців у країнах «Східного партнерства». Їх програми скеровані на покращення доступу до фінансування та консультацій для малого та середнього бізнесу в шести країнах.

ЄБРР та Європейський Союз розширюють програму підтримки підприємств малого та середнього бізнесу (МСБ) і жінок-підприємців у таких країнах «Східного партнерства»: Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Молдова та Україна.

Підтримка сектору МСБ – один із пріоритетів ЄБРР у межах Ініціативи розвитку малого бізнесу (Small Business Initiative), яка діє з липня 2014 року.

Розвиток торгівлі та конкурентоспроможності підприємств

Європейський Союз надає 8 млн євро для підтримки та розширення бізнес-консультацій МСБ у шістьох країнах з можливістю продовжити програму в кількарічній перспективі. Це дає можливість малому бізнесу отримати доступ до консультацій завдяки залученню місцевих консультантів та представників міжнародного бізнесу, які спеціалізуються на різноманітних аспектах бізнесу, як-от стратегія, маркетинг, ІТ, енергоефективність тощо.

Приблизно 40% консультативних проектів у Грузії, Молдові та Україні буде скеровано на допомогу малому бізнесу з метою відкрити нові можливості в межах Поглибленої та всебічної угоди про вільну торгівлю (DCFTA – Deep and Comprehensive Free Trade Area). Бізнес-консультації допоможуть покращити конкурентоспроможність МСБ, полегшити доступ до фінансування, знайти нові можливості у сфері торгівлі, покращити безпеку продуктів харчування, узгодити свої товари чи послуги з міжнародними технічними нормами, стандартами якості та вимогами щодо захисту довкілля.

Близько 550 підприємств малого та середнього бізнесу, як очікується, отримають користь від реалізації цього етапу програми, створивши понад 2500 нових робочих місць. Значно більше підприємств матимуть вигоду від участі у програмах підтримки МСБ та заходах з розвитку ринку.

Ідеться про компанії на зразок ТОВ «Geooflower», грузинського виробника сушених фруктів та ягід. Внаслідок першого етапу участі у програмі ЄБРР із підтримки МСБ компанія запровадила світові стандарти керування якістю, отримала сертифікати безпеки продукту та знайшла нових клієнтів для збуту своїх товарів у Євросоюзі, завдяки чому збільшила обсяг експорту на 40%, а оборотних коштів – на 250% лише за рік.

Жінки й розвиток їхнього бізнесу

Європейський Союз надає близько 5 мільйонів євро для реалізації програми ЄБРР «Жінки в бізнесі» у країнах «Східного партнерства». Ця програма має на меті підтримати підприємства МСБ, якими керують жінки, надаючи їм доступ до фінансування та консультацій шляхом відкриття кредитних ліній, допомогу в сфері керування ризиками, технічний супровід, налагодження співпраці з місцевими банками-партнерами, що працюють з такими підприємствами й надають консультативні послуги: проводять навчання, підготовку жінок-підприємців і експертний супровід їхньої справи.

Генеральний директор ЄБРР з фінансування та розвитку МСБ Клаудіо В'єзолі (Claudio Viezzoli) зазначає, що понад 95% компаній у зазначених шістьох країнах належать до малого та середнього бізнесу, проте їхня середня частка у ВВП становить лише 30%. На його думку, динамічний сектор малого та середнього бізнесу – це підґрунтя здорової економіки, а завдяки належній підтримці можливо максимально реалізувати потенціал підприємництва в цьому регіоні.

ЄС та ЄБРР також співпрацюють над проектами, пов'язаними з Поглибленою та всебічною угодою про вільну торгівлю, у таких країнах, як Грузія, Молдова та Україна, що підписали угоди про асоціацію з ЄС. Ці проекти є частиною розширеної програми для МСБ, передбаченої Поглибленою та всебічною угодою про вільну торгівлю, які відчинять двері для нових інвестицій у підприємства малого та середнього бізнесу в означених країнах, переважно завдяки новим кредитам і позикам від міжнародних фінансових інституцій, таких як ЄБРР та ЄІБ.

Європейський Союз приділяє окрему увагу підтримці приватного сектору, особливо малим підприємствам, щоб стимулювати економічний розвиток і створення нових робочих місць у країнах «Східного партнерства». Євросоюз підтримує проекти в сфері консультування бізнесу, доступу до фінансування, розроблення відповідних норм і процедур.

Загалом ЄБРР інвестував понад 8,84 млрд євро у країни «Східного партнерства» через партнерські фінансові інституції, підтримуючи малий і середній бізнес, енергоефективність, жінок-підприємців та інші пріоритетні напрями. Банк також допоміг понад 4000 підприємствам отримати доступ до консультацій у регіоні завдяки фінансовій підтримці донорів з Євросоюзу, Швеції та інших.

З метою залучення додаткових кредитних ресурсів в економіку України, здійснення практичних заходів щодо зміцнення фінансового становища держави, створення умов для збільшення інвестицій у пріоритетні галузі економіки було зроблено кроки щодо започаткування співробітництва з ЄІБ – одним з найбільших міжнародних фінансових інститутів та головною фінансовою установою Європейського Союзу.

ЄІБ фінансує проекти в Україні на основі мандата Ради ЄС та Європейського парламенту для східних країн-сусідів. Мандат дозволяє банку підтримувати проекти, що становлять вагомий інтерес для Євросоюзу та східних країн-сусідів у сферах розвитку місцевого приватного сектору, соціально-економічної інфраструктури та змін клімату.

Відповідно до мандата ЄІБ на 2007–2013 роки для Росії та країн Східної Європи (Україна, Молдова і за змогою Білорусь), а також країн Закавказзя (Вірменія, Азербайджан і Грузія), ЄІБ надав 3,7 млрд євро для фінансування проектів у транспортній, енергетичній, телекомунікаційній та природоохоронній сферах. Окрім того, банк надав 1,5 млрд євро для підтримки інвестицій компаній з Європейського Союзу в їхній діяльність поза межами ЄС. Мета цієї програми – залучення інвесторів з Європейського Союзу в Україну та інші країни Східної Європи [24].

У березні 2014 року Європейська комісія оголосила про надання всеосяжного пакета допомоги Україні обсягом 11 млрд євро. Пакет допомоги розрахований на 2014–2016 роки.

Він має надати допомогу Україні за певних умов. ЄІБ зробить внесок у цей пакет, позичивши Україні до 3 млрд євро протягом трьох років, якщо це дозволятимуть політичні та операційні умови. Банк ЄС зосередить діяльність на інвестиціях в енергетику та інфраструктуру, а також на доступі до фінансів для малих і середніх підприємств.

Особливо важлива у цьому контексті підтримка для стабілізації української економіки та для використання Україною можливостей нового торговельного режиму з ЄС у рамках глибокої і всеосяжної зони вільної торгівлі.

Згідно з правилами ЄІБ, його підрозділи уповноважені вести переговорний процес стосовно фінансової угоди (контракту) щодо виконання робіт протягом одного року з дати схвалення радою ЄІБ відповідного проекту. В разі не підписання фінансової угоди за конкретним проектом протягом даного періоду весь переговорний процес необхідно розпочинати знову.

Верховна Рада України 4 листопада 2010 року ухвалила Закон «Про ратифікацію Договору між Україною та Європейським інвестиційним банком про співробітництво та діяльність Постійного представництва ЄІБ в Україні» № 2673-VI.

Внаслідок власної кредитної діяльності за кордоном ЄІБ також починає відігравати дедалі більшу роль у політиці розвитку ЄС.

ЄІБ погоджується, що його місія – сприяти цілям Європейського Союзу. Наприклад, у Програмній заяві про розвиток Європейської спільноти (European Community Development Policy Statement) йдеться, що «політика розвитку спільноти ґрунтується на принципах сталого рівноправного спільного розвитку потенціалу людини та суспільств. Головною метою політики розвитку спільноти має бути зменшення та зрештою ліквідація бідності».

Ці принципи також чітко висловлені у двох основних угодах, за якими ЄІБ надає позики за межами Європи.

У країнах Африки, басейнів Карибського моря і Тихого океану (АКТ) ЄІБ проводить діяльність відповідно до Котонської угоди, цілі якої містять «подолання бідності з метою сталого розвитку».

Аналогічно за новим Мандатом зовнішнього кредитування (МЗК), відповідно до якого банк проводить діяльність у Східній Європі, Азії та Латинській Америці, «фінансові операції ЄІБ мають узгоджуватися та підтримувати принципи зовнішньої політики ЄС, в тому числі конкретні регіональні цілі, водночас гарантуючи узгодженість з діями ЄС».

ЄІБ співпрацює з установами ЄС головним чином через: а) Брюссельський офіс – під генеральним секретаріатом ЄІБ, який відповідає за зв'язок з установами ЄС з політичних питань та б) політичного відділу, що є частиною проектного директорату ЄІБ, який розташований у Люксембурзі і відповідає за взаємодію з установами ЄС щодо технічних питань.

Поточна організаційна структура установ обмежує контроль за діяльністю ЄІБ з боку Європейської комісії. Один зі способів, за допомогою якого ЄІБ співпрацює з ЄК, – через представника останньої у раді директорів банку. Європейська комісія також може вивчати кредитування проектів ЄІБ за допомогою внутрішньої процедури – «міжвідомчої консультації»: ЄІБ надає інформацію через генеральні директори ЄК (ГД), які проводять нагляд за здійсненням проектів та висловлюють свої коментарі. Надходження від різних ГД координує генеральний директорат з економічних і фінансових питань (ЕС-FIN).

Представники ЄІБ присутні на засіданнях ГД ЕС-FIN і надають консультації з економічних питань. Члени ГД ЕС-FIN є також членами ради керуючих ЄІБ, яка повинна забезпечувати послідовність між політикою Європейського Союзу та цілями банку.

Європейський парламент та ЄІБ співпрацюють мінімально. Парламент розглядає діяльність банку і складає звіт про його

щорічні доповіді. На основі щорічного звіту комітет з економічних та монетарних питань (ЕМАС) і комітет бюджетного контролю (С-NT) пропонує коментарі та рекомендації щодо впливу, який має кредитування, що проводить ЄІБ, а також рекомендації стосовно діяльності та ефективності банку. У звітах Європейського парламенту часто надається критика діяльності банку і є заклики до глибшої інтеграції між його інституціями та Радою Європи, а також до більш прозорого кредитування проектів. Звіти також закликають банк до поглибленого діалогу з громадськими організаціями і моніторингу використання глобальних кредитів.

Уряди країн мають обмежений вплив на рішення ЄІБ. Рада керуючих банку складається з фінансистів від кожної країни-учасниці і відповідає за встановлення загальних принципів політики банку.

Видаючи кредити, ЄІБ надає різноманітні позики – індивідуальні, фінансування конкретних проектів та програм (більш як 25 млн євро); кредити через посередників (або глобальні позики), які розподіляються у вигляді кредитних ліній між банками або фінансовими установами на підтримку малих та середніх підприємств (проекти на суму менш як 25 млн євро); а також структуровані кредитні механізми у разі великих позик та гарантій для проектів з високим ступенем ризику, головним чином інфраструктурних.

Що стосується індивідуальних позик, то ЄІБ фінансує проекти у більшості секторів, які мають відповідати поставленим цілям ЄІБ (сприяння економічним та політичним цілям), а також мандати, видані ЄІБ спільноту у країнах за межами ЄС з метою підтримки її «політики розвитку та співробітництва у країнах-партнерах».

Основна частина кредитного портфеля ЄІБ спрямована на країни-члени ЄС. Суми, які ЄІБ надає у позику країнам, котрі не входять до ЄС, або так званим країнам-партнерам, відносно малі, однак їх відсоток постійно зростає. Це виводить

ЄІБ у лідери серед державних кредитних установ, які провадять діяльність на глобальному півдні. ЄІБ надає кредити у різноманітних секторах економіки, але найбільша частина спрямовується у фінансовий сектор, з яких більш як 50% становлять глобальні позики. За ними йдуть кредити для великомасштабних проектів у транспортному, енергетичному, промисловому та телекомунікаційному секторах. Лише незначна частка позик ЄІБ за останні 10 років була призначена на проекти у галузі освіти, охорони здоров'я та сільського господарства. Фінансування проектів у розрізі секторів економіки та за регіонами наведено у таблиці 2.1 та на рисунках 2.2, 2.3 [197].

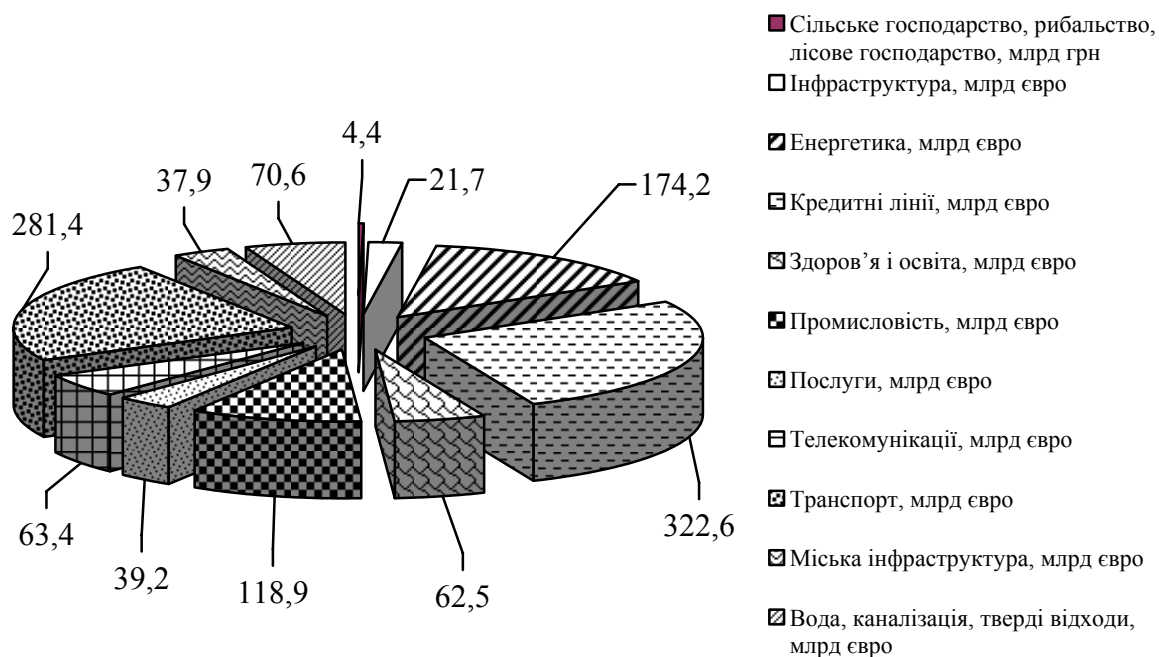
Одним із найбільших аспектів ЄІБ є так звані глобальні позики – одна з найбільших частин кредитного портфеля банку. ЄІБ надає кошти фінансовим посередникам, в ролі яких досить часто виступають великі приватні банки, які вони розподіляють серед місцевих замовників проектів.

Таблиця 2.1

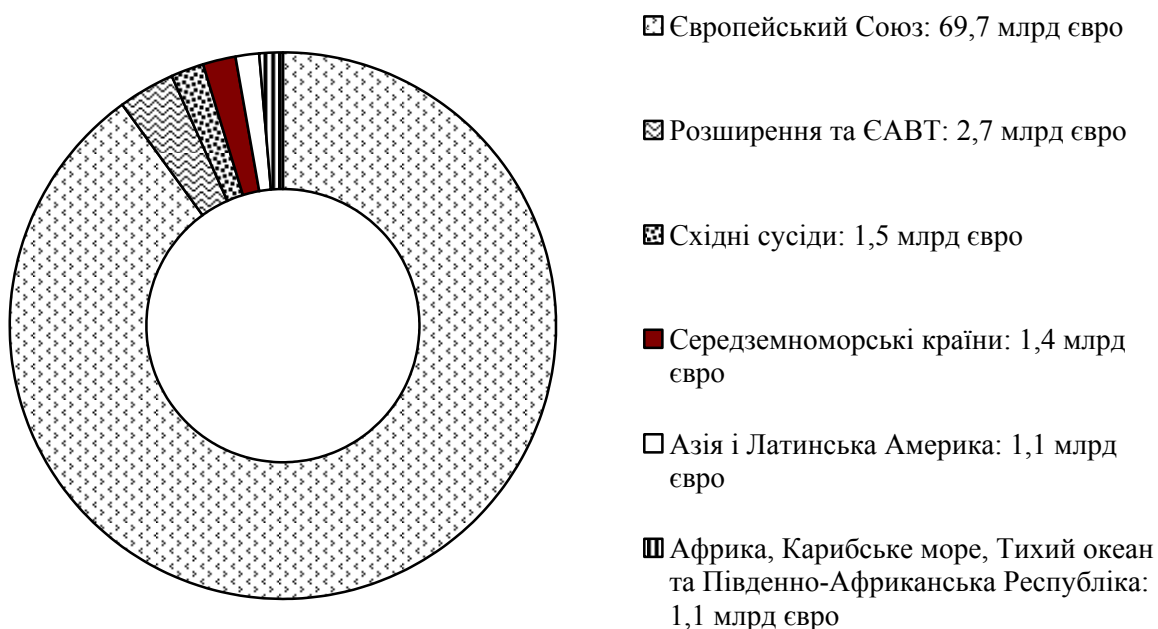
**Фінансування проектів за секторами
за період 1959–2016 років**

№ пор.	Галузь	Фінансування (євро)
1	Сільське господарство, рибальство, лісове господарство	4 365 820 590
2	Інфраструктура	21 683 972 731
3	Енергетика	174 249 876 148
4	Кредитні лінії	322 584 785 145
5	Здоров'я і освіта	62 517 333 397
6	Промисловість	118 882 112 848
7	Послуги	39 192 185 958
8	Телекомунікації	63 372 070 744
9	Транспорт	281 401 586 595
10	Міська інфраструктура	37 996 608 072
11	Вода, каналізація, тверді відходи	70 630 043 059
Загальна сума		1 196 876 395 287

**Розділ 2. ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙ
ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

*Рис. 2.2. Фінансування проектів у розрізі секторів економіки
Джерело: [197].*

*Рис. 2.3. Фінансування Європейського інвестиційного банку
Джерело: [197].*

Одна з головних цілей видачі кредитів ЄІБ – «взаємодоповнюваність» і «сталість»: використання своїх ресурсів для фінансування проектів, котрі за інших обставин не були б втілені у життя і які приносять додаткову користь в економічному і соціальному плані, а також стимулюють довготривалий розвиток.

Відтоді як комісія Брундтланд (Комісія ООН з навколишнього середовища та розвитку) вперше визначила поняття «сталий або екологічно раціональний розвиток» у звіті «Наше спільне майбутнє» (1987), ця концепція досягла значного успіху. Нею зацікавилася велика кількість національних, міжнародних та неурядових організацій. Працівники державних органів, організацій, бізнесмени і громадяни покращили концепцію, адаптували та прийняли її. Незважаючи на неповну ясність та відкритість для інтерпретацій, концепція сталого розвитку еволюціонувала, і в її рамках сформувалася система базових керівних принципів та цінностей, направлених на те, щоб задовольнити потреби людського, економічного та соціального розвитку в рамках екологічної системи планети. Підхід, що базується на сталому розвитку, вимагає, аби соціальні проблеми та проблеми навколишнього середовища розглядати разом. Він намагається поєднати прагнення розвитку з потребою зберегти екологічне багатство нашої планети. Сталий (екологічно раціональний) розвиток означає широкий погляд на добробут і достаток людини і довгострокові перспективи щодо наслідків нашої діяльності сьогодні.

Нерівність між багатими та бідними більша, ніж 10 років тому. У зв'язку з наявними негативними світовими тенденціями ЄС переглянув свою Стратегію сталого розвитку (ССР ЄС) і запропонував оновлену версію у 2006 р. Як стверджує ЄС, сталий розвиток стосується «захисту здатності Землі підтримувати життя в усіх його формах і базується на принципах демократії, гендерної рівності та солідарності, а також на правових нормах та повазі до основних прав людини, таких, як свобода та рівні можливості для всіх.

Стратегія сталого розвитку має на меті постійне поліпшення рівня життя та добробуту на землі для людей сьогодні та для майбутніх поколінь». Стратегія сталого розвитку ЄС націлена на досягнення високого рівня захисту зовнішнього середовища, соціальної рівності та згуртованості, економічного розквіту та активної популяризації ідеї сталого розвитку в світі. У цій стратегії проголошується: всі установи ЄС мають гарантувати, що значні стратегічні рішення базуються на пропозиціях, які відповідають вимогам щодо оцінки впливу проекту на навколишнє середовище, пропорційно оцінюючи соціальні, екологічні та економічні аспекти сталого розвитку, а також беручи до уваги його зовнішні аспекти та ціну бездіяльності. ЄІБ було надано доручення «оцінити своє кредитування з точки зору внеску в досягнення Цілей розвитку тисячоліття і підтримки шляхом інвестування сталого розвитку».

Внесок, зроблений ЄІБ у розвиток економіки за допомогою кредитування, – це сприяння економічному зростанню, зокрема через розвиток приватного сектору.

У часи, коли була заснована Європейська економічна спільнота (ЄЕС), особливе значення надавалося економічним правам, а не правам людини. Паризький договір 1951 року, а згодом Римський договір 1957 року, за якими був заснований ЄІБ, охоплювали чітко окреслені економічні сфери. Економіка була як обґрунтуванням, так і метою діяльності ЄС. Однак в рамках ЄС існує однаковою мірою довгострокове зобов'язання дотримуватися прав людини, про яке йдеться у Загальній декларації прав людини 1948 року, що набула ще більшого значення.

Посилаючись на статтю 220 договору, Європейський суд заперечив, що основні права людини є базовими принципами європейської законодавчої системи. З точки зору суду, ці принципи були невід'ємною частиною конституційних традицій країн-членів ЄС. Найважливішою з таких традицій була

Європейська конвенція про права людини. В 1977 році Європейський парламент, Європейська комісія та Рада міністрів ЄС підписали спільну декларацію, в якій країни присягаються поважати основні права, як це визначено судом. Наступні акти і договори зробили зобов'язання ЄС щодо базових прав людини ще чіткішими.

У грудні 2007 року ЄС ухвалив Європейський статут про основні права та свободи, в якому наведено ряд громадянських, політичних, економічних та соціальних прав громадян ЄС. Він складається з шести розділів, у яких ідеться про почуття гідності, свободи, рівність, солідарність, громадянські права та справедливість. Згідно з Лісабонським договором, статут набуде юридичної сили.

В усіх деклараціях та угодах щодо розвитку згадано про важливість прав людини. У Європейській угоді про розвиток стверджується, що «всі люди мають право користуватися всіма правами людини згідно з міжнародними угодами». У Стратегії сталого розвитку популяризація та захист прав людини визначається як один з керівних стратегічних принципів ЄС, який можна реалізувати, «подолавши всі форми дискримінації та сприяючи зниженню рівня бідності». У статті 9 Котонського договору, що є основним фундаментом співпраці ЄС із країнами Африки, Карибського басейну та Тихоокеанського регіону, йдеться про те, що «повага до прав людини, демократичних принципів та правових норм, на яких базується партнерство ЄС і країн Африки, Карибського басейну та Тихоокеанського регіону (АКТ-ЄС) є основою для внутрішньої й зовнішньої політики сторін і важливою складовою угоди».

Незважаючи на зазначене, все ще досить складно забезпечити належну повагу до прав людини в рамках діяльності ЄС у сфері розвитку через домінування економічних і політичних інтересів, відображених у зовнішній політиці ЄС, і відсутність конкретних оперативних стратегій для запровадження нового підходу до економічного розвитку, який базується на повазі до прав людини.

У внутрішній процедурі ЄІБ означені зобов'язання захищати й популяризувати права людини. Стосовно підходу ЄІБ до оцінювання проектів за межами ЄС: «Права людини і пов'язані з ними зобов'язання є невід'ємною частиною заходів, направлених як на пом'якшення негативного впливу, так і популяризацію позитивних результатів. ЄІБ заохочує всіх дотримуватися міжнародних конвенцій та інших законів, у яких ідеться про захист та сприяння дотриманню прав людини в країнах, де банк здійснює діяльність, тож ЄІБ не фінансуватиме проекти в країні, яку було оголошено забороненою для фінансування ЄС».

ЄІБ фінансує переважно приватні підприємства та проекти. Порівняно з іншими міжнародними фінансовими організаціями це значно обмежує обсяг фінансової підтримки банку і викликає необхідність введення ЄІБ належної перевірки компаній та фінансових посередників, які шукають підтримки банку, з точки зору дотримання прав людини.

Проекти розвитку інфраструктури та енергетичної промисловості займають важливе місце у переліку справ, якими займається ЄІБ. Банк чітко висловився за підтримку та популяризацію завдань ЄС, в тому числі таких, як захист і покращення навколишнього середовища, як пояснюється в статті 2 Угоди про Європейський Союз.

Унікальна внутрішня структура управління ЄІБ, до якої входять тільки країни-члени ЄС та Європейська комісія, ставить перед банком чіткі зобов'язання сприяти досягненню мети європейського сталого розвитку та соціальної справедливості, а також дає можливість розробити більш ефективні підходи до охорони навколишнього середовища та прав бенефіціарів.

У зв'язку з тим, що Україна не є членом цієї організації, використання положень статуту цього банку в повному обсязі не можливе. У зв'язку з цим, а також враховуючи пільгові умови надання ЄІБ кредитів, його кошти є джерелом співфінансування спільних з ЄБРР та МБРР проектів розвитку.

Сфери діяльності ЄІБ у країнах, які не є членами цієї організації, визначено відповідними мандатами. Інформацію щодо спільних з ЄІБ проектів наведено у таблиці 2.2 [198].

Таблиця 2.2

Інформація щодо спільних з ЄІБ проектів

Назва	Галузь	Дата підписання	Фінансування (євро)
Основний кредит для аграрної галузі України (АПЕКС)	Кредитна лінія	28/12/2015	400 000 000
Програма розвитку муніципальної інфраструктури України	Муніципальна	23/07/2015	400 000 000
Основний кредит для малих та середніх підприємств і компаній із середнім рівнем капіталізації	Кредитна лінія	24/12/2014	400 000 000
Надзвичайна кредитна програма для відновлення України	Муніципальна	22/12/2014	200 000 000
МХП	Інвестиційна програма	01/12/2014	85 000 000
Газопровід Уренгой – Помари – Ужгород	Енергетика	01/12/2014	150 000 000
Астарта	Інвестиційна програма	17/10/2014	50 000 000
Бескидський тунель	Транспорт	06/05/2012	55 000 000
Ощадбанк: кредитування малих та середніх підприємств	Кредитна лінія	30/12/2013	220 000 000
Завершення будівництва метрополітену в місті Дніпропетровську	Транспорт	25/10/2013	152 000 000
Модернізація аеронавігаційної системи України	Підвищення рівня безпеки польотів у повітряному просторі	12/03/2013	41 180 000
Укрексімбанк: кредитування малих та середніх підприємств	Кредитна лінія	28/12/2012	100 000 000
Юнікредит: кредитування малих та середніх підприємств	Кредитна лінія	20/12/2012	140 000 000

Закінчення табл. 2.2

Назва	Галузь	Дата підписання	Фінансування (євро)
Промінвестбанк: кредитування малих та середніх підприємств	Кредитна лінія	21/12/2012	200 000 000
Реабілітація гідроелектро-станцій	Енергетика	21/09/2012	200 000 000
Повітряна лінія 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська	Енергетика	16/09/2011	175 000 000
Миколаївводоканал	Вода, каналізація, тверді відходи	02/02/2010	15 540 000
Форум: кредитування малих та середніх підприємств	Кредитна лінія	23/12/2009	100 000 000
Повітряна лінія 750 кВ Рівненська АЕС – Київська	Енергетика	20/10/2008	150 000 000
Європейські дороги України II	Транспорт	27/05/2011	450 000 000
Європейські дороги України	Транспорт	30/07/2007	200 000 000
Загальна сума:			3 883 720 000,00

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України.

Проекти у державному секторі:

– «Україна – проект європейських доріг України».

Проект завершено. Загальна вартість – 680 млн євро. Фінансування було здійснено за рахунок коштів позики ЄІБ у розмірі 200 млн євро, позики ЄБРР – 200 млн євро та коштів Укравтодору 280 млн євро.

Мета проекту: приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільної дороги М-06 Київ – Чоп на ділянці від м. Київ (км 14) до м. Броди Львівської обл. (км 441) – однієї з найважливіших магістральних доріг України, що збігається з пан'європейським транспортним коридором № 3 Берлін – Вроцлав – Краків – Львів – Рівне – Житомир – Київ.

– Будівництво високовольтної повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська.

Проект перебуває на стадії реалізації. Загальна вартість, яка враховує спорудження ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС –

Київська довжиною 353 км, спорудження заходу ПЛ 750 кВ Хмельницька АЕС – Чорнобильська АЕС на ПС «Київська» довжиною 135 км, розширення ПС «Київська» та встановлення АТ-2 750/330 кВ на ПС «Київська» становить 364 млн євро, в тому числі кошти позики ЄІБ – 150 млн євро, ЄБРР – 150 млн євро та кошти ДП «НЕК «Укренерго» (бенефіціар) 64 млн євро. Станом на 01.04.2016 використано 64,45 млн євро.

– Розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві.

Проект на стадії реалізації. Загальна вартість становить 27,29 млн євро, в тому числі грант Е5Р – 5,1 млн євро, власні кошти підприємства – 7,85 млн євро, кошти ЄІБ – 15,54 млн євро, грант ЄС на створення і роботу групи впровадження проекту і технічну допомогу консультантів – 0,78 млн євро.

Результатом реалізації проекту буде забезпечення безаварійного сталого функціонування системи водопостачання та водовідведення м. Миколаєва із дотриманням європейських норм і стандартів якості питної води та охорони довкілля. Угоди за проектом підписано 02.02.2010. Станом на 01.04.2016 використано 5 млн євро.

– Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до Києва.

Проект на стадії реалізації. Позика у розмірі 450 млн євро. Мета: приведення до європейського рівня автомобільних доріг. Угоди підписано 27 травня 2011 року. Станом на 01.04.2016 використано 162,91 млн євро.

– Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська.

Проект на стадії реалізації. Позика ЄІБ – 175 млн євро.

Мета проекту – максимальне використання встановленої потужності Запорізької атомної електростанції (можливості використання якої на сьогодні обмежені), а також підвищення надійності постачання електроенергії споживачів Південної енергосистеми в умовах роботи теплових електростанцій

ОЕС України зі зниженою потужністю за рахунок транзиту потужності безпосередньо від джерела генерації (Запорізької АЕС), підвищення надійності постачання електроенергії споживачів Дніпровської енергосистеми за рахунок транзиту потужності споживачам південної енергосистеми по ПЛ 750 кВ Запорізька АЕС – Каховка, підвищення стабільності постачання електроенергії споживачів центральної частини ОЕС України та Криму; оновлення ПС 330/220 Новокаховська. Станом на 01.04.2016 використано 35 млн євро.

– Будівництво лінії електропередачі 330 кВ Новоодеська – Арциз.

Проект на стадії ініціювання. Планується позика ЄІБ – 50 млн євро, позика ЄБРР – 50 млн євро. Бенефіціар – ДП НЕК «Укренерго», позичальник – Україна.

Мета проекту – спорудження заходу ПЛ 330 кВ Новоодеська – Арциз лінія електропередачі у південно-східному та центральному районі Одеської області з встановленням другого автотрансформатора 200 МВт на Арцизькій підстанції.

– Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород.

Проект на стадії реалізації. Позика ЄІБ – 150 млн євро.

Мета проекту – підвищення надійності, прозорості, ефективності та комерційної привабливості наявних транспортних маршрутів, зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище, мінімізація ризиків поставок природного газу європейським споживачам через територію України.

Між Україною та ЄІБ 1 грудня 2014 року було підписано Фінансову угоду (проект «Реконструкція, капітальний ремонт та технічне переоснащення магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород»).

– Реабілітація Укргідроенерго.

Проект на стадії реалізації. Позика ЄІБ – 200 млн євро.

Мета проекту – оновлення гідромеханічного та електро-механічного обладнання гідроелектростанцій для досягнення

загальної потужності 1,396 МВт, що передбачає 10% збільшення потужності.

– Завершення будівництва метрополітену в місті Дніпропетровську.

Проект на стадії реалізації. Сума кредиту ЄІБ – 152 млн євро.

Мета проекту – завершення будівництва першої черги метрополітену в м. Дніпропетровську від станції «Комунарівська» до станції «Музейна» з електродепо.

Упровадження проекту завершення будівництва метрополітену в місті Дніпропетровську сприятиме поліпшенню транспортного обслуговування населення міста, значному розвантаженню автодоріг, поліпшенню екологічної ситуації в найбільш забруднених шкідливими викидами автотранспорту районах, сприятиме підвищенню обсягів споживання продукції будівельної, металургійної галузей, машинобудування, а також сприятиме створенню нових робочих місць.

– Надзвичайна кредитна програма для України.

Проект на стадії реалізації. Сума кредиту – 200 млн євро.

Мета проекту – підтримка багатосекторних комплексних заходів з інвестування в сектори муніципальної та соціальної інфраструктури для подолання наслідків конфлікту в східній частині України.

22.12.2014 підписано фінансову угоду.

Станом на 01.04.2016 використано 15 млн євро.

– Основний кредит для МСП та компаній із середнім рівнем капіталізації.

Сума кредиту – 400 млн євро.

Мета проекту – розширення можливостей фінансування реального сектору економіки, підтримка розвитку приватного сектору, зокрема проектів малих та середніх підприємств та установ із середньою капіталізацією, а також інших пріоритетних проектів, серед яких проекти соціально-економічної інфраструктури, включаючи проекти з енергоефективності, пом'якшення наслідків змін клімату та адаптації до них.

23 грудня 2014 року було укладено фінансову угоду.

– Програма розвитку муніципальної інфраструктури України.
Сума позики 400 млн євро.

Мета проекту: Програма передбачає реалізацію проектів у середніх і великих містах щодо захисту та реконструкції міської інфраструктури, заміни обладнання, модернізація мереж постачання тепла та води.

23.07.2015 було підписано фінансову угоду (проект «Програма розвитку муніципальної інфраструктури України» між Україною та Європейським інвестиційним банком».

– Основний кредит для аграрної галузі – України (АПЕКС).

Сума кредиту – 400 млн євро, позичальник – Україна.

Мета проекту – розширення можливостей фінансування аграрного сектору економіки, зокрема проектів МСП та установ із середньою капіталізацією в аграрному секторі економіки, а саме портфеля проектів з модернізації в напрямках зернових та олійних культур, рибного господарства і аквакультури в Україні.

28.12.2015 було підписано фінансову угоду.

– Будівництво Канівської ГАЕС.

Проект на стадії ініціації.

Мета проекту – будівництво Канівської гідроакмулюючої електростанції.

Орієнтовно сума позики становитиме 250–300 млн євро.

– Вища освіта України.

Проект на стадії ініціації. Сума кредиту – 120 млн євро.

Мета проекту: допомогти університетам-учасникам в підвищенні якості та надійності їхніх послуг та ефективності використання енергії шляхом удосконалення інституційного потенціалу за рахунок різноманітних заходів і робіт, направлених на енергозбереження та оптимізацію управлінських процесів енергоспоживання.

Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР, Black Sea Trade & Development Bank) був заснований у 1994 році

одинадцятьма країнами Чорноморського регіону – Албанією, Вірменією, Азербайджаном, Болгарією, Грузією, Грецією, Молдовою, Румунією, Туреччиною, Росією та Україною як фінансова установа Організації чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) для впровадження політики розвитку, що прийнята країнами-членами ОЧЕС шляхом надання фінансування країнам-членам ЧБТР для їхнього стійкого економічного розвитку. При цьому банк є регіональною міжнародною організацією [60].

Акціонерний капітал ЧБТР становить 3,45 мільярда євро. Україна є одним із середніх акціонерів банку із часткою 13,5% статутного капіталу.

У 2007 році правління банку прийняло рішення стосовно збільшення акціонерного капіталу ЧБТР. Згідно з цим, Україні виділено 135 000 акцій додаткової емісії ЧБТР для збереження її частки у статутному капіталі банку на існуючому рівні – 13,5%. Україна в 2010 році повинна була сплатити 10% ціни акцій (15 525 000 євро), на які підписалася, 20% ціни акцій (31 050 000 євро) має бути сплачено з 2011 до 2018 року вісьмома рівномірними частинами по 3 881 250 євро кожна та 70% ціни акцій (108 675 000 євро) – вимога банку.

Для виконання власних фінансових зобов'язань України перед ЧБТР ухвалено Закон від 18.02.2009 № 995/VI «Про ратифікацію Листа-зобов'язання для підписки на акції зі збільшення капіталу Чорноморського банку торгівлі та розвитку». Сплату внеску України для участі у збільшенні статутного капіталу ЧБТР забезпечує Міністерство фінансів України за рахунок коштів загального фонду державного бюджету (бюджетна програма КПКВК 3501140 «Внески до міжнародних організацій»).

Протягом 2012–2014 років Мінфін сплатив на користь ЧБТР 5 244 309,75 євро. На цей час фінансові зобов'язання України перед банком становлять 41 330 690,25 євро.

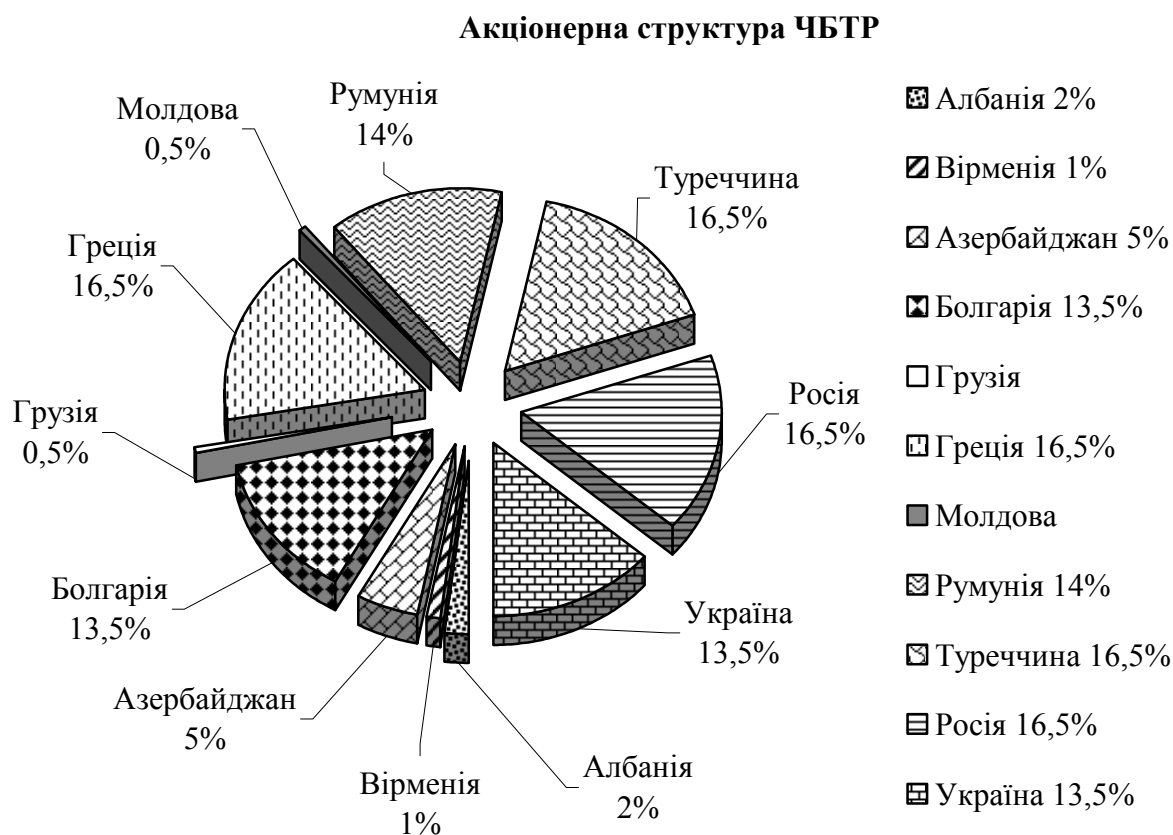

Рис. 2.4. Структура акціонерного капіталу ЧБТР

Джерело: [60].

Планується, що фінансова заборгованість перед ЧБТР погашатиметься протягом 2015–2016 років.

У разі несплати країною-членом ЧБТР членського внеску до статутного капіталу банку питома вага голосів такої країни під час голосування із затвердження фінансування реалізації проектів на її території суттєво скорочується, що спричинить неефективність співпраці з банком у рамках досягнення стратегічних пріоритетів розвитку економіки країни-члена ЧБТР, неотримання банком найвищого рейтингу Ааа/ААА, що є метою під час формування концепції розвитку ЧБТР. Усе це не сприяє покращенню фінансовому менеджменту банку та знижує його рентабельність.

Управління банком здійснюють президент, рада керуючих, рада директорів, генеральний секретар, керуючий комітет, кредитний комітет та комітет з активів та зобов'язань. При цьому до управлінської структури входять три віце-президенти.

Рада керуючих є найвищим органом ЧБТР з прийняття рішень. У раді керуючих кожна країна-член має одного керуючого та одного заступника керуючого. Рада керуючих може делегувати раді директорів частину або всі свої повноваження за винятком зміни угоди про заснування ЧБТР, схвалення рішень про прийняття нових країн-членів до банку, впровадження змін у структурі статутного капіталу ЧБТР та припинення операцій банку. Рада керуючих збирається раз на рік для прийняття стратегічних рішень розвитку банку, зокрема затвердження щорічних фінансових звітів та показників, призначення президента банку та головуючого у раді керуючих на один рік. При цьому посада головуючого у раді керуючих підлягає щорічній ротатії серед інших країн-членів банку.

Щодо України, то указом Президента від 2 вересня 2013 р. № 475 керуючим у правлінні ЧБТР призначено міністра економічного розвитку і торгівлі за посадою та визначено, що від імені України прості векселі на користь ЧБТР підписує міністр фінансів України.

Рада директорів відповідальна за напрям загальних операцій банку. Зокрема це стосується безпосередньо бізнесу банку та його банківських операцій. Також рада директорів відповідальна за впровадження рішень ради керуючих. У раді директорів кожна країна-член має одного виконавчого директора та його заступника. Рада директорів збирається кожні два місяці для затвердження фінансування проектів, правил банку, призначення віце-президентів та генерального секретаря.

Президент є головною виконавчою службовою особою банку та головою ради директорів. При цьому президент повинен виконувати рішення ради директорів та здійснювати

поточну діяльність банку. Президент звітує раді керуючих та раді директорів.

Організаційно діяльність банку поділено на чотири напрями, які скеровуються трьома віце-президентами та генеральним секретарем. Також ЧБТР має самостійні відділи та департаменти, які підпорядковуються президенту.

Комітети банку підмандатні виконавчим директорам та мають керівництво з прийняття рішень за специфічними питаннями. Рада керуючих за рекомендаціями ради директорів створює комітети банку.

Керуючий комітет (Management Committee) є основним комітетом в ЧБТР, який має мандат на розгляд та вирішення всіх питань, пов'язаних із стратегією банку, його структурою, операціями, ризик-менеджментом та безпосереднього виконання. До керуючого комітету входять президент як голова, віце-президент та генеральний секретар.

Кредитний комітет відповідальний за здійснення «операційною командою» ЧБТР процесу починаючи із започаткування концепції до остаточного її створення відповідно до банківської політики операційного циклу, і комітет відповідальний за створення інструкцій з операцій. Комітет розглядає питання, пов'язані з фінансовими операціями банку та відображає погляд на правомірність «дью джиліанс» і визначає вартість цього процесу.

Комітет з активів та зобов'язань (Assets & Liabilities Committee – ALC) відповідальний за стратегічний напрям, пов'язаний з активами та ризик-менеджмент за зобов'язаннями, визначення специфічного числового ліміту, цілей та директив. Комітет також відповідальний за питання, пов'язані між банківськими активами та зобов'язаннями, – адекватність капіталу, ліквідність, зовнішній обмінний ризик, коливання відсоткової ставки, позабалансові ризики. Усі комітети банку підзвітні керуючому комітету.

ЧБТР пропонує широкий спектр кредитування, який дає можливість банку вільно та ефективно відповідати на потреби

клієнтів, а також їхнім фінансовим ризикам. ЧБТР пристосовує кредитування до специфічних фінансових потреб клієнтів, включаючи планування, корпоративні та торгові операції, і дозволяє клієнтам мати вигоду від використання найскладніших фінансових технік на міжнародних фінансових ринках.

ЧБТР надає кредити як приватним, так і державним підприємствам. Банк пропонує кредитування на умовах коротко-, довгостроковості на змінній або фіксованій основі. Кредити зазвичай забезпечені, але банк може прийняти і незабезпечену позицію на умовах стійких банківських принципів, таких, як розумна банківська практика, прозорість, звітність та ефективне корпоративне управління, неупереджений і швидкий розгляд будь-якої бізнес-пропозиції, ефективність та гнучкість, фокусування на потребах клієнта.

Видані банком кредити можуть бути визначені у будь-якій валюті, включаючи місцеві або комбінацію валют, в якій ЧБТР може себе фінансувати. Відсоткова ставка за кредитами встановлюється на комерційній основі. Фінансова політика ЧБТР обумовлює, що під час визначення ціни кредиту слід враховувати вартість залученого капіталу, рівень отриманих ризиків, адміністративні та операційні витрати, які з'являються з впровадженням та моніторингом кредиту, а також прибуткові потреби. Плату за послуги та комісію потрібно сплачувати відповідно до принципів, викладених у фінансовій політиці банку, зокрема це початкова та кінцева комісія, а також збір за зобов'язанням, передплата та плата за конвертацію. У проектному фінансуванні вклад банку зазвичай становить 35% усіх проектних затрат. Надання кредиту одному позичальнику не може перевищувати 7,5% сплаченого капіталу, резервів та чистого прибутку ЧБТР та не більш ніж 3% інвестування в паї компаній. Максимальна сума, яку може отримати один позичальник від банку, становить 41 мільйон євро та мінімальна – 3 млн євро.

Типи операцій:

- кредитування – ЧБТР здійснює кредитування державних та приватних підприємств у країнах-членах банку, а також співфінансування за участю багатосторонніх фінансових установ, комерційних банків, інших міжнародних, регіональних та національних компаній для економічного розвитку Чорноморського регіону;
- гарантії – ЧБТР надає повні або часткові комерційні та політичні гарантії. Може надавати гарантії як юридична особа, яка бере на себе зобов'язання щодо кредитування для економічного розвитку;
- інвестування в акціонерний капітал – банк може інвестувати в акціонерний капітал шляхом прямої інвестиції або за допомогою інших фінансових інструментів;
- спеціальні банківські продукти – розвиток спеціальних банківських продуктів відповідно до специфічних фінансових потреб клієнтів ЧБТР;
- програми розвитку – підтримка торговельної активності серед країн-членів ЧБТР, сприяння збільшенню обсягу експорту країн-членів з регіону, розвиток малого та середнього бізнесу, посилення фінансового сектору;
- спеціальні фонди технічної допомоги – ЧБТР прагне бути катализатором у Чорноморському регіоні щодо надання фінансування за проектами в державному та приватному секторах країн-членів відповідно до мандата, отриманого від ОЧЕС.

Усі проектні кредити (суверенні та несуверенні ризики), видані ЧБТР, повною мірою оцінює банк щодо ризиків повернення, перспективи виплати та можливості поручителя, який надає гарантію позичальнику. Банк може повністю кредитувати венчурні або вже наявні операції для їхньої модернізації. При цьому ЧБТР покриває втрати за рахунок надходження коштів з венчурних операцій. В особових випадках банк може надавати кредит більш ніж на 10 років.

Корпоративні кредити ЧБТР надає компаніям (приватні, державні підприємства, напівдержавні інститути та/або агентства і фінансові інститути) для покриття таких витрат, серед інших закупівля обладнання та інвентарю, інших робіт, оплата постачальнику з комунальних послуг та покриття видатків, пов'язаних із виплатою заробітної плати. Загалом всі ці дії можуть поширюватися на всі пункти балансової звітності. За корпоративними кредитами банк може надавати фінансування 80–100%.

Корпоративні кредити пропонують на період не більш ніж 5 років та у виняткових обставинах можуть бути пролонговані до 7 років. Мінімальний обсяг кредиту з урахуванням кошторису та ефективності має бути 3 млн дол. США або в еквіваленті в будь-якій належній валюті. Винятки щодо проведення операцій за корпоративними кредитами в міноритарних країнах-членах ЧБТР можливі.

Типи корпоративних кредитів, пропонованих ЧБТР:

- інвестиційні;
- будівельне фінансування;
- фінансування за рахунок випуску фінансових боргових зобов'язань, а також за рахунок акціонерного капіталу (*mezzanine financing*);
- фінансування за рахунок придбання акцій інших компаній;
- оборотний капітал.

ЧБТР також виступає як фінансовий посередник між кінцевим кредитором та кінцевим позичальником у відкритті кредитних ліній, коли залучають кілька банків.

Гарантії є одним із найважливіших доступних банку інструментів для стимулювання ринків капіталу в регіоні та мобілізації додаткового капіталу. Базова гарантійна комісія та гарантійна плата банку складається з комісійних платежів за організацію позики, ризику потенційних збитків та/або періодичну гарантійну плату та плату за зобов'язання щодо

надання кредиту, що забезпечує банк адекватною компенсацією від узятих на себе ризиків та пов'язаними з цим адміністративними витратами. Ціноутворення гарантійної плати залежить від специфічного гарантійного покриття та ризиків.

ЧБТР може робити пайові вкладення в акції (інвестування в акціонерний капітал) у різних формах, зокрема це може бути інвестування в наявні або нові венчурні компанії. Первинно це прямі вкладення у звичайні та привілейовані акції, можуть бути змішані вкладення. При цьому перевага надається приватним компаніям. Також може бути квазівкладення – це субординовані кредити, боргові зобов'язання, прибуткові векселі та привілейовані акції, які можуть бути погашені за рахунок резервів компанії. У своїх вкладеннях в паї ЧБТР ніколи не діє або не розраховує на такі дії, як отримання контрольного пакета акцій підприємства, зазвичай розглядається отримання 5–25% акцій, але не більш ніж 33% статутного капіталу компанії. Внаслідок цього банк формує власний портфель фінансових активів не як стратегічне інвестування та, незважаючи на це, ЧБТР прагне бути представленим в інвестиційних радах компаній.

За потребою клієнтів ЧБТР у специфічних випадках може розглядати надання спеціальних фінансових банківських продуктів за відповідними операціями. Це може включати: гарантування розміщення цінних паперів; інструменти хеджування; фінансовий лізинг; викуп комерційного зобов'язання позичальника (форфейтинг).

Торгово-фінансова програма передбачає використанням банком певних фінансових інструментів, які відповідають потребам постачальників, експортерів та/або покупців, імпортерів країн-членів ЧБТР.

Торгово-фінансовий бізнес впроваджується через селективне фінансове посередництво (комерційні банки, лізингові компанії, банки розвитку). ЧБТР встановив мінімальну суму такого фінансового посередництва в 2 мільйони СПЗ.

Банк має спеціальні фонди та надає технічну допомогу. На сьогодні ЧБТР адмініструє з 2001 року Спеціальний фонд співпраці з технічної допомоги, створений Грецією у сумі 800 тис. євро, та з 2008 року Спеціальний фонд співпраці з технічної допомоги, створений австрійським банком Esterreichische EntwicklungsBank AG (OeEB) у сумі 500 тис. євро. Приватні підприємства України можуть виступати бенефіціарами та реципієнтами в отриманні технічної допомоги від цих фондів.

Призначення створення спеціальних фондів ЧБТР таке: збільшення впливу донорської активності; впровадження альтернативних шляхів збільшення фондів – диверсифікація боргової залежності; гармонізація процедур та послідовності їх виконання; започаткування робочих зв'язків із зацікавленими підприємствами ОЧЕС; пропонування можливостей інновацій – пілотні проекти, комплексні нові підприємства.

Співфінансування є ефективним інструментом для мобілізації зовнішнього та місцевого капіталу в приватному і державному секторах, кредитування та гарантій у країнах операцій банку. Приклади взаємодії ЧБТР з іншими кредиторами такі: спільне співфінансування, паралельне співфінансування, співучасть, відрахування.

Проектний цикл фінансування проекту складається із п'яти стадій. Перша – це ініціювання, сюди входять ідентифікація проекту, прийнятна рецензія, чіткість концепції з боку кредитного комітету. Друга – оцінка вартості та «дью дилідженс», яка містить фінальний підсумок (Timesheet & Final Review). Третя – схвалення радою директорів фінансування реалізації проекту. Четверта – імплементація та нагляд. П'ята – завершення й оцінка.

ЧБТР присвоєно від рейтингової компанії Standard and Poog's кредитний рейтинг A2. Більш ніж 50% проектного портфеля банку формують три країни – Туреччина, Росія та Україна. Більш ніж 60% банківської діяльності банку припадає на фінансовий сектор та промисловість.

З метою започаткування тіснішої співпраці з країнами та міжнародними інституціями, які зацікавлені в Чорноморському регіоні, ЧБТР отримав статус спостерігача в таких міжнародних установах, як KFW Banking Group, ЄІБ, Північний інвестиційний банк, Австрійський банк розвитку (Development bank of Austria), EDFI – Association of the European Development Finance Institutions, Міжнародний інвестиційний банк, Міжнародна фінансова корпорація, PROPARGO – Investment and Promotions Company for Economic Cooperation of France, ЄБРР, Зовнішекономбанк (Росія). Підписано меморандум про взаєморозуміння між ЧБТР та ЄС.

Верховна Рада України 17 червня 1997 року ратифікувала угоду про заснування ЧБТР. Для порівняння: статутний капітал ЧБТР близький до рівня статутного капіталу ЄБРР. Учасниками ЄБРР є майже 60 країн, ЧБТР – 11. Частка України у статутному капіталі ЄБРР становить 0,8%, у статутному капіталі ЧБТР – 13,5%. Україна один з найбільших акціонерів ЧБТР. При цьому вона має значний вплив на формування фінансової політики банку.

З моменту заснування ЧБТР у 2000 році Україна сплатила до статутного капіталу банку 51,37 млн євро та отримала фінансування проектів на суму 313,1 євро, тобто на 1 євро, сплачений Україною, припадає приблизно 6,1 євро, отриманих для кредитування українських проектів державного і приватного секторів.

На цей час Україна займає одне з перших місць серед країн-членів банку за обсягами запозичень від ЧБТР. Станом на початок 2015 року вона посідає третє після Росії та Туреччини місце за затвердженими радою директорів ЧБТР проектами і такими, що реалізуються.

На сьогодні діє довгострокова Стратегія ЧБТР на 2010–2020 роки, яка передбачає досягнення банком у 2020 році таких стратегічних цілей, як збільшення портфеля з операцій до 3 млрд євро, збільшення частки фінансування операцій в державному секторі з наявних 11% до 25%, фокусування

на фінансуванні операцій у високорозвинених секторах, таких як інфраструктура в галузі фізики та пов'язаних з цим наданням послуг, соціальна інфраструктура, альтернативна енергетика, муніципальні послуги, захист навколишнього середовища, розширення в наданні технічної допомоги.

Висновок: Україна розглядає ЧБТР як фінансову установу ОЧЕС та як регіональний банк розвитку, що стимулює співробітництво між країнами-членами банку, фінансування регіональних проектів, розвиток приватної та підприємницької діяльності й прискорює втілення реформ в Україні у фінансовому секторі. Як міжнародна фінансова установа ЧБТР безперечно має певні досягнення в нашій країні. Зокрема, на цей час Україна займає третє місце серед країн-членів банку за обсягами запозичень від ЧБТР (затверджено фінансування проектів на суму приблизно 200 млн дол. США).

Україна – один з найбільших акціонерів ЧБТР.

На сьогодні в умовах світової фінансової кризи існують певні перепони щодо залучення кредитних ресурсів ЧБТР в економіку України. Одним із чинників, який стимулюватиме залучення від ЧБТР коштів для реалізації проектів, має стати інтенсивний пошук банком спільних інтересів країн-членів ОЧЕС для їхньої участі у таких проектах з метою отримання вигод від кооперації. Україна має транзитну точку з іншими країнами-членами ЧБТР, зокрема у таких галузях, як транспорт, мережі зв'язку, туризм тощо. У зв'язку з цим існує спільний інтерес країн-членів Чорноморського економічного співробітництва щодо більшого залучення ЧБТР як фінансової установи, для фінансування проектів у зазначених галузях у країнах-членах ОЧЕС. При цьому є спільна зацікавленість країн Чорноморського економічного співробітництва у збереженні екологічної системи басейну Чорного моря. Банк має здійснювати комплексну експертизу таких проектів з метою мінімізації ризиків за цими проектами. Це дасть змогу підвищити власну частку кредитів банку в таких проектах.

Міжнародну фінансову організацію «Північна екологічна фінансова корпорація» (НЕФКО) засновано в 1990 році країнами Північного регіону [279]: Фінляндією, Данією, Ісландією, Норвегією та Швецією. Корпорація фінансує екологічні проекти у країнах Центральної та Східної Європи, зокрема Білорусі, Росії та Україні. Діяльність НЕФКО спрямована на проекти, що покращують стан довкілля і є ефективними з точки зору витрат. Діяльністю корпорації керує головний офіс в Гельсінкі (Фінляндія). Пріоритетні проекти для фінансування корпорацією мають бути направлені на зниження викидів парникових газів в атмосферу, покращення екологічного стану Балтійського моря або зменшення токсичних викидів.

Мета діяльності НЕФКО – підтримка проектів у країнах регіону. Ключовими умовами досягнення цієї мети є: безпосередня присутність і знання місцевих особливостей; досвід і знання у природоохоронних, фінансових і юридичних питаннях; володіння фінансовими інструментами, найбільш прийнятними для реалізації проектів, спрямованих на охорону навколишнього природного середовища.

З метою виконання основної функції, яка полягає у фінансуванні проектів, корпорація працює з різними фінансовими джерелами. Найбільш значними з них є Інвестиційний фонд, Північний фонд екологічного розвитку, Вуглецевий фонд регіону Балтійського моря, Вуглецевий фонд НЕФКО, Фонд виконання проектів захисту довкілля у гарячих точках Баренцевого регіону. НЕФКО також управляє фондами від імені інших організацій, що забезпечують ресурсами екологічні проекти, включаючи Європейську комісію та уряди північних країн.

Північні країни заснували кілька спільних північних організацій. До них можна зарахувати групу міжнародних фінансових інститутів, до яких, крім НЕФКО, входять [65, с. 96]:

- Північний інвестиційний банк (NIB), що надає довгострокові запозичення на інвестування проектів як у скандинавських країнах, так і в інших країнах ОЕСР, а також у країнах з перехідною економікою;

- Північний фонд розвитку (NDF), що надає країнам, що розвиваються, кредити на пільгових умовах;
- Північний проектний фонд (NOPEF), що сприяє на етапі передпроектної підготовки, наприклад, у підготовці техніко-економічного обґрунтування.

Механізмами здійснення співробітництва країн Північної Європи на офіційному рівні є дві організації: Північна рада та Рада міністрів північних країн.

НЕФКО фінансує майже 350 малих та середніх проектів у різних секторах: хімічні препарати, мінерали і метали, продукти харчування та машинобудування, сільське господарство, очистка води, енергогенеруючі підприємства, муніципальні служби, переробка відходів, знешкодження радіоактивних відходів, управління охороною навколишнього середовища та виробництво екологічно чистого обладнання.

За орієнтовними підрахунками, для досягнення аналогічних природоохоронних результатів на своїй території країнам Північної Європи треба було б затратити в 7–8 разів більше коштів.

Проекти НЕФКО зазвичай здійснюються у партнерстві з підприємствами, що володіють проектами. Акцент у співпраці ставиться на прямі інвестиції, наприклад, державно-приватне партнерство та об'єднані комунальні служби. Структура будь-якого проекту, що підтримує НЕФКО, потребує створення поміркованої рівноваги між ризиком та користю для всіх зацікавлених сторін. Мета – досягнення справедливого прозорого балансу між структурою інвестицій та їх екологічним ефектом. У контексті асоційованого із проектом ризику НЕФКО завжди намагається запропонувати конкурентні умови фінансування.

Через мережу партнерів НЕФКО доповнює фінансові джерела інших зацікавлених сторін та фінансових організацій. Корпорація також співпрацює з двосторонніми програмами захисту навколишнього середовища.

Законом України «Про ратифікацію Рамкової угоди між Урядом України та Північною екологічною фінансовою корпорацією» 17.09.2009 ратифіковано Рамкову угоду між урядом України та Північною екологічною фінансовою корпорацією [153].

В Україні НЕФКО реалізовує дві програми: «Чисте виробництво» та «Еко-ефективність». За цими програмами НЕФКО не фінансує будівництво нових, а тільки модернізацію наявних об'єктів (у співвідношенні 90% – позика, 10% – внесок позичальника). Джерелом повернення позик передбачаються кошти, отримані від економії, пов'язаної зі зменшенням споживання енергії, ресурсів та забруднення [18].

Кредити за програмою «Екоефективність».

НЕФКО проводить кредитування невеликих енергозберігаючих проектів тільки у комунальному секторі – для шкіл, дитячих садків, лікарень, спортивних споруд, вуличного освітлення в Україні. Графік виплати позикових коштів безпосередньо враховує ефективність інвестицій. Період повернення позики – не більш як вісім років.

Обсяг фінансування програми кредитування енергозберігаючих проектів – приблизно 12,5 млн євро, при цьому мінімальний обсяг позики – 350 тис. грн, максимальний – 3000 тис. грн [73].

Кредити за програмою «Чисте виробництво».

Це програма револьверного (поновлюваного) кредитування. Вона дає змогу здійснювати пільгове фінансування заходів щодо поліпшення використання природних ресурсів. Підтримка надається як приватним, так і комунальним підприємствам Росії, України та Білорусі. Умови повернення позикових коштів безпосередньо враховують ефективність інвестицій.

Програма кредитування НЕФКО «Чисте виробництво» має 110 млн данських крон (близько 14,8 млн євро).

Фонд Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля.

Шведське головування у ЄС (01.07.2009–01.01.2010) одним з пріоритетів визначило реалізацію ініціативи з питань енергетичної ефективності і довкілля у країнах Східної Європи/Україні.

Мета ініціативи полягає в реалізації проектів підвищення рівня енергоефективності, насамперед у сфері комунального опалення. Ініціатива охоплюватиме проекти, пов'язані з охороною навколишнього середовища, зокрема управління відходами та використання відновлюваних та альтернативних джерел енергії [87; 201].

Механізмом реалізації ініціативи є гармонізоване та ефективне надання міжнародної фінансової підтримки шляхом об'єднання внесків, що не відшкодовуються, групи країн-донорів й МФО з країнами – бенефіціарами для фінансового забезпечення реалізації проектів.

Для реалізації ініціативи створено Фонд Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля, учасники якого – ЄБРР, ЄІБ, Північний інвестиційний банк (ПІБ), СБ (представлений МФК), НЕФКО, Європейська комісія (ЄК) та деякі країни [199].

Фонд Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля засновано відповідно до статті 20.1 (VIII) угоди про створення ЄБРР, яка дає ЄБРР право укладати з державними або приватними установами договори про співробітництво, відповідно до яких ЄБРР може здійснювати адміністрування коштів, наданих такими установами для цілей, що відповідають цілям та функціям ЄБРР [189].

ЄБРР діє як розпорядник фонду керує ним, здійснює його адміністрування за дорученням вкладників та у взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями, що беруть участь у партнерстві, які можуть виступати в ролі виконуючих агенцій для проектів у рамках партнерства.

У рамках реалізації завдань фонду створено асамблею вкладників, яка функціонує як керуючий орган фонду та має затверджувати проекти, що їх пропонує координаційна група

(учасниками якого будуть ЄБРР, ЄІБ, ПІБ, НЕФКО, МФК, ЄК та Україна), як пріоритетні.

З метою забезпечення технічної та адміністративної підтримки у підготовці та реалізації проектів призначено управляючого фонду при ЄБРР. Організації та країни-донори узгоджуватимуть перелік проектів та координаційну фінансову організацію чи агенцію для реалізації кожного проекту (такими агенціями виступатимуть передусім МФО). Агенція укладатиме фінансову угоду з ЄБРР як управляючим фондом та має підготувати й укласти угоду з бенефіціаром проекту, а також грантову угоду з місцевим реципієнтом гранту.

Кожен учасник ініціативи, у тому числі Україна, має зробити внесок до фонду обсягом мінімально визначеної суми на безповоротній основі. Участь кожного такого вкладника має бути схвалена асамблеєю донорів та оформлена шляхом підписання угоди про членський внесок між вкладником та головою фонду, укладення якої є також приєднанням до фонду.

Правилами фонду передбачено, що закупівля товарів, робіт та послуг, зокрема консультативних, що фінансуються ресурсами фонду, здійснюватиметься згідно з політикою та правилами ЄБРР щодо закупівель або правил іншої агенції.

За результатами проведеної роботи 24 лютого 2011 року між Україною та ЄБРР, який було визначено розпорядником Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля, що акумулюватиме кошти донорів, було укладено угоду про внесок між Україною та ЄБРР стосовно участі України у фонді.

Підписанням цього договору, крім іншого, взято зобов'язання стосовно забезпечення щорічного внеску в еквіваленті 2 млн євро протягом п'яти років.

Закон України «Про ратифікацію Угоди про внесок між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку стосовно участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля» було ухвалено 06.07.2011, № 3598-VI, він набув чинності 22 серпня 2011 року [160].

Партнерство фокусується передусім в Україні, але діяльність фонду вже розширена в інші країни «Східного партнерства» (Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Молдова) за умови, що вони будуть вкладниками.

Підписанням угоди про внесок вкладник (Україна) визнає застосування правил стосовно внеску, зробленого відповідно до угоди про внесок.

Відповідно до п.3.01 розділу III «Управління, керівництво і робота партнерства та фонду», діяльність партнерства визначає координаційна група, до складу якої входять представники виконавчих агенцій (ЄБРР, ЄІБ, ПІБ, НЕФКО, МФК тощо), країни-одержувачі, де розглядатимуть проекти партнерства. Координаційна група запрошує представників країн, що зробили внески, і за потреби, представників інших організацій та установ узяти участь у засіданнях координаційної групи як наглядачі.

Головна мета роботи координаційної групи така:

визначення проектів, що відповідають вимогам, керуючись правилами розподілу для грантів з Фонду Східноєвропейського партнерства з питань енергоефективності та довкілля;

виокремлення пріоритетних проектів з-поміж усіх прийнятних, визначення найважливіших проектів, що пов'язані з підвищенням енергоефективності та поліпшенням навколишнього середовища (головна увага приділятиметься Україні);

сприяння координації та фінансуванню таких проектів.

Будь-який учасник координаційної групи може запропонувати проекти на її розгляд. Перед засіданням члени координаційної групи можуть провести відповідні консультації із зацікавленими сторонами країни-одержувача, в якій планується виконання проекту, стосовно проектів, запропонованих для виконання в цій країні.

Розпорядженням Президента України «Питання участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля» від 19.10.2012 № 195 затверджено склад групи представників України в координаційній групі фонду [99].

Відповідно до п.3.02 розділу III «Управління, керівництво і робота партнерства та фонду» керівний орган фонду – асамблея вкладників. Вона відповідає за загальну політику фонду та наглядає за її виконанням.

Асамблея вкладників:

- визначає головні пріоритети й стратегії діяльності, що фінансується або має фінансуватися із залученням ресурсів фонду;
- затверджує проекти, які мають фінансувати з ресурсів фонду;
- проводить моніторинг платежів, які надходять від вкладників фонду, беручи до уваги виконання проектів та необхідні видатки;
- перевіряє ефективність виконання робіт, що фінансують з ресурсів фонду тощо.

Кожний вкладник має одного представника в асамблеї. Асамблея вкладників проводить регулярні щорічні конференції.

Для затвердження асамблеєю вкладників проекту для підтримки ресурсами фонду необхідно отримати згоду країни-одержувача, де виконуватимуть цей проект.

Донорами фонду, які на сьогодні сплатили частину чи підтвердили свої внески, є:

Європейський Союз – 40 млн євро (внесено повністю 40 млн євро); Данія – 5 млн євро (внесено 5,328 млн євро); Ісландія – 0,0568 млн євро (внесено повністю 0,0568 млн євро); Ірландія – 0,02 млн євро (внесено 0,020567 млн євро); Латвія – 0,085 млн євро (внесено 0,075 млн євро); Литва – 0,0289 млн євро (внесено повністю 0,0289 млн євро); Німеччина – 11,00 млн євро (внесено повністю 11,00 млн євро); Норвегія – 5 млн євро (внесено 5,897 млн євро); Польща – 0,915 млн євро (внесено повністю 0,915 млн євро); США – 5,325 млн євро (внесено 4,566 млн євро); Україна – 10 млн євро (внесено повністю 10 млн євро); Фінляндія – 2 млн євро (внесено 2 млн євро); Швеція – 24 млн євро (внесено 27,383 млн євро); Естонія –

0,16 млн євро (внесено 0,16 млн євро). Усього станом на 01.01.2016 внесено 107,342 млн євро.

У рамках Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля (E5P) затверджено надання грантових коштів у сумі 91,5 млн євро для фінансування українських проектів та одного гранту, а саме:

- «Модернізація системи центрального тепlopостачання в м. Тернопіль». Сума кредиту ЄБРР 10 млн євро, гранту обсягом 5 млн євро.
- «Енергозбереження в м. Запоріжжя». Сума кредиту ЄБРР 6 млн євро, грант – 2 млн євро.
- «Модернізація системи центрального тепlopостачання в м. Львів». Сума кредиту ЄБРР 21 млн євро, грант – 10 млн євро.
- «Розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві». Сума кредиту ЄІБ 15,54 млн євро, грант – 5,1 млн євро.
- «Модернізація системи центрального тепlopостачання в м. Житомир». Сума кредиту ЄБРР до 10 млн євро, грант – 5 млн євро.
- «Інвестиції в енергоефективність підприємств централізованого тепlopостачання у 10 українських муніципалітетах середнього масштабу». Сума кредиту НЕФКО 4 млн євро, грант – 0,5 млн євро.
- «Інвестиції в енергоефективність підприємств централізованого тепlopостачання у 10 українських муніципалітетах середнього масштабу-2». Сума кредиту НЕФКО 4 млн євро, грант – 0,4 млн євро.
- «Підвищення енергоефективності об'єктів бюджетної сфери м. Дніпропетровська» (Підвищення енергоефективності в суспільних будівлях з використанням механізму «енергетичного перфоманс-контракту», пілотний проект). Сума кредиту ЄБРР 20 млн євро, грант – 2,5 млн євро.

- «Підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів в закладах бюджетної сфери міста Києва». Сума кредиту НЕФКО 5 млн євро, грант – 1,5 млн євро.
- «Підвищення енергоефективності об'єктів бюджетної сфери міста Житомира». Сума кредиту НЕФКО 3 млн євро, грант – 1,35 млн євро.
- «Централізоване теплопостачання у м. Луганськ». Сума кредиту ЄБРР/НЕФКО 24 млн євро, грант – 6 млн євро.
- «Централізоване теплопостачання у м. Сєверодонецьк». Сума кредиту НЕФКО 4 млн євро, грант – 2 млн євро.
- «Реконструкція системи теплопостачання м. Луцьк». Сума кредиту ЄБРР 10 млн євро, грант – 4 млн євро.
- «Централізоване теплопостачання у м. Полтава». Сума кредиту ЄБРР 15 млн євро, грант – 5 млн євро.
- «Інвестиції в рамках Програми фінансування енергоефективності в житловому секторі України». Сума кредиту ЄБРР 85 млн євро, грант – 17,25 млн євро.
- «Централізоване теплопостачання у м. Чернівці». Сума кредиту ЄБРР 7 млн євро, грант – 4 млн євро.
- «Утилізація каналізаційного біогазу в м. Львів». Сума кредиту ЄБРР/НЕФКО 20 млн євро, грант – 7,5 млн євро.
- «Підвищення енергоефективності в громадських будівлях м. Чернівці». Сума кредиту НЕФКО 5 млн євро, грант – 3 млн євро.
- «Підвищення енергоефективності в громадських будівлях м. Івано-Франківськ». Сума кредиту НЕФКО 5 млн євро, грант – 2,4 млн євро.
- «Ініціатива північних країн з підвищення енергоефективності та гуманітарної підтримки». Сума кредиту НЕФКО 3,2 млн євро, грант – 3 млн євро.
- «Вища освіта в Україні». Сума кредиту ЄІБ 108 млн євро, грант – 10 млн євро.

- А також грант для Нацкомунпослуг (1,65 млн євро) для:
- розроблення підзаконних актів системи тарифного регулювання (форм регуляторної звітності, процедур і регламентів, порядків контролю тощо);
 - розроблення та впровадження систем бенчмаркінгу;
 - розроблення програмного забезпечення онлайн-збору та аналізу регуляторної звітності ліцензіатів.

2.4. Фінансовий механізм взаємодії з Кредитною установою для відбудови

Кредитна установа для відбудови (KfW) була заснована в Німеччині у 1948 році як установа публічного права з головним офісом у Франкфурті-на-Майні. Сьогодні Банківська група KfW (KfW Bankengruppe) – це провідний німецький банк розвитку й сприяння як для внутрішньої економіки Федеративної Республіки Німеччина, так і для країн, що розвиваються, які перебувають у процесі трансформації.

Основні напрямки діяльності KfW – сприяння розвитку малого й середнього підприємництва, підтримка підприємців-початківців, фінансування будівництва, купівлі та модернізації житла, проектів з охорони навколишнього середовища й захисту клімату, сприяння розвитку комунальної інфраструктури, надання експортного й проектного фінансування та надання підтримки країнам, що розвиваються, і країнам з перехідною економікою.

Основний капітал KfW на 80% належить Федеративній Республіці Німеччина та на 20% – федеральним землям. Із загальними активами в розмірі понад 495 мільярдів євро станом на кінець 2011 року KfW належить до числа найбільших банків Європи з понад 70 офісами та представництвами у всьому світі та найкращим рейтингом: AAA/Aaa/AAA.

В Україні банківська група KfW (KfW Bankengruppe) діє через відповідний банк KfW Entwicklungsbank (Банк розвитку

KfW) за дорученням федерального уряду Німеччини. KfW Entwicklungsbank надає допомогу країнам, що розвиваються, і країнам з перехідною економікою. Цей банк відповідає за фінансове співробітництво з державними установами країн-партнерів.

KfW діє в Україні за дорученням або на підставі повноважень уряду Федеративної Республіки Німеччина відповідно до таких документів та угод між урядом України та урядом ФРН про технічне та фінансове співробітництво:

– рамкова угода між урядом України та урядом ФРН про консультування і технічне співробітництво від 29.05.1996, ратифікована Законом України № 32/97-ВР від 24.01.1997 [146];

– додаткова угода до рамкової угоди від 29 травня 1996 року між урядом України та урядом Федеративної Республіки Німеччина про консультування та технічне співробітництво від 30.10.1997, ратифікована Законом України від 10.02.1998 [144];

– угода між Кабінетом Міністрів України та урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво від 20.02.2004 р., ратифікована Законом України № 2359-IV від 19.01.2005 [156];

– угода між Кабінетом Міністрів України та урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2005 року) від 27.12.2006, ратифікована Законом України № 623-VI від 29.10.2008 [157];

– угода між Кабінетом Міністрів України та урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2006 року) від 26.03.2008, ратифікована Законом України № 624-VI від 29.10.2008 [158];

– угода між Кабінетом Міністрів України та урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2006 і 2007 років, проект «Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)», ратифікована Законом України № 5298-VI від 02.10.2008, набула чинності 13.11.2012 [159];

– меморандум про спільні наміри уряду України та уряду Федеративної Республіки Німеччина стосовно незв'язаного фінансового кредиту загальним обсягом 500 млн євро від 01.04.2015, ратифіковано Законом України № 605-VIII від 15.07.2015) [151].

Постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 № 70 «Про порядок підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями» визначено, що підготовка, реалізація, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримує Кредитна установа для відбудови, яка діє на підставі повноважень уряду Федеративної Республіки Німеччина, здійснюються відповідно до порядку, затвердженого цією постановою [180].

На стадії реалізації перебувають три проекти:

Фінансовий сектор: «Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування у сільській місцевості» на загальну суму 9 млн євро (в тому числі сума позики – 7 млн євро, сума гранту – 2 млн євро).

Енергетична сфера: «Підвищення ефективності передачі електроенергії (Модернізація підстанцій)». Сума позики 40,5 млн євро.

Фінансовий сектор: «Підтримка малих і середніх підприємств» на загальну суму 12 млн євро (в тому числі сума позики – 10 млн євро, сума гранту – 2 млн євро).

Проекти на стадії реалізації:

Проект «Підтримка малих і середніх підприємств» передбачений угодою між Кабінетом Міністрів України та урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2005 року) від 27 грудня 2006.

Це продовження проекту «Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування в сільській місцевості», який був започаткований договором про надання

позички і гранту між KfW та Кабінетом Міністрів України і Німецько-українським фондом від 18 вересня 2006 року.

Проект передбачає надання кредитних коштів малим та середнім підприємствам через фінансові установи для фінансування інвестицій та обігових коштів МСП.

Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій). Загальна вартість проекту – 55,65 млн євро. Сума позики – 40,5 млн євро. Грантові кошти Довірчого фонду Інвестиційного інструменту сусідства (Neighborhood Investment Facility Trust Fund) – 1,8 млн євро. Власні кошти НЕК «Укренерго» – 13,35 млн євро.

Мета проекту: підвищення рівня безпеки, надійності, ефективності і якості постачання електроенергії шляхом реабілітації (модернізації) підстанцій, які тривалий час перебувають в експлуатації та мають електрообладнання, яке значною мірою відпрацювало експлуатаційний термін, гарантований виробником, і потребує щорічних витрат для відновлення і підтримання в належному технічному стані. У рамках проекту планується модернізувати три підстанції.

Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування у сільській місцевості. Загальна вартість проекту – 9,0 млн євро. Сума позики – 7,0 млн євро. Сума гранту – 2,0 млн євро. Реалізацію проекту завершено.

Мета проекту: фінансова підтримка проектів розвитку сільської місцевості, що заслуговують на особливе сприяння та є доцільними в економічному, фінансовому та технічному відношенні з міркувань усього народного господарства.

Надання урядом ФРН гарантій під кредити обсягом 500 млн євро для відбудови Донбасу («Незв'язаний фінансовий кредит»).

Федеральний уряд Німеччини надав урядові гарантії під кредити у розмірі 500 млн євро шляхом виділення кредитних коштів Україні KfW для реалізації проектів з відновлення та модернізації адміністративно-територіальних одиниць України.

Було підписано такі документи:

– Спільна заява уряду Федеративної Республіки Німеччина та уряду України – 07.01.2014 під час візиту урядової делегації України в Берлін, яка декларативно підтвердила наміри двох сторін;

– Меморандум та рамкову угоду на 300 млн євро – 01.04.2015 у Берліні. Планується, що окремі угоди на 300 млн євро буде підписано найближчим часом;

– Угода про позику на суму до 200 млн євро з KfW – 03.09.2015. Кошти кредиту отримано 06.10.2015 та використано для підтримки Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, який відповідає за повернення громадянам депозитів із збанкрутілих банків та виведення таких установ із ринку.

«Проект муніципального водопостачання м. Чернівці, стадія 1 (Муніципальна програма захисту клімату II)». Сума кредиту KfW – 17 млн євро.

Мета проекту – підняття рівня надійності, ефективності і якості видобування, підготовки питної води та транспортування її споживачам шляхом реконструкції наявної системи видобутку, подачі і розподілу. Угоди за проектом підписано 06.02.2015.

2.5. Секторальна бюджетна підтримка Європейського Союзу в Україні

У 2004 році було ініційовано європейську політику сусідства, яка охоплювала 16 держав, у тому числі Україну. Європейська політика сусідства виступає у ролі так званої стратегії партнерства із сусідами з Європейського Союзу та спрямована на реалізацію політико-економічних можливостей з посилення міжнародної співпраці, що виникли внаслідок розширення ЄС. Вона покликана сприяти зміцненню регіональної стабільності та запобіганню взаємовідчуження між розширеним ЄС та його країнами-сусідами.

З 2007 року розпочався новий бюджетний цикл ЄС, розрахований на 2007–2013 роки. Для матеріально-фінансового забезпечення діяльності в рамках європейської політики сусідства на початку 2007 року було запроваджено новий інструмент надання допомоги – Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП). Його було розроблено на зміну програми Tacis та з метою запровадження нових форм технічної та фінансової допомоги і спрощення процесу її надання країнам-сусідам ЄС.

Допомога ЄС в рамках ЄІСП покликана сприяти посиленій співпраці і зростаючій економічній інтеграції між Європейським Союзом і партнерськими країнами, зокрема імплементації угод про партнерство і співробітництво, асоційованих угод чи інших наявних чи майбутніх угод. Вона також має заохочувати зусилля партнерських країн, спрямовані на сприяння якісному управлінню та збалансованому соціальному й економічному розвитку.

Європейський інструмент сусідства та партнерства має дві головні мети:

- сприяння економічному та глибшому політичному співробітництву між ЄС та країнами-партнерами;
- надання допомоги для використання специфічних можливостей та вирішення проблем країн, що географічно мають єдиний кордон з країнами ЄС або лежать географічно близько до країн-сусідів ЄС.

ЄІСП порівняно з Tacis має більш політичний підхід, в основу якого покладено документи, що вже укладені між ЄС та країною-партнером, а основою європейського інструменту сусідства є секторальний (галузевий) підхід.

Абсолютно новим для України був запроваджений в рамках ЄІСП механізм секторальної бюджетної підтримки, що передбачає переказ на безоплатній та безповоротній основі коштів до бюджету країни-партнера за умови досягнення попередньо узгоджених цілей у контексті проведення структурних реформ. Згадані фінансові ресурси, що надаються ЄС, за суттю є грантом.

Секторальна бюджетна підтримка ЄС – спосіб виконання програм технічної допомоги ЄС, відповідно до яких фінансові ресурси, надані ЄС на безповоротній та безоплатній основі для підтримання процесу реформування відповідної сфери реалізації державної політики, перераховуються до державного бюджету з метою їх подальшого використання згідно з бюджетним законодавством на цілі, передбачені державними або галузевими програмами, стратегіями, концепціями.

Переваги надання допомоги через механізм бюджетної підтримки такі:

- вищий рівень контролю з боку уряду та вищий рівень відповідальності за використання державних коштів;
- підтримка заходів, спрямованих на досягнення стабільності в макроекономічному вимірі, та більш узгоджених і прозорих засад, що пов'язують державну політику та бюджет;
- нижчий рівень витрат за угодами та більша кількість грантових коштів для національного бюджету;
- вищий рівень політичної публічності щодо грантових коштів.

Секторальна бюджетна підтримка, спрямована на проведення секторальних реформ надається у тому разі, якщо:

- система управління державними фінансами достатньо прозора, відповідальна та ефективна;
- наявна чітко визначена секторальна політика, яка сформульована безпосередньо урядом країни у тій чи іншій галузі та узгоджується з баченням основних донорів (зокрема Єврокомісії), а саме потребує прийняття стратегії розвитку галузі (приклад Енергетична стратегія України на період до 2030 року);
- система державних закупівель відкрита і прозора або принаймні є прогрес у реформуванні цієї системи.

При цьому попри те, що сфера державних закупівель є складовою поняття системи управління державними фінансами, держзакупівлі, зважаючи на виключне значення, європейська сторона розглядає окремо.

Передумовами підготовки та впровадження програм секторальної бюджетної підтримки є визначення відповідної сфери реалізації державної політики як пріоритетної в програмних документах ЄС щодо надання Україні технічної допомоги, міжнародних договорах між Україною та ЄС і рішенні Кабінету Міністрів України стосовно визначення стратегічних напрямів залучення міжнародної технічної допомоги на середньостроковий період, а також наявність державної або галузевої програми, стратегії, концепції реформування відповідної сфери реалізації державної політики.

Механізм секторальної бюджетної підтримки реалізується шляхом укладання угод про фінансування програм, згідно з якими уряд України на підставі затверджених стратегічних документів бере зобов'язання стосовно проведення реформ у відповідному секторі реалізації державної політики України, виконання яких є передумовою надання ЄС передбачених коштів бюджетної підтримки. Європейський Союз згідно із зазначеними угодами зобов'язується забезпечити фінансовий внесок на підтримку проведення реформ уряду України.

Програма секторальної бюджетної підтримки – документ, що є невід'ємною частиною угоди про фінансування, яким встановлюються цілі та завдання реформування відповідної сфери реалізації державної політики із застосуванням секторальної бюджетної підтримки ЄС, очікувані результати, обсяги, умови та процедури отримання фінансових ресурсів, які надає ЄС, механізм проведення моніторингу.

Зазначені угоди про фінансування мають стандартну форму і складаються з трьох частин:

особливі умови, що мають переважну силу; ця частина визначає:

- назву програми, що фінансуватиметься;
- бюджет програми;
- строки впровадження програми;
- положення загальних умов, що не застосовуватимуться для впровадження конкретної програми або певні її особливості;

Загальні умови (визначені у додатку I), що є стандартною формою для всіх угод про фінансування програм за фінансової або технічної підтримки Європейської комісії, що визначає:

- механізми дій сторін у разі перевищення витрат у рамках затвердженого бюджету програми;
- строки реалізації етапу практичної реалізації програми (здійснюються практичні заходи та їх фінансування) та завершальної стадії (здійснюються тільки перевірки та аудит);
- аспекти реалізації комунікативних та інформаційних заходів;
- питання запобігання порушенням, шахрайству та корупції;
- питання подальших перевірок та контролю використання коштів з боку Європейської комісії, управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству (ОЛАФ) та Європейського суду аудиторів;
- питання проведення консультацій між сторонами щодо реалізації угоди;
- шляхи внесення змін та доповнень до угоди;
- випадки припинення та призупинення дії угоди;
- вирішення суперечок між сторонами.

Технічні та адміністративні положення (визначені у додатку II); ця частина визначає:

- загальну мету та конкретні цілі реалізації програми;
- очікувані результати та основні дії, які слід здійснити;
- метод упровадження;
- кількість, розмір та часові проміжки надання траншів у рамках загального бюджету програми, а також загальні умови та критерії, досягнення яких є передумовою надання траншів;
- питання здійснення моніторингу провадження програми;
- питання інформування громадськості щодо реалізації програми;

Окремим елементом третьої частини угод про фінансування є матриця оцінки індикаторів для надання траншів, що

визначає конкретні заходи та часові проміжки їх реалізації, виконання яких є передумовою надання чергових траншів.

Угодами про фінансування передбачено, що у разі виникнення суперечностей між положеннями додатків і положеннями особливих умов угоди про фінансування переважну силу матимуть положення особливих умов, а у разі виникнення суперечностей між положеннями додатка I і додатка II – положення додатка I.

Індикатори результативності виконання програми секторальної бюджетної підтримки – показники та/або критерії, що є невід’ємною частиною програми, за допомогою яких визначається прогрес у досягненні цілей, встановлених програмою для кожного року або для одного року порівняно з іншим, оцінка результативності яких є передумовою прийняття ЄС рішення про подальше фінансування.

Моніторинг програми – спостереження, збирання, обробка, аналіз, узагальнення інформації та підготовка звіту щодо виконання індикаторів та програми з метою проведення оцінки перебігу реформ у відповідній сфері реалізації державної політики [102; 86]. Цілями моніторингу є: аналіз ситуації та підтримка рішень на її основі; збирання, вивчення та підготовка інформації для прийняття й аналізу рішень на різних напрямках управління; створення надійної основи для вироблення державної політики бюджетного регулювання галузевого розвитку [100].

Загалом метою реалізації в Україні програм секторальної бюджетної підтримки ЄС є фінансова та інституційна підтримка зусиль уряду в реалізації політики, спрямованої на поступову інтеграцію України у Європейський Союз, шляхом виконання стратегічних документів щодо реформування та розвитку відповідних сфер реалізації державної політики.

Основними учасниками реалізації програм є:

від уряду України:

- галузеве міністерство або відомство як орган, відповідальний за реалізацію державної політики в секторі, та безпосередній отримувач коштів;

- Міністерство фінансів України як головний урядовий орган із забезпечення реалізації єдиної державної фінансової та бюджетної політики;
- Міністерство економічного розвитку і торгівлі як національний координаційний орган з питань технічної допомоги Європейського Союзу, відповідно – підписант угод про фінансування;
від Європейської комісії:
- відповідні директори Європейської комісії;
- Представництво Європейського Союзу в Україні.

Умови отримання урядом України першого траншу допомоги такі:

укладення між урядом України та Європейським Союзом угоди про фінансування, згідно з якою ЄС надає фінансові ресурси;

ухвалення закону України про Державний бюджет на поточний рік з обов'язковим відображенням у текстовій, дохідній та видатковій його частинах фінансових ресурсів ЄС;

- кошти відображаються за кодом доходів 42030000 «Надходження в рамках програм допомоги Європейського Союзу»;
- кошти відображаються за бюджетною програмою Міністерства фінансів 3511650 «Реалізація програм допомоги Європейського Союзу»;

прийняття постанови Кабінету Міністрів України щодо затвердження порядку використання бюджетних коштів, джерелом надходження яких є кошти бюджетної підтримки ЄС.

Виконання загальних умов: досягнення макроекономічної стабільності, забезпечення сталого розвитку системи управління державними фінансами; досягнення належного розвитку системи державних закупівель.

Умова отримання урядом України чергових траншів – реалізація зазначених заходів та виконання індикаторів результативності на визначеному рівні та у визначений проміжок часу.

Відповідно до положень Технічних та адміністративних умов угод про фінансування, для моніторингу реалізації програм секторальної бюджетної підтримки створюють спільні групи моніторингу.

З метою визначення завдань та порядку роботи спільної групи моніторингу програм Міністерство економіки розробило наказ від 22.04.2010 № 460, яким затверджено Типове положення про Спільну групу моніторингу програм, які реалізуються в Україні із застосуванням механізму секторальної бюджетної підтримки.

Відповідно до зазначеного Типового положення, Спільна група моніторингу програми є координаційним органом, створеним на період виконання програми з метою забезпечення моніторингу виконання індикаторів та координації діяльності всіх залучених міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, установ та організацій для належного виконання індикаторів та досягнення очікуваних результатів програми.

Основні завдання Спільної групи моніторингу програм:

– моніторинг та контроль за реалізацією програми шляхом визначення ступеня виконання індикаторів;

– організація взаємодії органів державної влади, установ та організацій з питань забезпечення виконання індикаторів та досягнення очікуваних результатів програми;

– підготовка та розгляд пропозицій щодо виконання індикаторів та досягнення очікуваних результатів програми;

– підготовка рекомендацій та пропозицій щодо усунення недоліків та розв'язання проблемних питань, що стримують виконання індикаторів і досягнення очікуваних результатів програми;

– підготовка висновків та схвалення проектів звітів щодо оцінки фактичного виконання індикаторів та досягнення очікуваних результатів програми для подальшої передачі центральним органом виконавчої влади, до компетенції якого належить реалізація державної політики згідно з тематикою програми, до Європейської комісії [101].

Відповідно до покладених на неї завдань Спільна група моніторингу програм має право:

- проводити аналіз ефективності заходів з досягнення належного рівня виконання індикаторів та очікуваних результатів програми і їх відповідності державній політиці у відповідній сфері;

- утворювати у разі потреби тимчасові експертні та робочі групи і залучати в установленому порядку до участі в них працівників міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками);

- вносити пропозиції щодо підвищення ефективності заходів, спрямованих на досягнення належного рівня виконання індикаторів та очікуваних результатів програми;

- отримувати в установленому порядку від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій інформацію, необхідну для виконання завдань програми [187].

До складу Спільної групи моніторингу програми входять представники України (українська частина) та Європейського Союзу.

Головою української частини Спільної групи моніторингу програми призначається представник центрального органу виконавчої влади, до компетенції якого належить реалізація державної політики згідно з тематикою програми. Персональний склад Спільної групи моніторингу програми затверджується наказом центрального органу виконавчої влади, до компетенції якого належить реалізація державної політики згідно з тематикою програми. До складу Спільної групи моніторингу програми обов'язково входять:

- один представник від кожного заінтересованого міністерства або іншого центрального органу виконавчої влади за посадою не нижче заступника керівника такого органу;

- не більше двох представників від кожного заінтересованого міністерства або іншого центрального органу виконавчої влади за посадою не нижче начальника відділу;

– представник Секретаріату Кабінету Міністрів України за посадою не нижче начальника сектору;

– представники центрального органу виконавчої влади, до компетенції якого належить реалізація державної політики згідно з тематикою програми, Мінекономіки, Мінфіну, інших заінтересованих центральних органів виконавчої влади та Секретаріату Кабінету Міністрів.

Якщо тематика програми стосується реформування державної політики, що належить до компетенції двох або більше центральних органів виконавчої влади, Спільна група моніторингу програм створюється шляхом видання спільного наказу відповідних центральних органів виконавчої влади, яким визначається координатор виконання програми.

Основна форма роботи Спільної групи моніторингу програми – засідання, які скликає її голова у разі потреби, але не рідше ніж два рази на рік.

Голова Спільної групи моніторингу програми за необхідності може створювати міжвідомчі робочі групи, тимчасові експертні та робочі групи для проведення моніторингу виконання окремих завдань і підтримки процесу досягнення показників програми [108].

Пропозиції та рекомендації Спільної групи моніторингу програми фіксуються у протоколі і можуть бути реалізовані шляхом прийняття Кабінетом Міністрів України рішення. Проект його вносить центральний орган виконавчої влади, до компетенції якого належить реалізація державної політики згідно з тематикою програми [109].

З метою визначення основних засад підготовки, виконання та проведення моніторингу програм секторальної бюджетної підтримки у рамках міжнародних договорів про фінансування зазначених програм, укладених між Кабінетом Міністрів України та ЄС, компетенції заінтересованих Міністерств і відомств, унормування та вдосконалення алгоритму роботи центральних органів виконавчої влади з підготовки та реалізації програм секторальної бюджетної підтримки, в тому

числі у частині загальної координації такої роботи, а також спільних дій української та європейської сторін, постановою Кабінету Міністрів України від 15.09.2010 № 841 було затверджено розроблений Міністерством фінансів порядок підготовки, виконання та проведення моніторингу програм секторальної бюджетної підтримки Європейського Союзу в Україні [102].

На сьогодні практичний механізм бюджетної підтримки в Україні такий. За узгодженням з українською стороною Європейська комісія (ЄК) схвалює програмний документ щодо надання Україні технічної допомоги від ЄС на середньостроковий період (індикативну програму). Така робота проводиться за участі заінтересованих органів державної влади та за координації Міністерства економіки як національного координатора з питань технічної допомоги Європейського Союзу і Секретаріату Кабінету Міністрів України.

Представництво ЄС в Україні інформує про прийняте попереднє рішення центральний орган виконавчої влади, до сфери відповідальності якого належить визначений ЄК сектор (далі – відповідальний орган), Міністерство економіки та Міністерство фінансів.

Призначені ЄК експерти здійснюють детальне дослідження визначеного сектору (галузі), зокрема стану та плану його реформування, а також поточний аналіз системи управління державними фінансами.

У разі прийняття остаточного позитивного рішення стосовно доцільності фінансової підтримки визначеного сектору реалізації державної політики Представництво ЄС в Україні інформує щодо зазначеного питання Міністерство економіки для започаткування останнім роботи заінтересованих міністерств та відомств з розроблення індикаторів для здійснення виплат, що є невід’ємною частиною майбутньої угоди про фінансування.

Відповідальний орган разом з Мінфіном, Мінекономіки та іншими заінтересованими органами України, ЄК та відібраними останньою експертами в рамках спеціально створеної

міжвідомчої робочої групи (далі – МРГ) розробляє індикатори бюджетної підтримки – щорічні показники, які являють собою здебільшого перелік законодавчих, регуляторних актів та нормативів (проте можуть містити й інфраструктурні проекти), досягнення яких за відповідний період є умовою переказу ЄК наступного траншу.

Проект індикаторів розробляє і узгоджує МРГ, погоджують заінтересовані органи (відповідно до встановленого порядку) та направляють на узгодження до Європейської комісії. Після узгодження сторонами індикаторів розробляють та погоджують угоду про фінансування, частиною якої є згадані показники.

З урахуванням положень Закону України «Про міжнародні договори України» між урядом України та ЄС укладається угода про фінансування програми, згідно з якою ЄС зобов'язується надавати грантові кошти. Важливо здійснювати реформи у визначеному угодою секторі реалізації державної політики. Згідно з відповідним розпорядженням Кабінету Міністрів України угоду від імені уряду України підписує міністр економічного розвитку і торгівлі як національний координатор з питань технічної допомоги Європейського Союзу. Після цього проект угоди направляють на підписання до ЄК.

У законі України про Державний бюджет на поточний рік обов'язково відображати фінансові ресурси ЄС. Кошти відображаються за кодом доходів 42030000 «Надходження в рамках програм допомоги Європейського Союзу», за бюджетною програмою Міністерства фінансів 3511650 «Реалізація програм допомоги Європейського Союзу».

Для зарахування у євро коштів, які отримують від Європейської комісії, Міністерство фінансів забезпечує відкриття відповідного рахунку в євро у Національному банку України. Для зарахування коштів на рахунок на здійснення видатків міністерство або відомство, що є бенефіціаром програми бюджетної підтримки, забезпечує відкриття рахунку в Держказначействі у національній валюті.

Відповідно до положень угоди про фінансування Міністерство фінансів направляє запит до Європейської комісії на перерахування коштів, що містить зокрема інформацію щодо виконання всіх передумов отримання першого траншу, зокрема щодо стану макроекономічної ситуації, загальної ситуації у питаннях управління системою державними фінансами, питань законодавства у сфері державних закупівель, а також інших актуальних питань двостороннього співробітництва. Європейська комісія забезпечує перерахування коштів у євро на рахунок Мінфіну в НБУ. Національний банк за дорученням Мінфіну продає кошти в євро та перерахує їх еквівалент у національній валюті на рахунок для зарахування надходжень спеціального фонду державного бюджету в Держказначействі.

Державне казначейство здійснює відображення наданих фінансових ресурсів як доходів державного бюджету та їх перерахування на рахунок в Держказначействі для здійснення видатків Міністерством або відомством – бенефіціаром програми бюджетної підтримки. Бенефіціар програми погоджує з Мінфіном перелік та вартість заходів і проектів, що фактично фінансуватимуться за рахунок бюджетних коштів (коштів бюджетної підтримки). Він використовує бюджетні кошти згідно з положеннями порядку використання коштів та бюджетного законодавства.

Бенефіціар скликає щоквартальні засідання спільної моніторингової групи, що відслідковує виконання індикаторів. За результатами розгляду звітів, підготовлених українською частиною СГМ, ЄК приймає рішення щодо можливості та розміру траншу впродовж наступного року.

Протягом 2008–2014 років в Україні було укладено шість угод фінансування програм секторальної бюджетної підтримки у сферах: енергетики, енергоефективності та відновлювальних джерел енергії, усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС, транспорту, екології та охорони довкілля, управління кордоном.

Загальний бюджет цих програм на 2008–2014 роки становить 344 млн євро.

На сьогодні в рамках виконання угоди про фінансування у сфері енергетики отримано від ЄС:

- 40 млн євро та 28,1 млн євро в рамках програми у сфері енергетики;
- 31 млн євро в рамках програми у сфері енергоефективності та відновлюваних джерел енергії;
- 12 млн євро в рамках програми у сфері усунення технічних бар'єрів у торгівлі.

Програма «Підтримка виконання енергетичної стратегії України»: сума коштів 82 млн євро:

- перший транш – 40 млн євро (I частина – 23 млн євро у 2008 році; II частина – 17 млн євро у 2009 році);
- другий транш – до 42 млн євро.

Термін реалізації програми: 29.09.2008–29.09.2012 (основний етап); 30.09.2011–29.09.2014 (завершальний етап – здійснення перевірок).

Загальна мета програми: фінансова та інституційна підтримка зусиль уряду з виконання Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 № 145-р.

Визначено напрями спрямування коштів:

будівництво та реконструкція енергетичних об'єктів або їх частин, зокрема:

гідроакумуючих електростанцій, зазначених у плані заходів на 2006–2010 роки щодо реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів від 27 липня 2006 р. № 436;

ліній електропередачі і підстанцій з формування південної транзитної магістралі напругою 750 кВ, в тому числі об'єкта «Повітряна лінія 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська з підстанцією 750 кВ «Каховська» та заходами повітряних ліній 330 кВ», передбачених Енергетичною стратегією України на період до 2030 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. № 145-р [167].

Програма «Підтримка виконання енергетичної стратегії України в галузі енергоефективності та відновлюваних джерел енергії»: сума коштів – 63 млн євро.

- Перший транш – 31 млн євро у 2010 році (отримано у 2011 році);
- другий транш – до 16 млн євро у 2011 році (відтерміновано);
- третій транш – до 16 млн євро у 2012 році (відтерміновано).

Термін реалізації програми:

21.12.2009–21.12.2012 (основний етап – здійснення виплат);

22.12.2013–21.12.2015 (завершальний етап – здійснення перевірок).

Загальна мета програми: фінансова та інституційна підтримка заходів уряду України з виконання положень стосовно енергоефективності, що містяться у Меморандумі між Україною та ЄС про взаєморозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі та Енергетичній стратегії України на період до 2030 року.

Визначені напрями спрямування коштів: здійснення заходів, що передбачені Державною цільовою економічною програмою енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2015 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2010 року № 243 [126].

Програма «Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС». Сума коштів – 39 млн євро.

- Перший транш – 12 млн євро у 2010 році;
- другий транш – до 10 млн євро у 2011 році (відтерміновано);
- третій транш – до 9 млн євро в 2012 році (відтерміновано);
- четвертий транш – до 8 млн євро у 2012 році (відтерміновано).

Термін реалізації програми:

21.12.2009–21.12.2013 (основний етап – здійснення виплат);

22.12.2013–21.12.2015 (завершальний етап – здійснення перевірок).

Загальна мета програми – фінансова та інституційна підтримка реалізації політики, спрямованої на усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом та поступовій інтеграції України у внутрішній ринок ЄС.

Визначені напрями спрямування коштів:

- оновлення і модернізація засобів та обладнання випробувальних, калібрувальних, вимірювальних і повірочних лабораторій;
- підготовка та проведення акредитації калібрувальних лабораторій;
- забезпечення участі у міжнародних та європейських з'яреннях державних еталонів та випробувальних лабораторій у кругових порівняльних випробуваннях на міжнародному та європейському рівні;
- реформування системи технічного регулювання згідно з вимогами ЄС та СОТ;
- перегляд стандартів колишнього СРСР та у разі потреби розроблення нових;
- створення повнотекстової електронної бази національних стандартів та забезпечення доступу до неї;
- гармонізація національних стандартів з міжнародними та європейськими;
- розроблення технічних регламентів з урахуванням положень директив і регламентів ЄС;
- створення національної інформаційної системи ринкового нагляду та системи оперативного взаємного сповіщення про продукцію, що становить серйозний ризик;
- модернізація інформаційної системи Національного агентства з акредитації та забезпечення його участі у роботі Європейської кооперації з акредитації, Міжнародної організації з акредитації лабораторій та Міжнародного форуму з акредитації [19].

Програма «Підтримка реалізації стратегії національної екологічної політики». Сума коштів – 35 млн євро.

- Перший транш – 15 млн євро у 2011 році (відтерміновано);
- другий транш – до 10 млн євро у 2012 році;
- третій транш – до 10 млн євро в 2013 році.

Термін реалізації програми:

27.12.2010–26.12.2013 (основний етап – здійснення виплат);

27.12.2013–26.12.2015 (завершальний етап – здійснення перевірок).

Загальна мета програми – підтримка у реалізації життєздатної екологічної стратегії України відповідно до норм ЄС та пріоритетів, погоджених у рамках порядку денного асоціації Україна – ЄС.

Напрями спрямування коштів: здійснення заходів, визначених Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 року № 577, зокрема:

- реалізація екологічної політики на секторальному та регіональному рівні;
- наближення природоохоронного законодавства до європейського;
- спрощення та забезпечення прозорості дозвільної системи у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки;
- посилення здатності щодо проведення екологічного моніторингу з метою щорічного аналізу успішності реалізації стратегії та Національного плану дій;
- забезпечення доступу до екологічної інформації, підвищення екологічної освіти та сприяння участі громадськості у прийнятті управлінських рішень;
- проведення моніторингу стану навколишнього природного середовища;
- забезпечення раціонального використання і зберігання побутових і відходів виробництва;

- охорона і раціональне використання природних рослинних та ресурсів тваринного світу;
- охорона і раціональне використання водних ресурсів;
- збереження природно-заповідного фонду;
- охорона атмосферного повітря [130].

Програма «Підтримка впровадження транспортної стратегії України». Сума коштів – 35 млн євро.

- Перший транш – 15 млн євро у 2011 році (відтерміновано);
- другий транш – до 10 млн євро у 2012 році;
- третій транш – до 10 млн євро в 2013 році.

Термін реалізації програми:

27.12.2010–26.12.2013 (основний етап – здійснення виплат);
27.12.2013 – 26.12.2015 (завершальний етап – здійснення перевірок).

Загальна мета програми: впровадження стратегічних пріоритетів розвитку транспортної галузі, зміцнення співпраці між Україною та ЄС щодо пріоритетів, визначених порядком денним асоціації Україна – ЄС та іншими угодами між сторонами у транспортній галузі.

Визначені напрями спрямування коштів:

- проведення інституційних реформ та підвищення рівня безпеки на транспорті;
- розвиток транспортної інфраструктури;
- адаптацію національного законодавства до *acquis communautaire*, у тому числі директив Ради ЄС та Європейського парламенту у сфері транспорту.

Програма «Підтримка секторальної політики управління кордоном в Україні». Сума коштів – 60 млн євро.

- Перший транш – 20 млн євро у 2011 році (відтерміновано);
- другий транш – до 22 млн євро у 2013 році;
- третій транш – до 18 млн євро в 2014 році.

Термін реалізації програми:

31.10.2011–30.10.2015 (основний етап – здійснення виплат);

31.10.2015–30.10.2017 (завершальний етап – здійснення перевірок).

Загальна мета програми: підтримка зусиль уряду України у досягненні оптимального балансу між безпекою кордонів та сприянням законному переміщенню осіб і товарів через кордон згідно зі стандартами ЄС.

Визначені напрями спрямування коштів:

Державною прикордонною службою:

- виконання Плану заходів щодо реалізації Концепції інтегрованого управління кордонами, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 05.01.2011 № 2-р;
- упровадження в органах Держприкордонслужби ефективної системи управління на основі оцінки ризиків у сфері управління кордоном шляхом постачання та встановлення спеціалізованих автоматизованих робочих місць в органах та підрозділах охорони кордону;
- створення міжвідомчої телекомунікаційної мережі для Держприкордонслужби та Держмитслужби шляхом постачання та встановлення серверного, мережевого комп'ютерного обладнання, засобів зв'язку та телекомунікації, загального та спеціального програмного забезпечення;
- покращення умов у пунктах тимчасового тримання нелегальних мігрантів шляхом проведення їх реконструкції, капітального ремонту, постачання побутових приладів;
- ефективне впровадження комплексних антикорупційних заходів, що охоплюють такі напрями, як профілактика та переслідування, шляхом постачання спеціальних технічних засобів, комп'ютерного та мережевого обладнання, фото-відеодокументування;
- врегулювання механізму передачі інформації про заявників на отримання віз для в'їзду в Україну від МЗС до адміністрації Держприкордонслужби, МВС та інших правоохоронних органів;

- запровадження, згідно з практикою держав – членів ЄС, механізму перевірки заявників на отримання віз для в'їзду на територію України за базами даних правоохоронних органів України щодо відсутності підстав для відмови у видачі візи, а також механізму збирання біометричних даних заявників на отримання віз;
- постачання і оплату засобів автоматизації прикордонного контролю, приладів перевірки документів з функцією біометричного контролю, оснащення пунктів пропуску, обладнання з огляду транспортних засобів, виявлення незаконних мігрантів, схованок, тайників; засобів реагування (патрульних і спеціальних автомобілів, квадроциклів, снігоходів), засобів спостереження та дистанційного контролю за кордоном України.

Міністерством закордонних справ України:

- створення інформаційно-телекомунікаційної системи та єдиної бази даних про оформлення і видачу віз для в'їзду на територію України іноземцям та особам без громадянства і фіксування біометричних даних, що буде введена в дію з початку функціонування національної системи біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства;
- придбання обладнання для забезпечення синхронного перекладу, портативної оргтехніки, технічного обладнання, систем дистанційної присутності під час організації відеоконференцій та облаштування приміщення для цих систем для забезпечення процесу демаркації державного кордону України із сусідніми державами;

Державною фіскальною службою України:

1) придбання обладнання для:

- забезпечення надійного функціонування базових інформаційних систем Держмитслужби в умовах збільшення обсягів електронного декларування;

- центрів обробки даних з метою безперебійного здійснення митних процедур, в тому числі електронного декларування;
 - вдосконалення автоматизованих робочих місць співробітників Держмитслужби з метою здійснення електронного декларування;
 - впровадження процедури обміну інформацією TIR-EPD з метою розвитку системи управління ризиками;
- 2) придбання телекомунікаційного обладнання для забезпечення електронного декларування та взаємодії між суб'єктами управління кордонами;
- Державною міграційною службою:
- 1) придбання обладнання для:
 - створення єдиної національної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами;
 - організації каналів зв'язку з територіальними підрозділами ДМС та МВС;
 - 2) доукомплектація територіальних підрозділів ДМС автоматизованими робочими місцями для видачі паспортів;
 - 3) створення підсистем «Біженці» та «Іноземці»;
 - 4) завершення будівництва пункту тимчасового розміщення біженців у м. Яготин Київської області [190].

Розділ 3. ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙ У ДЕРЖАВНОМУ БЮДЖЕТІ УКРАЇНИ

3.1. Механізм формування структури та змісту бюджетних програм

Аналіз результатів діяльності міжнародних фінансових організацій показує, що кредити міжнародних фінансових організацій були та залишаються одним з найкращих та дешевих джерел фінансування проектів соціально-економічного розвитку.

У відносинах з МФО Україна в першу чергу зацікавлена у співробітництві в напрямку забезпечення національних інтересів держави як рівноправного учасника міжнародного поділу праці, суб'єкта глобальних економічних і фінансових ринків; отримання та впровадження нових виробничих технологій, інвестицій та інформації; отримання безпосередньої фінансової допомоги [66, с. 35–37].

На сьогодні більшість галузей економіки потребує значних капіталовкладень під реалізацію різноманітних проектів. Залучення приватних інвестицій не завжди можливе або його умови виявляються занадто жорсткими. У цьому разі єдиним прийнятним шляхом залишається використання позичкових коштів МФО [97, с. 66].

Необхідна умова для залучення кредитних ресурсів МФО та міжнародної технічної допомоги – політична стабільність та незмінність курсу реформ в Україні, дотримання проголошеного курсу на євроінтеграцію.

Після набуття чинності Бюджетним кодексом України 24 липня 2001 року позики, які надають МФО на фінансування проектів розвитку, відображаються в дохідній і видатковій частинах державного бюджету України на відповідний рік [5].

З метою підготовки попередніх показників проекту державного бюджету України на поточний рік та прогнозу

на наступні два бюджетні періоди Міністерство фінансів щороку після схвалення Кабінетом Міністрів України Основних напрямів бюджетної політики на поточний рік (орієнтовно квітень) звертається з офіційним листом до головних розпорядників бюджетних коштів із проханням надати пропозиції до структури та змісту бюджетних програм за встановленими формами.

Інформація має бути підготовлена з урахуванням положень Бюджетного кодексу, програмних документів Президента України, Основних напрямів бюджетної політики на планований рік, Програми діяльності Кабінету Міністрів України, макроекономічного прогнозу розвитку країни на поточний рік.

Підготовка попередніх показників проекту державного бюджету на планований бюджетний рік та прогнозу на наступні два бюджетні періоди має бути спрямована на підвищення прозорості й раціональності бюджетного процесу, сприяти економічному зростанню, забезпечувати створення привабливого інвестиційного клімату, належних умов розвитку малого і середнього підприємництва, стимулювання національного бізнесу у створенні конкурентних товарів і послуг та їх виведення на міжнародні ринки [202, с. 26–28].

Основними вимогами Мінфіну до головних розпорядників бюджетних коштів під час формування пропозицій до структури та змісту бюджетних програм (далі – структурні зміни) є забезпечення [50, с. 108]:

1) Оптимальної кількості бюджетних програм у проекті державного бюджету України на планований рік та прогнозі на наступні два бюджетних періоди та належне обґрунтування необхідності запровадження нових бюджетних програм.

Для виконання цієї вимоги головним розпорядникам бюджетних коштів необхідно провести аналіз виконання бюджетних програм та уточнити їх перелік відповідно до положень Стратегії оптимізації кількості бюджетних програм, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.04.2011 № 292-р «Питання оптимізації кількості бюджетних програм» [185].

Головний розпорядник бюджетних коштів виключно за наявності законодавчих підстав (нормативно-правових актів) може пропонувати запровадження нових бюджетних програм.

При цьому в першу чергу необхідно розглядати можливість включення відповідних видатків за бюджетними програмами, які існують, а напрям їх використання відобразити у паспорті бюджетної програми. Головні розпорядники мають враховувати, що отримувані ними кошти не можна спрямовувати для фінансування своєї діяльності, а виключно на досягнення конкретних результатів, які зафіксовані у відповідній бюджетній програмі.

Надаючи пропозиції щодо запровадження нових бюджетних програм, необхідно забезпечити відповідність обґрунтувань вимогам програмно-цільового методу в бюджетному процесі, тобто обов'язково слід навести критерії ефективності, за якими буде здійснюватися оцінка виконання цих програм і які будуть покладені в основу формування бюджетних запитів та паспортів бюджетних програм на планований рік.

2) Підвищення ефективності бюджетних витрат.

Формуючи структурні зміни у складі бюджетних програм, необхідно враховувати результати ревізій, проведених Державною фінансовою інспекцією України, і перевірок, проведених Рахунковою палатою щодо законності витрачання коштів, передбачених на виконання бюджетних програм. На основі таких перевірок слід вилучити неперіоритетні та неефективні витрати, зокрема ті, які не стосуються виконання основних функцій і завдань відповідного головного розпорядника.

З метою оцінки економічної ефективності програм та визначення таких, що матимуть максимально можливий економічний ефект за мінімальних затрат, головні розпорядники бюджетних коштів повинні у кількісному вираженні відобразити результативні показники бюджетних програм.

3) Виконання вимог Бюджетного кодексу щодо включення бюджетних програм, які забезпечують протягом кількох років виконання інвестиційних програм (проектів), до проекту

державного бюджету на планований рік та прогнозу державного бюджету на наступні два бюджетні періоди.

Відповідно до статті 35 Бюджетного кодексу, показники за бюджетними програмами, які забезпечують протягом кількох років виконання інвестиційних програм (проектів), вносять до бюджетних запитів у разі їх схвалення у встановленому законодавством порядку та на підставі розрахунків обсягу витрат і вигод щодо реалізації таких інвестиційних програм (проектів).

Така інформація має надаватися разом із бюджетними запитами та бути відображеною у результативних показниках за відповідними бюджетними програмами та показниках результату діяльності головного розпорядника коштів державного бюджету [77].

Згідно з вимогами статті 21 Бюджетного кодексу, пріоритетність на передбачення бюджетних коштів надається програмам, за якими триватиме реалізація інвестиційних програм (проектів), фінансування яких здійснюється за рахунок бюджетних призначень, визначених законом України про Державний бюджет України на поточний бюджетний рік [5].

Пропозиції щодо інвестиційних програм (проектів), реалізація яких передбачається із наданням державної підтримки у плановому та прогнозних роках, можна внести до бюджетних запитів виключно після державної реєстрації таких інвестиційних програм (проектів) та оцінки їх економічної ефективності, відповідно до статті 121 Закону України «Про інвестиційну діяльність», крім проектів, які реалізуються за рахунок коштів, залучених державою від міжнародних фінансових організацій [139].

Під час формування попередніх показників проекту державного бюджету на 2015 рік та прогнозу на 2016 і 2017 роки Мінфін від головних розпорядників бюджетних коштів вимагав виконання таких вимог: урахування положень Закону України від 27.03.2014 № 1166-VII «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання

в Україні», постанови Кабінету Міністрів України від 01.03.2014 № 65 «Про економію державних коштів та недопущення втрат бюджету», постанови Кабінету Міністрів від 12.03.2014 № 77 «Про внесення зміни до пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 12.11.1997 № 1260», постанови Кабінету Міністрів від 05.03.2014 № 71 «Про деякі питання оптимізації державних цільових програм і національних проектів, економії бюджетних коштів та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України», постанови Кабінету Міністрів від 23.03.2014 № 94 «Про реорганізацію Міністерства промислової політики», розпорядження Кабінету Міністрів від 01.03.2014 № 156-р «Про заходи щодо збалансування місцевих бюджетів у 2014 році в процесі їх виконання» та інших [125; 123; 121; 122; 163; 138].

Крім того, для розрахунку граничного обсягу видатків і надання кредитів на 2015 рік та індикативних прогностичних показників обсягів видатків і надання кредитів з державного бюджету на 2016 і 2017 роки головним розпорядникам необхідно було подати інформацію щодо:

прогностичних обсягів натуральних показників на підготовку кадрів за освітньо-кваліфікаційними та науковими рівнями на 2015 та наступні за плановим два бюджетних періоди (контингент учнів (студентів) на початок та кінець року, середньорічний контингент учнів (студентів), прийом, випуск, середня вартість навчання), в розрізі бюджетних програм за загальним та спеціальним фондами для розрахунку необхідного обсягу видатків;

обсягів видатків на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів у вищих та професійно-технічних навчальних закладах, контингенти учнів, студентів, аспірантів, докторантів, слухачів та середньорічну вартість їх навчання у розрізі бюджетних програм і навчальних закладів за загальним та спеціальним фондами (також інформація подається Міністерству освіти і науки);

зведених даних про кількість випускників вищих навчальних закладів, які здобули освіту за напрямками і спеціальностями педагогічного, медичного і фармацевтичного профілю державної та комунальної форми власності в 2015 році, відповідно в розрізі міністерств і бюджетних програм та регіонів для розрахунку необхідного обсягу видатків, який подають Міністерство освіти і науки та Міністерство охорони здоров'я;

зведених даних про кількість дітей, які будуть влаштовані в прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу в 2015 році, в розрізі регіонів для розрахунку необхідного обсягу видатків, які подає Міністерство соціальної політики;

мінімально необхідної потреби у коштах на виконання фінансових зобов'язань із сплати внесків (в розрізі міжнародних організацій) з урахуванням результатів проведених переговорів щодо реструктуризації заборгованості перед бюджетами відповідних організацій, членом яких є Україна, та/або результатів проведеної роботи з оптимізації суми внесків;

очікуваного помісячного використання коштів позик у 2015 році головними розпорядниками бюджетних коштів, які є бенефіціарами спільних з міжнародними фінансовими організаціями проектів економічного і соціального розвитку.

Основна вимога до головних розпорядників під час формування бюджетних програм – дотримання принципів економного, ефективного, результативного використання бюджетних коштів.

Міністерство фінансів визначає основні структурні зміни, які можуть відбутися у системі бюджетних програм розпорядника бюджетних коштів у планованому та наступних двох бюджетних періодах порівняно з поточним роком, а саме [56, с. 30–35]:

закінчення терміну дії бюджетної програми у зв'язку із зміною законодавства або періодичністю дії програми, напряму діяльності або закінченням терміну дії державної цільової програми, яка виконується в межах відповідної бюджетної програми;

зміна показників затрат бюджетних програм (збільшення/зменшення контингенту отримувачів допомог, пенсій, чисельності працівників тощо);

необхідність запровадження нової бюджетної програми, нового напрямку використання коштів (напряму діяльності), державної цільової програми (у зв'язку із зміною законодавства або періодичністю дії програми);

необхідність зміни назви програми, об'єднання кількох програм в одну або розщеплення однієї програми на кілька;

необхідність передачі окремих бюджетних програм від одного головного розпорядника (відповідального виконавця) іншому.

Для опрацювання інформація щодо окремих бюджетних програм надається відповідним структурним підрозділам Мінфіну згідно з функціональними обов'язками, а повний пакет інформації – департаменту державного бюджету.

Згідно з пунктом 17 Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного та соціального розвитку України, які підтримують МФО, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 № 1027 після прийняття Кабінетом Міністрів акта про залучення фінансових ресурсів МФО для реалізації інвестиційного проекту відповідальний виконавець – головний розпорядник бюджетних коштів подає в установленому порядку Мінфіну пропозиції щодо визначення видатків, які передбачається здійснювати за рахунок фінансових ресурсів, що залучаються від МФО для реалізації інвестиційного проекту, в проекті закону про державний бюджет на відповідний рік або про внесення змін до закону про державний бюджет на поточний рік [142].

Запити Мінфіну щодо попередніх показників проекту державного бюджету України на поточний рік та прогнозу на наступні два бюджетні періоди дають можливість головним розпорядникам провести роботу щодо включення до бюджету проектів, щодо яких не прийняте рішення Кабміну про залучення фінансових ресурсів МФО для їх фінансування, проте підготовка проектів перебуває на завершальній стадії.

Неодмінною умовою початку реалізації проектів МФО та використання запозичених коштів є їх включення до державного бюджету України на відповідний рік. До бюджетів 2011–2014 років за відсутності акта Кабміну було внесено лише ті проекти МФО, за якими очікувалось набуття чинності угодами про надання позик у планованому році, тобто підготовка яких була на завершальній стадії.

Негативним наслідком не включення таких позик є подальші затримки з підготовкою та реалізацією проектів МФО, оскільки початок реалізації проекту, фінансування якого не внесено у державний бюджет наступного року, потребуватиме ратифікації відповідної угоди про позику та внесення у встановленому порядку змін до закону України про державний бюджет на відповідний рік у частині збільшення обсягу зовнішнього державного боргу та видаткової частини бюджету.

Подані головними розпорядниками бюджетних коштів пропозиції до структури та змісту бюджетних програм аналізують структурні підрозділи Мінфіну і з урахуванням висновків, отриманих від Державної фінансової інспекції, про виконання паспортів бюджетних програм за попередній рік подають департаменту державного бюджету пропозиції для формування попередніх показників проекту державного бюджету на плановий бюджетний рік та індикативних прогностичних показників обсягів видатків та надання кредитів на наступні за плановим два бюджетні періоди в частині очікуваних структурних змін порівняно з поточним роком у прогностичних обсягах видатків, надання кредитів на плановий рік і пропозицій стосовно змін до програмної класифікації видатків і кредитування державного бюджету.

На основі уточненого прогностичного обсягу ресурсів бюджету на три бюджетні періоди, Основних напрямів бюджетної політики на плановий бюджетний рік та аналітичних матеріалів структурних підрозділів щодо інформації, отриманої від головних розпорядників, департамент державного бюджету

розробляє показники граничних обсягів видатків та надання кредитів державного бюджету на плановий бюджетний рік, індикативні прогностичні показники обсягів видатків і надання кредитів на наступні два бюджетні періоди та доводять до структурних підрозділів Мінфіну для здійснення розподілу показників граничних обсягів видатків та надання кредитів державного бюджету на три роки у розрізі головних розпорядників та окремих бюджетних програм і подання їх до департаменту державного бюджету.

Такі показники містять в тому числі інформацію щодо:

уточненого прогнозу платежів з обслуговування та погашення внутрішнього і зовнішнього державного боргу на три роки;

пропозицій щодо оптимального обсягу фінансування державного бюджету в плановому році;

очікуваного розміру та структури державного боргу в плановому та наступних двох роках;

уточненого прогнозу повернення позик, наданих для фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою, на три роки;

уточненого переліку кредитів (позик) від іноземних держав, банків і МФО для реалізації інвестиційних програм (проектів), що залучаються державою.

Департамент державного бюджету доводить граничні обсяги видатків і надання кредитів державного бюджету на плановий рік та індикативних прогностичних показників обсягів видатків і надання кредитів на наступні за плановим два бюджетні періоди головним розпорядникам бюджетних коштів з урахуванням вимог Інструкції з підготовки бюджетних запитів, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 06.06.2012 № 687.

З метою забезпечення покращення організації бюджетного процесу та координації роботи його учасників під час підготовки проекту державного бюджету України та прогнозу на наступні за плановим два бюджетні періоди, визначення

порядку складання бюджетних запитів головними розпорядниками бюджетних коштів та порядку розгляду й аналізу бюджетних запитів Міністерством фінансів України, встановлення механізму розрахунку показників державного бюджету на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди, Міністерство фінансів розробило Інструкцію з підготовки бюджетних запитів, яку затверджено зазначеним вище наказом Мінфіну від 06.06.2012 № 687 [127]. Інструкцію розроблено відповідно до статей 32, 34, 35 та 36 Бюджетного кодексу України, вона визначає механізм розрахунку показників проекту державного бюджету на плановий бюджетний період та прогнозу на наступні за плановим два бюджетні періоди; встановлює порядки складання, розгляду та аналізу бюджетних запитів.

Статтею 35 Бюджетного кодексу зокрема регламентовано порядок та вимоги щодо складання бюджетного запиту, а також відповідальність за своєчасність, достовірність і зміст поданих Мінфіну бюджетних запитів, які мають містити всю інформацію, необхідну для аналізу показників проекту державного бюджету, індикативних прогнозних показників на наступні за плановим два бюджетні періоди, згідно з вимогами Мінфіну, покладено на головних розпорядників бюджетних коштів.

Статтею 36 Бюджетного кодексу регламентовано механізми аналізу бюджетних запитів і розроблення проекту державного бюджету України. Зокрема визначено, що Міністерство фінансів на будь-якому етапі складання і розгляду проекту проводить аналіз бюджетного запиту, поданого головним розпорядником бюджетних коштів, на предмет його відповідності меті, пріоритетності, а також ефективності використання бюджетних коштів. На основі результатів аналізу член Кабінету Міністрів України, відповідальний за формування та реалізацію державної бюджетної політики (міністр фінансів) приймає рішення про внесення бюджетного запиту до проекту державного бюджету перед поданням його на розгляд Кабінету Міністрів. Міністерство фінансів готує проект закону про державний бюджет.

Після проведення аналізу бюджетних запитів Міністерство фінансів проводить узгоджувальні наради з головними розпорядниками бюджетних коштів з метою усунення розбіжностей з ними. Такі розбіжності, як правило, виникають, коли головні розпорядники заповнюють форму № 3 бюджетного запиту, в якій визначається додаткова потреба в коштах для виконання головними розпорядниками визначених їм завдань. Якщо не досягнуть принципової згоди щодо обсягів асигнувань, Мінфін додає свій висновок з неузгоджених питань до проекту закону про держбюджет, який подається Кабінету Міністрів.

Кабінет Міністрів розглядає поданий Міністерством фінансів проект закону про державний бюджет, приймає постанову щодо його схвалення і подає його разом з відповідними матеріалами Верховній Раді не пізніше 15 вересня року, що передує плановому.

Статтею 38 Бюджетного кодексу України визначено перелік матеріалів, що додаються до проекту закону про державний бюджет України, в тому числі:

пояснювальна записка, яка містить інформацію щодо обсягів державного боргу і гарантованого державою боргу, зокрема за типом боргового зобов'язання, графіка його погашення, обсягів та умов державних запозичень; зведення та структура державних боргових і гарантійних зобов'язань на поточний і наступні бюджетні періоди до повного погашення таких зобов'язань, включаючи обсяг видатків на обслуговування державного боргу; план державних запозичень на наступний бюджетний період, а також перелік інвестиційних програм (проектів), під які можуть надавати державні гарантії у наступному бюджетному періоді. План державних запозичень на наступний бюджетний період містить перелік кредитів (позик) із зазначенням кредиторів, видів, мети, назви валюти, строку і відсоткової ставки державних запозичень, а також стану укладання кредитних договорів та інші інформаційно-аналітичні матеріали, в тому числі матеріали, обсяг і форму яких визначає Кабінет Міністрів України [5].

План державних запозичень – довідковий матеріал, на підставі якого формуються показники проектів законів про державний бюджет на відповідний період та вказується стан укладання кредитного договору або дата договору, якщо договір укладено.

Щодо включення до зазначеного плану угод, які не набули чинності, необхідно зауважити, що у рамках бюджетного процесу Мінфін приділяє значну увагу визначенню етапу підготовки кожного проекту МФО. Конкретні терміни підготовки проектів встановлюються планами заходів з підготовки цих проектів, які складають відповідальні виконавці проектів згідно з порядком та узгоджують з МФО. Умовою початку реалізації зазначених проектів та використання позичкових коштів цих організацій є лист МФО про набуття чинності угодами, якому передую виконання певних умов українською стороною, ратифікація або передбачення позик у державному бюджеті України.

Протягом 2011–2015 років державні бюджети на вказані періоди затверджувала Верховна Рада України у грудні. З моменту внесення Кабінетом Міністрів до Верховної Ради проектів законів (15 вересня) до моменту їх ухвалення законопроекти доопрацьовували з урахуванням пропозицій комітетів ВРУ, народних депутатів України, на виконання доручень Кабінету Міністрів, а також з урахуванням етапу підготовки проектів, спільних з МФО. При цьому плани державних запозичень з моменту подання їх до Верховної Ради (15 вересня) не змінювалися.

Після схвалення Кабінетом Міністрів проекту закону про Державний бюджет України Кабінет Міністрів подає його разом з відповідними матеріалами Верховній Раді та Президенту не пізніше 15 вересня року, що передую плановому. Статтею 39 Бюджетного кодексу регламентовано розгляд та затвердження державного бюджету України у Верховній Раді.

3.2. Планування кредитів міжнародних фінансових інституцій у державному бюджеті

Статтею 13 Бюджетного кодексу України визначено, що складовими бюджету є загальний і спеціальний фонди. Частиною 3 вказаної статті складовою спеціального фонду державного бюджету є видатки бюджету, що здійснюються за рахунок конкретно визначених надходжень спеціального фонду бюджету, у тому числі власних надходжень бюджетних установ.

Статтею 13 кодексу також означено, що розподіл бюджету на загальний та спеціальний фонди визначається Бюджетним кодексом та законом про Державний бюджет України.

Кредити (позики), що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів), відповідно до статті 15 Бюджетного кодексу України, є джерелами формування спеціального фонду державного бюджету України в частині фінансування.

Видатки на впровадження проектів за рахунок залучених державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів) відображаються за кодами програмної класифікації видатків та кредитування бюджету, які застосовуються під час формування бюджету за програмно-цільовим методом.

Відповідно до ч. 4 ст. 30 Бюджетного кодексу України кошти, отримані до спеціального фонду державного бюджету України згідно з відповідними пунктами частини третьої статті 15, спрямовуються відповідно на реалізацію інвестиційних програм (проектів), у тому числі шляхом рекредитування або надання трансфертів (за рахунок джерел, визначених пунктом 1 частини третьої статті 15 цього Кодексу) [5].

Таким чином, кошти МФО, що залучаються для реалізації інвестиційних програм (проектів), слід передбачати у спеціальному фонді державного бюджету.

Крім вимог Бюджетного кодексу, положеннями законів України про Державний бюджет України на кожний бюджетний період джерелами формування спеціального фонду державного бюджету в частині фінансування визначаються кредити (позики), що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів).

У Додатку № 2 Фінансування Державного бюджету України до законів України про Державний бюджет України у спеціальному фонді бюджету за кодом доходів 401200 «Зовнішні запозичення» затверджують надходження від запозичень, здійснених від міжнародних фінансових організацій, іноземних організацій з метою їх подальшого рекредитування або надання трансфертів для впровадження проектів розвитку.

Відповідно до пункту 1 частини 4 статті 30 кодексу, кошти спеціального фонду державного бюджету, отримані за рахунок джерел, визначених пунктом 1 частини 3 статті 15 кодексу, спрямовуються лише на реалізацію інвестиційних програм (проектів), у тому числі шляхом рекредитування або надання трансфертів.

Законом України про Державний бюджет України на кожний бюджетний рік затверджуються бюджетні призначення головним розпорядникам коштів державного бюджету України у розрізі відповідальних виконавців за бюджетними програмами, розподіл видатків на централізовані заходи між адміністративно-територіальними одиницями, розподіл видатків на здійснення правосуддя в розрізі місцевих та апеляційних судів згідно з додатками № 3, № 4, № 5 і № 8 до закону [113–120].

Здійснення фінансування з державного бюджету за рахунок залучених коштів на реалізацію інвестиційних проектів відображається за спеціальним фондом державного бюджету в розрізі головних розпорядників бюджетних коштів і кодів програмної класифікації видатків та кредитування у Додатку № 3 до законів про Державний бюджет на відповідний рік – «Розподіл видатків Державного бюджету України на відповідний рік».

Бюджетним кодексом (стаття 40) встановлено, що законом про Державний бюджет України визначаються перелік кредитів, що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм, із зазначенням кредиторів, загальних обсягів кредитів та обсягів їх залучення у відповідному бюджетному періоді в розрізі бюджетних програм.

Законами про Державний бюджет України на відповідний рік затверджується перелік кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду державного бюджету у відповідному році від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів) згідно з додатком № 9 до закону. Тобто у зазначеному додатку відображаються ті самі позики, які затверджені Додатками 3 та 4 до закону про Держбюджет, але з розширеною інформацією про них.

Кошти МФО, що спрямовуються на фінансування системних проектів, передбачаються у загальному фонді державного бюджету у дохідній частині, а кошти на фінансування інвестиційних проектів – у дохідній та видатковій частинах спеціального фонду.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» головним розпорядникам передбачені бюджетні програми, виконання яких здійснюється за рахунок спеціального фонду державного бюджету, джерелом доходів до якого є позики, що залучаються державою від іноземних держав, банків, міжнародних організацій та інших фінансових установ на реалізацію проектів економічного і соціального розвитку України на підставі укладених міжнародних договорів.

На 2015 рік до спеціального фонду планували залучення позикових коштів на реалізацію проектів економічного та соціального розвитку України в обсязі 14 157,1 млн грн. Галузева специфіка розподілу кредитних коштів базується на напрямках, визначених стратегіями співробітництва зі Світовим банком, ЄБРР, в рамках мандата на розширення операційної

діяльності ЄІБ та співробітництва між урядами Німеччини й України, в межах якого німецька сторона надає фінансування через KfW [119].

Розподіл затверджених у бюджеті 2015 року видатків за рахунок запозичених від МФО та KfW коштів такий: транспортний сектор – 4707,1 млн грн, або 33,2% загального обсягу спеціального фонду, спрямовується Укравтодору для проведення ремонтних робіт автошляхів з метою приведення українських автомобільних доріг до європейських стандартів; паливно-енергетичний комплекс – 6327,1 млн грн, або 44,7% загального обсягу спеціального фонду спрямовано енергетичним компаніям на виконання робіт з підвищення надійності й ефективності ГЕС, покращення технічних параметрів їх функціонування, реабілітації передавальних станцій, оновлення мережі передавання електроенергії та підвищення надійності електропостачання споживачів центральної частини ОЕС України; соціальна сфера – 437,4 млн грн, або 3,1% загального обсягу спеціального фонду направлено на фінансування видатків у рамках упровадження спільних із Світовим банком проектів «Модернізація системи соціальної підтримки населення України», який спрямований на розширення адресної програми соціальної допомоги з метою підтримки найбільш вразливих та соціально найменш захищених груп населення та «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей», мета якого – раціоналізація медичних послуг населенню; житлово-комунальне господарство – 1260 млн грн, або 8,9% загального обсягу спеціального фонду – на розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого тепlopостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення; фінансування проектів розвитку – 81,6 млн грн, або 0,6% загального обсягу спеціального фонду – на впровадження проекту з підтримки малих і середніх підприємств, 1,9% загального обсягу спеціального фонду – на розширення можливостей фінансування реального сектору економіки, підтримку його розвитку, зокрема проектів малих і середніх підприємств

та установ із середньою капіталізацією; будівництво метрополітенів – 672 млн грн, або 4,7% загального обсягу спеціального фонду буде спрямовано на завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську; підтримка багатосекторних комплексних заходів з інвестування в сектори муніципальної та соціальної інфраструктури – 400 млн грн, або 2,8% загального обсягу спеціального фонду [119].

У сучасних умовах співробітництво України з МФО має важливе значення, оскільки надає можливості для залучення на вигідних умовах довгострокових фінансових ресурсів для реалізації глобальних проектів з розвитку транспортної інфраструктури, паливно-енергетичного комплексу, житлово-комунального господарства та інших галузей державного сектору економіки.

3.3. Планування в бюджеті коштів секторальної бюджетної підтримки ЄС

Ефективність підготовки, реалізації та моніторингу програм секторальної бюджетної підтримки Європейського Союзу в Україні залежить від злагодженої та оперативної роботи обох сторін-партнерів та бенефіціарів відповідних угод про фінансування програм [4].

Протягом періоду реалізації програм секторальної бюджетної підтримки в Україні Міністерство фінансів відіграє провідну роль у підготовці, реалізації та моніторингу.

Ще на початковому етапі підготовки програм секторальної бюджетної підтримки Мінфін разом з відповідальним органом, Мінекономіки та іншими заінтересованими органами України, Європейською комісією та підібраними нею експертами в рамках спеціально створеної міжвідомчої робочої групи бере участь в розробленні індикаторів бюджетної підтримки для здійснення виплат, що є невід'ємною частиною майбутньої угоди про фінансування.

У практичній підготовці, реалізації та моніторингу програм від української сторони Міністерство фінансів є головним урядовим органом із забезпечення реалізації єдиної державної фінансової та бюджетної політики.

Однією з умов отримання першого траншу допомоги за Програмами СБП є ухвалення закону України про Державний бюджет на поточний рік з обов'язковим відображенням у текстовій, дохідній та видатковій частинах фінансових ресурсів ЄС.

Така умова відповідає одному з принципів бюджетної системи України, визначених статтею 7 Бюджетного кодексу, а саме принципу повноти, відповідно до якого підлягають включенню до бюджетів усі надходження та витрати [5].

Надходження коштів секторальної бюджетної підтримки, яку надає Європейський Союз, у 2008 році було відображено за кодом доходів 25020100 «Благодійні внески, гранти та дарунки, отримані бюджетними установами» [112].

За суттю ці кошти – не власні надходження Мінфіну, оскільки їх надають на підставі укладених між урядом України та Європейським Союзом угод на реалізацію програми секторальної бюджетної підтримки, яка передбачає переказ коштів до бюджету України для проведення структурних реформ визначених галузей економіки.

З метою унормування цієї ситуації Міністерство фінансів запровадило новий код доходів бюджету, за яким у Додатку № 1 до законів України про Держбюджет у 2009–2015 роках відображаються надходження коштів Європейського Союзу на реалізацію програм секторальної бюджетної підтримки, а саме 42030000 «Надходження в рамках допомоги Європейського Союзу». Крім цього, під час внесення змін до Бюджетного кодексу України одним із джерел формування спеціального фонду державного бюджету в частині доходів було визначено надходження в рамках програм допомоги Європейського Союзу (пункт 13 частини третьої статті 29

Бюджетного кодексу). Також надходження та напрями використання коштів секторальної бюджетної підтримки відобразилось і в текстових статтях законів про державний бюджет України на 2009–2015 роки [113–120].

Зважаючи на те, що кошти, які надає ЄС, не призначені окремому міністерству або відомству, а спрямовуються на підтримку певного сектору економіки, відповідальність за реалізацію державної політики в якому може бути покладено на кілька органів, кошти передбачаються у видатковій частині державного бюджету на відповідний період за бюджетною програмою Міністерства фінансів 3511650 «Реалізація програм допомоги Європейського Союзу».

За цією бюджетною програмою у 2015 році планували видатки спеціального фонду в сумі 616 000 тис. грн, джерелом доходів за якою є фінансові ресурси, що надає Європейський Союз в рамках відповідних програм ЄС, які впроваджуються на підставі відповідних угод про фінансування, укладених між Кабінетом Міністрів України та Європейським Співтовариством/Союзом (код доходів 42030000 «Надходження в рамках програм Європейського Союзу») [118].

У 2015 році сторони реалізовували такі програми:

- «Підтримка впровадження енергетичної стратегії України»;
- «Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом»;
- «Підтримка виконання Енергетичної стратегії України в галузі енергоефективності та відновлювальних джерел енергії»;
- «Підтримка реалізації стратегії національної екологічної політики»;
- «Підтримка впровадження транспортної стратегії України»;
- «Підтримка секторальної політики управління кордоном в Україні».

Для надання доступу виконавцям програм до коштів секторальної бюджетної підтримки Міністерство фінансів

готує проекти окремих нормативних актів Кабінету Міністрів, які визначають порядки використання коштів у розрізі програм бюджетної підтримки ЄС, що після узгодження з виконавцями програм, зацікавленими міністерствами та відомствами затверджує Кабінет Міністрів.

Нормативним актом Кабінету Міністрів України встановлюється обсяг бюджетних призначень, який Міністерство фінансів передає бенефіціарам, визначаються бюджетні програми, за якими мають відобразитись кошти секторальної бюджетної підтримки виконавцями програм. Якщо у законі про Держбюджет на відповідний період у головного розпорядника нема програм, що відповідають напряду секторальної бюджетної підтримки, Мінфін, вносячи зміни до розпису державного бюджету, визначає їх. Нормативним актом також визначається належність видатків до групи видатків розвитку або видатків споживання. Також встановлюється зобов'язання Державній казначейській службі забезпечити перерахування виконавцям програм кошти відповідно до переданих бюджетних призначень.

Згідно з положеннями статті 23 Бюджетного кодексу України, передача бюджетних призначень здійснюється при обов'язковому погодженні Комітету з питань бюджету Верховної Ради України. Ця вимога також відображена в нормативному акті Кабінету Міністрів, що регламентує реалізацію програм секторальної бюджетної підтримки [5].

Порядками використання коштів секторальної бюджетної підтримки визначається механізм використання коштів у рамках виконання заходів програм, цілі, які мають бути досягнуті в результаті реалізації програм і використання коштів, визначаються програмні та стратегічні документи, на реалізацію яких спрямовуються і кошти секторальної бюджетної підтримки.

Порядками визначаються головні розпорядники бюджетних коштів, відповідальні виконавці бюджетних програм та, за необхідності, одержувачі бюджетних коштів.

Кошти секторальної бюджетної підтримки можна використати за наявності затвердженого головним розпорядником бюджетних коштів плану заходів, який має бути узгоджений з Міністерством фінансів. Наявність такого плану дає можливість здійснювати додатковий контроль за цільовим та ефективним використанням коштів секторальної бюджетної підтримки.

Закупівля товарів, робіт та послуг за рахунок коштів секторальної бюджетної підтримки здійснюється згідно з українським законодавством. Також порядками встановлено:

1. Головні розпорядники бюджетних коштів подають щокварталу до Мінфіну звіт про виконання плану заходів з аналізом та пропозиціями щодо врегулювання проблемних питань у разі їх наявності.

2. Операції, пов'язані з використанням бюджетних коштів, проводяться відповідно до порядку обслуговування державного бюджету за видатками та операціями з надання і повернення кредитів, наданих за рахунок коштів державного бюджету, затвердженого в установленому законодавством порядку.

3. Для зарахування коштів секторальної бюджетної підтримки до спеціального фонду державного бюджету Мінфін:

- відкриває у Національному банку рахунок в іноземній валюті;
- доручає Національному банку здійснити продаж коштів в іноземній валюті за її середнім курсом, установленим на міжбанківському ринку на дату, що передуює дню проведення операції, і перерахувати кошти у національній валюті, що надійшли від продажу коштів в іноземній валюті, на відповідний рахунок, відкритий в Казначействі для зарахування відповідних надходжень до спеціального фонду державного бюджету.

4. Головний розпорядник бюджетних коштів відкриває в установленому порядку спеціальний реєстраційний рахунок у Казначействі для здійснення видатків за рахунок бюджетних коштів.

5. Казначейство відкриває асигнування в межах фактичних надходжень та відповідно до бюджетних призначень, встановлених головному розпорядникові бюджетних коштів.

6. Відображення у первинному та бухгалтерському обліку інформації про отримані (створені) оборотні і необоротні активи проводиться в установленому законодавством порядку.

7. Складення і подання фінансової та бюджетної звітності про використання бюджетних коштів, а також контроль за їх цільовим та ефективним витрачанням здійснюються в установленому законодавством України порядку.

Практичний етап спільної реалізації програм розпочинається з підготовки й направлення відповідного запиту Міністерства фінансів до Європейської комісії щодо перерахування першого траншу коштів секторальної бюджетної підтримки, що містить зокрема інформацію щодо виконання усіх передумов отримання першого траншу, а саме щодо стану макроекономічної ситуації, загальної ситуації управління системою державних фінансів, питань законодавства у сфері державних закупівель, а також інших актуальних питань двостороннього співробітництва.

Європейська комісія здійснює перерахування коштів у євро на рахунок Мінфіну в НБУ. Національний банк, за дорученням Мінфіну, продає кошти у євро та перерахує їх еквівалент у національній валюті на рахунок для зарахування надходжень спеціального фонду державного бюджету в Держказначействі.

Державне казначейство здійснює відображення наданих фінансових ресурсів як доходів державного бюджету та їх перерахування на рахунок в Держказначействі для здійснення видатків міністерством або відомством-бенефіціаром програми бюджетної підтримки.

Після зарахування коштів на рахунки в Державній казначейській службі України проведення операцій, пов'язаних з використанням бюджетних коштів, відображення у первинному та бухгалтерському обліку інформації про отримані

(створені) оборотні та необоротні активи, а також відкриття рахунків, реєстрацію, облік бюджетних зобов'язань в органах Казначейства здійснюється в установленому законодавством порядку, зокрема, відповідно до Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2012 № 1407 [148]. Складення та виконання кошторисів за витратами здійснюється відповідно до Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 № 228 [135]. Складання та подання звітів про виконання паспорта бюджетної програми та фінансової і бюджетної звітності про використання бюджетних коштів, а також контроль за їх цільовим і ефективним витрачанням здійснюються в установленому законодавством порядку, зокрема відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 29.12.2002 № 1098 «Про паспорти бюджетних програм» [141], Порядку складання фінансової та бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 24.01.2012 № 44 [136]. Бенефіціар програми погоджує з Мінфіном перелік та вартість заходів і проектів, що фактично фінансуватимуться за рахунок бюджетних коштів (коштів бюджетної підтримки).

Практичний моніторинг виконання здійснюють уряд України та Європейська комісія за чинними на сьогодні програмами.

Відповідно до положень програм, виплати наступних траншів має бути здійснено на підставі виконання урядом України індикаторів для здійснення виплат (Додаток II. Технічні та адміністративні положення), тобто за результатами визначення прогресу в досягненні цілей, визначених цими програмами.

Оцінку ступеня виконання індикаторів має здійснювати спільна група моніторингу, що складається з представників української її частини, затвердженої відповідним наказом відповідального виконавця, та представників Європейської комісії (далі – СГМ).

Механізм моніторингу передбачає підготовку спільних піврічних та річних звітів Україна – ЄС щодо стану виконання програми. Проекти звітів містять дві головні складові: інформацію щодо виконання індикаторів та оцінку виконання індикаторів.

Міністерство фінансів на підставі звіту СГМ має надіслати не пізніше середини вересня вказаного року до Європейської комісії запит на отримання наступного траншу коштів бюджетної підтримки за програмою із зазначенням суми запитуваного траншу.

Підписуючи угоду з ЄС, Україна зобов'язується виконати визначені нею індикатори, які охоплюють соціальну сферу, містять питання з процедур державних закупівель, адаптацію законодавства України до законодавства ЄС, тобто питання, які безпосередньо не стосуються наприклад Мінпаливенерго, що було першим отримувачем коштів секторальної бюджетної підтримки і використало ці кошти виключно на власні потреби. Потрібне удосконалення механізму координації дій між виконавчими органами влади, до компетенції яких входить перелік визначених в угоді індикаторів, що їх слід виконати. Крім цього, бенефіціари проектів, навіть отримавши кошти, не використовують їх протягом тривалого періоду через брак підготовлених згідно з вимогами чинного законодавства проектів, які можна виконати в рамках визначених індикаторів.

Нині головна проблема – нестача механізму визначення головного розпорядника коштів секторальної бюджетної підтримки, яку планує надавати ЄС, на етапі підготовки проекту державного бюджету України на відповідні періоди, що дало б змогу започаткувати нову бюджетну програму для нього і відповідно забезпечило можливість використання коштів у наступному бюджетному періоді. Однак співпраця безпосередньо з бенефіціарами проектів, перерахування коштів одразу на його рахунки передбачає втрату для ЄС проміжного контролера за коштами та їх цільовим використанням в особі Міністерства фінансів.

Відкриття нової бюджетної програми на наступний бюджетний період бенефіціарам проектів, які отримують кошти у поточному бюджетному періоді, і визначення за ними джерелом доходів залишків коштів на початок бюджетного періоду є не виправданим шляхом, оскільки залишки коштів на початок бюджетного періоду – джерело фінансування бюджету і впливають безпосередньо на розмір дефіциту бюджету. Згідно з підписаним між Україною та МВФ Меморандумом про взаєморозуміння, Україна має вживати заходів щодо недопущення збільшення розміру дефіциту бюджету та дотримуватись його встановленого граничного рівня.

Оскільки відповідно до пункту 2 статті 57 Бюджетного кодексу в разі відсутності відповідних бюджетних призначень на наступний бюджетний період залишки коштів спеціального фонду перераховуються до загального фонду державного бюджету, з метою збереження невикористаних залишків коштів секторальної бюджетної підтримки (передаються кошти СБП головним розпорядникам шляхом внесення змін до розпису без затвердження відповідних призначень у бюджеті), статтею 12 Закону про Держбюджет на 2014 рік встановлено, що джерелами формування спеціального фонду Державного бюджету України на 2014 рік у частині фінансування є залишок коштів, джерелом формування яких були надходження в рамках програм допомоги Європейського Союзу. Аналогічну норму запропоновано для включення до державного бюджету України на 2015 рік.

З метою визначення компетенції заінтересованих міністерств і відомств, унормування та удосконалення алгоритму роботи центральних органів виконавчої влади з підготовки та реалізації програм секторальної бюджетної підтримки, у тому числі у частині загальної координації такої роботи, а також спільних дій української та європейської сторін, Кабінет Міністрів України ухвалив розроблену Міністерством фінансів постанову від 15.09.2010 № 841 «Про затвердження Порядку

підготовки, виконання та проведення моніторингу програм секторальної бюджетної підтримки Європейського Союзу в Україні» [134].

Оскільки загальні умови надання траншів передбачають положення щодо необхідності реформування урядом законодавства у сфері державних фінансів, а реформи, які проводили в Україні, на думку ЄС, були недостатньо ефективними, надання коштів ЄС в 2013 році було призупинено.

З огляду на те що питання подальшого розвитку системи управління державними фінансами України на даний час одне з ключових у контексті двостороннього діалогу між Україною та Європейським Союзом, підпунктом 6.1 Плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2013 рік Міністерству фінансів разом з іншими заінтересованими органами доручено розробити проект стратегії розвитку системи управління державними фінансами [63]. Це завдання розглядалося не лише в контексті загальної співпраці між Україною та ЄС, а й як одна з передумов до підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

За результатами узагальнення пропозицій заінтересованих органів розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 за № 774-р було схвалено Стратегію розвитку системи управління державними фінансами України та одночасно затверджено план заходів щодо її реалізації [165]. Прийняття цього розпорядження забезпечило визначення напрямів розвитку системи управління державними фінансам на період до 2017 року, що сприятиме поглибленню діалогу між урядом України і партнерами з Євросоюзу та інших донорських організацій.

У стратегії сфера державних фінансів розглядається у її широкому розумінні, а тому містить не тільки питання, що мають прямий стосунок до державного бюджету та бюджетування, а й питання державних закупівель, податкової політики, боротьби з корупцією.

Стратегія містить такі розділи:

1. Реалізація державної податкової політики, спрямованої на зміцнення бази надходжень, у тому числі питання належного відшкодування ПДВ суб'єктам господарювання.
2. Середньострокове бюджетне прогнозування та концептуальні засади середньострокового бюджетного планування, програмно-цільовий метод, стратегічне планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів.
3. Управління ліквідністю державних фінансів та державним боргом.
4. Квaziфіскальні операції.
5. Модернізація системи бухгалтерського обліку в державному секторі.
6. Розвиток системи державних закупівель.
7. Державні інвестиції.
8. Розвиток державного внутрішнього фінансового контролю.
9. Розвиток незалежного зовнішнього фінансового контролю.
10. Зменшення рівня корупції у сфері державних фінансів.
11. Поліпшення доступу громадськості до інформації з питань бюджету.

З метою удосконалення системи моніторингу стратегії Міністерство фінансів перебуває у безперервному діалозі з Представництвом Європейського Союзу в Україні.

Важливим наслідком ухвалення цього акта стало відновлення фінансового співробітництва між урядом України та Європейським Союзом в рамках угод про фінансування програм секторальної бюджетної підтримки ЄС, що на сьогодні передбачають надання на безоплатній та безповоротній основі до бюджету України фінансових ресурсів для підтримки реалізації державної політики у сферах енергоефективності, стандартизації, охорони довкілля, транспорту, управління кордоном та регіональної політики.

Підсумовуючи наведене, слід констатувати наявність проблемних питань під час підготовки та реалізації програм секторальної бюджетної підтримки в Україні. Окремі з них перебувають виключно у політичній площині, що лежить поза межами компетенції та можливостей не тільки Міністерства фінансів, а й уряду України, окремі є наслідком реалізації політики Європейської комісії або уряду України [182].

Здобутий Міністерством фінансів протягом шести років досвід в рамках роботи з програмами дає змогу зробити висновок про можливість вирішення вказаних питань. Передумовою успіху та результативності реалізації програм є послідовність, скоординованість та постійне підтримання зв'язку між центральними органами виконавчої влади та Європейської комісії.

3.4. Планування в бюджеті міжнародної технічної допомоги

Розділом четвертим статті 13 Бюджетного кодексу встановлено, що власні надходження бюджетних установ отримуються додатково до коштів загального фонду бюджету і включаються до спеціального фонду бюджету [5].

На сьогодні лише Бюджетним кодексом визначено джерела власних надходжень і напрямки їх спрямування, зокрема встановлено [5]:

власні надходження бюджетних установ поділяються на такі групи:

перша – надходження від плати за послуги, що надають бюджетні установи згідно із законодавством;

друга – інші джерела власних надходжень бюджетних установ;

у складі першої групи виділяються такі підгрупи:

підгрупа 1 – плата за послуги, що надають бюджетні установи згідно з їхньою основною діяльністю;

підгрупа 2 – надходження бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності;

підгрупа 3 – плата за оренду майна бюджетних установ;
підгрупа 4 – надходження бюджетних установ від реалізації в установленому порядку майна (крім нерухомого);

у складі другої групи виділяються такі підгрупи:

підгрупа 1 – благодійні внески, гранти та дарунки;

підгрупа 2 – кошти, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та інших бюджетних установ для виконання цільових заходів, у тому числі заходів з відчуження для суспільних потреб земельних ділянок та розміщених на них інших об'єктів нерухомого майна, що перебувають у приватній власності фізичних або юридичних осіб;

підгрупа 3 – кошти, що отримують вищі та професійно-технічні навчальні заклади від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг, якщо таким закладам законом надано відповідне право;

підгрупа 4 – кошти, отримані від реалізації майнових прав на фільми, вихідні матеріали фільмів та фільмокопій, створені за бюджетні кошти за державним замовленням або на умовах фінансової підтримки.

Власні надходження бюджетних установ використовуються з урахуванням частини дев'ятої статті 51 цього кодексу на:

покриття витрат, пов'язаних з організацією та наданням послуг, що надають бюджетні установи згідно з їхньою основною діяльністю (за рахунок надходжень підгрупи 1 першої групи);

організацію додаткової (господарської) діяльності бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 2 першої групи);

утримання, облаштування, ремонт та придбання майна бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 3 першої групи);

ремонт, модернізацію чи придбання нових необоротних активів та матеріальних цінностей, покриття витрат, пов'язаних з організацією збирання і транспортування відходів

і брухту на приймальні пункти (за рахунок надходжень підгрупи 4 першої групи);

господарські потреби бюджетних установ, включаючи оплату комунальних послуг і енергоносіїв (за рахунок надходжень підгруп 2 і 4 першої групи);

організацію основної діяльності бюджетних установ (за рахунок надходжень підгруп 1, 3 і 4 другої групи);

виконання відповідних цільових заходів (за рахунок надходжень підгрупи 2 другої групи).

Міжнародна технічна допомога (МТД) належить до підгрупи 1 – благодійні внески, гранти та дарунки другої групи. Згідно з визначенням, викладеним у порядку залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» від 15 лютого 2002 р. № 153, МТД – фінансові і інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надають донори на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України [164].

Міжнародну технічну допомогу можна залучати у вигляді:

- будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проектів(програм), яке ввозиться або набувається в Україні;
- робіт і послуг;
- прав інтелектуальної власності;
- фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті;
- інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій.

МТД надають Україні на безоплатній та безповоротній основі країни-донори та міжнародні організації. Основні донори для України – Сполучені Штати Америки та Європейський Союз. Широко розгорнуте співробітництво з такими країнами, як Канада, ФРН, Швеція, Швейцарія, Японія, Туреччина, Данія, а також організації системи ООН, СБ, ЄБРР, ОЕСР.

За інформацією Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, станом на 01.10.2015 за роки співробітництва донори надали понад 9 мільярдів доларів США. З 1996 року здійснено державну реєстрацію 3304 проектів технічної допомоги. На 1 жовтня 2015-го впроваджується 336 проектів загальною контрактною вартістю понад 3,3 млрд дол. США [91].

Основні напрями надання технічної допомоги на сьогодні такі:

1. Підвищення рівня ядерної та радіаційної безпеки, захист держави і громадян.
2. Перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему та охорона навколишнього середовища.
3. Удосконалення регуляторної політики, поліпшення інвестиційного клімату, розвиток підприємництва та конкуренції на внутрішньому ринку.
4. Розвиток фінансового ринку та банківського сектору.
5. Розвиток сільськогосподарського сектору.
6. Охорона здоров'я та соціальний захист населення.
7. Розвиток освіти, науки, культури й туризму.
8. Модернізація муніципальної інфраструктури та транспорту.
9. Розвиток громадянського суспільства, місцевого самоврядування, забезпечення верховенства права, боротьба з корупцією, підтримка ЗМІ, регіональний розвиток.

Міністерство економіки веде державний реєстр програм (проектів) МТД. Механізм та процедури залучення, використання і моніторингу МТД, в тому числі державної реєстрації, моніторингу проектів (програм), акредитації виконавців (юридичних осіб – нерезидентів), визначені порядком залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 153 «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги». Чинний механізм залучення та використання

МТД передбачає, що офіційні звернення до країн і міжнародних організацій – донорів щодо залучення та використання МТД надсилає Міністерство економіки як координатор діяльності, пов'язаної із залученням МТД, і йому доручено забезпечувати формування стратегічних і щорічних програм МТД відповідно до пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку України.

МТД надається Україні на підставі укладених з донорами міжнародних договорів з урахуванням пріоритетних напрямів техніко-економічного співробітництва, спільно визначеними стратегічними та програмними документами [174].

Відносини, які виникають у зв'язку із залученням та використанням МТД, регулюються чинними міжнародними договорами України та прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами України.

Одержувачем МТД може бути резидент України (фізична або юридична особа), яка є реципієнтом цього проекту. При цьому центральний або місцевий орган виконавчої влади, до компетенції якого належить реалізація державної політики у відповідній галузі чи регіоні, який заінтересований в результатах виконання проекту (програми), визначається бенефіціаром проекту, який безпосередньо не одержує МТД.

Якщо допомога надходить у матеріальній формі (кошти, обладнання), то вона підлягає відображенню у бухгалтерського обліку та фінансовій звітності одержувача.

За даними Мінекономіки, МТД у більшості випадків надається у формі консультацій, і відповідно нема актів виконаних робіт, отримувач не підтверджує вартості наданих послуг та не впливає на формування їх вартості.

Таким чином, центральні органи влади, які виступають бенефіціарами, а також реципієнти державного сектору не мають змоги відобразити надходження технічної допомоги у не грошовій або не матеріальній формі в реєстрах бухгалтерського обліку та бюджетно-фінансовій звітності.

Законом про Державний бюджет України на відповідний рік у складі спеціального фонду Державного бюджету затверджуються власні надходження бюджетних установ, які утримуються за рахунок коштів державного бюджету, і спрямовуються на заходи, пов'язані з організацією надання послуг, реалізації продукції та виконання робіт бюджетними установами, інші заходи з утримання цих установ згідно із законодавством.

Наказом Міністерства фінансів від 14 січня 2011 року № 11 «Про бюджетну класифікацію» у класифікації доходів бюджету затверджено сім кодів доходів, за якими відображаються власні надходження бюджетних установ [104].

Розділ 25000000 «Власні надходження бюджетних установ» складається з двох підрозділів: 25010000 «Надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством», та 25020000 «Інші джерела власних надходжень бюджетних установ», які складаються з кодів:

25010100 «Плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю»;

25010200 «Надходження бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності»;

25010300 «Плата за оренду майна бюджетних установ»;

25010400 «Надходження бюджетних установ від реалізації в установленому порядку майна (крім нерухомого майна)»;

25020100 «Благодійні внески, гранти та дарунки»;

25020200 «Кошти, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів, у тому числі заходів з відчуження для суспільних потреб земельних ділянок та розміщених на них інших об'єктів нерухомого майна, що перебувають у приватній власності фізичних або юридичних осіб»;

25020300 «Кошти, що отримують вищі та професійно-технічні навчальні заклади від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання

платних послуг, якщо таким закладам законом надано відповідне право».

На сьогодні питання обліку та включення МТД до бюджетів різних рівнів нормативно врегульовано щодо ресурсів, які мають матеріальну форму (кошти, обладнання, програмне забезпечення тощо). Щодо МТД у формі послуг (консультацій, конференцій тощо), то це питання залишається невирішеним.

Відповідно до Бюджетного кодексу, бюджетні установи зобов'язані передбачити у спеціальному фонді проекту закону про Держбюджет очікуваний обсяг надходжень МТД та дарунків та відповідно запланувати напрями використання цих коштів.

Надходження коштів МТД має бути заплановане за тим кодом програмної класифікації видатків, на якому відображається виконання заходів за рахунок загального фонду держбюджету і для розвитку або додаткового фінансування яких надається грант.

Якщо головний розпорядник отримує МТД на виконання заходів, які неможливо відобразити у спеціальному фонді за наявними у розпорядника кодами програмної класифікації, Міністерство фінансів України за поданням головного розпорядника відкриває новий код програмної класифікації для відповідного головного розпорядника – виконавця проекту, на якому відображаються кошти грантів. Це дає змогу визначити повну вартість упровадження проекту, встановити контроль за використанням коштів МТД виключно на цілі, передбачені міжнародним договором, а також проаналізувати ефективність використання коштів МТД та соціальний ефект, спричинений упровадженням даного проекту.

Якщо МТД надається в середині року і його неможливо відобразити за наявними кодами програмної класифікації видатків головного розпорядника, то відкриття нового коду потребує внесення змін до закону України про Державний бюджет, яке може спричинити затримку у впровадженні проекту.

Якщо існує відповідний код програмної класифікації, то головний розпорядник вносить зміни до кошторису у встановленому законодавством порядку.

Невідображення коштів МТД у вартісному вираженні у державному бюджеті України в розрізі кодів економічної та програмної класифікації ускладнює контроль Міністерства фінансів та Державного казначейства цільового використання отриманих коштів і процедуру обліку зарахування на баланс отриманих матеріальних цінностей.

Ситуація, яка склалася з використанням міжнародної технічної допомоги в частині контролю за її цільовим використанням та відображенням у звітності, може призвести до значних втрат державного бюджету України або до нецільового використання коштів МТД. Вимога донора повернути надану МТД матиме негативний вплив на розвиток співпраці України з міжнародними організаціями, погіршить репутацію країни як потенційного отримувача МТД.

У Законі «Про Державний бюджет України на 2015 рік» було заплановано видатки для реалізації 30 проектів розвитку, що підтримують міжнародні фінансові організації та KfW. При цьому спільні однойменні проекти ЄБРР та ЄІБ, а також проекти СБ, що тривають, пораховано окремо, оскільки робота за ними проводилась не як в рамках одного проекту, а за кожним окремо.

У Законі України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» розглянемо наявні бюджетні програми, започатковані з метою реалізації проектів, що підтримують МФО та KfW [119].

Головному розпоряднику бюджетних коштів – Міністерству енергетики та вугільної промисловості України для реалізації 13 проектів, що підтримуються МБРР, ЄБРР, ЄІБ, KfW, відкрито сім бюджетних програм.

За бюджетною програмою «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго» (КПКВК 1101600) відображається реалізація таких проектів:

1. Проект «Реабілітації гідроелектростанцій»

Кредитор: МБРР. Угода про позику від 19.09.2005 № 4795-UA. Дата ратифікації: 21.12.2005 (Закон України № 3256-IV). Дата набуття чинності: 03.02.2006, закриття позики: 30.06.2016. Сума позики – 106 млн дол. США, впроваджувальна установа – ПАТ «Укргідроенерго».

Метою реалізації проекту є збільшення виробничих потужностей гідроенергетики, підвищення надійності й ефективності роботи ГЕС та покращення технічних параметрів їх функціонування, підвищення рівня безпечної експлуатації гідротехнічних споруд ГЕС, приведення режиму роботи ГЕС у відповідність із сучасними вимогами до охорони навколишнього середовища для мінімізації негативного впливу на екологічний стан басейну Дніпра, покращення екологічної ситуації за рахунок вироблення екологічно чистої електроенергії.

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» передбачено видатки у сумі 90 361,0 тис. грн.

2. Додаткове фінансування Проекту реабілітації гідроелектростанцій

Кредитор: МБРР. Угода про позику від 03.02.2010 № 7791-UA. Дата ратифікації: 06.07.2010 (Закон України № 24-VI). Дата набуття чинності: 03.08.2010, закриття позики: 30.06.2016. Сума позики – 60 млн дол. США, ПАТ «Укргідроенерго».

Законом України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» передбачено видатки за спеціальним фондом у сумі 227 339,5 тис. грн.

3–4. Проект «Реабілітація ГЕС ПАТ «Укргідроенерго»

Впроваджувальна установа: ПАТ «Укргідроенерго». Позика ЄБРР: 200 млн євро, позика ЄІБ: 200 млн євро. Дати підписання угод: кредитну угоду між Україною та ЄБРР, проектну угоду між ПАТ «Укргідроенерго» та ЄБРР підписано 29.09.2011. Субкредитна угода між Міністерством фінансів, Мінпаливенерго, НКРЕ та ПАТ «Укргідроенерго» – 16.05.2012 [74].

Верховна Рада 18 вересня 2012 року ухвалила Закон № 5255-VI «Про ратифікацію Кредитної угоди (Проект «Реабілітація гідроелектростанцій») між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку». Листом від 21.12.2012 ЄБРР повідомив про набуття чинності угодами за проектом. 16.05.2012 укладено субкредитну угоду в рамках проекту. 21.12.2012 року угоди за проектом набули чинності [145].

Фінансову угоду між Україною та ЄІБ за проектом було підписано 21.09.2012 року. Субкредитну угоду в рамках проекту підписано 12 грудня 2012 року. 19.11.2013 року Верховна Рада ухвалила Закон № 685-VII «Про ратифікацію Фінансової угоди (Проект «Реабілітація гідроелектростанцій») між Україною та Європейським інвестиційним банком».

Мета проекту – оновлення гідромеханічного та електро-механічного обладнання гідроелектростанцій для досягнення загальної потужності 1,396 МВт, що передбачає 10% збільшення потужності.

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» передбачено видатки за спеціальним фондом за проектом ЄБРР – 500 000,0 тис. грн, за проектом ЄІБ – 295 654,8 тис. грн.

Ці проекти відображено у Додатку № 9 до Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» в розрізі кредиторів, загальних обсягів кредитів за бюджетною програмою «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго» (КПКВК 1101600) в розрізі обсягів їх залучення у 2015 році за кредиторами. У Додатку № 4 «Повернення кредитів до Державного бюджету України та розподіл надання кредитів з Державного бюджету України в 2015 році» затверджений загальний обсяг надання кредитів за цією програмою становить 1 113 355,3 тис. грн, тобто загальна сума надання кредитів, що була розбита у Додатку № 9.

Заповнюючи бюджетний запит, а потім і паспорт бюджетної програми, головний розпорядник має відобразити як в розрізі проектів, так і в розрізі кредиторів показники

затрат, продукту, ефективності та якості, яких планується досягнути за рахунок бюджетних коштів.

Необхідно звернути увагу на те, що у Додатку № 3 до законів про Держбюджет «Розподіл видатків Державного бюджету України на відповідний рік» затверджуються видатки, які надаються на безповоротній основі, у Додатку № 4 «Повернення кредитів до Державного бюджету України та розподіл надання кредитів з Державного бюджету України у відповідному році» затверджуються видатки бюджету, що надаються на умовах платності, строковості та повернення. Проект «Реабілітація гідроелектростанцій», що підтримує МБРР, містить інвестиційну та системну складові. Мета системної частини проекту – надання допомоги Міненерговугілля в розробленні та впровадженні заходів, необхідних для реалізації Плану дій Україна – ЄС для енергетичного сектору та програми пріоритетних інвестицій в інфраструктуру енергетики. Тобто Міненерговугілля як бюджетна установа не має інших надходжень, крім асигнувань державного бюджету, і тому доцільно було надати цю частину кредиту Міненерговугілля на безповоротній основі. У зв'язку з цим реалізація одного проекту відображається за двома бюджетними програмами: «Впровадження Програми реформування та розвитку енергетичного сектору» (КПКВК 1101630) – безповоротний компонент і «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго» (КПКВК 1101600) – надання кредиту ПАТ «Укргідроенерго» через відповідального виконавця Міненерговугілля.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» за КПКВК 1101630 передбачено видатки за спеціальним фондом 5 947,8 тис. грн.

За бюджетною програмою «Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні» 1101640 відображається реалізація двох проектів МБРР:

– Проект з передачі електроенергії

Упроваджувальна установа: НЕК «Укренерго», сума позики – 200 млн дол. США, угода про позику від 09.11.2007 № 4868-UA, ратифікована 29.10.2008 (Закон України № 622-VI), набула чинності 05.12.2008. Дата завершення проекту: 31.12.2015.

Мета проекту – підвищення рівня надійності постачання електроенергії за допомогою реабілітації передавальних станцій та оновлення мережі передавання електроенергії. Проект спрямований на посилення інституційних можливостей оператора передавальної системи НЕК «Укренерго».

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» на реалізацію зазначеного проекту видатки за спеціальним фондом затверджені обсяг надання кредиту становить 652 800,0 тис. грн.

– Другий проект з передачі електроенергії

Сума позики – 378,425 млн дол. США, впроваджувальна установа: НЕК «Укренерго».

Мета – підвищення рівня надійності постачання електроенергії за допомогою реабілітації передавальних станцій та оновлення мережі передавання електроенергії, а також на посилення інституційних можливостей НЕК «Укренерго».

За суттю цей проект – логічне продовження проекту з передачі електроенергії. У Законі «Про Державний бюджет України на 2015 рік» передбачені видатки за спеціальним фондом – 23 120,0 тис. грн.

Використання кредитних коштів за вказаними проектами відображається у Додатку № 4 до Закону «Про Державний бюджет України на 2015 рік», а також відображене у Додатку № 9 до закону в розрізі проектів, відповідно до вимог Бюджетного кодексу.

За програмою «Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська» 1101650 відображається реалізація одного проекту «Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська», на реалізацію якого було залучено кошти двох міжнародних фінансових організацій: ЄБРР та ЄІБ на умовах співфінансування

50×50. З них позика ЄІБ – 150 млн євро, позика ЄБРР – 150 млн євро. Бенефіціар – НЕК «Укренерго».

Фінансову угоду за спільним з ЄІБ проектом було підписано 08.10.2008 (від імені України) та 20.10.2008 (від імені ЄІБ).

Між Міністерством фінансів, Мінпаливенерго, НКРЕ та ДП «НЕК «Укренерго» 8 жовтня 2008 року підписано субкредитну угоду № 28020-02/128. Верховна Рада 01.04.2009 ухвалила закон № 1215-VI про ратифікацію фінансової угоди (проект будівництва високовольтної повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська) між Україною та ЄІБ, підписану 08.10.2008 року в м. Києві. 15.09.2009 угоди за проектом набули чинності.

Кредитну та проектну угоди з ЄБРР було підписано 28 лютого 2008 року за проектом № 37598.

Між Міністерством фінансів України, НКРЕ та ДП «НЕК «Укренерго» на виконання умов кредитної угоди за проектом 7 грудня 2007 року було укладено субкредитну угоду № 28000-04/202.

Верховна Рада 29 жовтня 2008 року ухвалила закон про ратифікацію зазначених угод № 621-VI. 24.03.2009 угоди набули чинності.

Мета проекту – ліквідація обмеження на видачу потужності Рівненської та Хмельницької АЕС; підвищення надійності електропостачання споживачів центральної частини ОЕС України.

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» затверджено видатки за спеціальним фондом за кредитом ЄБРР – 1 008 850,0 тис. грн, за кредитом ЄІБ – 1 008 850,0 тис. грн. Кошти буде спрямовано на оплату товарів, робіт та послуг за контрактами на будівництво повітряної лінії.

Така сама ситуація і з бюджетною програмою «Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька – Каховська» 1101670, за якою відображається реалізація одного проекту на умовах співфінансування ЄБРР та ЄІБ 50x50.

Для реалізації проекту «Будівництво високовольтної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська» Україна залучила кредитні кошти ЄБРР 175 млн євро та ЄІБ 175 млн євро з подальшим їх рекредитуванням безпосередньому виконавцю – державному підприємству «Національна енергетична компанія «Укренерго». Кредитну угоду між Україною та ЄБРР підписано 19 жовтня 2010 року, проектну угоду між ДП «НЕК «Укренерго» та ЄБРР; 16.09.2011 – фінансову угоду між Україною та ЄІБ, проектну угоду між ДП «НЕК «Укренерго» та ЄІБ.

Мета проекту – максимальне використання встановленої потужності Запорізької атомної електростанції, підвищення надійності постачання електроенергії споживачів Південної енергосистеми в умовах роботи теплових електростанцій ОЕС України зі зниженою потужністю за рахунок транзиту потужності безпосередньо від джерела генерації (Запорізької АЕС) тощо.

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» передбачено видатки за спеціальним фондом за кредитом ЄБРР – 1 100 950,0 тис. грн, за кредитом ЄІБ – 1 100 950,0 тис. грн.

Законами «Про Державний бюджет України на 2012 рік» [116] та «Про Державний бюджет України на 2013 рік» [117] було затверджено надання кредитів на реалізацію проекту «Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород». Головним розпорядником бюджетних коштів визначено Міненерговугілля, кредиторами у додатку № 9 до вказаних законів визначено ЄБРР та ЄІБ. Надання кредитів було заплановано у бюджетах 2012 та 2013 років за умови відсутності акта Кабінету Міністрів України про залучення фінансових ресурсів МФО для реалізації зазначеного проекту. Міністерство фінансів підтримало пропозицію головного розпорядника та керуючись програмними документами, зокрема президентської програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» від 2 червня 2010 року,

меморандуму із ЄБРР та листа про наміри з ЄІБ (зафіксовані наміри цих МФО про фінансування проекту)» включило до проектів законів України про Державний бюджет України на 2012 та 2013 роки видатки за цим проектом з метою отримання оперативного доступу до кредитних ресурсів МФО. Надання кредитів було відображене у додатках № 4 та № 9 до вказаних законів за бюджетною програмою «Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород» 1101690 [116; 117].

Стратегією оптимізації кількості бюджетних програм, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 квітня 2011 року № 292-р, визначено основні критерії реалізації стратегії [185]. Зокрема формування бюджетної програми виходячи із чіткого визначення під час розроблення бюджетної програми мети, завдань, напрямів використання бюджетних коштів та результативних показників з урахуванням того, що результативними показниками бюджетної програми є показники, на підставі яких проводиться оцінка ефективності використання бюджетних коштів, передбачених для її виконання, ступеня досягнення мети і виконання завдань бюджетної програми, що відображають результати, позитивні зрушення у розв'язанні проблем відповідної галузі та не повинні бути декларативними. Невиконання результативних показників у минулих бюджетних періодах є підставою для розгляду питання закриття відповідної бюджетної програми.

Керуючись вказаною вимогою стратегії, а також з урахуванням того, що Міненерговугілля протягом двох років не здійснювало необхідних заходів щодо започаткування проекту, Мінфін, готуючи проект закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік», не підтримав пропозицію Міненерговугілля щодо затвердження видатків для фінансування зазначеного проекту, і бюджетну програму «Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород» 1101690 було закрито [118].

Пропозицію Міненерговугілля не було підтримано щодо включення зазначеного проекту і до бюджету 2015 року і проект закону «Про Державний бюджет України на 2015 рік», який Кабінет Міністрів вніс на розгляд Верховної Ради 15 вересня, не передбачав відповідної бюджетної програми.

Проте як зазначено вище, Мінфін розглядає пропозиції щодо формування проекту держбюджету на всіх стадіях до моменту ухвалення закону Верховною Радою.

Станом на початок грудня 2014 року на завершальних стадіях підготовки перебували п'ять проектів, що реалізуються за рахунок коштів, залучених державою від МФО та банків, зокрема [94]:

- «Реконструкція, капітальний ремонт та технічне переоснащення магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород» (ЄБРР та ЄІБ);
- «Основний кредит для МСП та установ з середньою капіталізацією – Україна (АРЕХ)» (ЄІБ);
- «Проект муніципального водного господарства м. Чернівці, стадія I (реконструкція систем водопостачання у м. Чернівці)» (Німецький державний банк розвитку KfW);
- «Надзвичайна кредитна програма для України» (ЄІБ);
- «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей» (МБРР).

Рішення про залучення фінансових ресурсів для реалізації зазначених інвестиційних проектів, крім проекту «Реконструкція, капітальний ремонт та технічне переоснащення магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород», не прийнято. Проте українська сторона і представники МФО та ЄІБ задекларували наміри про проведення переговорів до кінця поточного року та необхідності початку реалізації зазначених проектів з 2015-го.

До моменту ухвалення закону «Про Державний бюджет України на 2015 рік» 28 грудня 2014-го було проведено переговори та підписано угоди за трьома з п'яти проектів

(крім «Проект муніципального водного господарства м. Чернівці, стадія І (реконструкція систем водопостачання у м. Чернівці)» та «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей», які перебували на передпереговорному етапі), і видатки на їх реалізацію було внесено до проекту закону про Держбюджет на 2015 рік [119].

Для реалізації проекту «Реконструкція, капітальний ремонт та технічне переоснащення магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород» у бюджеті 2015 року було започатковано нову бюджетну програму з однойменною назвою, проте з іншим кодом програмної класифікації видатків – 1101620.

Аналізуючи бюджетні програми Міненерговугілля, можна зробити висновок, що під час їх відкриття головний розпорядник дотримувався основних вимог і принципів стратегії оптимізації бюджетних програм. Зокрема прослідковуються такі підходи до планування:

Бюджетна програма 1101600 «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго» – відповідальний виконавець ПАТ «Укргідроенерго», кредити, які відображаються за програмою, залучені для виконання фактично однієї мети – відновлення, будівництво і реконструкція об'єктів гідроенергетики та збільшення потужностей гідроелектростанцій.

Виконання бюджетної програми «Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні» 1101640 – відповідальний виконавець НЕК «Укренерго», має на меті реабілітацію передавальних станцій та оновлення мережі передавання електроенергії.

Бюджетні програми «Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська» 1101650 та «Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька – Каховська» 1101670 виконує відповідальний виконавець НЕК «Укренерго» з метою будівництва визначених повітряних ліній.

Бюджетну програму «Реконструкція, капітальний ремонт та технічне переоснащення магістрального газопроводу

Уренгой – Помари – Ужгород» 1101620 виконуватиме ПАТ «Укртрансгаз» з метою модернізації та оновлення магістрального газопроводу.

Таким чином, бюджетні програми головного розпорядника розподілені:

- за метою;
- за завданнями;
- за напрямками використання бюджетних коштів;
- за результативними показниками;
- за відповідальними виконавцями.

Інша ситуація спостерігається під час планування видатків Державним агентством автомобільних доріг України за бюджетною програмою «Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору» 3111600.

У рамках співробітництва України з МФО Україна для будівництва автомобільних магістралей залучила кошти чотирьох кредитів МБРР, ЄБРР та ЄІБ на загальну суму 900,0 млн євро та 850 млн дол. США.

У 2015 році реалізовували два проекти з ЄБРР та ЄІБ з однойменною назвою «Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до Києва». Позика ЄБРР: 450 млн євро, позика ЄІБ: 450 млн євро. Бенефіціар – Укравтодор.

26 листопада 2010 року між Україною та ЄБРР було укладено кредитний договір для виконання проекту «Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до Києва». 15.06.2011 Верховна Рада ухвалила Закон України № 3514-VI про ратифікацію Кредитної угоди. 16.09.2011 року угоди за проектом набули чинності.

Між Україною та ЄІБ 27 травня 2011 року було укладено фінансову угоду «Україна – європейські дороги України II (проект «Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва») [195]. Верховна Рада 16 листопада 2011 року ухвалила Закон № 3514-VI про ратифікацію фінансової угоди за проектом № 4042-VI. 07.02.2012 угоди за проектом набули чинності [154].

Мета проекту – приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на основних підходах до міста Києва.

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» було передбачено видатки за спеціальним фондом за кредитом ЄБРР – 1 693 452,2 тис. грн, за кредитом ЄІБ – 967 032,5 тис. грн [119].

За підтримки МБРР реалізовуватимуться проекти:

«Покращення автомобільних доріг та безпеки руху». Сума позики – 400 млн дол. США. Угода про позику: від 21.04.2009 № 7677-UA, дата набуття чинності угодою про позику – 03.09.2009, дата закриття позики – 30.11.2014.

Мета проекту – приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільної дороги М-03 Київ – Харків – Довжанський на ділянці від м. Бориспіль до м. Лубни – однієї з найважливіших магістральних доріг України, що збігається з національним транспортним коридором Європа – Азія, та покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг загального користування на аварійно небезпечних ділянках і місцях концентрації ДТП.

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» передбачені видатки за спеціальним фондом – 223 493,5 тис. грн.

«Другий проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху». Сума позики – 450 млн дол. США. Угода про позику: від 11.10.2012 № 8195-UA, набула чинності 24.12.2012, дата закриття позики – 31.12.2016.

Мета проекту – приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільної дороги М-03 Київ – Харків на ділянці від м. Лубни до м. Полтава.

За підтримки МБРР в Україні реалізується проект «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей», який відображається за бюджетними програмами «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей» та «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реформування регіональних систем охорони здоров'я для здійснення заходів

з виконання спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей». Сума позики – 214,73 млн дол. США.

Упроваджує проект Міністерство охорони здоров'я України. Це проект соціального спрямування, і кошти надають МОЗ на безкоштовній та безповоротній основі.

Мета проекту – реформування системи охорони здоров'я України шляхом раціоналізації медичних послуг населенню, переорієнтації на пріоритетність первинної медичної допомоги, оптимізації та реструктуризації лікарень і амбулаторних послуг вторинного рівня.

У Законі «Про Державний бюджет України на 2015 рік» передбачено видатки за спеціальним фондом – 33 020,4 тис. грн та 129 738,8 тис. грн відповідно.

За бюджетною програмою МОЗ «Удосконалення заходів протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань в Україні» у державному бюджеті на 2015 рік було передбачено видатки спеціального фонду державного бюджету обсягом 6973,82 тис. грн. Відповідно до меморандуму про співробітництво, укладеного між Центром США з контролю та профілактики захворювань, Глобальною програмою з питань СНІД та МОЗ в рамках проекту «Підтримка систем Міністерства охорони здоров'я з моніторингу й оцінки, епідеміологічного нагляду, безпеки донорської крові та лабораторної мережі в Україні в рамках Президентського плану невідкладних заходів з протидії СНІДу (PEPFAR), реципієнтами проекту виступатимуть: Державна установа «Український центр профілактики і боротьби зі СНІДОМ», Національна референс-лабораторія діагностики ВІЛ-інфекції та обласні станції переливання крові, які обрано на конкурсній основі.

Для реалізації цього проекту Центр США з контролю та профілактики захворювань протягом 2012–2015 років надав кошти в сумі 2750,0 тис. дол.

Фінансування заходів з реалізації меморандуму відбуватиметься за трьома компонентами:

зміцнення моніторингу й оцінки програм профілактики ВІЛ-інфекції, догляду та лікування;
зміцнення мережі лабораторій діагностики ВІЛ-інфекції;
зміцнення епідеміологічного нагляду за ВІЛ;
зміцнення системи безпеки донорської крові задля запобігання передання ВІЛ та інших інфекцій, що передаються з кров'ю, під час переливання крові.

За цими напрямками здійснюватимуть витрати на закупівлю обладнання, медичних реактивів, витратних матеріалів, проведення тренінгів тощо.

Ще один соціальний проект, що реалізує центральний орган виконавчої влади, – «Модернізація соціальної підтримки населення України». Реалізація проекту в державному бюджеті на 2015 рік відображалася за бюджетною програмою «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» [119].

Відповідальний виконавець: Міністерство соціальної політики. Угода про позику: від 09.07.2014 № 8404-UA. Дата набуття чинності: 02.10.2014. Дата закриття позики: 01.10.2020.

Мета проекту – підвищення ефективності соціальної допомоги та системи соціальних послуг в Україні для мало-забезпечених сімей, підтримка поступової деінституціоналізації послуг з догляду за дітьми та зміцнення адміністрування надання як соціальної допомоги, так і соціальних послуг.

Фінансові умови залучення позики: період залучення – 18 років, пільговий період – 5 років, відсоткова ставка – 6 міс. LIB-R + змінний серед, одноразова комісія – 0,25%.

Сума позики – 300 млн дол. США, з якої:

- 200 млн дол. надходитимуть упродовж шести років до загального фонду державного бюджету за умови виконання 17 показників програми прийнятних видатків (частина I проекту);
- 100 млн дол. спрямовуватимуть через Міністерство соціальної політики на реалізацію заходів з підтримки дітей із соціально вразливих категорій (частина II проекту).

На виконання умов угоди про позику між Мінфіном Мінсоцполітики та УФСІ 6 жовтня 2014 року підписано договір про безповоротну передачу коштів стосовно використання коштів позики.

Наприкінці грудня 2014 року в межах виконання частини I проекту до загального фонду державного бюджету надійшли кошти позики в сумі 20,0 млн дол. США як такі, що свідчать про виконання першого із 17 показників з програми прийнятних видатків, передбачених у листі-додатку № 2 угоди про позику.

Реалізація проекту відбувається у трьох областях – Дніпропетровській, Житомирській, Чернігівській. Проект підтримує розвиток сімейних форм опіки дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей-інвалідів, а також дітей з обмеженими можливостями, що виховуються в інтернатних закладах.

З метою розширення географії впровадження здійснення інвестицій в рамках проекту на підтримку розвитку сімейних форм виховання Мінсоцполітики готує проект змін до угоди про позику. У разі внесення змін міністерство матиме змогу обрати більше шляхів реформування дитячих інтернатних закладів та здійснити їх пілотування залежно від потреби та ситуації у більшій кількості регіонів. Згоду на проведення пілотного реформування надали Київська область та м. Київ. Проведення заходів у цих двох регіонах надзвичайно важливе і показове. Крім того, близькість регіонів дасть можливість оперативно вирішувати проблемні питання. Зацікавленість у проведенні пілотування виявили інші області.

У Законі «Про Державний бюджет України на 2015 рік» було передбачено видатки за спеціальним фондом – 274 686,4 тис. грн [119].

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства разом з Мінпаливенерго є одним з найбільших бенефіціарів спільних з міжнародними організаціями проектів.

У 2015 році за бюджетною програмою «Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві, реконструкція та розвиток системи комунального водного господарства м. Чернівці» виконували такі проекти [91]:

«Розвиток міської інфраструктури»

Кредитор: МБРР. Угода про позику від 26.05.2008 № 4869-UA. Дата набуття чинності: 10.11.2008, дата закриття позики: 30.06.2015. Сума позики СБ – 140 млн дол. США, впроваджувальна установа: Мінрегіон.

Мета: надання комунальним підприємствам допомоги в забезпеченні їх стабільної діяльності щодо надійного забезпечення населення України якісними комунальними послугами водопостачання та водовідведення.

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» було передбачено видатки за спеціальним фондом – 75 742,5 тис. грн [119].

«Розвиток міської інфраструктури-2»

Мета проекту: надати комунальним підприємствам – учасникам проекту допомогу в підвищенні якості та надійності їхніх послуг й ефективності використання енергії шляхом удосконалення їхнього інституційного потенціалу та інвестування робіт з відновлення і заміни пошкоджених систем водопостачання, водовідведення та переробки твердих відходів, а також поліпшення екологічної ситуації територій за рахунок вирішення проблеми очищення стоків та безпечної утилізації твердих побутових відходів.

Відповідальний виконавець: Мінрегіон.

Угоди про позику: від 26.05.2014 № 8391-UA і від 26.05.2014 № TF017112. Дата набуття чинності: 21.11.2014, дата закриття позики: 30.10.2014. Сума позики – 350 млн дол. США, в тому числі: позика СБ – 300 млн дол. США; позика Фонду чистих технологій – 50 млн дол.

Фінансові умови залучення позик:

- для позики МБРР: період залучення – 18 років, пільговий період – 5 років, відсоткова ставка – 6 міс. LIB-R + змінний серед, одноразова комісія – 0,25%.
- для позики Фонду чистих технологій: період залучення – 20 років, пільговий період – 10 років, відсотки за користування кредитом – 0,75%, одноразова комісія – 0,45%.

До участі у проекті СБ спільно з Мінрегіоном підібрав 11 підприємств, які отримали від Міністерства фінансів позитивну оцінку фінансового стану підприємства, а саме:

за напрямом водопостачання та водовідведення – 261,4 млн дол. США, в тому числі: КП «Харківводоканал» – 75,8 млн дол. США; ПАТ «АК Київводоканал» – 11,4 млн дол. США; КП «Донецькміськводоканал» – 37,5 млн дол. США; КП «Краматорський водоканал» – 5,3 млн дол. США; КП «ОКВП «Дніпро-Кіровоград» – 34,4 млн дол. США; КП «Коломияводоканал» – 3,1 млн дол. США; КП «Житомирводоканал» – 30,0 млн дол. США; КП «Тернопільводоканал» – 36,7 млн дол. США; КП «Івано-Франківськводокотехпром» – 15,0 млн дол. США; КП «Черкасиводоканал» – 12,3 млн дол. США;

за напрямом поводження з твердими побутовими відходами – 44,0 млн дол. США для КП «Муніципальна компанія поводження з відходами» (м. Харків).

Нерозподілена частина позики становить 29,5 млн дол. США. Погашення і обслуговування позики здійснюватиметься за рахунок коштів комунальних підприємств.

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» було передбачено видатки за спеціальним фондом – 581 818,3 тис. грн [119].

«Підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання України»

Проект перебуває на стадії реалізації.

Відповідальний виконавець: Мінрегіон України.

Угоди про позику: від 26.05.2014 № 8387-UA і від 26.05.2014 № TF016327. Дата набуття чинності: 21.11.2014. Дата закриття позики: 31.10.2014. Мета проекту: надання комунальним підприємствам централізованого теплопостачання допомоги у підвищенні економічної та енергетичної ефективності, мінімізації витрат паливно-енергетичних ресурсів, інвестування у підвищення надійності функціонування систем теплопостачання.

Фінансові умови залучення позики МБРР: період залучення – 18 років, пільговий період – 5 років, відсоткова ставка – 6 міс. LIB-R + змінний серед, одноразова комісія – 0,25%; позики ФЧТ: період залучення – 20 років, пільговий період – 10 років, відсотки за користування кредитом – 0,75%, одноразова комісія – 0,45%.

Сума позики – 382 млн дол. США, в тому числі [174]: позика СБ – 332 млн дол. США, позика Фонду чистих технологій – 50 млн дол.

Освоєно коштів позики станом на 01.05.2015: позика МБРР – 0,83 млн дол. США; позика ФЧТ – 0,225 млн дол.

З метою набуття угодами про позику чинності 20.11.2014 між Мінфіном, Мінрегіоном, НКРЕКП, міськими радами і комунальними підприємствами «Харківські теплові мережі» «Міськтепловоденергія» (м. Кам'янець-Подільський), «Миколаїв-облтеплоенерго», «Вінницяміськтеплоенерго», «Херсонтеплоенерго» і «Дніпротеплоенерго» були підписані договори про субкредитування.

З цією метою 19.11.2014 Мінфін як представник позичальника на вимогу СБ повідомив банк, що не підпише з ККП «Донецькміськтепломережа» субкредитної угоди доти, доки банк не підпише з цим підприємством угоди про реалізацію проекту.

Нерозподілена частина позики становить 36,69 млн дол. США.

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» передбачені видатки за спеціальним фондом – 657 560,8 тис. грн [119].

«Проект муніципального водного господарства м. Чернівці, стадія I (реконструкція систем водопостачання у м. Чернівці)» [91]

Бенефіціар – комунальне підприємство «Чернівціводоканал». Позичальник – Україна. Сума позики KfW – 17,0 млн євро. Угода про позику від 02.02.2010.

Підготовка інвестиційного проекту «Проект муніципального водного господарства м. Чернівці, стадія I (реконструкція систем водопостачання у м. Чернівці)» перебуває на завершальному етапі. Згідно з наказом Мінекономрозвитку від 20.09.2013 № 1113, виконавчий комітет Чернівецької міської ради спільно з Чернівецькою облдержадміністрацією визначені відповідальними виконавцями цього інвестиційного проекту.

Мета: підвищення рівня надійності, ефективності і якості видобування, підготовки питної води та транспортування її споживачам шляхом реконструкції системи видобутку, подачі й розподілу.

У Законі «Про Державний бюджет України на 2015 рік» було передбачено видатки за спеціальним фондом – 2543,2 тис. грн [119].

«Надзвичайна кредитна програма для України» [91]

Позичальник – Україна. Угоду між Україною та ЄІБ підписано 22.12.2014. Сума позики ЄІБ – 200 млн євро.

Закон України № 346-VIII «Про ратифікацію Фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком (проект «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України»)» ухвалено 22 квітня 2015 року [155]. Угода набрала чинності 13.05.2015.

Позика ЄІБ передбачає надання невідкладної допомоги Україні у зв'язку з необхідністю негайного відновлення головних інфраструктурних проектів об'єктів та надання державних послуг.

Нормативно-правового визначення механізму використання коштів позики, залученої державою від ЄІБ на реалізацію проекту «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України», станом на 1 вересня не існувало.

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» на реалізацію зазначеного проекту за бюджетною програмою «Реалізація надзвичайної кредитної програми для України» (КПКВК 2751630) затверджено асигнування в сумі 400 000,0 тис. грн [119].

Проте через брак механізму реалізації проекту, критеріїв визначення бенефіціарів та встановлення основних умов надання їм ресурсів (від чого залежить процедура його фінансування – на безповоротній основі чи на умовах платності строковості та повернення), кошти позики не було використано. Необхідно було розробити нормативно-правовий акт щодо визначення механізму використання коштів позики [92].

Мінрегіон розробив відповідний порядок та вніс на розгляд Кабінету Міністрів, який постановою від 25 листопада 2015 р. № 1068 «Деякі питання використання коштів для реалізації проектів у рамках Надзвичайної кредитної програми для відновлення України» було затверджено [17].

Постановою також затверджено перелік проектів, що фінансуються в 2015–2017 роках за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам у рамках програми, а також порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам для реалізації проектів у рамках програми, відповідно до яких:

субвенція передається від Мінрегіону розпорядникам за місцевими бюджетами (органам місцевого самоврядування, які виступають замовниками проектів);

між Мінрегіоном, Мінфіном та розпорядниками за місцевими бюджетами укладаються договори про передачу коштів;

субвенція надається шляхом перерахування коштів ЄІБ на рахунок Мінфіну (відкритий в Укресімбанку) з подальшим перерахуванням коштів безпосередньо виконавцям робіт на підставі заявок на вибірку коштів, які готують розпорядники за місцевими бюджетами (одержувачі коштів), погоджують Мінрегіон та Мінфін;

з метою відображення в обліку та звітності про виконання бюджетів у частині проведення видатків державного бюджету та доходів і видатків місцевих бюджетів за рахунок субвенції відповідна інформація подається Казначейству.

«Розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві» [91]

Бенефіціар – міське комунальне підприємство «Миколаїв-водоканал». Позичальник – Україна. Сума позики ЄІБ – 15,54 млн євро. Угода про позику від 02.02.2010.

Фінансову угоду з ЄІБ було підписано 02.02.2010. 20 червня 2012 року Верховна Рада ухвалила Закон № 4987-VI «Про ратифікацію Фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком (Розвиток системи водопостачання та водовідведення в місті Миколаїв) та Листа про внесення змін до Фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком (Розвиток системи водопостачання та водовідведення в місті Миколаїв)» [161]. Угоди за проектом набули чинності 12 вересня 2012 року.

Мета: забезпечення європейського рівня екологічної безпеки, досягнення повної відповідності національним нормам щодо очищення стоків та скиду їх у водні об'єкти, приведення системи очистки та подачі споживачам питної води до європейських стандартів.

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» передбачено видатки за спеціальним фондом – 130 152,0 тис. грн.

Фінансування заходів із супроводження проектів та інституційний розвиток Мінрегіону відображається за бюджетною програмою «Фінансування заходів по забезпеченню впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури та заходів в секторі централізованого теплопостачання України».

«Розвиток міської інфраструктури» [91]

«Розвиток міської інфраструктури-2»

«Підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання України»

Виконання бюджетної програми забезпечує надання допомоги Мінрегіону у впровадженні цих проектів.

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» передбачено видатки за спеціальним фондом в сумі 23 729,0 тис. грн [119].

Проте на етапі реалізації проектів між Мінфіном та Мінрегіоном виникли суперечності щодо порядку їх виконання.

Зокрема, угодою про позику (проект розвитку міської інфраструктури) між Україною та МБРР від 26 травня 2008 року, ратифікованою Законом № 592-VI від 24.09.2008, зі змінами від 25.09.2014 № 2014/9/25-52, встановлено дату завершення реалізації проекту – 30 червня 2015 року та визначено чотири-місячний період для проведення остаточних розрахунків за проектом.

Станом на 30 червня 2015 року на рахунку позики залишились невикористанні кошти, крім того, на рахунках, відкритих в АТ «Укресімбанк» для обслуговування позики також обліковувалися кошти позики. За контрактами, укладеними в рамках реалізації проекту в містах, не було здійснено остаточних розрахунків за виконаними роботами, поставленими товарами та послугами.

У разі незабезпечення проведення остаточних розрахунків з постачальниками товарів, виконавцями робіт та послуг виникне кредиторська заборгованість без визначених джерел її погашення. Така ситуація могла призвести до штрафів та пені, передбачених контрактами з постачальниками та виконавцями робіт, що збільшить зобов'язання міст – учасників проекту перед ними.

Мінрегіон звернувся до Мінфіну з пропозицією стосовно внесення змін до Додатка № 9 до Закону «Про Державний бюджет України на 2015 рік» та перерозподілення передбачених у додатку № 9 для реалізації у 2015 році проектів «Розвиток міської інфраструктури» та «Розвиток міської інфраструктури–2», до видатків, необхідних для завершення у 2015 році реалізації проекту «Розвиток міської інфраструктури» [119].

Додатком № 9 «Перелік кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду Державного бюджету України у 2015 році від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів)» до Закону «Про Державний бюджет України на 2015 рік» Мінрегіону за бюджетною програмою «Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві, реконструкція та розвиток системи комунального водного господарства м. Чернівці» 2751600 для реалізації проектів «Розвиток міської інфраструктури» та «Розвиток міської інфраструктури–2» розподілені обсяги надання кредитів становлять 75 742,5 тис. грн та 501 588,9 тис. грн.

У зв'язку з коливаннями та відхилення поточного курсу валют від курсу, що враховувався під час підготовки проекту державного бюджету України на 2015 рік, розподіленої у додатку № 9 суми для проведення остаточних розрахунків за проектом «Розвиток міської інфраструктури», за повідомленням Мінрегіону, недостатньо, а за проектом «Розвиток міської інфраструктури–2» у запланованих обсягах до кінця року використано не буде через тривалі організаційні процедури. Таким чином, Мінрегіон запропонував у межах однієї бюджетної програми головного розпорядника 2751600 у додатку № 9 здійснити відповідний перерозподіл, зокрема збільшити розподілений обсяг за проектом «Розвиток міської інфраструктури» на суму 115 413,6 тис. грн за рахунок зменшення розподіленого обсягу за проектом «Розвиток міської інфраструктури–2» на вказану суму.

Така сама ситуація склалася за бюджетною програмою «Фінансування заходів по забезпеченню впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури та заходів в секторі централізованого теплопостачання України» 2751610, за якою фінансуються супроводжувальні заходи з реалізації зазначених проектів. У межах вказаної бюджетної

програми головного розпорядника 2751610 у додатку № 9 Мінрегіон запропонував здійснити відповідний перерозподіл, зокрема збільшити розподілений обсяг за проектом «Розвиток міської інфраструктури» на суму 663,71 тис. грн за рахунок зменшення розподіленого обсягу за проектом «Розвиток міської інфраструктури–2».

Бюджетним кодексом України визначено правові засади функціонування бюджетної системи України та основи бюджетного процесу.

Статтею 16 Бюджетного кодексу передбачено, що державні запозичення здійснюються в межах, визначених законом про Державний бюджет України (крім випадків, передбачених частиною четвертою статті 15 Кодексу та абзацом першим частини сьомої цієї статті), з дотриманням граничного обсягу державного боргу на кінець бюджетного періоду.

Статтею 23 кодексу встановлено, що будь-які бюджетні призначення та платежі з бюджету здійснюються лише за наявності відповідного бюджетного призначення, якщо інше не передбачено законом про Державний бюджет України [5].

Відповідно до частин 1 і 2 статті 20 кодексу в бюджетному процесі на рівні державного бюджету застосовується програмно-цільовий метод, особливими складовими якого є бюджетні програми, їх відповідальні виконавці, паспорти, результативні показники.

Отже, видатки та надання кредитів державного бюджету здійснюються за бюджетними програмами.

Видатки на реалізацію проекту «Розвиток міської інфраструктури» у державному бюджеті України на 2015 рік відображаються за бюджетними програмами «Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві, реконструкція та розвиток системи комунального водного господарства м. Чернівці» КПКВК (2751600) та «Фінансування заходів по забезпеченню впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури

та заходів в секторі централізованого теплопостачання України» (КПКВК 2751610). Загалом за вказаними бюджетними програмами відображаються п'ять проектів, які реалізуються за підтримки МБРР, СІБ та KfW.

Обсяги видатків та надання кредитів державного бюджету України на 2015 рік визначено у додатку № 3 «Розподіл видатків Державного бюджету України на 2015 рік» – КПКВК 2751610 та додатку № 4 «Повернення кредитів до Державного бюджету України та розподіл надання кредитів з Державного бюджету України в 2015 році» до закону про Державний бюджет України на 2015 рік – КПКВК 2751600 [119].

У державному бюджеті на 2015 рік видатки за бюджетною програмою 2751610 затверджені в сумі 23 729,0 тис. грн, надання кредитів за бюджетною програмою 2751600 – в обсязі 1 236 075,3 тис. грн. При цьому фактичне використання коштів станом на 30 червня 2015 року за КПКВК 2751610 не здійснювалось, за КПКВК 2751600 – 99 319,0 тис. грн.

Додатком № 9 «Перелік кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду Державного бюджету України у 2015 році від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів)» затверджено перелік кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду державного бюджету України у 2015 році від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів) і не містить та не встановлює обсягів видатків та надання кредитів державного бюджету України на 2015 рік [119].

Проекти МБРР реалізуються в межах загального обсягу річних кошторисних призначень за КПКВК 2751600 і КПКВК 2751610 відповідно і навіть не потребують перерозподілу між кодами економічної класифікації видатків і класифікації кредитування бюджету.

Мінрегіон підготував та надіслав до Мінфіну спільний наказ щодо внесення змін до паспорта бюджетної програми КПКВК 2751610 «Фінансування заходів по забезпеченню впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури та заходів в секторі централізованого теплопостачання України». Правилами складання паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання, затвердженими наказом Міністерства фінансів України від 29 грудня 2002 року № 1098 (зі змінами), визначено порядок складання паспортів бюджетних програм та порядок формування звітів про виконання паспортів бюджетних програм головними розпорядниками бюджетних коштів [141].

Пунктом 10 правил визначено вичерпний перелік випадків, за якими можуть бути внесені зміни до паспорта бюджетної програми.

Вимогами до складання звіту про виконання паспорта бюджетної програми (розділ III правил) передбачається надання інформації про результативні показники, що характеризують виконання бюджетної програми, здійснення аналізу стану їх виконання з поясненням розбіжностей (відхилень) між виконаними результативними показниками та затвердженими паспортом бюджетної програми. При цьому пояснення щодо стану виконання показників надається за кожним показником окремо. Тож фактична вартість закупленого обладнання, виконаних робіт та наданих послуг має бути відображена у звіті про виконання паспорта бюджетної програми з відповідними поясненнями щодо відхилення фактичної вартості від запланованої.

За бюджетною програмою міністерства «Модернізація державних фінансів» 3501660 відображається реалізація проекту «Модернізація державних фінансів» [91].

Кредитор – МБРР. Угода про позику від 25.03.2008 № 4882-UA. Дата ратифікації: 24.09.2008 (Закон № 591-VI). Дата набуття чинності: 23.10.2008. Дата завершення проекту: 31.12.2014. Дата активних платіжних доручень: 30.04.2014. Сума позики – 50 млн дол. США.

Метою проекту було зміцнення управління державними фінансами завдяки підвищенню його операційної ефективності та прозорості шляхом запровадження стійкої інтегрованої системи управління державними фінансами.

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» за бюджетною програмою передбачені видатки за спеціальним фондом – 367,2 тис. грн.

Міністерством фінансів спільно з МБРР було прийнято рішення щодо дострокового закриття проекту модернізації державних фінансів. Відповідні зміни до угоди про позику (проект модернізації державних фінансів) між Україною та МБРР від 25 березня 2008 року погоджено з Мінекономрозвитку, підписав міністр фінансів 31 жовтня 2014 року.

За висновком Міністерства юстиції, зміни до угоди про позику набрали чинності в день підписання міністром фінансів, тобто 31 жовтня 2014 року. Датою закриття позики є 31 грудня 2014 року з періодом для покриття прийнятих витрат, здійснених до дати закриття проекту, до 30 квітня 2015 року.

Для закриття проекту Мінфін здійснив відповідні заходи, зокрема [91]:

підготовка до проведення аудиту коштів проекту та фінансової звітності за 2013–2015 рр.:

- погодження технічного завдання із СБ;
- підготовка пропозиції аудиторської компанії БДО;
- погодження та підписання контракту не пізніше дати закриття проекту;

підготовка фінансових документів про операції за 2013–2015 рр. для аудиторської компанії;

підписання актів за всіма чинними контрактами не пізніше дати закриття проекту;

підготовка, погодження та підписання доповнень про припинення чинності всіх контрактів у рамках проекту;

підготовка, погодження та подання до Кабінету Міністрів проекту звіту про реалізацію проекту відповідно до постанови

Кабінету Міністрів від 26 листопада 2008 року № 1027 «Про порядок ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями»;

підготовка та погодження наказу щодо втрати чинності наказів, які стосуються реалізації проекту;

звітування СБ щодо використаних коштів зі спеціального рахунку, отримання реквізитів від СБ та відповідне перерахування залишку коштів зі спеціального рахунку СБ;

закриття рахунків проекту;

підготовка та передача документів проекту для передачі їх до архіву Міністерства фінансів.

Мінфін є головним розпорядником програми «Підтримка реалізації ініціативи з енергетичної ефективності і навколишнього середовища у Східній Європі» 3501410 [91].

Мета програми – забезпечення сплати членського внеску до Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля, що має надати можливість Україні взяти участь у зазначеному фонді шляхом виконання положень відповідної угоди з його розпорядником (ЄБРР).

Шведським головуванням у Європейському Союзі (01.07.2009–01.01.2010) одним із пріоритетів було визначено реалізацію ініціативи Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля, мета якої полягає в реалізації проектів підвищення рівня енергоефективності у сфері комунального опалення, охорони навколишнього середовища, зокрема, управління відходами та використання відновлюваних та альтернативних джерел енергії.

За результатами проведеної роботи 24 лютого 2011 року між Україною та ЄБРР, який було визначено розпорядником Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля, що акумулюватиме кошти донорів, було укладено угоду про внесок між Україною та ЄБРР стосовно участі України у фонді.

Підписанням цього договору, крім іншого, Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити щорічний внесок в еквіваленті 2 млн євро протягом п'яти років.

Закон України за № 3598-VI «Про ратифікацію Угоди про внесок між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку стосовно участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля» було ухвалено 06.07.2011, він набув чинності 22 серпня 2011 року [200].

Законами про Державний бюджет України на 2011–2014 роки за бюджетною програмою головного розпорядника – Міністерства фінансів України «Підтримка реалізації Ініціативи з енергетичної ефективності і навколишнього середовища у Східній Європі» 3501410 затверджено обсяг коштів, необхідний для сплати внеску в повному обсязі. Нині сума сплаченого щорічного внеску України до фонду становить 8 млн євро.

Участь України у цій організації спрямована на збільшення кількості проектів, що впроваджуються в нашій країні з метою підвищення рівня енергоефективності у сфері комунального опалення, а також проектів, пов'язаних з охороною навколишнього середовища, зокрема, управлінням відходами та використанням відновлюваних й альтернативних джерел енергії, великою мірою за рахунок кредитних та грантових коштів фонду.

Фонд Е5Р співфінансує проекти шляхом надання грантів.

Діяльність Фонду Е5Р визначає координаційна група (ЄБРР, ЄІБ, ПІБ, НЕФКО, МБРР, МФК, країни-одержувачі), яка розглядає проекти партнерства.

Координаційна група Е5Р (до її складу входять представники України):

- визначає проекти, які відповідають вимогам Е5Р;
- виділяє пріоритетні проекти, пов'язані з підвищенням енергоефективності та поліпшенням стану навколишнього середовища.

Асамблея вкладників – керівний орган фонду. Вона відповідає за загальну політику фонду та наглядає за виконанням, зокрема:

- визначає пріоритети діяльності;
- затверджує проекти, які фінансують з ресурсів фонду;
- проводить моніторинг платежів, які надходять від вкладників фонду;
- перевіряє ефективність виконання робіт, що фінансують з ресурсів фонду.

Під час затвердження асамблеєю вкладників проекту для підтримки ресурсами фонду необхідно отримати згоду країни-одержувача, де виконуватимуть цей проект.

За бюджетною програмою у 2015 році було заплановано та здійснено останній п'ятий платіж за рахунок загального фонду в сумі 2,0 млн євро [119].

У 2011, 2012, 2013 та 2014 роках щорічний внесок України по 2 млн євро відповідно було перераховано до фонду.

Відповідно до чинного законодавства Україна є членом таких міжнародних фінансових організацій, як МВФ, МБРР, Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Багатостороннє агентство по гарантіях інвестицій (БАГІ), ЄБРР, ЧБТР. Виконання зобов'язань щодо внесків до статутних фондів міжнародних організацій відображається за бюджетною програмою Мінфіну 3501140 «Внески до міжнародних організацій».

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» за бюджетною програмою передбачено видатки за загальним фондом – 287 725,5 тис. грн.

За бюджетною програмою «Субвенція з державного бюджету міському бюджету міста Дніпропетровська на завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську» у Законі «Про Державний бюджет України на 2015 рік» передбачено видатки спеціального фонду за проектом ЄБРР в сумі 544 000,0 тис. грн, за проектом ЄІБ – 272 000,0 тис. грн.

Проект «Завершення будівництва метрополітену в м. Дніпропетровськ» фінансуватимуть за рахунок коштів, залучених від ЄБРР та ЄІБ, обсяг їх становитиме 304,0 млн євро (по 152 млн від кожного банку).

Кредитну угоду між Україною та ЄБРР укладено 27 липня 2012 року, яка ратифікована Законом «Про ратифікацію Кредитної угоди (Проект «Завершення будівництва метрополітену в м. Дніпропетровськ») між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку» від 5 червня 2013 року № 322-VII. Укладено угоду про реалізацію проекту між КП «Дніпропетровський метрополітен» та ЄБРР, угоду про підтримку проекту між Дніпропетровською міською радою та ЄБРР [150]. Тексти фінансової та проектної угод між Україною та ЄІБ підписано відповідно 25.10.2013 і 28.11.2013 (Дніпропетровськ), 12.12.2013 (Люксембург).

Мета проекту – завершення будівництва першої черги метрополітену в м. Дніпропетровську від станції «Комунарівська» до станції «Музейна» з електродепо. Упровадження проекту сприятиме поліпшенню транспортного обслуговування населення міста, значному розвантаженню автодоріг, поліпшенню екологічної ситуації в найбільш забруднених шкідливими викидами автотранспорту районах, сприятиме підвищенню обсягів споживання продукції будівельної, металургійної галузей, машинобудування, а також створенню робочих місць.

Умовами вищезазначених угод, укладених Україною з ЄБРР та ЄІБ, кошти кредитів не можна використати на сплату будь-яких податків та зборів, що стягуються на території України.

Оскільки кредитні кошти надають бюджету міста на умовах відшкодування з міського бюджету витрат державного бюджету з обслуговування зазначених кредитів, передбачити кошти на сплату податку на додану вартість у рамках реалізації проекту за рахунок міського бюджету не вбачається

можливим. Брак коштів на сплату ПДВ унеможлиблює реалізацію проекту з будівництва метрополітену, а відповідно і використання коштів уже залучених позик.

Враховуючи вищезазначене, до Закону «Про Державний бюджет України на 2015 рік» було внесено зміни і за рахунок коштів загального фонду державного бюджету передбачено субвенцію в сумі 29,0 млн грн за кодом програмної класифікації видатків «Субвенція з державного бюджету міському бюджету міста Дніпропетровська на співфінансування проекту «Завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровськ» 3511800 [119].

На виконання вимог частини другої статті 97 Бюджетного кодексу України та з метою визначення механізму використання субвенції постановою Кабінету Міністрів від 30 жовтня 2013 р. № 798 було затверджено Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету міському бюджету м. Дніпропетровська на завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську [137].

За проектами, в яких не може бути відповідальним виконавцем проекту жоден із центральних органів виконавчої влади, відповідальним виконавцем є Міністерство фінансів України. Виконання таких проектів відображається за бюджетною програмою «Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою» 3511620. У Законі «Про Державний бюджет України на 2015 рік» передбачено видатки спеціального фонду в сумі 353 600,0 тис. грн. За цією програмою відображаються видатки на реалізацію проектів [119]:

«Підтримка малих та середніх підприємств» – кошти залучатимуть від KfW для відбудови для реалізації проекту уряду ФРН, який передбачає кредитну лінію в розмірі до 10 млн євро. Ці кошти виділяють відповідно до угоди між урядом України та урядом ФРН (асигнування 2006 року), ратифікованої Верховною Радою 2008 року.

Цей проект – продовження проекту «Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування в сільській місцевості», започаткованим договором про надання позички і гранту між KfW та Кабінетом Міністрів України, та Німецько-українським фондом 18 вересня 2006 року.

Проект передбачає надання кредитних коштів малим та середнім підприємствам через фінансові установи для фінансування інвестицій та обігових коштів МСП. Виконавцем проекту виступатиме, як і за попереднім проектом «Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування в сільській місцевості», Німецько-український фонд (НУФ), заснований у 1996 році Кабінетом Міністрів України в особі Міністерства фінансів (з внеском 5,1 млн євро), Національним банком України (з внеском 5,1 млн євро) та KfW (з внеском 6,1 млн євро) на виконання указу Президента України від 01.06.1998 № 574/98 та постанови правління НБУ від 17.03.1998 № 108 [140].

Цей проект за рахунок дешевих та довгострокових кредитних ресурсів дасть змогу залучити фінансові установи до участі у проекті й так забезпечити доступ МСП до кредитних коштів. З огляду на недостатній досвід фінансових установ у роботі з клієнтами МСП є змога за рахунок грантових коштів провести комплексне навчання та підвищити компетенцію фінансових установ в сфері МСП. Тож проект сприятиме розширенню та поглибленню фінансової системи України, а на рівні МСП – збільшенню рівня їхніх доходів, а також створенню нових та збереженню наявних робочих місць.

Зважаючи на законодавчі обмеження щодо кредитування в іноземній валюті, а також на значний попит з боку МСП на кредити саме у гривнях, проектом передбачена можливість надання коштів фінансовим установам у національній валюті України, при цьому валютний ризик нестиме НУФ. Таким чином, проект відповідає потребам ринку.

Проект самоокупний. Повернення позикових коштів передбачається здійснити повністю за рахунок НУФ, який є виконавцем проекту. Кошти для повернення та обслуговування позики в повному обсязі надходитимуть до НУФ від сплати відсотків та погашення кредитів фінансовими установами, які залучатимуть кредитні кошти у НУФ. НУФ для здійсненні своєї діяльності має всі необхідні дозволи та ліцензії.

Фінансові установи отримуватимуть кредити від НУФ тільки після надання зобов'язань повернення кредиту. Фінансова установа забезпечуватиме повернення кредиту НУФ, який надає зобов'язання Кабінету Міністрів (Міністерству фінансів) щодо повернення кредиту за укладеним договором.

Крім того, Міністерство фінансів – член наглядової ради НУФ і разом з іншими членами контролює його діяльність та приймає ключові рішення щодо неї.

Умови надання позики: кредит – 10 млн євро; грант – 2 млн євро; термін надання кредиту – 40 років; пільговий період – 10 років; відсоткова ставка – 0,75% річних; комісійні за згоду на надання позики – 0,25% річних на ще не виплачені суми позики; плата за передачу позики Міністерством фінансів НУФ – 0,25% річних (як і в аналогічному першому проекті «Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування в сільській місцевості») [91].

Угоди за проектом укладено в грудні 2012 року. Використання кредитних коштів не здійснювалося.

Українська сторона та уряд Німеччини обговорювали питання впровадження через НУФ нового спільного проекту «Рефінансування українських малих і середніх підприємств (МСП) через банківський сектор/Німецько-український фонд (НУФ)». У рамках спільного проекту KfW планує надати до 5 млн євро за такими умовами: 30 років, 10 років пільговий період, відсоткова ставка – 2%, комісія – 0,25%. Уряд ФРН

та KfW наполягали на передачі даних кредитних коштів НУФ у національній валюті. При цьому валютний ризик має бути профінансований за рахунок державного бюджету.

Для запобігання додатковому навантаженню на державний бюджет та мінімізації ризиків збільшення дефіциту бюджету прийняття рішення стосовно фінансування валютного ризику за рахунок державного бюджету має бути зваженим та економічно ефективним.

Мінфін запропонував для реалізації проекту застосувати схему реалізації наявних проектів, які впроваджує НУФ («Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування у сільській місцевості» та «Підтримка малих та середніх підприємств»), а саме отримання НУФ коштів позики в євро, що в подальшому передаватимуться банкам-партнерам у гривнях. Застосовуючи цей підхід, валютний ризик нестиме НУФ, який фактично перекладе основну частину ризику на уповноважені банки.

Для ініціації та подальшої реалізації проекту планують підписати відповідну угоду між Кабінетом Міністрів України та урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2011 та 2012 років).

«Основний кредит для МСП та установ з середньою капіталізацією – Україна (APEX)». Мінекономрозвитку наказом від 17.11.2014 прийнято рішення про доцільність підготовки проекту «Основний кредит для МСП та установ з середньою капіталізацією – Україна» та визначено Мінфін відповідальним виконавцем. Сума кредиту орієнтовно до 400 млн євро.

Мета реалізації проекту «Основний кредит для малих та середніх підприємств та компаній з середнім рівнем капіталізації» – розширення можливостей фінансування реального сектору економіки, підтримка розвитку приватного сектору економіки, зокрема проектів МСП та установ

із середньою капіталізацією, а також інших пріоритетних, серед яких проекти соціально-економічної інфраструктури, енергоефективності, пом'якшення наслідків змін клімату та адаптації до них.

Відповідно до умов фінансової угоди, позичальником коштів кредиту ЄІБ є Україна, ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» (або інша установа, прийнятна для ЄІБ та Мінфіну) планується визначити агентом, який виступатиме від імені позичальника (Україна), з метою подальшої передачі кредитних коштів, виділених в рамках запропонованого кредиту ЄІБ напряму або через комерційні банки-посередники кінцевим бенефіціарам.

Положеннями угоди за проектом встановлено, що залучення позики ЄІБ здійснюється у євро за плаваючою відсотковою ставкою (EURIBOR+ Спред (до 1%), сплата комісії за зобов'язання та одноразової комісії за надання кредиту угодою не передбачено. Передбачено оплату (одноразово) комісії за оцінку проекту банком у розмірі 50 тис. євро. Останньою датою надання заявки на використання коштів (траншу) є дата 36 місяців від дати підписання угод.

Використання кредиту буде здійснюватися траншами загальною кількістю до 15. Сума кожного траншу, якщо вона не буде залишком кредиту, становитиме не менш як 10 млн євро. Термін погашення кожного окремого траншу становитиме до 10 років. Першою датою погашення траншу є дата платежу, що слідує за третьою річницею від запланованої дати залучення коштів запозичень (траншу), а останньою – що припадає на дату не раніше, ніж через чотири та не пізніше, ніж через 10 років після запланованої дати вибірки коштів. Крім того, протягом реалізації проекту банки-посередники або кінцеві бенефіціари сплачуватимуть до загального фонду державного бюджету плату за надання кредиту, залученого державою.

Проекти, що реалізуються за рахунок коштів, залучених під державні гарантії, у дохідній і видатковій частинах державного бюджету України на відповідний період не планують.

Умови надання державних гарантії фактично за кожним напрямом встановлено Кабінетом Міністрів України. Підготовка та реалізація проектів, що реалізуються за рахунок коштів, залучених під державні гарантії від міжнародних фінансових організацій, регламентується порядком ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 року № 1027 [142]. Цією постановою Кабінету Міністрів України було припинено чинність постанови Кабінету Міністрів від 10 жовтня 2001 року № 1317 «Про порядок підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, які підтримуються фінансовими організаціями». Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 року № 1027 втратила чинність на підставі нового порядку підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 27.01.2016 № 70 [149; 143].

Постановою «Про затвердження Порядку надання місцевих гарантії» прийнятою 14.05.2012 № 541 регламентовано порядок надання місцевих гарантії [133]. Орієнтовний перелік проектів на наступний бюджетний період за проектами, що фінансуються під державні гарантії, МФО надається як інформаційні матеріали до проектів законів України про Державний бюджет України на відповідний період і розміщуються на інформаційному ресурсі Верховної Ради [89].

Відповідно до частини п'ятої статті 17 Бюджетного кодексу, протягом реалізації проектів суб'єкти господарювання, щодо

яких приймається рішення про надання гарантій, сплачують до загального фонду державного бюджету України плату за їх отримання у розмірі, встановленому Кабінетом Міністрів. Надходження цих платежів планують в додатку № 1 до закону про Державний бюджет України на відповідний рік за кодом доходів 24110100 «Плата за надання гарантій та позик, отриманих за рахунок коштів, залучених державою та/або під державні гарантії» [5].

Законами про Держбюджет можуть визначатись норми, відповідно до яких головні розпорядників бюджетних коштів за рішенням Кабінету Міністрів можуть звільняти від зобов'язання надавати майнове або інше забезпечення виконання зобов'язань за державними гарантіями та вносити плату за надання державних гарантій.

Статтею 16 Бюджетного кодексу встановлено обов'язкову вимогу щодо здійснення залучення позик та кредитів виключно в межах, визначених законом про Державний бюджет України. Кошти для реалізації інвестиційних проектів за рахунок коштів, залучених державою на підставі міжнародних договорів, витрати на обслуговування та погашення таких кредитів передбачаються у законі про Державний бюджет протягом усього строку чинності кредитних договорів [51].

Розділ 4. ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОГРАМ, КРЕДИТУВАННЯ ЯКИХ ЗДІЙСНЮЮТЬ МІЖНАРОДНІ ІНСТИТУЦІЇ

4.1. Планування видатків державного бюджету для реалізації інвестиційних програм, кредитування яких здійснюють міжнародні інституції на рівні головних розпорядників бюджетних коштів

Забезпечення ефективного використання бюджетних коштів є одним із найважливіших питань виконання бюджету в більшості країн. Актуальним воно залишається і для України, яка має обмежені бюджетні ресурси. З огляду на це важливі планування видатків та визначення пріоритетів під час розподілу фінансових ресурсів, джерел їхнього фінансування і забезпечення контролю за цільовим і результативним використанням бюджетних коштів [208, с. 67; 88, с. 18].

Відомча закритість програм, недофінансування призводять до перетворення їх на сукупність мало пов'язаних проектів, формально об'єднаних за певною галузевою належністю. Як наслідок, такі програми стали додатковим джерелом фінансування основних функцій їхніх виконавців за рахунок коштів державного бюджету і підлягають постійним змінам. Виконавці програм часто не зацікавлені в їхньому повному фінансуванні та контролі, оскільки це дає змогу списувати невиконання програмних завдань на брак коштів, отже, уникати відповідальності [42].

На думку деяких науковців, недостатня ефективність використання фінансів державного сектору економіки як одного з інструментів забезпечення соціально-економічного розвитку насамперед пов'язана з відсутністю науково обґрунтованих підходів до визначення і конкретизації складових,

основних факторів формування, методів оцінки та механізмів підвищення ефективності використання бюджетних коштів [227; 206, с. 220; 6; 78, с. 83].

Згідно з Бюджетним кодексом України, одним із принципів бюджетної системи є принцип ефективності та результативності. А саме: під час складання та виконання бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення цілей, запланованих на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки, шляхом забезпечення якісного надання послуг, гарантованих державою, Автономною Республікою Крим, місцевим самоврядуванням (далі – гарантовані послуги), із залученням мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату у використанні визначеного бюджетом обсягу коштів.

З метою ефективного управління державним (місцевим) боргом та/або ліквідністю єдиного казначейського рахунку Міністерство фінансів України (Верховна Рада Автономної Республіки Крим, міська рада або за їх рішенням місцевий фінансовий орган) має право здійснювати правочини з державним (місцевим) боргом, включаючи обмін, випуск, купівлю, викуп та продаж державних боргових зобов'язань (боргових зобов'язань Автономної Республіки Крим, територіальної громади міста), за умови дотримання граничного обсягу державного (місцевого) боргу на кінець бюджетного періоду.

Відповідно до статті 19 БКУ, на всіх стадіях бюджетного процесу здійснюють контроль за дотриманням бюджетного законодавства, аудит та оцінку ефективності управління бюджетними коштами відповідно до законодавства.

Згідно зі статтею 20 БКУ, відповідальний виконавець бюджетних програм у процесі їх виконання забезпечує цільове та ефективне використання бюджетних коштів протягом усього строку реалізації відповідних бюджетних програм у межах визначених бюджетних призначень.

Результативні показники бюджетної програми використовуються для оцінки ефективності бюджетної програми

і включають кількісні та якісні показники, які визначають результат виконання бюджетної програми, характеризують перебіг її реалізації, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань. Такі показники мають підтверджувати офіційна державна статистична, фінансова та інша звітність, дані бухгалтерського, статистичного та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку [5].

Перелік результативних показників щодо кожної бюджетної програми розробляють головні розпорядники бюджетних коштів згідно з нормативно-правовим актом Міністерства фінансів України.

На всіх стадіях бюджетного процесу його учасники в межах своїх повноважень здійснюють оцінку ефективності бюджетних програм, що передбачає заходи з моніторингу, аналізу і контролю за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів. Оцінка ефективності бюджетних програм здійснюється на підставі аналізу результативних показників бюджетних програм, а також іншої інформації, що міститься у бюджетних запитах, кошторисах, паспортах бюджетних програм, звітах про виконання кошторисів та звітах про виконання паспортів бюджетних програм. Організаційно-методологічні засади оцінки ефективності бюджетних програм визначає Міністерство фінансів України.

Результати оцінки ефективності бюджетних програм, у тому числі висновки органів виконавчої влади, уповноважених на здійснення фінансового контролю за дотриманням бюджетного законодавства, є підставою для прийняття рішень про внесення в установленому порядку змін до бюджетних призначень поточного бюджетного періоду, відповідних пропозицій до проекту бюджету на плановий бюджетний період та до прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди, включаючи зупинення реалізації відповідних бюджетних програм.

За бюджетними програмами, здійснення заходів за якими потребує нормативно-правового визначення механізму використання бюджетних коштів, головні розпорядники коштів

державного бюджету розробляють проекти порядків використання коштів державного бюджету та забезпечують їх затвердження у терміни, визначені Кабінетом Міністрів України. За рішенням Кабінету Міністрів порядки використання коштів державного бюджету затверджують Кабінет Міністрів або головний розпорядник коштів державного бюджету за погодженням з Міністерством фінансів. Про затвердження таких порядків інформують Комітет Верховної Ради України з питань бюджету [5].

Порядки використання коштів державного бюджету за бюджетними програмами, вперше визначеними законом про Державний бюджет України, затверджуються протягом 30 днів з дня набрання ним чинності.

Якщо реалізація бюджетної програми триває у наступних бюджетних періодах, чинність порядку використання бюджетних коштів за нею (з урахуванням змін до цього порядку, внесених у разі необхідності) продовжується до завершення її реалізації.

Порядок використання бюджетних коштів має містити:

- цілі та напрями використання бюджетних коштів;
- відповідального виконавця бюджетної програми, підстави та/або критерії залучення одержувачів бюджетних коштів до виконання бюджетної програми;
- завдання головного розпорядника бюджетних коштів, розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (одержувачів), що забезпечують виконання бюджетної програми, з визначенням порядку звітування про її виконання (у тому числі щодо результативних показників) та заходів впливу в разі її невиконання;
- у разі потреби порядок, терміни та підстави, а також критерії розподілу (перерозподілу) видатків між адміністративно-територіальними одиницями у розрізі розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів з урахуванням відповідних нормативно-правових актів;

- конкурсні вимоги до інвестиційних програм (проектів), включаючи порядок та критерії їх відбору, а також критерії та умови визначення виконавців таких програм (проектів);
- критерії та умови відбору суб'єктів господарювання, яким надається державна підтримка з бюджету, а також визначення обсягу такої підтримки;
- умови та критерії конкурсного відбору позичальників та проектів (програм), на реалізацію яких надаються кредити з бюджету; умови надання кредитів з бюджету та їх повернення, включаючи положення щодо здійснення контролю за їх поверненням;
- положення щодо необхідності перерахування коштів за бюджетними програмами, які передбачають надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам;
- шляхи погашення бюджетної заборгованості у разі її наявності;
- вимоги щодо необхідності відображення у первинному та бухгалтерському обліку отриманих (створених) оборотних і необоротних активів бюджетними установами та одержувачами бюджетних коштів, у тому числі отриманих (створених) в результаті проведення централізованих заходів;
- у разі потреби – положення щодо здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг, визначення умов і термінів поставки та проведення розрахунків;
- інші положення щодо особливостей бюджетної програми.

Головний розпорядник бюджетних коштів розробляє та протягом 45 днів з дня набрання чинності законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет) затверджує спільно з Міністерством фінансів (місцевим фінансовим органом) паспорт бюджетної програми.

Згідно зі статтею 21 БКУ, розпорядник бюджетних коштів здійснює управління ними у межах встановлених йому бюджетних повноважень та оцінку ефективності бюджетних програм, забезпечуючи ефективне, результативне і цільове їх використання, організацію та координацію роботи розпорядників нижчого рівня та одержувачів у бюджетному процесі [5].

Відповідно до статті 26 БКУ, здійснюється контроль за дотриманням бюджетного законодавства, спрямований на забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до кодексу та іншого законодавства, а також забезпечує:

- 1) оцінку управління бюджетними коштами (включаючи проведення державного фінансового аудиту);
- 2) правильність ведення бухгалтерського обліку та достовірність фінансової і бюджетної звітності;
- 3) досягнення економії бюджетних коштів, їх цільового використання, ефективності і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів шляхом прийняття обґрунтованих управлінських рішень;
- 4) проведення аналізу та оцінки стану фінансової і господарської діяльності розпорядників бюджетних коштів;
- 5) запобігання порушенням бюджетного законодавства та забезпечення інтересів держави у процесі управління об'єктами державної власності;
- 6) обґрунтованість планування надходжень і витрат бюджету.

Контроль за надходженням коштів до державного бюджету України та їх використанням здійснює Рахункова палата. Діяльність центральних органів виконавчої влади, які забезпечують проведення державної політики у сфері контролю за дотриманням бюджетного законодавства (у межах їх повноважень, встановлених БКУ та іншими нормативно-правовими актами), спрямовує, координує та контролює Кабінет Міністрів України.

Розпорядники бюджетних коштів в особі їх керівників організовують внутрішній контроль і внутрішній аудит та забезпечують їх здійснення у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах.

Внутрішній контроль – комплекс заходів, що застосовуються керівником для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення

результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності бюджетної установи та її підвідомчих установ.

Внутрішній аудит – діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в бюджетній установі, спрямована на вдосконалення системи управління, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності бюджетної установи та підвідомчих їй бюджетних установ, поліпшення внутрішнього контролю.

Рахункова палата відповідно статті 62 Бюджетного кодексу України протягом двох тижнів з дня офіційного подання Кабінетом Міністрів річного звіту про виконання закону про Державний бюджет готує та подає до Верховної Ради висновки про виконання закону про Державний бюджет України з оцінкою ефективності управління коштами державного бюджету, а також пропозиції щодо усунення порушень, виявлених у звітному бюджетному періоді, та вдосконалення бюджетного процесу загалом.

Також відповідно до статті 110 Бюджетного кодексу України, до повноважень Рахункової палати належить здійснення контролю за надходженням та використанням коштів державного бюджету, у тому числі за утворенням, обслуговуванням і погашенням державного боргу, ефективністю управління коштами державного бюджету, використанням коштів місцевих бюджетів у частині трансфертів, що надаються з державного бюджету [5].

Проблема оцінки ефективності реалізації бюджетних програм актуальна і потребує розв'язання. Загалом ефективність – одна з найскладніших категорій економічної науки. Вона значно трансформувалася з того часу, коли її вперше ввели представники класичної політекономії (Ф. Кене та В. Петті). У початковому вжитку «ефективність» розглядалася не окремо як певна категорія, а була результатом оцінок урядових і приватних заходів, спрямованих на поліпшення економічного життя держави того часу. Термін ефективність як економічна

категорія є досить складним і багатогранним. Її прийнято визначати за допомогою таких елементів, як продуктивність, результативність та економність. Продуктивність – це співвідношення між результатами (випуском продукції, наданням послуг, виконанням робіт) і використаними ресурсами (фінансовими, матеріальними, трудовими). Результативність – це ступінь відповідності фактичних результатів запланованим. Економність – це досягнення прогнозованих цілей за найменшого обсягу коштів або одержання значно кращого результату за той самий обсяг коштів.

Для України на сьогодні вкрай важливо забезпечити підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів, що зумовлює необхідність визначення етапів та критеріїв оцінки ефективності видатків бюджету на всіх рівнях [72, с. 180; 194, с. 12]. Оцінки ефективності бюджетних програм зображено на рисунку 4.1 [172].

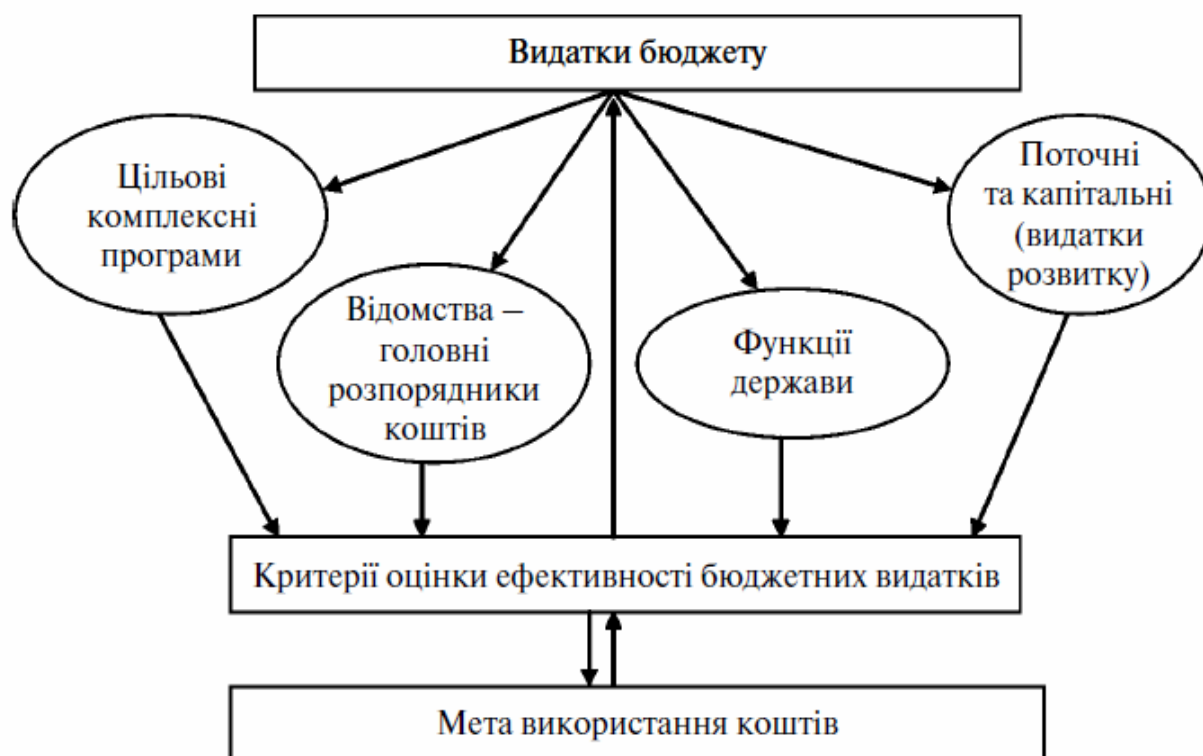

Рис. 4.1. Оцінка ефективності бюджетних видатків

Джерело: складено автором.

Пріоритетними завданнями для бюджетного процесу в Україні на сьогодні є переорієнтації бюджетних програм у напрямі ефективності та результативності. Також це завдання актуалізується в умовах залучення коштів міжнародних фінансових інституцій для фінансування бюджетних видатків [23]. Політику державних видатків можна вважати ефективною за умови збільшення співвідношення сукупного показника результативності бюджетних програм та загального обсягу бюджетних видатків [27].

Світова практика кредитування має різні приклади як ефективного, так і неефективного використання коштів міжнародних фінансових інституцій. Проте у будь-якому разі виважене та обґрунтоване поєднання внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування видаткової частини бюджету є запорукою сталого економічного розвитку країни. Забезпечення фінансової прозорості фінансування видатків бюджету має стати обов'язковим аспектом участі країни у міжнародних економічних відносинах без негативних наслідків для макроекономічної стабільності держави. Особливого значення це набуває в умовах соціально-економічної та політичної нестабільності.

Вагомим досягненням у напрямі забезпечення прозорості використання бюджетних коштів є ухвалення 11 лютого 2015 року Закону України «Про відкритість використання публічних коштів» № 183-VIII. Згідно із законом, до публічних коштів належать: кошти державного та місцевих бюджетів, кредитні ресурси, надані під державні та місцеві гарантії, кошти Національного банку та інших державних банків, державних цільових фондів, Пенсійного фонду та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також кошти суб'єктів господарювання державної і комунальної власності, отримані ними від їхньої господарської діяльності.

Закон визначає умови та порядок забезпечення доступу до інформації про використання вказаних коштів. Зазначена інформація оприлюднюється на єдиному веб-порталі використання публічних коштів. Доступ до ресурсу вільний

та безоплатний. Закон набирає чинності через шість місяців з дня його опублікування [105].

Складність побудови подальшої співпраці України з іноземними кредиторами полягає в наявності системних проблем щодо виконання у повному обсязі зобов'язань за ними. Питання підвищення ефективності використання коштів міжнародних фінансових інституцій загострюється з огляду на те, що нині Україна досить залежна від зарубіжної фінансової допомоги.

Проте недосконалість фінансово-бюджетної системи не повинна стати приводом для заморожування фінансово-кредитних відносин з МФО. І надзвичайно небезпечним було б порушення виконання взятих зобов'язань фінансового та іншого характеру у зв'язку з неспроможністю запобігти фінансовій кризі [52].

Питання, які виникають у відносинах з МФО, пов'язані як з історично-культурними особливостями розвитку України, так і самих МФО. Україна виступає як країна з транзитивною економікою, а МФО використовують у відносинах з Україною стандартні вимоги щодо співпраці з іншими країнами. Це має стосунок більшою мірою до МВФ і СБ, ніж до ЄБРР [67].

4.2. Аналіз виконання та результативності видатків державного бюджету для реалізації інвестиційних програм, кредитування яких здійснюють міжнародні інституції на рівні головних розпорядників бюджетних коштів

Більш детально перелік державних програм, для яких залучаються кредити (позики) від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів) у 2011–2014 роках, наведено у додатку Г. У Законі України «Про державний бюджет на 2011 рік» було

передбачено фінансування видатків за рахунок міжнародних фінансових інституцій у розмірі 4 902 279,042 тис. грн. Фактично було профінансовано 4 592 812,308 тис. грн, що становить 94%.

Найбільший обсяг залучених коштів припадає на бюджетну програму 3111600 «Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору» – 51% загального обсягу залучених коштів від іноземних фінансових інституцій.

Зокрема, в рамках реалізації спільних проектів України та МФО протягом 2011 року було здійснено кредитування на суму 2 504 342,1 тис. грн, в тому числі: отримано та спрямовано кредитні ресурси ЄБРР та ЄІБ на суму, еквівалентну 1 087 702,7 тис. грн, на ремонт дороги Київ – Чоп за третім проектом «Ремонт автомобільної дороги Київ – Чоп», кредитні ресурси МБРР на суму, еквівалентну 713 521,3 тис. грн, на ремонт дороги Київ – Харків – Довжанський за проектом «Покращення автомобільних доріг та безпеки руху» та кредитні ресурси ЄБРР та ЄІБ на суму, еквівалентну 703 118,1 тис. грн, на реалізацію проекту «Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва» [96]. Фінансування за цією програмою становило майже 100% запланованого [91].

Значні обсяги залучених іноземних кредитів припадають на енергетичну галузь. Зокрема, запланована сума залучених коштів за програмою 1101600 на реконструкцію гідроелектростанцій ВАТ «Укргідроенерго» (друга черга) становила 161 583,1 тис. грн, фактично профінансовано 65%. Кошти використовували на закупівлю гідросилового та високовольтного, облікового і діагностичного обладнання, систем для управління, моніторингу, діагностики та безпеки функціонування ГЕС і ГАЕС, консультаційних послуг, що призвело до введення додаткової потужності 14,9 кВт та підвищення ККД гідротурбін на 4,2%. Відхилення між плановим та фактичним показниками виникло через тривалу процедуру розмитнення обладнання, що ввозиться із-за кордону, і тривалу процедуру укладання контрактів на закупівлю приладів для системи діагностики.

Упровадження «Програми реформування та розвитку енергетичного сектора» за бюджетною програмою 1101630 передбачало фінансування у розмірі 9854,5 тис. грн. Реально здійснено видатків 22% запланованого обсягу залучених ресурсів. Кошти використовували на фінансування консультаційних послуг та здійснення аудиту компонентів D та E проекту реабілітації ГЕС за 2010 рік. Розбіжності між плановими та фактичними показниками вибірки коштів виникли через затримки у проведенні тендерів та укладанні контрактів.

За програмою 1101640 «Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні» було заплановано 235 000,0 тис. грн, фактично профінансовано 85%. Це зумовлено процедурами підготовки відповідно до процедур закупівель МБРР тендерної документації та отримання їх погодження від МБРР, а також тривалим терміном підготовки підрядниками платіжних документів, необхідних для оплати [91].

За рахунок кредитних коштів було здійснено: монтаж анкерних опор для ПЛ 330 кВ Дністровська ГАЕС – Бар – 42 шт.; монтаж проміжних опор для ПЛ 330 кВ Дністровська ГАЕС – Бар – 213 шт.; виготовлення та монтаж високовольтних автоматичних вимикачів для підстанцій напругою 750 кВ – 5 шт.

Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська (бюджетна програма 1101650) передбачало залучити кошти обсягом 132 965,6 тис. грн, і було профінансовано на 100% запланованого. Кошти було спрямовано на підготовку проекту з проведення благоустрою території будівництва та на розроблення робочої документації за проектом.

Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька – Каховська (бюджетна програма 1101670) передбачало фінансування обсягом 25 000,0 тис. грн, видатки за цією програмою у 2011 році не здійснювали. Відхилення планового від фактичного показника зумовлено тим, що протягом 2011 року не здійснювали сплати одноразової комісії, оскільки станом на 01.01.2012 кредитна угода між Україною і ЄБРР від 19.10.2010 не набула чинності.

За бюджетною програмою 3001600 «Реформування державної статистики» Державній службі статистики заплановано видатки у сумі 324,9 тис. грн за загальним фондом та 42 077,8 тис. грн за спеціальним фондом державного бюджету.

За звітний період було використано 298,0 тис. грн за загальним фондом, що становить 88,9% планових показників, за спеціальним фондом – 40 806,7 тис. грн, або 97% планових показників. Кошти використовували на закупівлю та встановлення додаткового обладнання, розроблення спеціальних модулів та субмодулів згідно з календарним планом робіт, на консультаційні послуги і послуги створення інтегрованої системи обробки статистичних даних. Відхилення фактичних показників від запланованих пояснюється тим, що через брак потреби не було укладено контракту із закупівлі офісної техніки та інших товарів для групи впровадження проекту (ГВП). Також вартість послуг консультантів була меншою, ніж запланована, у зв'язку з тим, що у вересні 2011 року було припинено чинність угоди з консультантом з фінансового менеджменту ГВП.

На виконання бюджетної програми 1201610 «Заходи щодо зміцнення інформаційної бази для прийняття рішень і прогнозування» заплановано видатки у сумі 3382,18 тис. грн. На кінець звітного періоду було фактично використано 3269,1 тис. грн, або 97% запланованої суми. Залишок невикористаних асигнувань становить 113,1 тис. грн.

Кошти використовували виключно на оплату за контрактом та актами здачі-приймання робіт з розроблення інформаційної системи для підтримки прийняття рішень і прогнозування в міністерстві, оплату послуг за контрактом та актами здачі-приймання робіт з реалізації програми навчання з розроблення інформаційної системи для прийняття рішень і прогнозування та оплату послуг за контрактом та актами здачі-приймання робіт з розроблення моделей макроекономічного прогнозування.

Наявність залишку пояснюється коливанням валютного курсу, що діяв на дату здійснення оплати. Залишок невикористаних коштів спеціального рахунку у сумі 113,1 тис. грн було повернуто на рахунок МБРР.

За програмою 3501630 «Модернізація, удосконалення та раціоналізація механізмів збору даних для статистики державних фінансів» у 2011 році були заплановані видатки у сумі 695,6 тис. грн, в тому числі за загальним фондом 45,6 тис. грн та 650,0 тис. грн – за спеціальним фондом. За звітний період було використано 238,26 тис. грн за спеціальним фондом державного бюджету на обслуговування спеціального рахунку, відкритого в рамках упровадження проекту. Кошти використовували на реалізацію субкомпонету С6 «Статистика державних фінансів». Відхилення фактичних показників від запланованих пояснюється тим, що кошти на 2011 рік планували з метою здійснення всіх остаточних розрахунків за контрактами, укладеними в рамках субкомпоненту С6 «Статистика державних фінансів». Проте остаточні розрахунки було проведено наприкінці грудня 2010 року.

За програмою 3511640 «Заходи щодо вдосконалення методології складання грошово-кредитної і банківської статистики» у 2011 році затверджено бюджетні призначення у сумі 2194,7 тис. грн за спеціальним фондом державного бюджету. На кінець звітної періоду було використано 2 048,01 тис. грн за спеціальним фондом, що становить 93% запланованої суми.

За програмою 2201600 «Заходи щодо модернізації системи загальної середньої освіти» заплановані видатки у сумі 670,0 тис. грн за загальним фондом та 63 000,0 тис. грн за спеціальним. Станом на кінець 2011 року було використано 433,9 тис. грн за загальним фондом (65% планових призначень) та 55 262,0 тис. грн за спеціальним (88%). Кошти використовували на професійний розвиток учителів та керівників шкіл – 289,5 тис. грн, вдосконалення навчального процесу – 3100 тис. грн, управління та ефективність використання ресурсів – 52206,4 тис. грн, погашення кредиторської заборгованості –

100 тис. грн. Невиконання планових показників у повному обсязі виникло у зв'язку із завершенням проекту (дата завершення – 31.12.2010, дата завершення розрахунків – до 30.06.2011).

На виконання бюджетної програми 2501610 затверджено видатки у сумі 836,5 тис. грн за загальним фондом та 269 714,0 тис. грн – за спеціальним. За 2011 рік було використано 789,7 тис. грн за рахунок загального фонду, що становить 94,4% запланованих показників та 258 934,8 тис. грн за рахунок спеціального фонду, що становить 96% планових показників. Кошти використовували на закупівлю для технічного переоснащення 783 регіональних та місцевих управлінь, апробування версії розробленого програмного забезпечення в 41 регіональному та місцевому управлінні, встановлено локальні мережі в 727 регіональних та місцевих управліннях, здійснено закупівлю меблів у 751 регіональному та місцевому управлінні. Невиконання планових показників у повному обсязі зумовлено перенесенням на 2012 рік проведення остаточних розрахунків за контрактами проекту.

На виконання бюджетної програми 2501630 було заплановано видатки у сумі 239,0 тис. грн за загальним фондом та 15 110,9 тис. грн – за спеціальним. На кінець 2011 року було використано 238,7 тис. грн за загальним фондом, що становить 99,9% запланованих показників, та 11 753,4 тис. грн, або 77,8% планових показників. Кошти використовували на проведення ремонту в 70 районних управліннях праці. Для досягнення основної мети за цією програмою виконання ремонтних робіт у регіонах було повільнішим, ніж планували, під час проведення тендерних процедур деякі управління не використали повністю суми на ремонти, передбачені розподілами Мінсоцполітики.

На 2011 рік на виконання бюджетної програми 2511060 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування ремонту приміщень управлінь праці та соціального захисту виконавчих органів міських, міст республіканського в Автономній Республіці Крим і обласного значення, районних у містах рад для здійснення заходів з виконання спільного

із Світовим банком проекту «Удосконалення системи соціальної допомоги» затверджено видатки спеціального фонду в сумі 8453,1 тис. грн. Протягом звітнього періоду було проведено видатки на суму 4636,8 тис. грн, або 54,9% запланованих показників. Недовиконання планових показників спричинено наявністю істотних залишків на рахунках місцевих бюджетів на початок року від трансфертів 2010-го.

Річним розписом державного бюджету України на 2011 рік Мінрегіону України на виконання бюджетної програми 2751600 «Розвиток міської інфраструктури» заплановані бюджетні призначення за спеціальним фондом у сумі 131 725,1 тис. грн. Протягом 2011 року було проведено видатки у сумі 113 467,4 тис. грн, що становить 86,1% запланованого обсягу.

Фінансування бюджетної програми 2751600 «Розвиток міської інфраструктури» 113 467,4 тис. грн було використано переважно для заміни енергоємного обладнання та пов'язаної з ним інфраструктури більш економічним устаткуванням на комунальних підприємствах, включаючи роботи з реабілітації інфраструктури та модернізацію обладнання, а саме: КП «Чернігівводоканал» на реабілітацію аварійних ділянок водопровідних та каналізаційних мереж у 2011 році витрачено 11 180,8 тис. грн, було придбано лабораторне обладнання на суму 3715,7 тис. грн, здійснено поставку та монтаж насосного обладнання для водопровідних насосних станцій на суму 23 793,9 тис. грн, придбано насосне обладнання та перетворювачі частоти для підвищувальних станцій системи водопостачання міста на суму 4284,7 тис. грн. КП «Івано-Франківськводо-екотехпром» протягом 2011 року здійснило розрахунки за закупівлю обладнання для хіміко-бактеріологічної лабораторії на суму 1927,0 тис. грн та за розробку техніко-економічного обґрунтування, детального проекту і тендерної документації на будівництво лінії обробки мулу з використанням біогазу та на реконструкцію водоочисних споруд, підготовчі роботи для будівництва на суму близько 2308,7 тис. грн. Невиконання запланованих показників зумовлено тим, що Світовим банком до кінця року не було проведено усі подані платіжні доручення, погоджені та підписані Мінрегіоном України та Мінфіном.

На виконання бюджетної програми Мінрегіону 2751610 «Фінансування заходів по забезпеченню впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури» заплановані бюджетні призначення у сумі 2254,392 тис. грн за спеціальним фондом. На кінець звітного періоду було використано 2180,9 тис. грн за спеціальним фондом, що становить 96,4% запланованої суми. Бюджетні асигнування використано на оплату операційних витрат (паливно-мастильні матеріали планові, технічні огляди автомобіля, оренда нежитлового приміщення, послуги телефонного зв'язку та інтернету), консультаційних послуг, навчального семінару для міст-учасників. Також було проведено об'єднаний аудит за проектом. Невиконання планових показників зумовлено перенесенням на 2012 рік проведення остаточних розрахунків за контрактами проекту.

На виконання бюджетної програми 2751620 «Розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві» було заплановано видатки у розмірі 45 000,00 тис. грн, фактичні видатки не здійснено. Станом на 31.12.2011 фінансова угода за спільним з ЄІБ проектом не набула чинності. У зв'язку з цим протягом 2011 року в Україні не було права використання кредитних коштів, що призвело до невиконання передбачених у державному бюджеті на 2011 рік показників за програмою 2751620.

На виконання бюджетної програми 2803600 затверджено видатки у сумі 1880,5 тис. грн за загальним фондом та 233 921,6 тис. грн за спеціальним. За 2011 рік було використано з коштів загального фонду 1180,9 тис. грн, або 62,8% планових показників на період та з коштів спеціального фонду 129 632,8 тис. грн, або 55,4%. Кошти витрачали на розміщення 87 інформаційних програм на центральних теле- та радіоканалах, підтримку інтернет-сторінки проекту на 300 днів, підвищення кваліфікації 905 працівників органів земельних ресурсів та 50 викладачів, що готують фахівців за спеціальністю «землепорядкування та кадастр», створено карти на 185 651 500 тисяч квадратних метрів території,

розроблено проект інформаційних технологій. Невиконання у повному обсязі передбачених показників зумовлено головним чином несвоєчасним виконанням підрядниками землевпорядних та картографічних робіт і перенесенням на 2012 рік проведення остаточних розрахунків за контрактами проекту.

За програмою 3501410 «Підтримка реалізації ініціативи з енергетичної ефективності на навколишнього природного середовища» сума видатків, передбачена Законом «Про Державний бюджет України на 2011 рік» – 22 900 тис. грн. Основна мета виконання бюджетної програми – забезпечення сплати членського внеску до Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля, що мало надати можливість Україні взяти участь у цьому фонді після підписання відповідної угоди з його розпорядником (ЄБРР). Законодавчою підставою для участі України у фонді були угода про внесок між Україною та ЄБРР стосовно участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля, укладена 24.02.2011, та Закон України від 06.07.2011 № 3598-VI «Про ратифікацію Угоди про внесок між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку стосовно участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля» (набув чинності 22.08.2011).

Участь України у цій організації спрямована на збільшення кількості проектів, що впроваджуються з метою підвищення рівня енергоефективності у сфері комунального опалення, а також пов'язаних з охороною навколишнього середовища, зокрема, управлінням відходами та використанням поновлювальних й альтернативних джерел енергії, великою мірою за рахунок кредитних та грантових коштів фонду.

Кошторисом бюджетної програми було передбачено видатки на суму 22 877,2 тис. грн для безпосереднього внеску України у фонд та 22,8 тис. грн – для забезпечення оплати послуг банку за операцію з продажу коштів у національній валюті та купівлі коштів у євро.

Внесок у фонд здійснено двома траншами шляхом переказу на попередньо вказаний рахунок ЄБРР загальної суми 2 млн євро, що було забезпечено шляхом спрямування 21 666 308,10 грн для купівлі валюти та 29 300,57 грн для сплати комісії банку за здійснення операцій. Таким чином мети бюджетної програми було досягнуто шляхом використання 21 695 608,67 грн. Залишок невикористаних асигнувань становить 1 204 391,33 грн.

За програмою 3501660 «Модернізація державних фінансів» заплановано видатки в сумі 32 729,5 тис. грн, у тому числі за загальним фондом – 400,0 тис. грн, за спеціальним – 32 329,5 тис. грн. Протягом звітного періоду використано 6 539,8 тис. грн за спеціальним фондом, витрати за загальним протягом звітного періоду не здійснювалися. За звітний період з коштів позики (спеціальний фонд) використано 6 539,80 тис. грн на оплату консультаційних послуг за першою та третьою частинами проекту, а саме: на оплату послуг з консультативної підтримки з питань розробки системи моніторингу та оцінки бюджетних програм, складених за принципами програмно-цільового методу за контрактом між Мінфіном та ТОВ «Ернст енд Янг» від 30.12.2009 № 28010-02/152; послуг з консультативної підтримки реформи місцевих бюджетів за контрактом між Мінфіном та B-z Allen Hamilt-n Inc, США від 10.03.2010 № 28010-02/38; послуг з проведення аудиту фінансової звітності проекту за 2008–2010 роки за контрактом між Мінфіном та ТОВ «БДО» від 10.06.2011 № 15010-02/111; послуг з консультативної підтримки впровадження реформ у бухгалтерському обліку державного сектору в рамках контракту з СП у складі Eur-pean C-nsultants-rganizati-n (EC) (Бельгія) та Української асоціації сертифікованих бухгалтерів та аудиторів від 30.05.2011 № 15010-02/100; послуг з організації та проведення практичних семінарів за контрактом від 10.05.2011 № 15010-02/71 з компанією «Іст Вест Консалтинг» (Бельгія) та контрактом від 12.12.2011 № 15010-02/178 з ПВНЗ «Європейський університет»; послуг з консультативної підтримки удосконалення бюджетного планування та середньострокового бюджетування; методологічної підтримки ПЦМ за контрактом

з S-FREC, Франція, від 25.02.2010 № 28010-02/34; послуг з постачання, кастомізації та підтримки програмного модуля для системи фінансового менеджменту проекту за контрактом зі спільним українсько-російським підприємством «Парус-Україна» у формі ТОВ від 02.04.2009 № 28010-02/34; послуг індивідуальних консультантів та операційних витрат.

Фактичні показники виконання бюджетної програми за загальним та спеціальним фондами у звітному періоді не відповідають плановим у зв'язку з ініціативою СБ про перенесення на I півріччя 2012 року підписання основних контрактів за компонентами проекту «Розробка прикладного ПЗ для СУДФ та інсталяція центральних серверів» та «Інсталяція апаратного забезпечення та мережевого обладнання». У зв'язку з перенесення термінів підписання цих контрактів було подовжено терміни виконання заходів у рамках компонентів проекту «Радник по впровадженню СУДФ – довгостроковий» (частина II проекту) та «Навчання щодо управління проектом/закупівель/фінансового менеджменту» (частина III проекту).

На виконання бюджетної програми 3507600 «Модернізація податкової служби» передбачено 112533,1 тис. грн за спеціальним фондом. За цією бюджетною програмою у звітному періоді за спеціальним фондом бюджету касові видатки проведено в межах кошторисних призначень на суму 110 349,4 тис. грн, що становить 98,1% призначень. Відхилення між плановими та фактичними показниками вибірки коштів в 2011 році за спеціальним фондом становить 2183,7 тис. грн.

Використання коштів за спеціальним фондом не в повному обсязі пов'язано з тим, що на закупівлю «Навчальний курс для технічних працівників по CASE-засобах» попередньо було заплановано 440,9 тис. грн, але не використано у зв'язку з тим, що відповідно до рішення Комісії по контролю за змінами від 27.09.2011 дану закупівлю вилучено з Базового плану закупівель; було заплановано 84,8 тис. грн на оплату перекладацьких послуг, але не використано, тому що більшість

запланованих перекладів було здійснено ДПС; 62,0 тис. грн було заплановано за контрактом «Розробка та впровадження модельного апарату по визначенню впливу макроекономічних показників на рівень податкових надходжень», але у зв'язку зі змінами в податковому законодавстві відкориговано вартість контракту відповідно до додаткової угоди № 4 від 20.04.2011; 30,3 тис. грн було заплановано за контрактом «Моніторинг ключових показників діяльності», але кошти не використано у зв'язку з тим, що сума запланована відповідно до базового плану закупівель не відповідала фактичній сумі контракту; 17,8 тис. грн не використано за контрактом «Податковий блок» через те, що курс долара США, за яким здійснювалась оплата, не збігався з курсом планування; 1,0 тис. грн не використано за контрактом № 64м від 25.08.2011 («Апаратне забезпечення для підтримки впровадження податкового блоку та управління документами») у зв'язку з тим, що курс долара США, за яким здійснювалась оплата, не відповідав передбаченому курсу при плануванні; 0,9 тис. грн було заплановано на оплату комісійних витрат комерційного банку, але кошти не використано у зв'язку із проведенням меншої кількості платежів; 1546,0 тис. грн було заплановано за закупівлею «Підрядник з підтримки впровадження системи та організаційної структури», але кошти не використано у зв'язку з тим, що у рамках технічної допомоги, яку надає безкоштовно уряд Швеції, проведено закупівлю «Консультант з координації реформ та управління змінами проекту для Державної податкової служби України».

На виконання бюджетної програми 3501640 «Забезпечення діяльності наглядової ради по впровадженню проекту модернізації податкових інспекцій» заплановано видатки у сумі 70,5 тис. грн, у тому числі 18,2 тис. грн за загальним фондом та 52,3 – за спеціальним. За звітний період було використано 20,0 тис. грн за спеціальним фондом та 6,9 тис. грн за загальним, що становить відповідно 38,2% та 38,1% планових призначень. У 2011 році було проведено дві місії

наглядової ради та отримано два звіти, а також в повному обсязі проведено розрахунки з членом наглядової ради за результатами її місій.

Річним розписом державного бюджету України на 2011 рік за бюджетною програмою КПКВК 3511280 «Здійснення природоохоронних заходів по недопущенню потрапляння мастила з гідротурбін в р. Дніпро» передбачено видатки за спеціальним фондом 2987,187 тис. грн. За 2011 рік касові видатки за програмою становили 2986,442 тис. грн, або 99,98% планових призначень. Кошти використовували на закупівлю та введення в експлуатацію двох нових екологічно чистих гідротурбін та генераторів поліпшеного зразка, а саме: г/т № 8/ст. № 23 Канівської ГЕС та г/т № 18/ст. № 9 Київської ГЕС.

За програмою 3511620 «Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою» за рахунок коштів, залучених державою в 2011 році, впроваджували три проекти соціально-економічного розвитку України.

Проект «Фінансування української ЕСКО (друга фаза)». Загальна вартість проекту – 20,5 млн дол. США, у тому числі позика ЄБРР – 20 млн дол. США.

Проект розвитку ДП «Міжнародний аеропорт «Бориспіль». Сума кредиту – 19,092 млрд японських єн.

Проект «Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування у сільській місцевості». Сума позички KfW – 7 млн євро та грант 2 млн євро.

Річним розписом державного бюджету України на 2011 рік передбачено видатки за програмою обсягом 267 443,1 тис. грн. До річного розпису державного бюджету на 2011 рік було внесено зміни на суми 559 232,20 тис. грн, 72 624,75 тис. грн та 98 215,50 тис. грн відповідно. Таким чином, уточнений річний розпис державного бюджету на 2011 рік за програмою становить 997 515,55 тис. грн. Фактичне використання коштів за бюджетною програмою 3511620 «Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою» було 997 381,83 тис. грн за планового обсягу 997 515,55 тис. грн, що становить 99,9% запланованих призначень.

Плановий обсяг фінансування державних програм, для яких залучають кредити (позики) від інших держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів), у 2012 році становив 5 131 924,2 тис. грн, фактично було профінансовано 82%, тобто 4 200 504,555 тис. грн.

Як і попереднього року, за бюджетною програмою 3111600 «Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору» було здійснено фінансування за найбільшими обсягами. Зокрема в рамках реалізації спільних проектів України та МФО протягом 2012 року було здійснено кредитування на суму 2 545 376,4 тис. грн, або 99,9% запланованих призначень, в тому числі: отримано та спрямовано кредитні ресурси ЄБРР та ЄІБ на суму, еквівалентну 101 698,7 тис. грн, на ремонт дороги Київ – Чоп за третім проектом «Ремонт автомобільної дороги Київ – Чоп», кредитні ресурси МБРР на суму, еквівалентну 923 378,1 тис. грн, за двома проектами «Покращення автомобільних доріг та безпеки руху» і кредитні ресурси ЄБРР та ЄІБ на суму, еквівалентну 1 520 299,6 тис. грн, на реалізацію проекту «Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва».

Третій проект «Ремонт автомобільної дороги Київ – Чоп»: паспортом бюджетної програми на 2012 рік затверджено 104 113,2 тис. грн, фактична вибірка кредитних коштів за звітний період становила 101 698,7 тис. грн, або 97,7% запланованих призначень.

Проект «Покращення автомобільних доріг та безпеки руху»: паспортом бюджетної програми на 2012 рік затверджено видатки в обсязі 1 304 978,9 тис. грн, фактична вибірка кредитних коштів за звітний період становила 914 386,0 тис. грн, або 70% запланованих призначень.

Проект «Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва»: паспортом бюджетної програми на 2012 рік затверджено видатки в обсязі 888 415,3 тис. грн, фактична вибірка кредитних коштів за звітний період становила 1 520 299,6 тис. грн, або 171,1% запланованих призначень.

«Другий проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху»: паспортом бюджетної програми на 2012 рік затверджено видатки в обсязі 202 500,0 тис. грн, фактична вибірка кредитних коштів за звітний період була 8 992,1 тис. грн, або 4,4% запланованих призначень.

Паспортом бюджетної програми було затверджено видатки в сумі 2 500 007,4 тис. грн, згідно з довідкою про зміни до помісячного розпису спеціального фонду державного бюджету на 2012 рік загальна сума була збільшена на 46 369,1 тис. грн. Фактично вибірка коштів за третім проектом «Ремонт автомобільної дороги Київ – Чоп» не досягла планових показників у зв'язку з розбіжностями у визначенні остаточної вартості контрактів між інженерами з технагляду, підрядниками та ЄБРР під час погодження змін до контрактів.

Використання коштів за проектом «Покращення автомобільних доріг та безпеки руху» не досягло планових показників у зв'язку з тим, що окремі вітчизняні підрядники будівельні роботи виконували недостатньо швидкими темпами. У листопаді–грудні на оплату було надано платіжні сертифікати за всі виконані роботи по грудень на загальну суму 27,2 млн дол. США. Але ці платежі на суму близько 216 млн грн було оплачено МБРР лише у січні 2013 року. У разі здійснення платежів у грудні 2012 року вибірка коштів кредиту досягнула б запланованих показників.

Використання коштів за проектом «Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва» перевищила планові показники, оскільки у зв'язку з підготовкою до проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу, будівельні роботи підрядники виконували прискореними темпами.

Використання коштів за другим проектом «Покращення автомобільних доріг та безпеки руху» не досягнула планових показників у зв'язку з тим, що угода про позику з МБРР була підписана та набула чинності пізніше від запланованого терміну (24 грудня 2012 року).

За бюджетною програмою КПКВК 1101600 «Реконструкція гідроелектростанцій ВАТ «Укргідроенерго» (друга черга)» затверджено видатки спеціального фонду у сумі 180 000,0 тис. грн. Загалом касові видатки, проведені у 2012 році, становили 158 108,7 тис. грн, або 88%. Відхилення між запланованими і проведеними видатками у 2012 році зумовлено такими причинами: 1) перенесення термінів заміни гідроагрегатного і високовольтного обладнання згідно з графіком реконструкції, капітальних та поточних ремонтів обладнання ПАТ «Укргідроенерго» на 2012 рік призвело до відтермінування запланованих графіків за контрактами з поставки та монтажу регуляторів швидкості, генераторних вимикачів, комплектних розподільчих пристроїв, високовольтних вимикачів, систем СКАДА, щитів постійного струму та вимірювальних приладів для діагностики; 2) поставку обладнання за контрактами компоненту проекту «Безпека гребель» виконано в повному обсязі; здійснювали монтаж поставленого обладнання, який тривав у 2013 році; 3) сплата початкової одноразової комісії за кредитом (0,25% суми позики) ЄІБ перенесено на 2013 рік, що здійснено після ратифікації фінансової угоди, укладеної 21.09.2012.

За програмою 1101630 «Впровадження Програми реформування та розвитку енергетичного сектору» Міненергугілля передбачено видатки спеціального фонду в сумі 8317,0 тис. грн. Касові видатки у 2012 році за програмою становили 3549,1 тис. грн, або 42,7% плану. Відхилення між запланованими та проведеними видатками виникло через затримку у проведенні тендерних конкурсів та укладанні контрактів.

За програмою 1101640 «Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні» у 2012 році передбачені видатки спеціального фонду в сумі 490 765,0 тис. грн. Касові видатки за бюджетною програмою – 334 997,6 тис. грн, що становить 68,3% затвердженого законом обсягу асигнувань. Невиконання у повному обсязі запланованих заходів за програмою зумовлено перенесенням початку робіт із заміни первинного та вторинного обладнання, неможливістю виведення

з роботи обладнання підстанцій для його заміни з настанням осінньо-зимового максимуму, а також зміною концепції реконструкції ПС 330 кВ «Чайкіне» та ПС 220 кВ «Азовська», тривалим терміном погодження скоригованого робочого проекту «Повітряна лінія 330 кВ Дністровська ГАЕС – Бар з реконструкцією підстанції 330 кВ «Бар» (розпорядження КМУ від 03.10.2012 № 734-р).

На виконання бюджетної програми 1101650 «Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська» було заплановано видатки за спеціальним фондом у розмірі 407 243,1 тис. грн. Фактична вибірка кредитних ресурсів з рахунків позик у 2012 році – 402 654 431,55 грн. Касові видатки за звітний період становили 140 834,3 тис. грн, або 34,6% запланованих призначень. Невиконання у повному обсязі запланованих заходів за програмою зумовлено довготривалою процедурою внесення відповідних змін до земельного законодавства України, в зв'язку з чим ДП «НЕК «Укренерго» не мало можливості оформити матеріали проекту землеустрою щодо відведення земельних ділянок для розміщення, будівництва, експлуатації та обслуговування ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська та лінії 750 кВ Хмельницька АЕС – Чорнобильська АЕС на ПС «Київська» у визначений термін, що призвело до затримки одержання дозволу Державної архітектурно-будівельної інспекції про початок виконання будівельно-монтажних робіт та здійснення оплати в рамках контрактів, а також несвоєчасним наданням підрядником авансової гарантії для здійснення оплати авансового платежу за 3-м етапом контракту з надання консультаційних послуг з підтримки групи управління проектом.

На виконання бюджетної програми 1101670 «Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька – Каховська» було заплановано видатки за спеціальним фондом у розмірі 50 000,0 тис. грн. Фактично вибірка кредитних коштів за звітний період була 17 983,2 тис. грн. Розбіжність планового і фактичного показників зумовлена тим, що протягом 2012 року кредитна угода між Україною і ЄІБ не набула чинності.

На виконання бюджетної програми 1101680 «Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)» було заплановано видатки за спеціальним фондом у розмірі 8 560,0 тис. грн. Кошти за бюджетною програмою у 2012 році не використовували, оскільки кредитна угода набула чинності 4 грудня 2012 року, використання коштів кредиту та реалізація проекту у звітному періоді не розпочалась.

На виконання бюджетної програми 1101690 «Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород» було заплановано видатки за спеціальним фондом у розмірі 12 000,0 тис. грн. Кошти за бюджетною програмою у 2012 році не використовували через відсутність нормативно-правових актів щодо залучення кредитних ресурсів та проведення переговорів про ці проекти.

За програмою 1207600 «Реформування державної статистики» передбачено видатки в обсязі 16 079,8 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 320 тис. грн та 15 759,8 тис. грн – за спеціальним. Касові видатки за бюджетною програмою – 8258 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 312,8 тис. грн, що становить 97,8% планованих показників, та за спеціальним фондом – 7945,2 тис. грн, або 50,4% запланованих обсягів коштів. Невиконання запланованих у повному обсязі заходів за програмою пояснюється тим, що завершальний етап робіт з розроблення ІСОСД був перенесений на 2013 рік у зв'язку з тим, що СБ погодив виконання додаткових робіт у частині розробки підсистем контролю цілісності, відкликання та тестування даних, зауваживши, що такі роботи слід виконувати перед етапом дослідного впровадження системи загалом.

За програмою 25601630 «Вдосконалення системи соціальної допомоги» передбачені видатки обсязі 101184,6 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 950 тис. грн (після внесення змін у грудні 2012 року – 837,4 тис. грн) та 100 234,6 тис. грн за спеціальним. Касові видатки за бюджетною програмою – 47 678,5 тис. грн, в тому числі за

загальним фондом – 791,2 тис. грн, що становить 94,5% планованих показників, та за спеціальним фондом – 47 352,9 тис. грн, або 47,2% запланованих обсягів коштів. Невиконання у повному обсязі запланованих заходів за програмою пояснюється тим, що розрахунки з постачальником телекомунікаційних послуг ПАТ «Укртелеком» та постачальником прикладного програмного забезпечення перенесено на 2013 рік.

На виконання бюджетної програми 2751600 «Розвиток міської інфраструктури в Україні, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві» було заплановано видатки у розмірі 57 000,00 тис. грн. Фактичне використання коштів не проведено. Фінансова угода між Україною та ЄІБ «Розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаїв» набула чинності 12 вересня 2012 року на підставі листа ЄІБ. У зв'язку зі зміною сторін субкредитної угоди № 28010-02/125 від 22.10.2010 Мінрегіон розробив проект додаткової угоди про внесення змін до субкредитної угоди, який погоджують учасники проекту. Також через зміни, які відбулись на початку грудня 2012 року у складі уряду, не було змоги сформувавши картки зі зразками підписів, у зв'язку з чим не було здійснено вибірку коштів.

На виконання бюджетної програми 2751600 «Розвиток міської інфраструктури в Україні, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві» було заплановано видатки у розмірі 416 949,6 тис. грн. Фактичне використання коштів за бюджетною програмою – 294 741,6 тис. грн, що становить 71% планованих показників. Невиконання запланованих у повному обсязі заходів за програмою пояснюється тим, що в 2012 році КП «Водопостачання» м. Вознесенська відмовилося від участі у проекті через значне погіршення фінансового стану підприємства і неспроможності виконувати свої боргові зобов'язання.

На виконання бюджетної програми 2751610 «Фінансування заходів по забезпеченню впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури» були заплановані видатки в обсязі 5 900 тис. грн. Фактичне використання коштів

за бюджетною програмою – 2 445,8 тис. грн, що становить 42% планованих показників. Невиконання у повному обсязі запланованих заходів за програмою пояснюється тим, що була скорочена вдвічі кількість службових відряджень (14, 30 заплановано). Це зумовлено тим, що представники міст-учасників при виникненні питань щодо залучення коштів позики приїздили до м. Києва, де працюють консультанти Центральної групи управління проектом (ЦГУП). Крім цього, консультантів ЦГУП координатор проекту відряджав тільки для вирішення питань на місцях. Середні витрати на відрядження зменшилися на 200 грн в зв'язку з тим, що термін відрядження становить не більше одного дня, що виключає витрати на проживання. Протягом травня – грудня звітного року автомобіль, куплений для потреб ЦГУП, не використовували, тому була економія коштів – 83,6 тис. грн. Також передбачалося проведення двох навчальних семінарів, але їх перенесли на 2013 рік.

За програмою 2803600 «Видача державних актів на право приватної власності на землю в сільській місцевості» передбачено видатки в обсязі 233 367,2 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 1265,1 тис. грн та 232 102,1 тис. грн за спеціальним. Касові видатки за бюджетною програмою – 191 577,4 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 1261,7 тис. грн, що становить 99,7% планованих показників та за спеціальним – 190 315,7 тис. грн, або 81,99% запланованих обсягів коштів. Невиконання запланованих у повному обсязі заходів за програмою пояснюється тим, що в ході виконання землевпорядних робіт виникала необхідність уточнювати межі суміжних областей, в результаті чого було зменшено обсяги робіт зі складання картографічних карт та проведення польового контролю якості карт.

За програмою 3501140 «Внески до міжнародних організацій» затверджено видатки у розмірі 125 870 тис. грн для сплати членських внесків до статутних капіталів ЧБТР, МБРР та Євразійського банку розвитку (ЄАБР). Залишок невикористаних асигнувань становить 244 865,49 грн, у тому числі

за КЕКВ 1134 26 365,49 грн та за КЕКВ 1350 218 500,00 грн. Він виник у зв'язку з поверненням невикористаних гривні під час купівлі іноземної валюти.

За програмою 3501410 «Підтримка реалізації Ініціативи з енергетичної ефективності і навколишнього середовища у Східній Європі» затверджено видатки на загальну суму 24 000 тис. грн для сплати членського внеску України до Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля. Членський внесок зроблено за рахунок проведення валютного платежу на користь ЄБРР у сумі 2 000 тис. євро, оскільки банк виступає розпорядником коштів фонду. Асигнування за програмою відкрито на суму 20 276 533,25 грн, касові видатки становили 20 276 533,25 грн. Залишок невикористаних асигнувань становив 3 723 466,75 грн, він виник внаслідок зміни курсу іноземної валюти (КЕКВ 1134 – 36 462,75 грн, КЕКВ 1350 – 3 687 004,00 грн).

За програмою 3501660 «Модернізація державних фінансів» на 2012 рік передбачено асигнування в сумі 319 034,2 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 20,0 тис. грн, за спеціальним – 319 014,2 тис. грн. Станом на 1 січня 2013 року виконання показників становило 10 238,4 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 4,0 тис. грн, за спеціальним – 10 234,4 тис. грн. Фактичні показники виконання бюджетної програми за загальним та спеціальним фондами у звітному періоді не відповідають плановим. За рекомендацією СБ з метою уникнення ризику впровадження застарілої системи управління державними фінансами через довшу, ніж очікувалося, тривалість процесів МКТ та істотних правових та інституційних змін, які відбулися за останні два роки, а також для уникнення затримок у зв'язку з непередбаченими обставинами або ризиками, у травні 2012 року було проведено реструктуризацію другого рівня проекту шляхом заміни двох основних МКТ на одноступеневий комбінований пакет МКТ. Строки впровадження проекту продовжено до середини 2015 року. У зв'язку з цим за погодженням з СБ було проведено коригування плану закупівель за проектом та перенесено

терміни реалізації окремих заходів, в тому числі за другою, основною частиною (строки підписання контракту за МКТ-3). Це призвело до невиконання планових показників за іншими напрямками використання бюджетних коштів.

За бюджетною програмою 3507600 «Модернізація податкової служби» передбачено видатки в обсязі 86 673,9 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 18,2 тис. грн та 86 655,7 тис. грн – за спеціальним. Після внесених змін бюджетні призначення за бюджетною програмою 3507600 «Модернізація податкової служби» становили 90 683,9, в тому числі за загальним фондом – 4 028,2 тис. грн та 86 655,7 тис. грн – за спеціальним. Касові видатки за бюджетною програмою були 72 884,8 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 4 005,5 тис. грн, що становить 100% планованих показників, та за спеціальним – 68 879,3 тис. грн, або 80% запланованих обсягів коштів.

За програмою 3511620 «Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою» у 2012 році передбачено асигнування спеціального фонду в сумі 25 591,0 тис. грн. Фактично вибірка коштів з кредиту, наданого ЄБРР згідно з кредитною угодою від 21.10.2005 року між Україною та ЄБРР, у 2012 році становила 84 400,51 дол. США, або 674 613,28 грн; 29 709,91 дол. США, вибрані з кредиту ЄБРР, використано на сплату відшкодувань ЄБРР на оплату послуг консультантів кредитора з моніторингу.

На реалізацію проекту розвитку ДП «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» у 2012 році передбачено асигнування спеціального фонду в сумі 180 млн грн на кредитування підприємства. Фактично профінансовано позичальника на суму 408 610 862 японських єн (або 34 955 188,25 грн), у тому числі: 233 001 753 єн (19 932 461,16 грн) – оплата консультаційних послуг компанії JapanAirp-rtC-nsultants, Inc; 175 240 069 єн (14 991 157,04 грн) – сплата процентів за кредитом протягом будівництва; 369 040 єн (31 570,04 грн) – сплата комісії кредитору (Японське агентство міжнародного співробітництва) для можливого покриття непередбачених обставин.

На реалізацію проекту «Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування у сільській місцевості» у 2012 році було передбачено асигнування спеціального фонду в сумі 20 000,0 тис. грн. Фактична вибірка кредитних коштів у 2012 році становила 21 207,03 тис. грн. Кошти спрямовано на надання дешевих кредитних ресурсів на реалізацію проектів у сільській місцевості.

Проект «Підтримка малих і середніх підприємств», передбачений програмою 3511620 «Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою», у 2012 році не реалізовувався, оскільки договір про надання позики та гранту для фінансування проекту «Підтримка малих та середніх підприємств» між Кабінетом Міністрів України, Німецько-українським фондом і KfW був підписаний тільки 29 грудня 2012 року.

На виконання бюджетної програми 3511650 «Реалізація програм допомоги Європейського Союзу» було заплановано видатки у розмірі 609 500,00 тис. грн. Фактичне використання коштів не проведено, що зумовлено відсутністю запланованого фінансування від ЄС. Це пов'язано з недостатнім рівнем розвитку, на думку європейської сторони, системи управління державними фінансами України.

У 2013 році планові видатки бюджету за рахунок фінансування міжнародних фінансових інституцій становили 6 180 440,3 тис. грн, фактичне виконання – 3 938 094,681 тис. грн, або 64%.

За бюджетною програмою 3111600 «Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору» в рамках реалізації спільних проектів України та МФО протягом 2013 року було здійснено кредитування на суму 2 661 503,5 тис. грн, в тому числі: отримано та спрямовано кредитні ресурси ЄБРР та ЄІБ на суму, еквівалентну 44 171,6 тис. грн за роботи, виконані в попередньому році з ремонту дороги Київ – Чоп за третім проектом «Ремонт автомобільної дороги Київ – Чоп», кредитні ресурси МБРР на суму, еквівалентну 1 338 526,6 тис. грн, за двома проектами «Покращення автомобільних доріг та

безпеки руху» та кредитні ресурси ЄБРР та ЄІБ на суму, еквівалентну 1 278 805,3 тис. грн, на реалізацію проекту «Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва». За другим проектом «Покращення автомобільних доріг та безпеки руху» було передбачено відкриття руху на ділянці протяжністю 22 км реконструйованої автодороги М-03 Київ – Харків – Довжанський. Роботи виконували, але відкриття руху на цій ділянці не відбулося внаслідок того, що підрядники виконували роботи з відставанням від робочої програми. Також у 2013 році підрядникам несвоєчасно оплачували співфінансування з держбюджету України (ПДВ), через що вони неодноразово повідомляли про призупинення робіт. За рахунок зазначених коштів, а також співфінансування з державного бюджету відкрито рух на 53 км автодоріг.

За бюджетною програмою 1101600 «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго» затверджено видатки спеціального фонду у сумі 550 930,700 тис. грн. Загалом касові видатки, проведені у 2013 році, становили 199 005,9 тис. грн. Розбіжність між запланованими і проведеними видатками у 2013 році зумовлена багатьма причинами, які мали як об'єктивний, так і суб'єктивний характер.

За програмою 1101630 «Впровадження Програми реформування та розвитку енергетичного сектору» Міненерговугілля передбачено видатки спеціального фонду в сумі 2142,0 тис. грн. Касові видатки у 2013 році за програмою становили 1918,7 тис. грн, або 89,6% плану. Розбіжність між запланованими та проведеними видатками виникла через затримку підготовки банківського ТЕО проекту передачі електроенергії-2 у зв'язку із внесенням змін до контракту.

За бюджетною програмою 1101640 було передбачено видатки спеціального фонду в сумі 350 000,0 тис. грн. Касові видатки – 349 354,6 тис. грн, що становить 99,8% затвердженого законом обсягу асигнувань. Невиконання у повному обсязі запланованих заходів за бюджетною програмою зумовлено виявленням дефектів під час поставок обладнання

в рамках контрактів, тривалою розробкою підрядником проектної документації у зв'язку із зміною концепції реконструкції підстанції, затримкою з боку підрядника поставок обладнання, режимними обмеженнями в ОЕС України, коригуванням робочого проекту «Повітряна лінія 330 кВ Дністровська ГАЕС – Бар з реконструкцією підстанції 330 кВ Бар».

За бюджетною програмою 1101650 «Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська» було передбачено видатки спеціального фонду в розмірі 800 000,0 тис. грн. Касові видатки за бюджетною програмою – 370 475,6 тис. грн, що становить 46,3% затвердженого законом обсягу асигнувань. Невиконання запланованих у повному обсязі заходів за бюджетною програмою зумовлено виконанням підрядними організаціями у 2013 році робіт, що безпосередньо передують будівництву повітряної лінії та заходу повітряної лінії, а саме монтажу пікетів фундаментів та встановлення опор; недотриманням підрядними організаціями запланованих на 2013 рік графіків виконання робіт за контрактами; залишком кредитних коштів ЄІБ на спеціальному рахунку, відкритому в АБ «Південний», що використовуються для оплати поставок обладнання та виконання робіт за контрактом з будівництва ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська.

За бюджетною програмою 1101670 «Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська» було передбачено видатки спеціального фонду у розмірі 301 440,0 тис. грн. Касові видатки за бюджетною програмою – 121 941,8 тис. грн, що становить 40,5% затвердженого законом обсягу асигнувань. Невиконання у повному обсязі запланованих заходів за бюджетною програмою зумовлено тривалим терміном проведення міжнародних конкурсних торгів та перенесенням терміну укладання частини контрактів, що реалізуються в рамках бюджетної програми, на 2014 рік. Використання коштів для оплати поставок обладнання та виконання робіт в рамках цих контрактів планували на 2014–2015 роки.

На виконання бюджетної програми 1101680 «Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)»

було передбачено видатки за спеціальним фондом у розмірі 30 000,0 тис. грн. Кошти за бюджетною програмою у 2013 році не використовували. Невиконання у повному обсязі запланованих заходів зумовлено тим, що контракти з переможцями торгів не було укладено. Використання коштів за контрактами в рамках проекту планували у 2014–2016 роках.

На виконання бюджетної програми 1101690 «Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород» було заплановано видатки за спеціальним фондом у розмірі 31 000 тис. грн. Кошти за бюджетною програмою у 2013 році не використовували через відсутність нормативно-правових актів щодо залучення кредитних ресурсів та проведення переговорів щодо зазначених проектів.

За бюджетною програмою 1201030 «Забезпечення двостороннього співробітництва України з іноземними державами та міжнародними організаціями, інформаційне та організаційне забезпечення участі України у міжнародних форумах, конференціях, виставках» на 2013 рік було передбачено асигнування у сумі 10 333,6 тис. грн, касові видатки становили 8 187,4 тис. грн, з яких на сплату внесків – 1833,7 тис. грн.

За програмою 1207600 «Реформування державної статистики» передбачено видатки в обсязі 82268,1 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 286,1 тис. грн та 82000 тис. грн – за спеціальним. Касові видатки за бюджетною програмою – 61593,5 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 285,9 тис. грн, що становить 99,9% планованих показників та за спеціальним фондом – 61 307,6 тис. грн, або 74,51% запланованих обсягів коштів. Невиконання запланованих заходів у повному обсязі за програмою пояснюється тим, що СБ погодив наприкінці грудня 2013 року закупівлю більшої кількості комп'ютерного обладнання для розгортання інтегрованої системи обробки статистичних даних, тому оплату послуг з її запуску було перенесено на I півріччя 2014 року.

На виконання бюджетної програми КПКВК 2305020 «Удосконалення заходів протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань в Україні» були заплановані

видатки в обсязі 3146,4 тис. грн. Фактичне використання коштів з урахуванням змін до кошторису за бюджетною програмою становило 3417,9 тис. грн. Кошти використано у повному обсязі.

За програмою 2501630 «Вдосконалення системи соціальної допомоги» передбачено видатки обсязі 23 660,4 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 612,5 тис. грн та 23 047,9 тис. грн – за спеціальним.

Касові видатки за бюджетною програмою – 18 917,2 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 610,8 тис. грн, що становить 99,7% планованих показників та за спеціальним фондом – 18 306,4 тис. грн, або 79,4% запланованих обсягів коштів. Невиконання у повному обсязі запланованих заходів за програмою пояснюється тим, що не відбулася закупівля додаткових апаратних засобів та програмного забезпечення для інформаційно-аналітичної системи соціального захисту населення через непогодження такої закупівлі СБ.

У 2013 році для фінансування бюджетної програми 2751600 «Розвиток міської інфраструктури в Україні, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві» було виділено 531 047,7 тис. грн, із них на проект «Розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві» – 46 087,7 тис. грн, на проект «Розвиток міської інфраструктури в Україні» – 484 960,0 тис. грн, з яких використано 350 042,4 тис. грн, або 72,2% переважно для заміни енергоємного обладнання та пов'язаної з ним інфраструктури більш економічним устаткуванням на комунальних підприємствах, включаючи роботи з реабілітації інфраструктури і модернізацію обладнання. За проектом «Розвиток міської інфраструктури» динаміка результативних показників за відповідним напрямком використання бюджетних коштів свідчить про значний поступ у впровадженні проекту. Так, значне перевищення показника продукту свідчить про те, що усі контракти за проектом було укладено та проведено додаткові закупівлі за рахунок економії коштів, а показник якості відображає

значне зростання відсотка фактичного використання коштів запозичень за проектом порівняно з попереднім періодом, що підтверджує активне виконання контрактів.

На виконання бюджетної програми 2751610 «Фінансування заходів по забезпеченню впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури» було заплановано видатки в обсязі 2979,2 тис. грн. Касові видатки за бюджетною програмою – 1981,6 тис. грн, що становить 67,1% планових показників. Невиконання запланованих заходів за програмою у повному обсязі пояснюється тим, що було скорочено кількість службових відряджень. Це зумовлено тим, що представники міст-учасників, коли виникали питання щодо здійснення вибірки коштів позики, відряджали до м. Києва, де розташовані консультанти ЦГУП. Середній термін відрядження консультантів ЦГУП становить не більше дня, що виключає витрати на проживання. Крім цього, службовий автомобіль, придбаний для потреб ЦГУП, не використовували, тому економія коштів становила 55,6 тис. грн.

За програмою 2803600 «Видача державних актів на право приватної власності на землю в сільській місцевості» передбачено видатки в обсязі 106 904,3 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 898,7 тис. грн та 106 005,6 тис. грн – за спеціальним. Касові видатки за бюджетною програмою – 75939,4 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 543,9 тис. грн, що становить 60,5% планованих показників та за спеціальним фондом – 75295,5 тис. грн, або 71% запланованих обсягів. Невиконання запланованих заходів у повному обсязі пояснюється тим, що було зменшено обсяг робіт з оформлення та видачі державних актів на право приватної власності на земельні ділянки у зв'язку зі смертю чи відсутністю власників таких ділянок у місцях постійного проживання, а також у зв'язку з відхиленням курсу, встановленого НБУ, і курсом продажу доларів США. Касові видатки за звітний період – 2 661 503,5 тис. грн (85,5% запланованих призначень). Протяжність відремонтованих

автодоріг з урахуванням співфінансування з державного бюджету становила 53 км, середня вартість ремонту 1 км автодороги – 19 294,4 тис. грн.

У 2013 році кошторисом програми 3501140 «Внески до міжнародних організацій» за загальним фондом державного бюджету було передбачено видатки на суму 56 133 100,00 грн. Асигнування за програмою було відкрито на суму 56 133 100,00 грн та здійснено касових видатків на суму 56 106 345,71 грн, з яких на користь МБРР – 36 100 600,00 грн для часткового погашення заборгованості перед СБ відповідно до меморандуму про взаєморозуміння між МБРР та Україною від 31 липня 2012 року, на користь ЧБТР – 20 002 482,50 грн для часткового погашення фінансової заборгованості перед ним у рамках підписки на додатковий капітал цієї установи та 3263,21 грн – для сплати комісії іноземному банку та Укрексімбанку за купівлю і переказ іноземної валюти. Залишок невикористаних асигнувань становить за КЕКВ 2240 26 754,29 грн, що утворився у зв'язку з повернення невикористаних гривень від купівлі іноземної валюти повернуто до бюджету в кінці 2013 року.

У 2013 році кошторисом програми 3501410 «Підтримка реалізації Ініціативи з енергетичної ефективності і навколишнього середовища у Східній Європі» за загальним фондом державного бюджету було передбачено видатки на суму 24 000 тис. грн. Касові видатки здійснено на суму 21 281 224,25 грн. Залишок невикористаних асигнувань становить 2 718 775,75 грн внаслідок зміни курсу іноземної валюти.

За бюджетною програмою 3501660 «Модернізація державних фінансів» було заплановано суму 87 748,0 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 200 тис. грн, за спеціальним – 87 548 тис. грн. Станом на 1 січня 2014 року касові видатки були 3 017,0 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 6,1 тис. грн, за спеціальним – 3010,9 тис. грн.

У рамках бюджетної програми 3511620 «Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою» проект «Підтримка малих і середніх підприємств у 2013 році не реалізовувався і станом на 01.01.2014 в рамках проекту «Підтримка малих і середніх підприємств» вибірок коштів не здійснювали. НУФ планував здійснити вибірку першого траншу, сума якого за окремою угодою становить 4 млн євро, у другому кварталі 2014 року.

На виконання бюджетної програми 3511650 «Реалізація програм допомоги Європейського Союзу» було заплановано видатки у розмірі 851 000 тис. грн. Фактичне використання коштів було 626 998,2 тис. грн, що зумовлено фінансуванням програм з боку ЄС не в повному обсязі, що пов'язано з недостатнім рівнем розвитку, на думку європейської сторони, системи управління державними фінансами України. Так, за результатами проведеного аналізу здійснення державної політики у сфері державних фінансів розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2012 року № 633 схвалено Концепцію розвитку системи управління державними фінансами та 1 серпня 2013 року розпорядженням Кабінету Міністрів № 774 прийнято Стратегію розвитку системи управління державними фінансами [169; 165]. Важливим наслідком ухвалення цих актів стало відновлення фінансової співпраці між урядом України та Європейським Союзом. У рамках виконання угод, укладених між урядом України та Європейським Союзом про фінансування програм «Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом», «Підтримка впровадження транспортної стратегії України», «Підтримка реалізації Стратегії національної екологічної політики України» та «Підтримка секторальної політики управління кордоном в Україні», 5 грудня 2013 року на поточні рахунки Мінфіну, відкриті у Національному банку України, надійшли кошти загальною сумою 87 869,0 тис. євро, гривневий еквівалент 976 249,9 тис. грн. Враховуючи те, що бюджетний період 2013 року завершувався, передати кошти секторальної бюджетної підтримки

Європейського Союзу головним розпорядникам бюджетних коштів у встановленому законодавством порядку було неможливо. Нормативно-правове врегулювання питання передачі коштів секторальної бюджетної підтримки ЄС здійснено у 2014 році.

Обсяг кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду державного бюджету України у 2014 році від інших держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів), становив 6 188 727,8 тис. грн. Фактичне виконання видатків бюджету становило 4 391 307,974 тис. грн, або 71% затвердженого обсягу.

За бюджетною програмою 3111600 «Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору» у 2014 році законом про Держбюджет на 2014 рік було затверджено надання кредитів за рахунок коштів спеціального фонду в сумі 2 291 240,6 тис. грн, касові видатки становили 2 027 438,1 тис. грн, або 88,5% затвердженого обсягу.

За бюджетною програмою 1101600 «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго» затверджено видатки спеціального фонду в сумі 790 406,8 тис. грн, уточнений план – 370 406,8 тис. грн. Касові видатки за бюджетною програмою – 246 543,0 тис. грн, або 65% уточненого обсягу. Відхилення запланованого обсягу використання коштів від фактичного пояснюється тимчасовим призупиненням робіт консультанта у попередніх періодах, що призвело до подовження підготовки та перенесенням термінів завершення 2-етапних торгів. Графік укладання контрактів, що планували фінансувати за кредитні кошти ЄІБ, перенесено на 2015 рік.

За бюджетною програмою «Впровадження Програми реформування та розвитку енергетичного сектору» 1101630 затверджено видатки на реалізацію зазначеного проекту за спеціальним фондом в сумі 9105,2 тис. грн. Касові видатки у 2014 році за програмою були 1362,1 тис. грн, що становить 15% плану. Розбіжність між запланованою та фактичною вибіркою коштів станом на 31 грудня 2014 року в сумі

7743,1 тис. грн спричинена перенесенням частин оплат за контрактами на 2015 рік, а також через перенесення на 2015 рік укладання деяких контрактів, у тому числі контракти на надання консультаційних послуг та на виконання аудиту проекту за 2014 рік. Також причиною розбіжності стало перенесення завершення підготовки ТЕО на другий квартал 2015 року.

За бюджетною програмою 1101640 «Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні» затверджено видатки за спеціальним фондом в сумі 700 000 тис. грн. Касові видатки за бюджетною програмою – 455 573,8 тис. грн, що становить 65,1% затвердженого законом обсягу асигнувань. Невиконання у повному обсязі запланованих заходів за бюджетною програмою зумовлено продовженням терміну використання кредитних коштів МБРР до 31.12.2015, що спричинено перенесенням термінів реалізації контрактів та здійснення оплат за ними у 2015 році, неможливістю виконання робіт в рамках контрактів: з модернізації ПС 330 кВ «Чайкіне», з модернізації ПС 220 кВ «Азовська», із закупівлі високовольтних автоматичних вимикачів для підстанцій напругою 750 кВ; із закупівлі додаткових високовольтних автоматичних вимикачів для підстанцій напругою 750 кВ; з модернізації ПС 330 кВ «Сімферополь» через форс-мажорні обставини внаслідок дій незаконних озброєних формувань та проведення АТО, а також необхідністю здійснення останніх платежів за контрактами: з розширення ПС Бар 330 кВ; з посилення систем контролю підстанцій Кримської ЕС, з переоцінки активів ДП «НЕК «Укренерго».

За бюджетною програмою 1101650 «Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська» було передбачено видатки спеціального фонду обсягом 700 000 тис. грн, уточнений план становив 1 025 000 тис. грн. Касові видатки за бюджетною програмою – 865 393,3 тис. грн, що становить 84,4% уточненого обсягу асигнувань. Невиконання запланованих у повному обсязі заходів за бюджетною програмою у 2014 році зумовлено термінами реалізації контрактів, що становить більш ніж рік,

а також продовженням здійснення платежів за контрактами відповідно до затверджених державним бюджетом обсягів на 2015 рік, тривалою процедурою здійснення районними державними адміністраціями заходів щодо відчуження або викупу приватних земельних ділянок для суспільних потреб будівництва та експлуатації ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська і заходу лінії 750 кВ Хмельницька АЕС – Чорнобильська АЕС на ПС Київська, а також недотриманням консультантом запланованих на 2014 рік графіків виконання робіт за контрактом з надання консультаційних послуг з підтримки групи управління проектом.

За бюджетною програмою 1101670 «Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська» було передбачено видатки спеціального фонду в обсязі 411 300,0 тис. грн, уточнений план за програмою – 571 300,0 тис. грн. Касові видатки за бюджетною програмою становили 288 498,2 тис. грн, або 50,5% уточненого плану асигнувань. Невиконання запланованих заходів у повному обсязі зумовлено термінами реалізації контрактів, що становить більш ніж рік, і продовженням здійснення платежів за контрактами відповідно до затверджених державним бюджетом обсягів на 2015 рік, недотриманням підрядниками запланованих на 2014 рік графіків виконання робіт та можливістю здійснення оплати авансових платежів частинами відповідно до виставлених підрядником рахунків за контрактом з будівництва ПС 750/330 кВ «Каховська» із встановленням АТ2 1000 МВА, у.ч. АСУ ТП, РЗА та відповідної інфраструктури.

На виконання бюджетної програми 1101680 «Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)» було передбачено видатки за спеціальним фондом у розмірі 70 000 тис. грн, уточнений план – 5000 тис. грн. Кошти за бюджетною програмою у 2014 році не використовували. Невиконання заходів за бюджетною програмою зумовлено тим, що контракти з переможцями торгів не були укладені. Використання коштів за контрактами в рамках проекту планували у 2015–2016 роках.

За бюджетною програмою 2305020 «Удосконалення заходів протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань в Україні» на 2014 рік затверджено видатки спеціального фонду державного бюджету в обсязі 6400 тис. грн. Касові видатки за програмою – 3438,4 тис. грн, або 53,7% затвердженого законом про держбюджет обсягу асигнувань.

За програмою 1207600 «Реформування державної статистики» передбачено видатки в обсязі 59800,8 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 99,9 тис. грн та 59700,9 тис. грн – за спеціальним. Касові видатки за бюджетною програмою – 29 258,2 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 99,9 тис. грн, що становить 100% планованих показників, і за спеціальним фондом – 29 158,3 тис. грн, або 48,84% запланованого обсягу коштів.

За програмою 2501630 «Вдосконалення системи соціальної допомоги» передбачені видатки за спеціальним фондом державного бюджету – 12 795,1 тис. грн. Касові видатки за спеціальним фондом бюджетної програми становили 13 516,8 тис. грн.

За бюджетною програмою 2751600 «Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві» було передбачено видатки спеціального фонду державного бюджету в сумі 391 342,2 тис. грн. Уточнений план – 422 777,5 тис. грн. Касові видатки за бюджетною програмою становили 322 632,2 тис. грн, або 76,3% кошторисних призначень. На реалізацію проекту «Розвиток системи водопостачання і водовідведення в м. Миколаєві» передбачали спрямувати 100 000,1 тис. грн, але роботи за проектом не виконували через брак кредитних коштів.

За бюджетною програмою 2751610 «Фінансування заходів по забезпеченню впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури» у 2014 році було заплановано видатки в обсязі 2901,4 тис. грн. Уточнений план – 44 367,3 тис. грн. Касові видатки за бюджетною програмою

становили 42 194,7 тис. грн, з яких: 3012,1 тис. грн – впровадження та координація заходів проектів згідно з кошторисними призначеннями; 7028,2 тис. грн – кошти гранту Фонду чистих технологій; 32 154,4 тис. грн – кошти гранту Шведського трастового фонду.

У рамках бюджетної програми 3501660 «Модернізація державних фінансів» на 2014 рік заплановано суму 55 986,4 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 55,7 тис. грн, за спеціальним – 55 930,7 тис. грн. Касові видатки становили 1533,3 тис. грн, в тому числі за загальним фондом – 0,0 тис. грн, за спеціальним – 1533,3 тис. грн. Такий рівень ефективності виконання бюджетної програми зумовлений прийняттям Міністерством фінансів спільно з МБРР рішення про дострокове закриття проекту.

За бюджетною програмою 3501140 «Внески до міжнародних організацій» у державному бюджеті України на 2014 рік для сплати членських внесків до статутних капіталів ЧБР та МБРР затверджено кошти в сумі 23 867,1 тис. грн, уточнений план становить 7767,1 тис. грн. Касові видатки – 7667,1 тис. грн. Залишок невикористаних асигнувань становить 100,0 тис. грн і виник у зв'язку з нестабільністю валютного курсу грн/дол. США, євро, зокрема його коливанням протягом року.

За бюджетною програмою 3501410 «Підтримка реалізації Ініціативи з енергетичної ефективності і навколишнього середовища у Східній Європі» у державному бюджеті на 2014 рік затверджено кошти у розмірі 35 100 тис. грн для сплати членського внеску України до Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля, що має надати можливість Україні взяти участь у фонді в рамках відповідної угоди з його розпорядником (ЄБРР). Міністерство фінансів забезпечило сплату членського внеску до фонду загальною сумою 2 млн євро, або 33 403 972,00 грн. Залишок невикористаних асигнувань становить 1 696 028,00 грн, що пов'язано зі зміною обмінного курсу євро/грн на час проведення операції порівняно з часом ухвалення Закону «Про Державний бюджет України на 2014 рік».

У 2014 році було продовжено реалізацію бюджетної програми 3511650 «Реалізація програм допомоги Європейського Союзу». Видатки за цією програмою у сумі 1 079 500 тис. грн було заплановано спрямувати на реалізацію програм допомоги Європейського Союзу, що включає заходи щодо: підтримки впровадження Енергетичної стратегії України на період до 2030 року; ефективного використання енергетичних ресурсів та енергозбереження; захисту прав споживачів, стандартизації, метрології, сертифікації, підтвердження відповідності та управління якістю; підтримки реалізації державної екологічної політики; підтримки реалізації державної політики у сфері транспорту; управління державним кордоном.

Джерелом фінансування видатків за програмою були фінансові ресурси, надані у поточному та минулому періодах (залишки коштів на початок бюджетного періоду), в рамках угод про фінансування програм секторальної бюджетної підтримки ЄС.

Доцільно здійснити аналіз запланованого переліку кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду державного бюджету України від інших держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів) у 2015 році, що подано у додатку Г.

З наведених даних за 2011–2015 роки встановлено, що кількість державних цільових програм, які фінансуються за рахунок кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду державного бюджету України від інших держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів), становила у 2011 році 24 програми із загальним запланованим обсягом фінансування 4 902 279 тис. грн [115]; у 2012 році – 18 програм загальним обсягом 5 131 924,2 тис. грн [116]; у 2013-му – 17 програм (6 180 440,3 тис. грн) [117]; у 2014 році – 16 програм (6 188 727,8 тис. грн) [118]; у 2015 році – 19 програм (14 157 140,7 тис. грн) [119]. Спостерігається тенденція до збільшення обсягів фінансування видатків бюджету за рахунок міжнародних кредитів, що зображено на рис. 4.2. Однак кількість програм дещо скоротилася: з 24 у 2011 році до 19 у 2015-му.

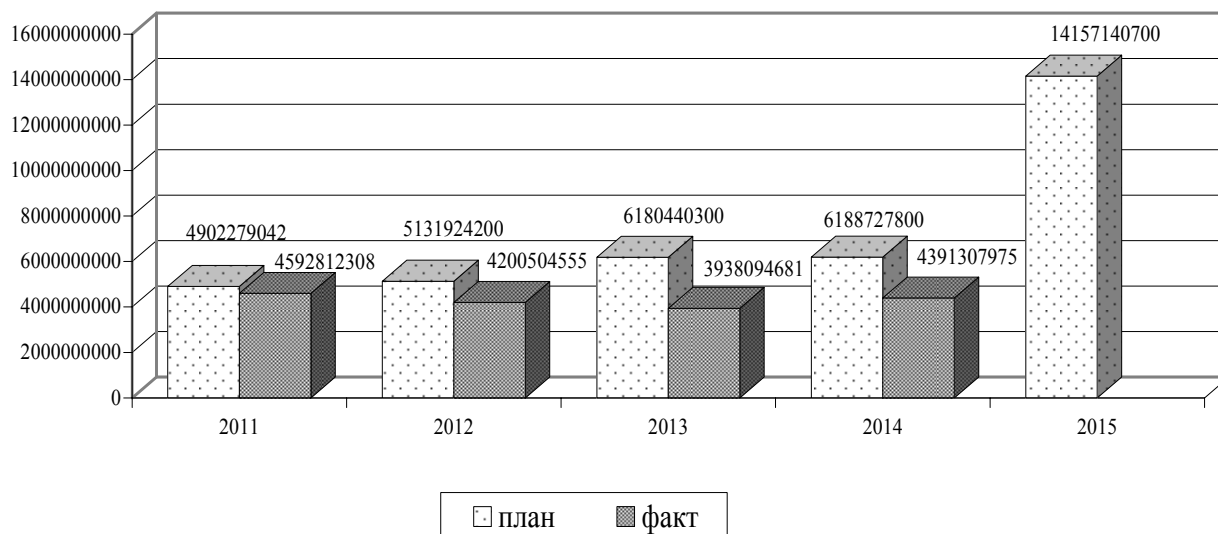

Рис. 4.2. Динаміка фінансування видатків бюджету міжнародними фінансовими інституціями у 2011–2015 роках, грн
 Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України [94].

Як вже зазначалося, спостерігається тенденція до зростання залучення коштів міжнародних фінансових інституцій, проте це передусім стосується планових показників. Фактичні показники мають тенденцію до зниження з 4 592 812,307 тис. грн у 2011 році до 3 938 094,681 тис. грн у 2013-му і незначним зростанням у 2014 році до 4 391 307,97 тис. грн. Рівень відхилення збільшився між плановим та фактичним фінансуванням видатків бюджету за рахунок міжнародних фінансових інституцій. Якщо у 2011 році фінансування видатків державного бюджету за рахунок міжнародних фінансових інституцій здійснювалось в обсязі 94%, то у 2013 році цей показник становив 64%, у 2014-му – 71%.

У ході дослідження виконання проектів та фінансування їх діяльності узагальнено чинники, які вплинули на незадовільний стан виконання проектів та неповне використання коштів позик у 2011–2014 роках, основні з них:

- затримки в проведенні процедур конкурсних торгів, підписанні контрактів (міська інфраструктура, покращення доріг та безпеки руху, модернізація державних

- фінансів, МБРР; УкрЕСКО, будівництво ПЛ Рівненська АЕС – Київська, будівництво ПЛ Запорізька АЕС – Каховська, реабілітація ГЕС, ЄБРР);
- затримки з боку кредиторів у погодженні планів закупівель, документації з конкурсних торгів (модернізація державних фінансів, МБРР, будівництво ПЛ Рівненська АЕС – Київська, ЄБРР) та платіжних документів (передача електроенергії, МБРР);
 - невиконання підрядниками умов контрактів, недотримання графіків робіт (видача актів на землю, покращення автошляхів та безпеки руху, реабілітація гідроелектростанцій, передача електроенергії, МБРР; будівництво ПЛ Запорізька – Каховська, будівництво ПЛ Рівненська АЕС – Київська, ЄБРР);
 - затримки у проведенні оплати робіт (передача електроенергії, міська інфраструктура, видача актів на землю, модернізація ДПС, удосконалення системи соціальної допомоги, покращення доріг та безпеки руху, МБРР).

Виконання проектів з недотриманням встановлених термінів та несвоєчасне використання коштів позик спостерігається у більш ніж половини проектів. Як наслідок, зокрема, за проектами щодо удосконалення системи соціальної допомоги, модернізації ДПС, підвищення безпеки енергоблока № 2 Хмельницької АЕС та енергоблока № 4 Рівненської АЕС [36] фактичні терміни їх реалізації неодноразово продовжувалися та в 2–3 рази перевищили строки, встановлені угодами щодо позик.

Більш ніж за третиною проектів зроблено висновок стосовно незабезпечення ефективного використання запозичених коштів, зокрема на будівництво магістральних ліній електропередачі в Україні [33], покращення стану автодоріг [30], будівництва ЛЕП кВ Аджалик – Усатове [32].

Після завершення проекту з удосконалення системи соціальної допомоги не забезпечено введення в експлуатацію інформаційно-аналітичної системи, при використанні на розроблення та технічне забезпечення 52 млн дол. США, що

становить майже половину всієї позики [31]. А в первісно встановлений 4-річний термін реалізації проекту з розвитку міської інфраструктури передбачені заходи з реабілітації систем водопостачання та водовідведення на водоканалах м. Чернігова, Одеси та Івано-Франківська не було закінчено [38]. Недостатній рівень виконання проектів зумовлений тим, що їх відповідальні виконавці не забезпечили своєчасної та якісної підготовки проектів.

Так, не було своєчасно врегульовано правовідносини між учасниками проектів з розвитку міської інфраструктури (МБРР), в частині субпроекту з реабілітації систем водопостачання і водовідведення на Одеському водоканалі, завершення будівництва метрополітену в м. Дніпропетровськ (ЄБРР) щодо створення єдиного цілісно-майнового комплексу метрополітену. А відсутність належного контролю щодо взаємодії між замовником (НАЕК «Укренерго») і відповідальним виконавцем (Одеська ОДА) проекту з будівництва ЛЕП Аджалик – Усатове призвело до збільшення термінів такого будівництва майже на 4 роки.

Відповідно до звітів про результати аудиту ефективності використання позичкових коштів Рахункової палати України діяльність створених відповідних постійних органів, серед завдань яких були координація та контроль за реалізацією проектів, зокрема міжвідомчі робочі групи щодо проектів модернізації державних фінансів [35], розвитку міської інфраструктури, комісія з питань реформування та розвитку енергетичної галузі здійснювалася на недостатньо задовільному рівні. Запровадження більш як 60% проектів відбулося за відсутності відповідних державних програм, зокрема щодо реформування та розвитку галузі енергетики, розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013–2018 роки, будівництва та розвитку мережі метрополітенів [34].

Спеціально створені групи управління проектами (індивідуальні консультанти) недостатньо забезпечували виконання визначених для них завдань у повних обсягах, Міненерговугілля в рамках проекту підвищення безпеки ХАЕС-2 РАЕС-4

не створено групу управління проектом, а координатора призначено лише через два роки.

За результатами аудитів половини проектів було встановлено неналежне управління закупівлями. Так, ВАТ «Укргідроенерго» за проектом з реабілітації гідроелектростанцій [37] не організовано своєчасного планування закупівель, а НАЕК «Укренерго» не забезпечувала коригування плану закупівель за проектом з передачі електроенергії [40].

Проведення конкурсних торгів здійснювали з недотриманням процедур кредиторів, і як наслідок, воно подовжувалося. Зокрема, за проектом щодо будівництва ЛЕП Аджалик – Усатове такі терміни досягли трьох років, за проектом з передачі електроенергії початок проведення торгів був відстрочений більш, ніж на рік, а за проектом з реабілітації гідроелектростанцій – на 1–2 роки.

Основними причинами цього стали складні процедури кредиторів, недостатня інституційна спроможність бенефіціарів щодо якісної підготовки документації з конкурсних торгів, а також довготривалий розгляд документів кредиторами, зокрема, за проектами ЄБРР щодо енергоблоків ХАЕС-2, РАЕС-4, будівництва метрополітену в м. Дніпропетровську, МБРР – з розвитку міської інфраструктури, передачі електроенергії, удосконалення системи соціальної допомоги.

Бюджетне планування щодо використання коштів проводили з відхиленнями від встановлених процедур. Так, планування показників відповідних бюджетних програм здійснено на неналежному рівні (за відсутності необхідних обґрунтувань, розрахунків) за проектами з модернізації державних фінансів, розвитку міської інфраструктури, удосконалення системи соціальної допомоги, модернізації ДПС [39]. У зв'язку з цим, обсягом бюджетних призначень у 2013 році для проведення платежів на суму 180 млн грн було не забезпечено виконання роботи за проектом з передачі електроенергії у повному обсязі.

Отже, недостатність рівня ефективності використання залучених коштів міжнародних фінансових інституцій передусім пов'язано із відсутністю координації дій щодо підготовки

і реалізації проектів. Це обґрунтовує важливість розробки та впровадження відповідного порядку щодо координації дій з підготовки і реалізації проектів та програм і затвердження його на законодавчому рівні [45; 55].

На сучасному етапі розвитку потрібне здійснення заходів, спрямованих на реформування національної економіки, з метою прискорення залучення приватного іноземного капіталу у вигляді інвестицій, і нині значною мірою потребує фінансування з МФО. Визначаючи доцільність залучення кредитних ресурсів, слід зауважити, що важливими для України були перші кредити МВФ, призначені для фінансування системних перетворень, і перший кредит підтримки та інституцій і реабілітації МБРР.

Завдяки надходженню цих коштів стало можливим прискорення формування власної фінансово-кредитної системи та золотовалютних резервів України. Ці ресурси забезпечили реалізацію ефективної монетарної політики, наслідком чого стало скорочення темпів інфляції, надходження валютних ресурсів у країну сприяло проведенню грошової реформи і введенню в обіг національної грошової одиниці, динамізувало формування інфраструктури ринкового середовища та розбудову фінансових інструментів.

У цьому напрямі також зберігатиметься ситуація і з кореляцією між співпрацею з МФО та приватними інвесторами.

Міжнародні фінансові організації не завжди враховують об'єктивні потреби розвитку, в тому числі в проведенні промислової, науково-технічної політики, національні та культурні особливості, наприклад, наявність тих чи інших інструментів соціальної допомоги, вимушено пільгових тарифів держави, яка отримує зовнішні надходження. У цьому контексті можна згадати про можливість і необхідність впровадження цільового підходу у співпраці з кредиторами. Зокрема, слід звернути увагу на те, що різні кредитори або потенційні кредитори мають і різні підходи щодо характеру використання запозичених коштів. Особливої уваги тут заслуговує співпраця з ЄБРР як установою, що здійснює кредитування на мікрорівні

і стимулює процес залучення в Україну приватних іноземних інвестицій, враховує інтереси розвитку реального сектору країни-реципієнта.

Беручи до уваги викладене вище, можна говорити про такі напрямки оптимізації відносин України з МФО.

Співробітництво з МФО – шлях інтеграції України у міжнародні економічні і політичні відносини. Центральний напрям у цьому спектрі завдань – формування ринкової системи господарства і заснованої на ринкових принципах моделі відносин з іноземними партнерами і кредиторами як найбільш ефективною й продуктивною. Основною вимогою до реалізації відповідних програм виступає інтеграція економіки у світове господарство, а саме надбання українською економікою всіх атрибутивних ознак і параметрів, поширених у світовій співдружності, яких дотримуються її члени.

Зрозуміло, що співпраця з названими суб'єктами має вельми небезпечні негативні наслідки, серед яких проблеми зовнішньої політичної та економічної залежності. Але дуже важливо усвідомлювати, що саме від характеру взаємодії з МФО, а також з приватними кредиторами залежить ставлення до України в світі, можливості реальної інтеграції у світове співтовариство і специфіка співпраці з окремими державами.

По-перше необхідно усвідомлювати фактор зростання зовнішньої заборгованості держави за рахунок кредитів від міжнародних валютно-фінансових організацій та інституцій. Поряд із зовнішньою заборгованістю з інших джерел заборгованість перед міжнародними структурами є чинником, який з негативного боку характеризує можливість держави до розвитку за рахунок внутрішніх джерел та обслуговування зовнішнього боргу.

По-друге, недоцільно розглядати можливості припинення співробітництва з названими організаціями. Це стосується всіх кредиторів – як міжнародних валютно-фінансових установ, так і приватних. Світовий досвід показує, що агресивна стратегія може негативно позначитися на економічному розвитку країни-боржника. Зокрема, досвід країн Латинської

Америку ще часів боргової кризи 1980-х і початку 1990-х років переконує, що подібні дії зводять до нуля будь-які спроби країни вийти на скільки-небудь сприятливу позицію на міжнародних фінансових ринках і занадто негативно впливають на розвиток країни надалі.

Більш гнучка стратегія може принести значно більше успіхів у середньо- й довгостроковій перспективі. Природна модель розвитку держави повинна мати тенденцію до широкої інтеграції в міжнародні економічні й політичні відносини. Економіка держави, яка залучена в міжнародну кооперацію і розподіл праці, отримує доступ до технологічних інновацій, додаткові важелі підвищення ефективності і зниження вартості одиниці продукції, насичення внутрішнього споживчого ринку.

По-третє, стратегію відносин України з МФО доцільно будувати з урахуванням поточного стану національної економіки. Необхідна ширша концептуальна визначеність, а саме включення моделі співпраці з міжнародними фінансовими організаціями та приватними кредиторами в загальну модель соціально-економічного розвитку.

Передбачуваність змін у соціально-економічній сфері у державі – важливий чинник вирішення проблеми зовнішньої заборгованості. Саме це визначає цілі оптимізації зовнішніх запозичень в умовах сучасного розвитку України. Досягнення цих цілей – важливий фактор стабілізації ситуації як з надходженням нових засобів і їх ефективним використанням в державі, так і своєчасним обслуговуванням отриманих коштів, отже сприятиме загальному макроекономічному оздоровленню національної економіки та її виходу з рецесійного стану.

У стратегії відносин України з МФО необхідно чітко визначити форми продовження співпраці з такими організаціями. З урахуванням практики останніх років нерегулярності надходження фінансових ресурсів можливі зміни самих принципів відносин з МФО.

По-четверте, можливим напрямком подальшої побудови відносин України з МФО є перехід від безпосереднього отримання фінансових ресурсів до отримання консультативної

та політичної підтримки від цих установ. Це можливо за умов економічного зростання в Україні та успішного здійснення ринкових реформ. Консультативна та політична підтримка України з боку МФО, без надання кредитів не тільки забезпечить зниження рівня проблематики зовнішньої заборгованості, а й стане засобом залучення в нашу країну іноземного капіталу. Використовувати досвід фахівців МФО можна на дорадчому рівні. Фахівці міжнародних структур не повинні приймати ключові рішення, незалежно від обставин їх мають приймати українські посадові особи, що є свідченням існування економічного і політичного суверенітету. Співпрацю з міжнародними структурами не можна розглядати як пошуки і знаходження чергового старшого брата, який би замінив колишні центральні органи союзної держави.

По-п'яте, у сучасних умовах доцільне здійснення переорієнтації співробітництва з МФО на досягнення національних інтересів України в країні та за її межами. Можна впливати за допомогою МФО на інші країни для досягнення національних економічних інтересів України.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку країни важливим є отримання міжнародної допомоги. Крім цього, на співпрацю з МФО впливає реакція західних засобів масової інформації щодо економічного і соціально-політичного клімату в Україні.

Ці обставини слід враховувати у співпраці України як з міжнародними структурами, так і безпосередньо у відносинах з відповідними країнами. Зрушення у відносинах з країнами матимуть позитивний вплив на відносини з міжнародними валютно-фінансовими установами та організаціями і навпаки. Актуальною є диверсифікація відносин з МФО.

По-шосте, важливе чітке розділення функцій і сфер діяльності між державними організаційними структурами: Міністерством фінансів, Національним банком, Міністерством економічного розвитку і торгівлі та його підрозділами, які здійснюють загальнодержавну регуляцію зовнішньоекономічної

діяльності. Для організаційних структур, від діяльності яких залежить розвиток співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями, доцільно керуватись визначеною програмою діяльності, яка потребуватиме постійної координації відповідно до визначених державних стратегічних пріоритетів.

Очевидна взаємозалежність використання можливостей інтеграції у міжнародні економічні відносини є засобом впливу на проблеми формування зовнішніх боргових зобов'язань та обслуговування такого боргу. І, навпаки, поліпшення боргової позиції є потужним інтеграційним чинником.

По-сьоме, відносини України з МФО мають будуватися в контексті оптимізації моделі соціально-економічного розвитку і зміни відповідних акцентів. У процесі співробітництва з МФО потрібно брати до уваги всю сукупність внутрішніх політичних факторів, які не завжди враховують міжнародні фінансово-кредитні структури. До таких факторів належать визначеність єдиного курсу соціально-економічного розвитку і його обґрунтована довгострокова реалізація в державі, стабільність та передбачуваність політичних реформ, включаючи структуру парламенту та органів державної влади й управління тощо.

По-восьме, трансформаційні умови сучасного розвитку України як обов'язкової передумови поліпшення ситуації з використанням залучених коштів вимагають проведення загальних структурних реформ. Саме вони можуть відкрити шлях до більш повного використання потенціалу держави. Це завдання необхідно вирішувати згідно з апробованими світовою практикою критеріями і відповідно до сучасного етапу розвитку країни [2].

Не викликає сумнівів, що, крім згаданих напрямів, у спектрі проблем співробітництва з МФО важливу роль відіграють структура і загальна концептуальна орієнтація зовнішньоекономічної діяльності держави. Можна згадати про об'єктивну енергетичну, сировинну, технологічну залежність України від зовнішніх джерел, причому пом'якшити вплив такої

залежності на макроекономічну ситуацію в стислі терміни – завдання дуже проблематичне. Велике значення має механізм курсоутворення національної грошової одиниці. Він здійснює помітний вплив як на розвиток національної економіки загалом, так і на обслуговування зовнішніх зобов'язань держави.

Принципи захисту державних інтересів України у відносинах з МФО мають спиратися на пріоритети довгострокових цілей соціального, політичного та економічного розвитку. Досвід країн, які здійснили ринкову трансформацію, і самої України свідчить, що кредити МФО можуть активно сприяти вирішенню фінансових та інших проблем [210].

Ефективність співробітництва з названими структурами вирішальним чином залежить від відповіді на запитання: яке співвідношення середньострокових вигод від підвищення відкритості та лібералізації національної економіки з можливими втратами виробників і споживачів; яким чином можна узгодити коротко-, середньо- і довгострокові інтереси економіки з урахуванням різноманітних комбінацій внутрішніх і зовнішніх ресурсів? У цьому аспекті великого значення набувають також політичні чинники згаданого співробітництва.

Поряд з вищезазначеним необхідно забезпечити підвищення ефективності планування видатків бюджету. Аналітики зауважують, що рівень оцінювання ефективності витрат бюджетних коштів не може бути якісним без використання дієвого механізму бюджетного планування. Використання державних ресурсів не може бути ефективним, якщо не буде враховано перспективу. На рисунку 4.3 зображено структурно-функціональну модель бюджетного планування.

Структурно-функціональна модель демонструє, що програмно-цільовий метод пов'язує рішення щодо ефективності використання коштів бюджету з результативністю виконання бюджетних програм та передбачає здійснення середньострокового планування видатків, яке орієнтоване на стратегічні цілі розпорядників бюджетних коштів.

Рис. 4.3. Структурно-функціональна модель бюджетного планування, орієнтованого на результат

Джерело: складено автором.

Розроблення середньострокових планів, орієнтованих на результат:

- оптимізує процес управління бюджетними ресурсами на всіх етапах – від постановки мети й розроблення планів до їхньої реалізації;
- забезпечить взаємозв'язок між розпорядниками й споживачами бюджетних ресурсів;
- дасть змогу визначити пріоритетні напрями витрат бюджетних коштів;

- надасть реальні можливості для здійснення якісного фінансового контролю шляхом переходу від оцінки правомірності витрат коштів бюджету й відповідності фактичних і планових витрат до оцінки ступеня реалізації програм, на які заплановано державні видатки [76, с. 10; 79, с. 47; 13].

Також у процесі планування видатків бюджету необхідно враховувати стратегічні напрями розвитку держави, зокрема Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», в якій наголошується на проведенні структурних реформ та, як наслідок, підвищенні стандартів життя. Україна має стати державою із розвиненою на високому рівні економікою та з інноваціями. Для цього передусім необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему [166].

Реалізація стратегічних напрямів розвитку держави потребує відповідного бюджетного забезпечення, а в умовах дефіциту бюджетних коштів залучення фінансового потенціалу міжнародних фінансових інституцій, які на сьогодні мають велике значення для покращення економічного становища України [209, с. 7]. Співпраця України з міжнародними фінансовими інституціями сприятиме поліпшенню макрофінансових показників стабілізації, формуванню конкурентного ринкового середовища, стабілізації національної грошової одиниці, активізації інвестиційного процесу, розвитку приватного підприємництва. Ми вважаємо, що важливе урахування сучасного стану в соціальній та економічній сферах, адже як подальша співпраця, так і зупинення відносин з МВФ можуть негативно впливати на розвиток України. Потрібно враховувати, що важливе скорочення витрат [61, с. 104–106].

Поглиблення співпраці з провідними МФО відповідає потребам ліквідації диспропорцій платіжних балансів і дефіцитів державних бюджетів країн із перехідним типом економіки, у тому числі й України, чого не можна було досягти

тільки за рахунок внутрішніх макростабілізаційних чинників. Крім того, залучення України до роботи структур кредитного сприяння відображає прагнення прискорити інтеграцію до світового господарства та пов'язано з важливістю отримання країною консультативної та фінансової допомоги [47; 53].

4.3. Система заходів щодо надання доступу до кредитних ресурсів

Відповідно до підпункту 10 пункту 1 статті 40 Бюджетного кодексу України, прийнятого у новій редакції 8 липня 2010 року № 2456-VI, Законом про Державний бюджет України визначаються [86]: перелік кредитів (позик), що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів), із зазначенням кредиторів, загальних обсягів кредитів (позик) та обсягів їх залучення у відповідному бюджетному періоді в розрізі бюджетних програм у додатку до закону.

Ця норма визначена у статті 4 Закону «Про Державний бюджет України на 2014 рік», у цій статті передбачається положення, відповідно до якого Міністерство фінансів в межах загального обсягу державного боргу може здійснювати перерозподіл бюджетних призначень, а саме [118]:

«Стаття 4. Затвердити перелік кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду Державного бюджету України у 2014 році від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів) згідно з додатком № 9 до цього Закону.

Дозволити Міністерству фінансів України вносити зміни до розпису державного бюджету з метою відображення фактичного надходження у 2014 році таких кредитів (позик) та витрат за відповідними бюджетними програмами в межах загального обсягу залучення цих кредитів (позик) у 2014 році,

затвердженого у додатку № 9 до цього Закону, на підставі рішення Кабінету Міністрів України, погодженого з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету, про здійснення за спеціальним фондом державного бюджету перерозподілу видатків бюджету і надання кредитів з бюджету за відповідними бюджетними програмами в межах загального обсягу бюджетних призначень головного розпорядника коштів державного бюджету або між головними розпорядниками коштів державного бюджету».

Наявність запропонованої норми створила умови для корегування показників розпису державного бюджету, що сприяло своєчасному освоєнню коштів у рамках реалізації інвестиційних проектів, які реалізуються за рахунок коштів, залучених державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій та не призвело до збільшення обсягу державного боргу України, граничний обсяг якого затверджено Законом «Про Державний бюджет України на 2014 рік».

Законом «Про Державний бюджет України на 2014 рік» для Міністерства енергетики та вугільної промисловості України у спеціальному фонді держбюджету було передбачено відповідні видатки для фінансування заходів з реалізації спільних з міжнародними фінансовими організаціями проектів. Джерелом формування спеціального фонду за такими бюджетними програмами є позики, залучені державою від МФО. Водночас розрахунок прогнозних сум видатків спеціального фонду здійснювався з використанням офіційного курсу валют НБУ на кінець 2013 року, що становив орієнтовно 10,87 грн за 1 євро та 7,99 грн за 1 дол. США. В 2014 році в Україні спостерігалось зростання курсу євро щодо гривні до 15,73 грн за 1 євро та 11,68 грн за 1 дол. США [118].

У зв'язку з цим граничні суми залучення кредитів МФО, що передбачені за бюджетними програмами КПКВ 1101650 «Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська»

(в частині фінансування ЄБРР), КПКВ 1101670 «Будівництво ПЛ 750 кВ Запорізька – Каховська» (в частині фінансування ЄІБ) та КПКВ 1101600 «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго» (в частині фінансування МБРР), виявились недостатніми для реалізації в повному обсязі всіх запланованих заходів з реалізації проектів.

Зазначені проекти мають загальнодержавне та пріоритетне значення для України, а їх своєчасна реалізація є зобов'язанням України відповідно до укладених міжнародних договорів.

Урегулюванням ситуації, що склалася, є перерозподіл видатків спеціального фонду в межах загальної суми бюджетних призначень, передбачених Міністерству енергетики та вугільної промисловості України.

Відповідно до статті 4 Закону «Про Державний бюджет України на 2014 рік» Міністерство енергетики та вугільної промисловості розробило проект розпорядження Кабінету Міністрів «Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству енергетики та вугільної промисловості на 2014 рік».

Приймаючи рішення щодо погодження проекту розпорядження, надісланого Міненерговугіллям, Міністерство фінансів керувалось поясненнями та відповідними обґрунтуваннями, надісланими головним розпорядником в розрізі кожної бюджетної програми, зокрема:

КПКВ 1101650 «Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська» (в частині фінансування ЄБРР).

Згідно з Додатком 9 до Закону «Про Державний бюджет України на 2014 рік» за Проектом «Будівництво високовольтної повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська» затверджено граничний обсяг залучення кредиту ЄБРР у 2014 році у сумі 370 000 тис. грн.

У рамках проекту укладено два контракти у валюті позики (євро):

лот 1 «Проектування, будівництво, монтаж, наладка та введення в експлуатацію високовольтної повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська»;

лот 2 «Проектування, будівництво, монтаж, наладка та введення в експлуатацію заходу ПЛ 750 кВ Хмельницька АЕС – Чорнобильська АЕС на ПС 750 кВ «Київська».

Розрахунок прогнозованої суми видатків спеціального фонду державного бюджету за вказаною вище програмою для фінансування контрактів здійснювали з використанням офіційного курсу валют НБУ на кінець 2013 року.

З початку року до жовтня для фінансування виконаних робіт та поставленого обладнання за контрактами вибрано кредитних коштів ЄБРР в гривневому еквіваленті 247 688,4 тис. грн (17 183,6 тис. євро).

Невикористаний залишок коштів згідно з виділеним у спеціальному фонді державного бюджету обсягом фінансування за проектом у 2014 році за рахунок кредиту ЄБРР становив 122 311,6 тис. грн (7 666,8 тис. євро).

При цьому заявки на вибірку кредитних коштів ЄБРР на загальну суму, еквівалентну 223 923,3 тис. грн (14 194,3 тис. євро) були направлені на погодження в ЄБРР, Мінфін, Міненергуюгільля та ДП «НЕК» Укренерго».

Таким чином, станом на 1 серпня вже існував дефіцит коштів, виділених у спеціальному фонді державного бюджету за проектом в частині фінансування коштами кредиту ЄБРР у сумі 101 608,34 тис. грн, або 6440,9 тис. євро.

Додатково до зазначених вище обсягів фінансування для оплати за контрактами до кінця 2014 року було заплановано оформлення заявок на вибірку кредиту ЄБРР в сумі 189 306,5 тис. грн, або 12 000 тис. євро.

У зв'язку із викладеним з метою забезпечення фінансування проекту коштами ЄБРР та здійснення своєчасних розрахунків з підрядниками існувала потреба у збільшенні граничної суми залучення кредиту ЄБРР для проекту, передбаченої у Додатку 9 до Закону «Про Державний бюджет України на 2014 рік», на 325 000 тис. грн і затвердження нової суми фінансування проекту за рахунок кредитних коштів ЄБРР у 2014 році у сумі 695 000 тис. грн.

КПКВ 1101670 «Будівництво ПЛ 750 кВ Запорізька – Каховська» (в частині фінансування ЄІБ).

Згідно з Додатком 9 до Закону «Про Державний бюджет України на 2014 рік» за проектом «Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська» затверджено граничний обсяг залучення кредиту ЄІБ у 2014 році у сумі 111 300 тис. грн.

У рамках проекту укладено п'ять контрактів на проектування, поставку обладнання та виконання будівельно-монтажних робіт у валюті позики – євро.

Розрахунок прогнозованої суми видатків спеціального фонду державного бюджету за вказаною вище програмою для фінансування контрактів здійснювався з використанням офіційного курсу валют НБУ на кінець 2013 року.

Остання дата залучення кредитних коштів ЄІБ за проектом – 16.09.2014. Згідно з попередньою оцінкою, здійсненою на підставі графіків виконання контрактів, для фінансування п'яти контрактів у 2014 році необхідне залучення кредитних коштів ЄІБ у сумі 271 300 тис. грн (16 956,3 тис. євро).

Беручи до уваги те, що в 2014 році в Україні спостерігалася зростання курсу євро щодо гривні, станом на 1 серпня утворився дефіцит коштів спеціального фонду державного бюджету, передбачених для реалізації проекту, в частині залучення кредитних коштів ЄІБ у сумі орієнтовно 160 000 тис. грн, або 10 150 тис. євро.

У зв'язку із викладеним з метою забезпечення фінансування проекту коштами ЄІБ та здійснення своєчасних розрахунків з підрядниками виникла потреба у збільшенні граничної суми залучення кредиту ЄІБ для проекту, передбаченої у Додатку 9 до Закону «Про Державний бюджет України на 2014 рік», на 160 000 тис. грн і затвердження нової суми фінансування проекту за рахунок кредитних коштів ЄБРР у 2014 році в сумі 271 300 тис. грн.

Таблиця 4.1

**Аналіз прогнозного обсягу видатків на 2014 рік
із врахуванням реального стану виконання
проектів, тис. грн**

Назва проекту та № позики	План згідно з бюджетом	Прогноз	Розбіжність між планом і прогнозом
«Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго», всього за програмою	790 406,80	370 406,80	420 000,00
Проект реабілітації гідроелектростанцій, в тому числі:	227 802,00	302 764,55	-74 962,55
МБРР № 4795	66 594,00	159 881,85	-93 287,85
МБРР № 7791	161 208,00	142 882,70	18 325,30
Проект «Реабілітація гідроелектростанцій», в тому числі:	562 604,80	67 642,25	494 962,55
ЄБРР № 40518	310 000,00	55 642,25	254 357,75
ЄІБ № 31.177	252 604,80	12 000,00	240 604,80

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України [91].

КПКВ 1101600 «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго».

Законом «Про Державний бюджет України на 2014 рік» ПАТ «Укргідроенерго» (далі – УГЕ) для реалізації бюджетної програми КПКВК 1101600 «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго» передбачено видатки в рамках двох спільних з МФО проектів, а саме:

проект реабілітації гідроелектростанцій, співфінансування МБРР (позики № 4795 – 100 млн дол. США та № 7791 – 60 млн дол. США додаткове фінансування проекту);

проект «Реабілітація гідроелектростанцій», співфінансування ЄБРР–ЄІБ (ЄБРР № 40518 – 200 млн євро та ЄІБ № 31.177 – 200 млн євро).

Аналіз прогнозного обсягу видатків на 2014 рік з врахуванням реального стану виконання проектів на 01.08.2014 та поточного на той час курсу валют наведено у таблиці 4.1.

На підставі порівняльного аналізу між плановими та прогнозними обсягами видатків необхідно було внести такі зміни:

Обсяг видатків МБРР за позикою № 4795 збільшити на 93 287,85 тис. грн.

Це пов'язано з причинами серед яких головні:

зростання курсу валют – розрахунок прогнозованої суми видатків здійснювався з використанням офіційного курсу валют НБУ на кінець 2013 року;

включення в обсяг 2014 року сум за поставлені товари і надані послуги, які були оформлені та передані на оплату в кінці 2013 року («перехідні платежі»);

прискорення обсягів робіт з монтажу і впровадження обладнання, передбаченого в попередньому році;

збільшення вартості контрактів з безпеки гребель внаслідок приведення обсягів поставок і робіт до технічної документації контрактів;

зміна графіків поставок, монтажу і введення в експлуатацію обладнання згідно з графіком виконання капремонту і реконструкції основного обладнання ГЕС на 2014 рік.

Обсяг видатків МБРР за позикою № 7791 було запропоновано зменшити на 18 325,30 тис. грн.

Зменшення обсягу видатків зумовлено насамперед непередбачуваними обставинами в реалізації двох контрактів на реабілітацію гідротурбін, а саме:

виявлення пошкодженого валу гідроагрегату № 7 Кременчуцької ГЕС, що призвело до зменшення обсягу робіт за контрактом, що фінансується МБРР, та укладення локального контракту на виготовлення нових валів, і ціни (вилучено витрати на реконструкцію валів);

аварія на маслоприймачі гідроагрегату № 11 Дніпровської ГЕС-2 призвела до затримки у введенні в експлуатацію 1-ї гідротурбіни, що вплинуло на графік виконання контракту і відповідно затримку оплат.

Обсяг видатків ЄБРР за позикою № 40518 було запропоновано зменшити на 254 357,75 тис. грн.

Зменшення обсягу видатків зумовлено такими чинниками: для формування плану бюджету на 2014 рік за цією позицією використовували планові фінансові показники, що розраховували у першому півріччі 2013 року, коли згідно з поточним графіком на 2014 рік планували укладання найбільших за вартістю та обсягом контрактів (TKNV, TFCS, ТКАР) та відповідно перші виплати за ними. У процесі проведення ускладненої та тривалої процедури двоетапних торгів за пакетами TKNV і TFCS терміни виконання робіт було відкориговано, у зв'язку з чим укладання контрактів за зазначеними пакетами переносилось на 2015 рік;

у травні 2014 року укладено перший контракт за пакетом «Реконструкція генераторів на Кременчуцькій ГЕС та Дніпровській ГЕС-2» (UHE/GEN/C/1-12), тому до кінця 2014 року планували проведення виплат тільки за цим контрактом (аванс, проектування, частина демонтажних робіт), що було закладено до коригованих бюджетних показників.

Обсяг видатків ЄІБ за позикою № 31.177 пропонували зменшити на 240 604,80 тис. грн.

Обсяг бюджетних видатків за позикою ЄІБ зменшується з урахуванням аналогічних причин зменшення видатків позики ЄБРР, зазначених вище.

Зважаючи на те, що кредитну угоду між Україною та ЄБРР було укладено раніше та графік вибірки траншів ЄБРР заплановано раніше за відповідний графік за позикою ЄІБ, планові виплати за першим контрактом «Реконструкція генераторів на Кременчуцькій ГЕС та Дніпровській ГЕС-2» у 2014 році планували здійснити за кредитні кошти ЄБРР.

КПКВ 1101680 «Підвищення ефективності передачі електроенергії (Модернізація підстанцій)».

Згідно з Додатком 9 до Закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» за проектом «Підвищення ефективності передачі електроенергії (Модернізація підстанцій)» затверджено граничний обсяг залучення кредиту KfW у 2014 році у сумі 70 000 тис. грн.

У рамках реалізації проекту здійснювали підготовку тендерної документації. До проекту тендерної документації 20 травня 2014 року було отримано коментарі KfW. KfW погодила усі розділи тендерної документації за винятком кваліфікаційних та оціночних критеріїв розділу III. Банк наполягає на критеріях оцінки, які, на погляд ДП «НЕК «Укренерго», не надають можливості участі вітчизняних учасників та знизять рівень конкуренції у торгах, що призведе до завищених цін конкурсних пропозицій.

З цього приводу ДП «НЕК «Укренерго» звернулось до KfW з офіційним проханням прийняти пропозицію ДП «НЕК «Укренерго» щодо зазначених критеріїв. За участю ДП «НЕК «Укренерго», KfW та консультанта досягнуто домовленості, що банк перегляне критерії з урахуванням пропозицій та коментарів ДП «НЕК «Укренерго» і надасть оновлену версію кваліфікаційних критеріїв.

У зв'язку з цим укладення контрактів у рамках проекту було заплановано на 2015 рік, і, відповідно, використання кредитних коштів KfW в 2014 році не передбачалось.

З метою приведення затверджених у бюджеті асигнувань для реалізації проектів, що підтримують МФО, у відповідність з плановими потребами, було запропоновано перерозподіл обсягів видатків спеціального фонду державного бюджету в рамках бюджетних програм, головним розпорядником коштів яких є Міненерговугілля, що наведено у табл. 4.2.

Проект розпорядження було розроблено з метою забезпечення своєчасного та належного фінансування спільних з МФО проектів «Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська», «Будівництво ПЛ 750 кВ Запорізька – Каховська» та «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго».

Таблиця 4.2

Перелік бюджетних програм, головним розпорядником коштів яких є Міненерговугілля

Код бюджетної програми	Назва бюджетної програми	Розподіл бюджетних коштів на 2014 рік відповідно до закону України, тис. грн	Пропозиції щодо перерозподілу бюджетних коштів на 2014 рік, тис. грн	Збільшення / зменшення (+/-)
1101600	«Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»	790 406,80	370 406,80	-420 000,00
	Додаткове фінансування МБРР	161 208,00	142 882,70	-18 325,30
	МБРР	66 594,00	159 881,90	+93 287,90
	ЄБРР	310 000,00	55 642,20	-254 357,80
	ЄІБ	252 604,80	12 000,00	-240 604,80
1101650	«Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська»	700 000,00	1 025 000,00	+325 000,00
	ЄБРР	370 000,00	695 000,00	+325 000,00
	ЄІБ	330 000,00	330 000,00	0,00
1101670	«Будівництво ПЛ 750 кВ Запорізька – Каховська»	411 300,00	571 300,00	+160 000,00
	ЄБРР	300 000,00	300 000,00	0,00
	ЄІБ	111 300,00	271 300,00	+160 000,00
1101680	«Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)»	70 000,00	5 000,00	-65 000,00
	банківська група KfW	70 000,00	5 000,00	-65 000,00
УСЬОГО		1 971 706,80	1 971 706,80	0,00

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України [118].

Проект розпорядження передбачав збільшення обсягу видатків бюджету і надання кредиту:

від МБРР на суму 93 287,90 тис. грн за бюджетною програмою 1101600 «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго» для інвестиційного проекту «Проект реабілітації гідроелектростанцій»;

від ЄБРР на суму 325 000 тис. грн за бюджетною програмою 1101650 «Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська»;

від ЄІБ на суму 160 000 тис. грн за бюджетною програмою 1101670 «Будівництво ПЛ 750 кВ Запорізька – Каховська»;

за рахунок зменшення обсягу видатків бюджету і надання кредиту:

від МБРР на суму 18 325,30 тис. грн за бюджетною програмою 1101600 «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго» для інвестиційного проекту «Додаткове фінансування на виконання Проекту реабілітації гідроелектростанцій»;

від ЄБРР на суму 254 357,80 тис. грн за бюджетною програмою 1101600 «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»;

від ЄІБ на суму 240 604,80 тис. грн за бюджетною програмою 1101600 «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»;

від KfW на суму 65 000 тис. грн за бюджетною програмою 1101680 «Проект «Підвищення ефективності передачі електроенергії (Модернізація підстанцій)».

Крім того, пунктом 2 проекту розпорядження необхідно було забезпечити:

Міністерству енергетики та вугільної промисловості – погодження перерозподілу видатків державного бюджету, передбаченого пунктом 1 цього розпорядження, з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету;

Міністерству фінансів – внесення після зазначеного погодження відповідних змін до розпису державного бюджету.

Цей проект Кабінет Міністрів ухвалив 08.10.2014 № 919-р «Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету

і надання кредитів з державного бюджету, передбачених Міністерству енергетики та вугільної промисловості на 2014 рік» [91].

Бюджетні програми спеціального фонду державного бюджету України відображають заплановані обсяги вибірки кредитних коштів МФО, передбачених для реалізації спільних інвестиційних проектів.

Бюджетні призначення, передбачені Міністерству енергетики та вугільної промисловості на 2014 рік додатками 4 та 9 Закону України «Про державний бюджет на 2014 рік», є не фактично залученими кредитними коштами МФО, а плановими показниками використання кредитних коштів МФО в межах окремого бюджетного року, які визначаються з метою планування граничного обсягу державного боргу України.

Планові показники використання кредитних коштів МФО в межах окремого бюджетного року визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної бюджетної політики, і доводяться до головного розпорядника, тобто Міністерством фінансів України.

Перерозподіл видатків спеціального фонду державного бюджету здійснювалось в межах загального обсягу бюджетних призначень, передбачених Міністерству енергетики та вугільної промисловості на 2014 рік, і не змінювало загального обсягу бюджетних призначень та не збільшувало граничного обсягу державного боргу.

Умовами кредитних угод з МФО не передбачено обов'язків позичальника щодо здійснення вибірки кредитних коштів в обсягах, визначених бюджетом конкретного року [11].

Міненерговугілля на виконання пункту 2 зазначеного вище розпорядження звернулось до Комітету Верховної Ради з питань бюджету щодо погодження перерозподілу надання кредитів з державного бюджету та отримало відповідне

погодження перерозподілу обсягу надання кредитів з державного бюджету, передбаченого Міністерству енергетики та вугільної промисловості на 2014 рік у спеціальному фонді за наведеними у розпорядженні № 919-р бюджетними програмами.

Після отримання погодження від Комітету ВРУ з питань бюджету, Міненерговугілля на виконання вимог положень постанови Кабінету Міністрів України від 28.11.2002 № 228 направило до Мінфіну проекти довідок щодо внесення змін до річного і помісячного розпису спеціального фонду державного бюджету на 2014 рік. Мінфіном було внесено відповідні зміни до розпису, що стало підставою для Міненерговугілля внести зміни до кошторисів та планів спеціального фонду, а також до паспортів бюджетних програм.

Необхідність внесення змін до паспортів бюджетних програм зумовлена положеннями Правил складання паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання, затвердженими наказом Міністерства фінансів України від 29 грудня 2002 року № 1098, якими визначено порядок складання паспортів бюджетних програм та порядок формування звітів про виконання паспортів бюджетних програм головними розпорядниками бюджетних коштів.

Пунктом 10 правил визначено вичерпний перелік випадків, за якими можуть вносити зміни до паспорта бюджетної програми, зокрема зміни необхідно вносити у разі перерозподілу видатків за бюджетними програмами у межах загального обсягу бюджетних призначень, передбачених головному розпоряднику [141].

Прийняття проекту розпорядження дало змогу забезпечити реалізацію проектів «Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська», «Будівництво ПЛ 750 кВ Запорізька – Каховська» та «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго» шляхом повноцінного та вчасного фінансування у 2014 році контрактів, укладених за проектами, і безперервного їх виконання протягом поточного року.

Виконання видаткової частини бюджету у 2015 році [9].

За бюджетною програмою КПКВК 1101600 «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго», за рахунок планових річних асигнувань забезпечено:

введення в промислову експлуатацію дві автоматизовані системи контролю безпеки гребель на Дніпродзержинській ГЕС та Каскадному центрі (центральний рівень АСК);

завершення монтажних робіт на п'яти ГЕС з установки стаціонарних систем моніторингу просторових зміщень споруд на ГЕС, впровадження яких заплановано у 2016 році;

монтажування та введення в експлуатацію 58 систем управління і контролю гідроелектростанціями SCADA;

введення в експлуатацію трьох регуляторів швидкості, змонтовано одну систему збудження;

реконструкцію двох турбін (г/а № 7 КремГЕС та г/а № 18 ДніпроГЕС-2).

реконструйовано 3 г/а, в результаті чого потужність збільшено на 16,3 МВт.

Касові видатки за спеціальним фондом бюджетної програми становили 309417,4 тис. грн, або 27,8% річних призначень.

Відхилення затвердженого обсягу видатків від касових видатків пояснюється переважно перенесенням термінів укладання контрактів за позиками ЄБРР і ЄІБ на 2016 рік і відповідно сплати авансів, що спричинено тривалим періодом підготовки тендерної документації, складним процесом проведення двоетапних тендерів та подовженим періодом оцінки тендерних пропозицій. Замовлення першого траншу ЄІБ, у рамках якого виплачується одноразова комісія, також перенесено на 2016 рік.

За бюджетною програмою КПКВК 1101620 «Реконструкція, капітальний ремонт та технічне переоснащення магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород» касові

видатки не здійснювалися у зв'язку з тим, що кредитна угода між Україною та ЄБРР не набула чинності з причин, які не залежать від ПАТ «Укртрансгаз», зокрема:

необхідність обрання моделі відокремлення для газотранспортної системи, що перебуває в державній власності та не підлягає приватизації, і плану реструктуризації ПАТ «Укртрансгаз» з метою відокремлення діяльності з транспортування природного газу відповідно до Закону України «Про ринок природного газу»;

погодження з ЄБРР плану дій з корпоративного управління НАК «Нафтогаз України».

Для виконання цих передумов ПАТ «Укртрансгаз» здійснював протягом 2015 року такі заходи:

підписано субкредитні угоди за позиками ЄБРР і ЄІБ між Міністерством фінансів, Міністерством енергетики та вугільної промисловості, НКРЕКП, НАК «Нафтогаз України» та ПАТ «Укртрансгаз»;

затверджено склад групи управління проектом.

У рамках бюджетної програми КПКВК 1101630 «Впровадження Програми реформування та розвитку енергетичного сектору» кошти планували спрямувати на оплату послуг консультантів з питань реформування енергетичного комплексу, зокрема гармонізації енергетичного ринку України з внутрішнім ринком ЄС, удосконалення нормативно-правового поля у сфері будівництва об'єктів енергетичної інфраструктури; залучення інвестицій в енергетичний комплекс (підготовка банківського ТЕО проекту «Передачі електроенергії-2», підготовки проекту модернізації ОЕС України для сприяння інтеграції відновлюваних джерел енергії), на оплату ПДВ за контрактами з міжнародними консультаційними компаніями відповідно до статті 208 Податкового кодексу, оплату консультаційних послуг, пов'язаних з розробкою і впровадженням ініціативи щодо забезпечення прозорості видобувних галузей, а також на реалізацію української частини зобов'язань проекту «Дослідження можливості синхронного об'єднання

української і молдовської енергосистем з континентальною європейською енергосистемою ENTSO-E».

Касові видатки за спеціальним фондом бюджетної програми становили 11 766,8 тис. грн, що на 25,4% більше, ніж планові призначення. Це збільшення відбулося за рахунок додаткового фінансування, отриманого з грантової допомоги.

У 2015 році за рахунок планових асигнувань забезпечено [119]:

укладання шести контрактів на надання консультаційних послуг в рамках компонента D «Проекту реабілітації гідроелектростанцій»;

зменшення видатків з оплати ПДВ за контрактами з міжнародними консультаційними компаніями у зв'язку з ухваленням Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи», який передбачає застосування електронного адміністрування податку на додану вартість, починаючи з 2015 року.

У рамках реалізації української частини зобов'язань за проектом «Дослідження можливості синхронного об'єднання української та молдовської енергосистем з континентальною європейською енергосистемою ENTSO-E» та виконання досліджень щодо технічних і регуляторних умов можливості паралельної роботи енергетичних систем України та Молдови з європейською енергосистемою ENTSO-E виникла невелика затримка з використанням грантових коштів. Відповідний грант Україна виконує спільно з Молдовою та Румунією. Молдовська та румунська сторони висунули умови щодо узгодження використаних українських процедур закупівель консультаційних послуг з вимогами молдовської та румунської сторін, які станом на кінець 2015 року повністю виконані. Таким чином оплату відповідних консультаційних послуг перенесено на 2016 рік.

За бюджетною програмою КПКВК 1101640 «Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні» касові

видатки становили 342 533,5 тис. грн, або 50,68% затвердженого законом обсягу асигнувань.

За рахунок затверджених планових призначень було забезпечено:

зменшення вартості реабілітації ПС 330 кВ «Південна» та ПС 330 кВ «Дніпродзержинська» на 9% порівняно із затвердженими на цю мету призначеннями;

для всіх підстанцій 750 кВ (крім заміни двох вимикачів 750 кВ «Донбаська») завершено заміну обладнання, яка здійснюється в рамках локальних договорів, що фінансуються за рахунок власних коштів Укренерго;

придбання 24 трансформаторів напруги 750 кВ для ПС «Вінницька»;

проведення взаєморозрахунків залишкового обладнання на склад замовника для ПС 330 кВ «Сімферопольська» та підписано доповнення щодо розірвання контракту «Модернізація ПС 330 кВ «Сімферопольська» (рівень виконання розрахунків – 73%).

Невиконання у повному обсязі запланованих заходів за бюджетною програмою зумовлено режимними обмеженнями на ПС 750 кВ Донбаської ЕС та неможливістю виконання підрядником робіт із встановлення реле захисту та протиаварійної автоматики через запровадження жорсткіших вимог постачальників комплектуючих щодо передплати та складнощі з розміщенням замовлень на основні матеріалів, у зв'язку з чим терміни виконання робіт за контрактами перенесено на 2016 рік.

За бюджетною програмою КПКВК 1101650 «Будівництво повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська» касові видатки були 1 654 762,7 тис. грн, що становить 82% річних планових призначень.

За рахунок запланованих асигнувань у 2015 році здійснено таке:

збудовано 269,2 км ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська;

збудовано 75,4 км лінії кВ Хмельницька АЕС – Чорнобильська АЕС на ПС Київська;

здійснено оплату консультаційних послуг за виконані роботи з підтримки групи управління проектом та послуги інженера-кредитора.

Невиконання показників у повному обсязі за цією бюджетною програмою спричинено тим, що вартість контракту на будівництво ПЛ 330 кВ ЧАЕС-Северна на ВПР ПС 330 кВ «Київська» зменшено на 65%, через що виникла економія коштів; у зв'язку з тривалим процесом погодження ЄБРР змін до контракту щодо зміни лінії маршруту та зміни проектних рішень, що призвело до неможливості виконання підрядником частини робіт на об'єкті; тривалим процесом узгодження контрактів з переможцями торгів та коливанням курсу валют.

За бюджетною програмою КПКВК 1101670 «Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська» відображається реалізація спільного з ЄБРР і ЄІБ проекту «Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська» (позика ЄБРР – 175 млн євро, позика ЄІБ – 175 млн євро).

Відповідальний виконавець: Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. Бенефіціар: ДП «НЕК «Укренерго». Мета: підвищення надійності режимів роботи півдня ОЕС України за рахунок зняття мережевих обмежень щодо видачі потужності Запорізької АЕС, стабілізації напруги в Південній та Кримській енергосистемах.

Законом «Про Державний бюджет України на 2015 рік» за бюджетною програмою передбачено видатки за спеціальним фондом державного бюджету обсягом 2 201 900,0 тис. грн.

Касові видатки за спеціальним фондом бюджетної програми були 925 763,3 тис. грн, що становить 42% річних планових призначень.

За рахунок затверджених асигнувань у 2015 році:

збудовано 2,5 км ПЛ 330 кВ «Новокаховська» – «Островська»;

встановлено 96% пікетів фундаментів та опор, змонтовано 10% дроту та троса на ПЛ 330 кВ «Новокаховська» – «Островська»;

встановлено 100% пікетів фундаментів та 95% опор на на ПЛ 330 кВ «Новокаховська» – «Херсонська».

Невиконання запланованих результатів за бюджетною програмою пов'язано зі зміною підрядником технічних рішень за контрактом з будівництва ПС 750/330 кВ «Каховська» з встановленням АТ2 1000 МВА та за контрактом з будівництва ПС 750/330 кВ «Каховська» з встановленням АТ1 1000 МВА та відповідної інфраструктури згідно з розробленою робочою документацією; довготривалим погодженням зазначених змін ЄБРР та подовженням терміну реалізації контрактів з будівництва заходу ПЛ 330 кВ «Новокаховська» – «Островська» та будівництва заходу ПЛ 330 кВ «Новокаховська» – «Херсонська».

За бюджетною програмою КПКВК 1101680 «Підвищення ефективності передачі електроенергії (Модернізація підстанцій)» кошти у 2015 році не використовували.

Невиконання запланованих у повному обсязі заходів за бюджетною програмою зумовлено тим, що контракт з модернізації ПС 330 кВ «Кіровська» та ПС 330 кВ «Дніпро-Донбас» було укладено лише 28.12.2015, у зв'язку з чим авансовий платіж підрядникові не було здійснено.

За бюджетною програмою КПКВК 2301610 «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей» касові видатки за спеціальним фондом були 14 078,3 тис. грн, що становить 42,6% планових призначень.

За рахунок річних планових призначень у 2015 році забезпечено:

проведення семінару за участі представників МОЗ у м. Львові для чотирьох членів групи управління проектом;

проведення навчальних поїздок для 10 представників МОЗ, учасників проекту центрального та обласного рівнів на тему порядку здійснення закупівель;

укладення 10 із 17 контрактів з консультантами на послуги з підтримки та управління проектом.

Невиконання показників за цією бюджетною програмою спричинене тим, що відповідно до затвердженого МОЗ та погодженого СБ плану закупівель проведення опитувань 2000 респондентів цільової аудиторії щодо оцінки і виявлення динаміки змін іміджевих складових медичної сфери і медичної реформи, розроблення технічних специфікацій на довідкові реєстри центрального рівня, підписання контракту щодо підготовки персоналу з питань гармонізації міжнародних стандартів інформаційних технологій сфери охорони здоров'я та забезпечення відомчої сертифікації перенесено на 2016 рік. Також не проводили ремонтні роботи в приміщенні для роботи Центру електронної системи охорони здоров'я через неможливість вчасного надання консультанта з будівельних робіт. У результаті цього прийнято рішення у 2016 році оголосити повторний конкурс на підбір цього консультанта.

У рамках бюджетної програми КПКВК 2501630 «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» касові видатки за спеціальним фондом були 14 018,6 тис. грн, що становить 5,1% річних планових призначень.

За рахунок планових річних асигнувань у 2015 році було забезпечено:

проведення заходів інформаційно-рекламної кампанії (підготовлено два прес-релізи стосовно програми житлових субсидій, надруковано статті в національних і регіональних друкованих виданнях та інтернет-ЗМІ);

проведення семінарів з питань надання житлових субсидій для фахівців соціальної сфери Миколаївської, Одеської та Дніпропетровської областей. До участі у семінарах були залучені також працівники територіальних центрів з обслуговування осіб похилого віку, фахівці Укрпошти, уповноважені

особи сільських/селищних рад, які задіяні у процесі прийому заяв на призначення житлових субсидій. Загалом у 14 семінарах, які відбулися у період масового звернення громадян за призначенням житлових субсидій, взяло участь 1045 осіб;

проведення моніторингових досліджень у 33 пілотних управліннях соціального захисту населення місцевого і регіонального рівнів з метою аналізу та оцінки рівня виявлення порушень під час надання житлових субсидій, державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, допомоги на дітей одиноким матерям, яка призначається з урахуванням доходу;

оплата консультаційних послуг, пов'язаних з управлінням та реалізацією спільного з МБРР проекту.

Невиконання показників за цією бюджетною програмою зумовлене тим, що роботи з підготовки тендерної документації на розроблення та вдосконалення прикладного програмного забезпечення для єдиного інформаційного середовища та узгодження її версії з фахівцями СБ було розпочато лише у жовтні 2015 року, а строк її розгляду в комітеті з конкурсних торгів Мінсоцполітики, узгоджений з СБ, заплановано на кінець березня 2016 року. Крім цього, структурні підрозділи облдержадміністрацій з питань освіти та охорони здоров'я, які мають у підпорядкуванні дитячі інтернатні заклади, дуже повільно приймали рішення щодо участі цих закладів у спільному з МБРР проекті, що не дало змоги вчасно затвердити регіональні плани трансформації інтернатних установ.

У рамках бюджетної програми КПКВК 2751600 «Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві, реконструкція та розвиток системи комунального водного господарства м. Чернівці» касові видатки становили 169 914,1 тис. грн, або 13,75% кошторисних призначень.

У 2015 році в рамках реалізації проекту «Розвиток міської інфраструктури» видатки за напрямом «Проведення робіт із заміни та модернізації обладнання більш економічним на комунальних підприємствах, а також реабілітація інфраструктури для покращення екологічної ситуації» становили 87,46% запланованих на цю мету обсягів фінансування. У жовтні 2015 року проект закотився, тому залишки невикористаних коштів позики повернуто до СБ в розмірі 1540,4 тис. дол. США.

Кошти, передбачені в межах бюджетної програми на впровадження другого проекту розвитку міської інфраструктури («Розвиток міської інфраструктури-2») та проекту «Підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання України» не використовували.

Це пов'язано із затримкою підготовки тендерних документів комунальними підприємствами – учасниками (було ініційовано 16 із 44 процедур передбачених планами закупівель у містах Харкові, Коломиї, Кіровограді, Житомирі, Тернополі, Краматорську та Києві) через брак досвіду, характерні для першого року впровадження проекту, а також змінами у керівництві деяких підприємств, затримки з погодженням документів СБ, які за правилами банку є довготривалими і потребують кілька етапів погоджень.

У рамках реалізації проекту «Розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві» за рахунок коштів української сторони вже впроваджено заходи, спрямовані на істотне зниження операційних витрат, зменшення енергоспоживання підприємства, підтримку інфраструктури в робочому стані, підвищення якості послуг підприємства. Було проведено міжнародні тендери та укладено відповідні контракти.

Зокрема, здійснено оплату за такими контрактами:

– за контрактом MkUIP – Ph 1- WW 3.1 «Реконструкція будівлі грабельної та прийомної камери очисних споруд

каналізації» підряднику (лідеру консорціуму компанії НВФ «Екополімер», Харків) сплачено аванс у розмірі 200 0914,29 грн, що дало змогу розпочати постачання обладнання та завершити проектні роботи;

– за контрактом № 2015-06-РО «Постачання програмної продукції ESRI» сплачено стовідсоткову суму контракту в розмірі 718 165,88 грн на користь представництва компанії ESRI в Україні, в результаті чого програмний продукт отримано МКП «Миколаївводоканал» в повному обсязі та введено в експлуатацію геоінформаційну систему водоканалу.

Кошти, передбачені в межах бюджетної програми на впровадження цього проекту, не використовували.

За бюджетною програмою КПКВК 2751610 «Фінансування заходів по забезпеченню впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури та заходів в секторі централізованого тепlopостачання України» касові видатки були 11 491,1 тис. грн, що становить 48,4% річних планових призначень.

Ці кошти у 2015 році були спрямовані:

на оплату службових відряджень консультантів для надання допомоги комунальним підприємствам, при цьому були зменшені видатки на їх оплату через меншу кількість місій СБ, які потребували супроводження у регіони;

на оплату послуг консультантів.

Недовиконання показників за цією бюджетною програмою пояснюється тривалими закупівлями типу «Дизайн, постачання та інсталяція промислових установок та обладнання» за процедурою конкурсних торгів. Такі закупівлі мають громіздкі етапи: як під час підготовки проектної, тендерної документації та техніко-економічних розрахунків, так і під час виконання контрактів, а саме планування та проектування підрядником, постачання, інсталяція та прийом системи. Це відтермінує значні обсяги вибірки коштів на другий та третій роки впровадження проекту.

У рамках бюджетної програми КПКВК 3111600 «Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору» касові видатки були 1 943 273,1 тис. грн, що становить 41,3% річних планових призначень.

За рахунок бюджетних коштів у 2015 році було здійснено: капітальний ремонт автомобільної дороги М-03 Київ – Харків – Довжанський на ділянці Лубни – Полтава, а саме розробка рослинного ґрунту на 96 662 м², фрезування наявного покриття на 81 782 м², влаштування асфальбетонної основи на 234 473 м², прибирання загального характеру на 23 га території, вирубування 5925 дерев, розробка ґрунту під 9367 залізобетонних труб, встановлення 26 527 погонних метрів бар'єрного огороження, встановлення 11 опор освітлення;

розпочато тендерні процедури на вибір підрядників для здійснення робіт із будівництва обходів населених пунктів на автомобільній дорозі М-03 Київ – Харків – Довжанський;

підписано контракт на надання консультаційних послуг на виготовлення проектно-кошторисної документації для ділянки автомобільної дороги М-12 Стрий – Тернопіль – Кіровоград – Знам'янка, а саме ліквідація місць концентрації ДТП із компанією IRD Engineering;

капітальний ремонт автомобільної дороги М-06 Київ – Чоп, зокрема ремонт труб, розчистка русла, кюветів, труб; перевлаштування комунікацій в місцях водовідводу від труб;

реконструкція автомобільної дороги М-05 Київ – Одеса, а саме вирубування 3725 дерев, загальне фрезерування на 443,5 тис. м², влаштування ресайклінгової основи на 676,3 тис. м², влаштування основи з асфальтобетону на 674,5 тис. м², влаштування зв'язуючого шару з асфальтобетону на 667,7 тис. м², випущено 274,2 тис. т асфальтобетону;

ремонт автомобільної дороги Н-01 Київ – Знам'янка, а саме руйнування цементно-бетонного покриття на 210,2 тис. м²,

влаштування основи з асфальтобетону на 228,9 тис. м², влаштування зв'язуючого шару із дрібнозернистого асфальтобетону на 68,7 тис. м², влаштування зв'язуючого шару із крупнозернистого асфальтобетону на 125,3 тис. м²;

розпочато тендерні процедури на вибір підрядників для здійснення капітального ремонту автомобільної дороги М-01 Київ – Чернігів – Нові Яриловичі;

експлуатаційне утримання ділянки автомобільної дороги М-06 Київ – Чоп, зокрема монтаж і ремонт 15 771 м бар'єрного огородження, покіс трави на 2 509 001,00 м², очищення дорожніх дренажних споруд на 18 110,00 м, встановлення 2682 зимових сигнальних віх, дорожня лінійна розмітка на 468 898,00 м², обрізання 183 дерев, заміна 3428 стандартних дорожніх знаків, заміна 141 індивідуального знака, ремонт 1329 м парапетного огородження.

У рамках бюджетної програми КПВКВ 3501140 «Внески до міжнародних організацій» касові видатки за реєстраційним рахунком Казначейства на користь ЧБТР становили 216 652,31 тис. грн, на користь МБРР – 40 071,97 тис. грн та на користь Міжнародної фінансової корпорації – 14 300,91 тис. грн.

За звітом про надходження та використання коштів загального фонду відображено курсову валютну різницю у сумі 631,93 тис. грн, яка виникла внаслідок проведення платежів у сумі 8 381,5 тис. євро через Укрексімбанк на користь ЧБТР і платежу в сумі 654 тис. дол. США через Укрексімбанк на користь МФК.

Залишок невикористаних асигнувань становить 33,3 тис. грн, який склався внаслідок списання залишків з рахунку розпорядника коштів державного бюджету по закінченні року.

Дебіторської та кредиторської заборгованостей з виконання бюджетної програми станом на 01.01.2016 немає.

За бюджетною програмою КПКВК 3501410 «Підтримка реалізації Ініціативи з енергетичної ефективності і навколишнього середовища у Східній Європі» асигнування були відкриті на суму 49 820 тис. грн. Касові видатки становили 49 320, 65 тис. грн.

Залишок невикористаних асигнувань становить 499,35 тис. грн, який склався внаслідок списання залишків з рахунку розпорядника коштів державного бюджету по закінченні року.

Дебіторської та кредиторської заборгованостей з виконання бюджетної програми станом на 01.01.2016 немає.

У рамках бюджетної програми КПКВК 3501660 «Модернізація державних фінансів» касові видатки становили 121,2 тис. грн, вони були спрямовані на оплату аудиту фінансової звітності проекту. Ці послуги оплатила Державна казначейська служба 06.03.2015. Проект закрито.

Детально перелік кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду державного бюджету України у 2015 році від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів), наведено у додатку Д.

Розділ 5. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ТА БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙ

5.1. Напрями удосконалення механізмів залучення фінансових ресурсів міжнародних інституцій в умовах фінансової глобалізації та євроінтеграції

Удосконалення механізмів залучення фінансових ресурсів міжнародних інституцій в умовах фінансової глобалізації та євроінтеграції – одна з основних проблем на сучасному етапі соціально-економічного розвитку держави. Науковці пропонують напрями вдосконалення співробітництва України з міжнародними фінансово-кредитними організаціями. Зокрема, пропозиції щодо запровадження принципу визначення пріоритетності проектів фінансування за рахунок залучених міжнародних кредитних ресурсів на основі комплексної оцінки їхньої ефективності дадуть змогу забезпечити прозорий порядок відбору найбільш перспективних проектів у пріоритетних галузях національної економіки [1; 82].

На нашу думку, основною передумовою удосконалення механізмів залучення фінансових ресурсів міжнародних інституцій є удосконалення нормативно-правового забезпечення, зокрема норм Бюджетного кодексу України.

З часу ухвалення Бюджетного кодексу України, а саме із 21 червня 2001 року, відбувалися численні зміни в законодавстві, застосування яких доводилося щорічно врегульовувати законом про Державний бюджет України, що призводило до зростання кількості текстових статей закону та ускладнювало роботу з ним. Тому з часом виникла необхідність унормувати певні положення Бюджетного кодексу [5].

Головним завданням удосконалення Бюджетного кодексу України було створення нормативно-правового підґрунтя задля подальшого розвитку середньострокового бюджетного планування, програмно-цільового методу бюджетування, застосування сучасних форм і методів управління бюджетними коштами, державним та місцевим боргом, вдосконалення системи державного фінансового контролю з посиленням відповідальності учасників бюджетного процесу, зміцнення фінансової основи місцевих бюджетів.

Новою редакцією Бюджетного кодексу України було унормовано актуальні для державного і місцевих бюджетів питання, враховано пропозиції органів державної влади та місцевого самоврядування, які накопичилися з часу ухвалення Бюджетного кодексу України, і зарубіжний досвід побудови бюджетної системи.

Проте запровадити механізм середньострокового бюджетного планування та прогнозування, який максимально узгоджується з державним плануванням та прогнозуванням соціально-економічного розвитку, орієнтованого на визначення стратегічних пріоритетних завдань та досягнення конкретних результатів соціально-економічного розвитку, удосконалити застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі досі є актуальним питанням та потребує подальшої роботи. Поряд з цим Бюджетний кодекс містить вичерпне обґрунтування основних складових програмно-цільового методу бюджетування, а саме бюджетної програми, її результативних показників, паспорта та визначення відповідального виконавця, унормовує застосування програмно-цільового методу бюджетування на рівні місцевих бюджетів. Одним з основних елементів такого методу бюджетування визначено оцінку ефективності бюджетних програм та встановлено вимоги щодо її проведення, зокрема головними розпорядниками бюджетних коштів.

Запроваджено також удосконалення системи державного внутрішнього контролю та посилення відповідальності учасників бюджетного процесу. Зокрема передбачено запровадження в бюджетних установах внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту, конкретизовано їх суть, завдання та механізми функціонування, визначено види порушень бюджетного законодавства (40 видів), заходи впливу (сім видів) та процедури їх застосування контрольними органами, розмежовано і деталізовано контрольні повноваження органів державної влади, уповноважених на здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Бюджетний кодекс було доповнено нормами щодо ефективного управління фінансовими ресурсами і боргом. Зокрема, конкретизовано умови та особливості здійснення операцій з державним і місцевим боргом, залученням державних та місцевих запозичень, визначено перелік джерел фінансування дефіциту бюджету.

Для забезпечення стабільності бюджетної системи і створення привабливого інвестиційного клімату держави було унормовано на постійній основі окремі норми, які щорічно регулювалися законом про Державний бюджет України. Зокрема, визначено склад доходів загального фонду державного бюджету, перелік захищених видатків, процедура перерахування дотацій вирівнювання місцевим бюджетам, конкретизовано субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам за державними програмами соціального захисту тощо. Детальні пропозиції, які надавалися до Бюджетного кодексу України та були враховані, наведено у додатку Є.

Сучасні виклики стану економіки України призвели до необхідності внесення нових змін до положень Бюджетного кодексу України.

Зокрема, потребує законодавчого врегулювання проходження коштів МФО та KfW поза рахунками Державної казначейської служби України.

Крім цього, на сучасному етапі трансформаційних перетворень у державі доцільно запровадити норму, яка дозволяє Міністерству фінансів України вносити зміни до розпису спеціального фонду державного бюджету з метою відображення фактичного надходження у поточному бюджетному періоді кредитів (позик), що залучаються державою від іноземних держав, банків і МФО для реалізації інвестиційних програм, проектів у межах загального обсягу залучення цих кредитів (позик), визначених міжнародними договорами, з відповідним коригуванням показників фінансування, видатків та кредитування, затверджених законом про Державний бюджет України, і граничних розмірів державного зовнішнього боргу України, на підставі рішення Кабінету Міністрів, погодженого з Комітетом Верховної Ради з питань бюджету, про здійснення за спеціальним фондом державного бюджету видатків бюджету і надання кредитів з бюджету за відповідними бюджетними програмами.

Ця пропозиція обґрунтовується таким:

Пунктом 10 статті 40 Бюджетного кодексу України [86] встановлено, що законом про Державний бюджет України визначаються: перелік кредитів (позик), що залучаються державою від іноземних держав, банків і МФО для реалізації інвестиційних програм (проектів), із зазначенням кредиторів, загальних обсягів кредитів (позик) та обсягів їх залучення у відповідному бюджетному періоді в розрізі бюджетних програм у додатку до закону.

На сучасному етапі розвитку держави кошти, що залучаються державою від міжнародних організацій, є чи не єдиним джерелом, що спрямовується на розвиток державного сектору та галузей економіки. Меморандумом про економічну та фінансову політику до Листа про наміри уряду України та Національного банку України до МВФ визначено механізм коригування дефіциту, який дає змогу здійснювати його збільшення на суму фактичного залучення коштів позик

на реалізацію проектів у державному секторі. Таким чином, у разі перевищення фактичних надходжень залучених державою кредитів (позик) від іноземних держав, банків, МФО для реалізації інвестиційних програм (проектів), прогностичні показники обсягів видатків і надання кредитів у відповідному бюджетному році підлягають корегуванню. Наявність норми щодо можливості корегування показників розпису та обсягу державного боргу за спеціальним фондом сприятиме своєчасній реалізації інвестиційних проектів за рахунок коштів, залучених державою від іноземних держав, банків і МФО [64, с. 17; 49, с. 90–91]. Чинність цієї норми може бути призупинено після відновлення стабільного соціально-економічного зростання держави.

Міністерство фінансів України відповідно до законів про вступ до МФО є агентом України у відносинах з ними.

Міністерство фінансів забезпечує співпрацю України з ЄС та МФО, зокрема з групою СБ, МВФ, ЄБРР, ЧБТР, ЄІБ, ПІБ та НЕФКО в частині виконання міністерством умов міжнародних договорів, укладених з МФО, з питань змін статутних, нормативних документів, визначення розміру членських внесків та їх сплати; співробітництво в рамках Співдружності незалежних держав, країн-учасниць угоди про створення єдиного економічного простору (ЄЕП) і об'єднання країн – членів ГУАМ (Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова) та їх органів, а також інших міждержавних об'єднаннях [131; 59; 80].

Відповідно до указу Президента України «Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку» від 14 липня 1992 року № 379/92 [171] в серпні 1992 року Україна підписала статутні документи ЄБРР і прийняла відповідні умови та обов'язки члена цієї міжнародної фінансової інституції, завдяки чому набула статусу країни-члена ЄБРР. Пунктом 4 зазначеного указу міністра фінансів України призначено керуючим від України – членом ради керуючих ЄБРР.

Згідно з політикою банку та положеннями укладених з ЄБРР угод за спільними проектами, міністр фінансів є уповноваженим представником позичальника або гаранта (України). Таким чином, Міністерство фінансів є представником України згідно з міжнародними договорами з ЄБРР в частині офіційного листування, а саме підготовки та узгодження із зацікавленими сторонами – відповідальними виконавцями, бенефіціарами, ЄБРР змін до міжнародних угод з метою належного виконання цілей проектів, тощо та вибірки коштів і контролю за їх цільовим використанням [54, с. 230].

Відповідно до Закону «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» від 3 червня 1992 року № 2402-ХІІ [110] на Міністерство фінансів України як фінансового агента, відповідно до статті 5 розділу I угоди фонду та статті 3 розділу II угоди банку покладено здійснення всіх фінансових операцій відповідно до статей угод фонду і банку, а також забезпечення зв'язку відповідно до статті 4 розділу X угоди корпорації, статті 6 розділу X угоди асоціації і статті 38 конвенції про створення агентства.

Згідно з положеннями статей угоди МБРР банк може укладати угоди лише з країнами-членами, тобто із суверенними державами. Згідно з укладеними з банком угодами, міністр фінансів є представником позичальника/гаранта (Україна). Відповідно до пункту 1 указу Президента України від 19 грудня 2005 року № 1809/2005 «Про забезпечення представництва України в радах керуючих Міжнародного валютного фонду та Світового банку» міністр фінансів є заступником керуючого від України – членом ради керуючих МВФ [124].

Тож Мінфін відповідальний за підготовку до підписання листів про наміри уряду України та Національного банку до МВФ валютного фонду, забезпечення отримання траншів

фонду та після затвердження радою директорів МВФ програми Стенд-бай для України розробляє проекти угод між Кабінетом Міністрів та Національним банком України щодо забезпечення оформлення фінансовими інструментами та погашення і обслуговування траншів за програмою Стенд-бай, які надійшли уряду України від МВФ, а також здійснення моніторингу виконання програми економічної та фінансової політики в рамках програм МВФ [81].

Рамкову угоду між Україною та ЄІБ було підписано 14 червня 2005 року, ратифіковано Верховною Радою України 7 лютого 2006 року, вона набула чинності 8 квітня 2006 року [173]. Відповідно до кредитних та гарантійних угод, укладених між Україною та ЄІБ, міністр фінансів є уповноваженим представником позичальника або гаранта (України), Міністерство фінансів є представником України згідно з міжнародними договорами з ЄІБ у частині офіційного листування, а саме підготовки та узгодження із зацікавленими сторонами – відповідальними виконавцями, бенефіціарами, ЄІБ змін до міжнародних угод з метою належного виконання цілей проектів тощо, а також вибірки коштів і контролю за їх цільовим використанням [46].

KfW здійснює діяльність на підставі міжнародних договорів між Кабінетом Міністрів України та урядом ФРН про фінансове співробітництво. Відповідно до положень міжурядових угод з урядом ФРН та угод з KfW за спільними проектами, Кабінет Міністрів України представлений Міністерством фінансів.

Положеннями угоди про внесок між Україною та ЄБРР стосовно участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля, ратифікованої Законом України від 06.07.2011 № 3596-VI [188], передбачено сплату внеску Україною до Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля в еквіваленті 2 млн євро щорічно протягом 5 років. Міністерство фінансів

здійснює нормативно-правове регулювання у фінансовій сфері співробітництва з фондом та як головний розпорядник бюджетних коштів забезпечує сплату зазначеного внеску до фонду. Представники Міністерства фінансів є членами координаційної групи фонду та асамблеї вкладників Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля.

Важлива роль Мінфіну в проведенні експертизи проектних пропозицій, зокрема, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 № 1027 [142], Мінфін за зверненням ініціатора проекту проводив оцінку фінансового стану бенефіціара, визначав розмір забезпечення позики та спроможність останнього реалізувати проект і повернути кредитні кошти МФО.

У рамках реалізації спільних з МФО проектів Міністерство фінансів здійснює перевірку платіжних та супровідних документів на відповідність вимогам МФО та чинному законодавству України і заходи щодо затвердження зазначених документів керівництвом міністерства, моніторинг реалізації проектів, аналіз виконання учасниками проектів умов договорів та укладання відповідних актів приймання виконаних ними робіт, наданих послуг, поставлених товарів.

Запозичення, які здійснює Україна від міжнародних фінансових інституцій, відповідно до вимог Бюджетного кодексу, затверджуються законом про Державний бюджет України та спрямовуються на реалізацію інвестиційних і системних проектів згідно з їх цільовим призначенням. Статтею 16 Бюджетного кодексу встановлено, що право на здійснення внутрішніх та зовнішніх запозичень належить державі в особі міністра фінансів за дорученням Кабінету Міністрів України. Статтею 15 кодексу міністру фінансів надано право вибирати кредитора, вид позики і валюту запозичення.

Іншим важливим напрямом зовнішньоекономічного вектора є співробітництво Міністерства фінансів з Європейським

Союзом. При цьому, оминаючи політичні та торговельні питання, необхідно відзначити механізми фінансового та технічного співробітництва з ЄС. У цьому контексті слід підкреслити важливість механізму секторальної бюджетної підтримки, в рамках якого уряду України на безоплатній та безповоротній основі надають значні фінансові ресурси для підтримки реформування визначених сфер реалізації державної політики.

Міністерство фінансів є головним розпорядником бюджетної програми 3511650 «Реалізація програм допомоги Європейського Союзу», виконання якої передбачає підготовку порядків використання коштів, що надаються ЄС на реалізацію програм секторальної бюджетної підтримки. У рамках виконання порядків Мінфін здійснює передачу цих коштів головним розпорядникам бюджетних коштів – виконавцям програм. У Національному банку України Міністерство фінансів відкрило рахунки, на які зараховуються кошти ЄС. Мінфін здійснює продаж валютних коштів та їх зарахування на рахунки, відкриті в Державній казначейській службі [9].

Згідно з чинним до квітня 2015 року розподілом функцій, в Україні формування та забезпечення державної політики у сфері співробітництва з МФО здійснювало Міністерство економічного розвитку і торгівлі. При цьому відповідно до статутних документів міжнародних фінансових інституцій, взаємодія з країною-позичальником здійснюється через Міністерство фінансів. Положеннями угод, укладених між міжнародними фінансовими інституціями та Україною, Міністерство фінансів визначене представником позичальника чи гаранта (України). У його обов'язки входить виконання зобов'язань із сплати членських внесків, виконання функцій фінансового агента України, отримувача кредитних коштів і гаранта їх повернення. Запозичення, які здійснює Україна від міжнародних фінансових інституцій, затверджуються Законом про Державний бюджет України та спрямовуються на реалізацію інвестиційних і системних проектів.

Покладання на Міністерство економічного розвитку і торгівлі України функцій у частині координації співробітництва з МФО призвело до дублювання функцій управління державними коштами між Мінфіном та зазначеним міністерством.

З урахуванням наведеного вище Мінфін вніс Прем'єр-міністру України пропозицію щодо передачі функцій з координації роботи, пов'язаної з ініціюванням, підготовкою та реалізацією проектів економічного і соціального розвитку, які реалізують за участю МФО, від Міністерства економічного розвитку і торгівлі до Міністерства фінансів.

З урахуванням цього відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 року № 387 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» [107] функції щодо формування та реалізації єдиної державної фінансової політики у сфері співробітництва з іноземними державами, банками і МФО та координації роботи, пов'язаної з ініціюванням, підготовкою та реалізацією проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються іноземними державами, банками і міжнародними фінансовими організаціями передано Мінфіну. Ухвалення постанови забезпечило концентрацію у Міністерстві фінансів усіх функцій управління державними коштами, формування єдиної державної політики у сфері державних фінансів, системного підходу до управління державними коштами та дієвого контролю за борговою ситуацією в країні і виконанням державного бюджету.

Нині в Україні забезпечено концентрацію всіх функцій управління державним боргом в одному органі центральної виконавчої влади – Міністерстві фінансів.

Ураховуючи передачу функцій від Мінекономрозвитку до Мінфіну щодо формування та реалізації єдиної державної фінансової політики у сфері співробітництва з МФО та координації пов'язаної з цим роботи, виникла необхідність суттєвого удосконалення процедур на етапах ініціювання, підготовки та реалізації спільних з МФО проектів.

Реалізація положень Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримують МФО, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 року № 1027 [142], протягом семи років виявила необхідність суттєвого удосконалення процедур на етапах ініціювання, підготовки та реалізації спільних з МФО проектів та KfW. Мінфін підготував проект постанови Кабінету Міністрів «Про порядок підготовки, реалізації, моніторингу та завершення проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями».

Мета нової редакції порядку – вдосконалення процедури ініціювання, підготовки, реалізації, моніторингу та завершення спільних з МФО проектів, забезпечення швидкого і ефективного використання кредитних ресурсів МФО для фінансування пріоритетних проектів соціального та економічного розвитку України шляхом:

- передачі Мінфіну повноважень на прийняття рішення про доцільність підготовки інвестиційного проекту для залучення кредитних ресурсів МФО та про визначення відповідального виконавця;
- удосконалення механізму планування, забезпечення обґрунтованості видатків державного бюджету на фінансування проектів МФО;
- синхронізації етапів ініціювання та підготовки проектів з бюджетним процесом та передбачення Мінфіном позик МФО у державному бюджеті на відповідний період;
- оптимізації процедури, скорочення часу та кількості необхідних документів для започаткування підготовки інвестиційного проекту та початку переговорів з МФО;
- визначення процедури залучення авансу для підготовки інвестиційного проекту, додаткового фінансування для спільних з МФО проектів у рамках укладених

- договорів, реструктуризації проектів, які перебувають на стадії реалізації;
- підвищення відповідальності за результативність реалізації проектів МФО;
 - удосконалення моніторингу та звітності в ході реалізації спільних з МФО проектів;
 - встановлення більш дієвого контролю за виконанням міжнародних договорів між Україною та МФО;
 - визначення чіткої процедури завершення інвестиційних та системних проектів МФО.

Структурно-функціональну модель дії нового порядку наведено на рисунках 5.1 та 5.2.

Постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 2016 року № 70 «Про порядок підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями» було затверджено новий порядок [185]. Перспективним є кредитне співробітництво з Європейським Союзом, що надає можливість отримати макрофінансову допомогу ЄС. При цьому взаємопов'язаним питанням такої співпраці є здійснення міжнародного технічного співробітництва, в рамках якого українська сторона має можливість залучати передовий міжнародний та європейський досвід для посилення інституційної спроможності окремих органів, приведення законодавства до визнаних стандартів. Непоодинокі випадки, коли передумовою співробітництва з МФО та ЄС у фінансово-кредитній сфері є результативна співпраця в рамках проектів технічної допомоги, що фінансують на грантовій основі донор.

У зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію між Європейським Союзом та Україною ще актуальнішою постає необхідність інтенсифікації реформування економіки України та її наближення до європейських стандартів. У цьому процесі міжнародна технічна допомога (МТД) відіграє роль важливого інструменту розвитку країни. З метою зміцнення системи

управління державними фінансами шляхом підвищення її функціональної ефективності та прозорості і для зміцнення інституційної спроможності Мінфіну залучають ресурси технічної допомоги. Координація міжнародної технічної допомоги є одним з ключових питань у роботі Міністерства фінансів України.

Система управління МТД не є достатньо консолідованою, при цьому координатором діяльності, пов'язаної із залученням міжнародної технічної допомоги, згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 153 від 15.02.2002 «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги», визначено Мінекономіки [164].

Міжнародні експерти неодноразово відзначали недостатню інституціональну спроможність України щодо ефективного здійснення функцій координації МТД (Паризька декларація у 2005 році та Аккрський план дій у 2008 році).

Станом на сьогодні експертні місії відзначають недостатній рівень спроможності Мінекономіки як загального координатора МТД в Україні.

Наявний рівень якості координації та інституційної структури потребує удосконалення та розвитку з метою забезпечення здійснення єдиної державної політики із залучення та використання МТД для ефективного реформування економіки країни. Така ситуація призводить до неможливості визначення Україною стратегічних пріоритетів розвитку та напрямів підтримки від донорів, а основну роль у координації та визначенні напрямів підтримки МТД в Україні відіграють саме донори.

Створення ефективної системи координації МТД на основі цілісного підходу до економічних реформ може бути здійснене шляхом концентрації всіх функцій з управління МТД у Міністерстві фінансів. Перелік нормативно-правових актів у сфері регулювання проектів, які підтримують або фінансують МФО, і нормативно-правових актів, які регулюють пов'язані галузі, наведено у додатку Е.

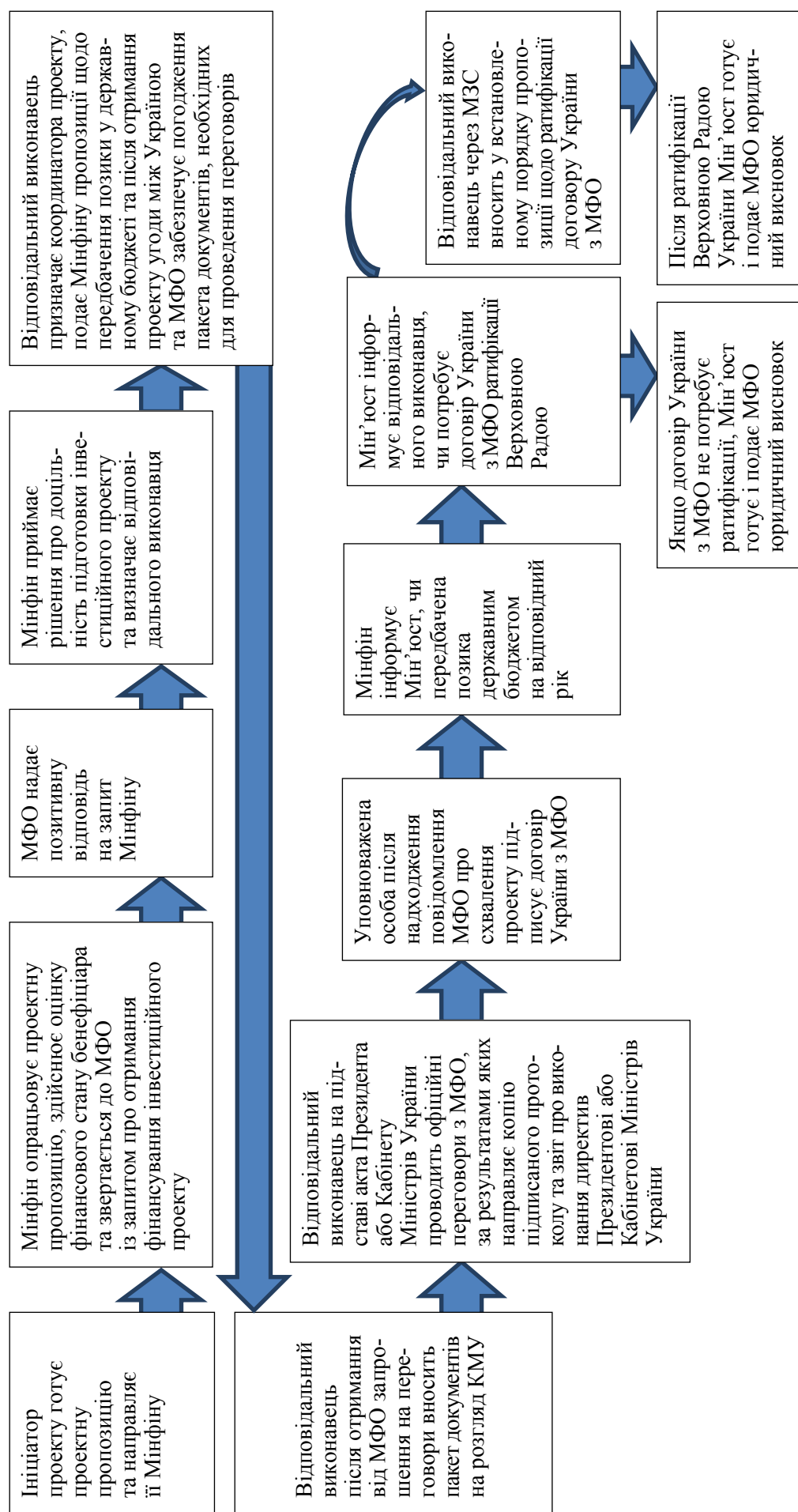

Рис. 5.1. Структурно-функціональна модель нового Порядку підготовки, реалізації, моніторингу та завершення проєктів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями. I. Підготовка інвестиційного проєкту

Джерело: складено автором.

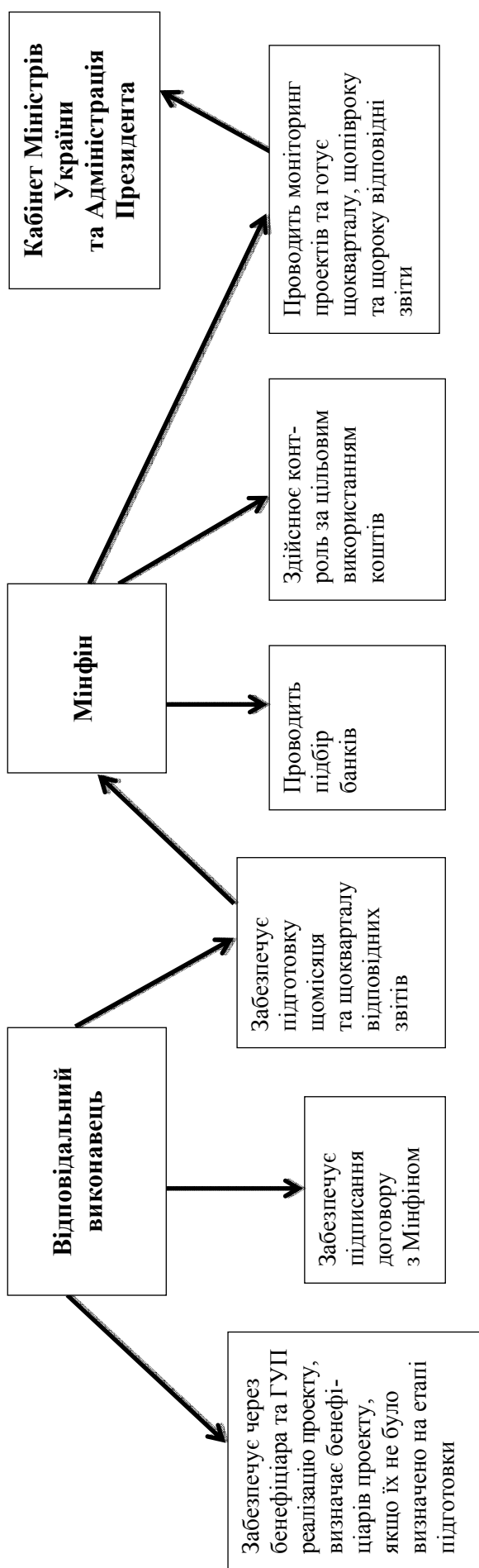

Рис. 5.2. Структурно-функціональна модель нового Порядку підготовки, реалізації, моніторингу та завершення проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями

Джерело: складено автором.

5.2. Перспективне прогнозування залучення фінансових ресурсів міжнародних інституцій

Прогнозування та аналіз використання фінансових ресурсів МФО вкрай важливе з точки хору їх раціонального використання та ефективного впровадження спільних з МФО проектів економічного та соціального розвитку України, а також виокремлення пріоритетних заходів під час проведення структурних реформ у всіх галузях народного господарства.

Співробітництво України з МФО розпочалося фактично із часів проголошення незалежності, коли необхідно було запроваджувати нові правила формування та планування бюджету країни, контролю за використанням коштів та удосконаленням бюджетного формування.

Нині в Україні потрібне подальше запровадження середньострокового бюджетного прогнозування, однак досвід співробітництва з МФО переконує, що саме середньострокове бюджетне прогнозування має бути покладено в основу прогнозування залучення фінансових ресурсів від МФО та відповідного відображення цих ресурсів у плануванні видатків державного бюджету для реалізації інвестиційних програм, фінансування яких здійснюється спільно з МФО.

Тривалий час суттєвою перешкодою для формування та реалізації середньострокової фінансової політики України залишається висока волатильність вітчизняної економіки та, відповідно, недостатній рівень якості економічних прогнозів. Адже оптимістичні макроекономічні прогнози призводили до системних невідповідностей в економіці. Наприклад, достатньо часто параметри бюджетної резолюції відрізнялися від показників затвердженого державного бюджету, що свідчить про важливість підвищення рівня передбачуваності бюджетних показників [8].

По суті, середньострокове планування бюджету – це прозорий процес планування та складання, в рамках якого

розподіляють державні ресурси у середньостроковій перспективі з урахуванням довгострокових стратегічних пріоритетів за умови забезпечення загальної фіскальної дисципліни.

Аналіз міжнародного досвіду середньострокового бюджетного планування виявив посткризову тенденцію трансформації боргової політики багатьох країн щодо посилення її аспектів ризикоорієнтованості та середньостроковості. Наприклад, численні фіскальні правила, розроблені країнами ЄС, покликані забезпечити реалізацію зазначених аспектів у рамках середньострокового бюджетного планування. Це дає змогу підвищити прозорість бюджетно-податкової галузі [84].

Крім того, середньострокове фінансове планування передбачено також у законодавстві ЄС. Ст. 2, літера е Рамкової бюджетної директиви ЄС (2011/85/ЄС) визначає середньострокові бюджетні рамки «як специфічну комбінацію національних бюджетних процедур, які поширюють часовий простір бюджетної політики за межі планування річного бюджету, включаючи встановлення політичних пріоритетів і середньострокових бюджетних цілей». Згідно зі ст. 5 Рамкової бюджетної директиви, кожна країна-член ЄС повинна «мати числові бюджетні правила, які є для неї специфічними, і які ефективно сприяють дотриманню державою її поточних зобов'язань, що впливають з європейських договорів у сфері бюджетної політики та мають багаторічну перспективу». Це сприяє виконанню спільно узгоджених нормативних показників щодо дефіциту та рівня заборгованості, а також впровадженню багаторічної перспективи фінансового планування, яка відповідає середньостроковим бюджетним цілям країни-члена ЄС. Планування має охоплювати фінансове планування мінімум на три роки з метою забезпечення багаторічної перспективи у національному фінансовому плануванні.

Сучасний розвиток економічних відносин потребує розроблення та запровадження нових механізмів управління державними фінансами, що забезпечать стабільність реалізації

державної політики у різних бюджетних галузях та реального сектору економіки, передбачуваність бюджетної політики у середньостроковому періоді.

Середньострокове бюджетне планування як інструмент бюджетного управління підвищує ефективність використання фінансових ресурсів країни, забезпечує оптимальний перерозподіл фінансових ресурсів і досягнення цілей соціально-економічного розвитку [85]. Середньострокове бюджетне планування ґрунтується на таких принципах:

регламентованості – законодавчого закріплення середньострокового бюджетного планування як елементу системи державного стратегічного планування, визначення взаємозв'язку бюджетних прогнозів із прогнозними та програмними документами, на яких вони ґрунтуються; встановлення бюджетних правил щодо обмеження рівня дефіциту державного бюджету та державного і гарантованого державою боргу в середньостроковій перспективі, визначення формату та процедур середньострокового бюджетного планування тощо;

неперервності – формування державного бюджету на плановий бюджетний період на основі середньострокових показників, схвалених у минулому бюджетному періоді, з урахуванням зміни прогнозу макроекономічних показників та норм законодавства;

узгодженості – функціонування системи середньострокового планування діяльності міністерств – головних розпорядників бюджетних коштів у тісному зв'язку із середньостроковим бюджетним плануванням в межах країни;

обґрунтованості – визначення методології розрахунку видатків бюджету на середньострокову перспективу; встановлення процедур визначення обсягу видатків за бюджетними програмами, які забезпечують реалізацію інвестиційних проектів, обліку циклічних факторів економічного розвитку, що забезпечується за рахунок використання прогнозних моделей з метою забезпечення стабільності бюджетної політики в умовах дефіциту або профіциту державного бюджету;

прозорості та передбачуваності фінансової політики, доступності відповідної інформації для зацікавлених осіб;

реалістичності економічних прогнозів та регулярним аналізом причин відхилення прогнозу від фактичних результатів звітного періоду;

обов'язкового резервування коштів у разі зниження джерел державних доходів шляхом відокремлення частини фінансових ресурсів у періоди сприятливої кон'юнктури.

Одним з основних пріоритетів національних інтересів України є інтеграція країни в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі.

Угода про асоціацію між Україною і ЄС визначає основні стратегічні заходи, виконання яких забезпечить проведення системних політичних і соціально-економічних реформ, широкомасштабної адаптації законодавства України до стандартів і правил ЄС та зобов'язаннями України перед міжнародною спільнотою.

Україна у статусі асоційованого члена ЄС зобов'язана виконати певні вимоги для забезпечення розвитку бюджетної політики на базі міжнародних стандартів.

До основного переліку документів, якими визначаються такі стандарти, належать Угода про асоціацію між Україною, Меморандум про взаєморозуміння між Україною та ЄС, угоду про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» у Верховній Раді України VIII скликання, Програма співпраці з МВФ, Стратегія розвитку системи управління державними фінансами, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 року № 774-р [165].

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною і ЄС, співробітництво у галузі управління державними фінансами передбачає поглиблення співпраці між українською стороною та партнерами ЄС у питаннях розвитку системи середньострокового бюджетного планування; удосконалення програмно-

цільових підходів у бюджетному процесі та аналізу ефективності й результативності виконання бюджетних програм; обмін досвідом та інформацією з питань планування бюджету.

Одним із положень Меморандуму про взаєморозуміння між Україною та ЄС визначено зобов'язання України в частині підвищення прозорості й передбачуваності фіскальної політики через обмеження кількості змін до бюджету.

Відповідно до Меморандуму про економічну та фінансову політику від 27.02.2015 Україна взяла на себе зобов'язання щодо реалізації політики і виконання завдань економічної програми, підтримуваної в рамках угоди з МВФ про механізм розширеного фінансування, у тому числі стосовно посилення середньострокового планування бюджету, а саме: впровадити максимальні показники видатків для головних бюджетних розпорядників і підготувати відповідні зміни до Бюджетного кодексу з метою впровадження повноцінної середньострокової бюджетної бази, починаючи з 2018 року.

Положення угоди про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» у Верховній Раді України VIII скликання передбачають:

- закріплення з 2016 року чітких бюджетних правил, зокрема щодо виняткових випадків внесення змін до бюджету протягом року;
- запровадження середньострокового бюджетного прогнозування та планування, в тому числі через введення трирічної бюджетної декларації;
- запровадження повноцінної системи планування і оцінювання виконання державного бюджету України за результатами запровадження комплексної системи ключових показників ефективності, зокрема результативних показників ефективності надання державних послуг на основі системи державного планування та прогнозування.

Запровадження загальноєвропейської практики середньострокового бюджетного прогнозування відбулось із набранням чинності з 1 січня 2011 року нової редакції Бюджетного кодексу України.

Відповідно до статті 21 цього кодексу, складають прогноз державного бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди, який подають до Верховної Ради разом з проектом закону про державний бюджет України, уточнюють на підставі ухваленого закону про державний бюджет та схвалює Кабінет Міністрів у місячний строк з дня опублікування закону про державний бюджет.

Прогноз державного бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди визначає індикативні прогнозні показники, що включають зокрема показники зведеного та державного бюджету за основними видами доходів, фінансування, видатків і кредитування, показники державного боргу та гарантованого державою боргу.

З метою забезпечення послідовності та неперервності реалізації бюджетної політики в середньостроковій перспективі показники проекту державного бюджету України на бюджетний період, що настає за плановим, мають ґрунтуватись на індикативних прогнозних показниках прогнозу державного бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди.

Кодексом передбачені норми застосування окремих елементів середньострокового планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів. Головні розпорядники коштів державного бюджету, виходячи з індикативних прогнозних показників обсягів видатків і надання кредитів з бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди, складають плани своєї діяльності на плановий і наступні за плановим два бюджетні періоди.

Згідно з положеннями кодексу, головні розпорядники бюджетних коштів на підставі планів своєї діяльності та індикативних прогнозних показників бюджету на наступні за

плановим два бюджетні періоди складають бюджетні запити і подають їх Міністерству фінансів. На основі аналізу поданих бюджетних запитів міністерство готує проект закону про Державний бюджет на плановий та прогноз державного бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди.

Набутий у процесі застосування механізму середньострокового бюджетного прогнозування досвід сприяв створенню передумов для переходу від річного до середньострокового бюджетного планування.

Спосіб мислення у середньостроковій перспективі має стати природним у всіх сферах бюджетної та фінансової політики. Середньостроковий план діяльності на середньостроковий період Міністерства фінансів України має стати корисним інструментом для захисту від необґрунтованих бюджетних запитів головних розпорядників. Обов'язок щорічного складання плану діяльності на середньостроковий період підсилуватиме фінансову дисципліну та відповідальність у бюджетній політиці, на ранніх стадіях дасть змогу виявити необхідність вжиття заходів у фінансово-бюджетній політиці та сприятиме підвищенню рівня стабільності та передбачуваності фінансової політики.

Для достовірного і результативного середньострокового бюджетного планування та прогнозування в Україні важливе формулювання середньострокових, тобто багаторічних пріоритетів у фінансовій політиці, які дотримуються умов програм фінансово-політичної допомоги, тобто, в першу чергу, заплановане поступове скорочення загальнодержавного дефіциту, а також зниження рівня заборгованості. Після цього ці пріоритети необхідно розподілити на окремі функціональні сфери або між окремими розпорядниками бюджетних коштів та заходами, включаючи їхнє фінансування. В Україні середньострокове бюджетне планування та довгострокове прогнозування доцільно послідовно запровадити шляхом *learning by doing* – навчання під час практики.

Для цього необхідно використовувати структуру закону про бюджет за окремими статтями надходжень і видатків. Зобов'язання за законом, що залишаються незмінними, вже створюють необхідні рамки, завдяки яким можна побачити простір для фінансування та вжиття необхідних дій. Важливим залишається принцип, за яким фінансове планування будується з такою самою деталізацією, як і бюджет, тому що лише у такий спосіб можна отримати достовірну інформацію щодо бюджетних показників.

Крім того, до процесу необхідно залучити всіх учасників та переконати їх у його необхідності. Це стосується в першу чергу інших розпорядників бюджетних коштів. При цьому необхідно перевірити, чи існує можливість для забезпечення оптимального балансу між, з одного боку, гнучкістю з метою підвищення відповідальності розпорядників бюджетних коштів, з іншого – контролем Міністерства фінансів. Тут доцільне застосування принципу «згори донизу», який використовують у Німеччині та інших розвинених країнах і який надає розпорядникам бюджетних коштів чіткі ліміти щодо використання коштів, але залишає за ними велику свободу в межах окремих груп видатків. Лише шляхом делегування відповідальності розпорядникам бюджетних коштів вони зможуть ідентифікувати себе з процесом та одночасно краще відчувати успіх, тому що значною мірою за це відповідатимуть. Важливі також розробка порядку та встановлення умов перенесення бюджетних коштів на наступний бюджетний рік у межах однієї категорії видатків. Передумовою для цього має бути об'єктивна необхідність, наприклад, інвестиції та заощадження у іншій сфері діяльності розпорядника бюджетних коштів.

Середньострокове бюджетне планування дає учасникам бюджетного процесу певні переваги, зокрема дає змогу: узгодити свої стратегічні плани діяльності з наявними бюджетними коштами як у рамках підготовки проекту бюджету

на відповідний рік, так і на наступні періоди, що сприятиме переходу до формування довгострокової бюджетної політики, підвищує її прозорість, зменшує політичні ризики зі зміною політичного керівництва; забезпечити збалансованість доходів і витрат у середньостроковій перспективі; здійснювати моніторинг та аналіз ступеня досягнення поставлених цілей, а також якості прогнозів; підвищити ефективність використання бюджетних ресурсів [14].

Загалом розроблення середньострокових бюджетних планів сприяє підвищенню прозорості бюджетного процесу, його обґрунтованості та ефективності з точки зору реалізації як середньострокових, так і довгострокових цілей. Органи влади отримують прогнози щодо середньострокових тенденцій розвитку економіки та можуть передбачати наслідки реалізації ухвалених законів. Інвестори на основі показників середньострокового фінансового плану зможуть краще оцінити економічний потенціал та інвестиційний клімат тієї чи іншої країни. Громадськість отримує інформацію про соціально-економічні перспективи та оцінює якість свого життя у майбутньому [14, с. 75].

Самому середньостроковому фінансовому плану необхідно водночас надати достатній рівень гнучкості, особливо з урахуванням нових загальноекономічних умов і пов'язаної з ними ситуації з надходженнями шляхом щорічної актуалізації плану. При цьому не можна зловживати цією гнучкістю та щороку постійно викидати попередні пріоритети і планування. Тут доцільно дотримуватися послідовності.

Необхідно також створити рамкові умови на законодавчому рівні, які повинні встановити переконливі механізми для основ планування, незалежні або сертифіковані незалежними інститутами макроекономічні прогнози та прогнози податкових надходжень, а також фіксований календарний план із заходами, які треба виконати.

Для одночасної перевірки наявних, а також нових заходів розпорядникам бюджетних коштів слід передбачити проведення постійного внутрішнього оцінювання за змогою із залученням Міністерства фінансів України. Інструмент міжвідомчого аналізу витрат бюджету, який використовується у міжнародній практиці, може мати додатковий позитивний вплив на виявлення ресурсів ефективності та потенціалів для заощадження, а також на полегшення консолідації.

Набутий у процесі застосування механізму середньострокового бюджетного прогнозування досвід сприяв створенню передумов для переходу від річного до середньострокового бюджетного планування.

Такий перехід має ґрунтуватися на визначених Стратегією розвитку системи управління державними фінансами концептуальних засадах, а саме регламентованості законодавчих процедур середньострокового бюджетного планування, неперервності бюджетного процесу, узгодженості дій усіх учасників бюджетного процесу та обґрунтованості процедур визначення видатків.

Напрями розвитку складових системи управління державними фінансами, зокрема середньострокового бюджетного планування, визначає Стратегія розвитку системи управління державними фінансами, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 774-р [165].

Цілями середньострокового бюджетного планування є:

- поліпшення макроекономічного балансу через розробку узгоджених та реалістичних прогнозів ресурсів до бюджету;
- визначення загальних цілей бюджетної політики та забезпечення відкритості у їх досягненні упродовж багатьох років;
- визначення і дотримання чітких пріоритетів у сфері державних видатків;
- забезпечення можливості ініціювання змін у бюджетній політиці та механізмів контролю за їх реалізацією;

- покращення розподілу видатків бюджету, спрямованих на досягнення стратегічних пріоритетів як за функціями, так і між відповідними функціями;
- підвищення рівня відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів за ефективно та раціональне їх використання;
- посилення загального бюджетного контролю.

Завдання середньострокового бюджетного планування такі:

- визначення джерел і обсягів бюджетних видатків та оптимізація їх розподілу, ефективного використання у середньостроковій перспективі;
- виявлення взаємозв'язків показників бюджету з основними макроекономічними показниками;
- визначення впливу на основні показники бюджету факторів, що характеризують динаміку розвитку економіки;
- встановлення оптимальної структури дохідної частини бюджету;
- визначення оптимального розподілу і ефективного використання коштів бюджету для забезпечення фінансовими ресурсами пріоритетних напрямів розвитку економічної та соціальної сфери;
- наукове обґрунтування фінансово-бюджетних прогнозів і планів шляхом використання економіко-математичного моделювання, що підвищує рівень їх відповідності реальним економічним інтересам.

Відповідно до стратегічних документів розвитку країни, запровадження в повному обсязі механізму середньострокового бюджетного планування на рівні головних розпорядників передбачає визначення показників граничних обсягів видатків на середньостроковий період за кожним головним розпорядником бюджетних коштів. Протягом 2014 і 2015 років з метою забезпечення реалізації положень стратегічних документів держави та в рамках виконання зобов'язань України

перед міжнародною спільнотою до Бюджетного кодексу було внесено зміни зокрема щодо:

- започаткування процесу децентралізації повноважень та фінансів;
- посилення відповідальності галузевих міністерств за реалізацію державної політики у відповідній галузі та ефективність використання бюджетних коштів, в частині відповідальності за зміст паспортів бюджетних програм і підтвердження результативних показників бюджетних програм інформацією з офіційних джерел;
- забезпечення доступу до інформації про бюджетні показники у формі відкритих даних, підвищення відкритості та публічності інформації про державний бюджет;
- встановлення бюджетних правил про внесення змін до державного бюджету, спрямованих на забезпечення сталості однорічного бюджету, послідовності бюджетної політики.

Ці зміни бюджетного законодавства створили передумови для запровадження середньострокового бюджетного планування на рівні державного бюджету.

Бюджетна політика країн має потребу постійного вдосконалення. Якість національних систем середньострокового бюджетного прогнозування/планування оцінюється за п'ятьма критеріями, визначеними Єврокомісією. Їх наведено в табл. 5.1 [259].

Період середньострокового прогнозування в Україні відповідає вимогам директиви Ради Європи від 08.11.2011 № 2011/85/EU «Про вимоги до бюджетних систем держав – членів ЄС», відповідно до яких держави – члени ЄС зобов'язані застосовувати горизонт середньострокового бюджетного планування (плановий період) щонайменше на три роки (плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди) [239].

Таблиця 5.1

**Якість національних систем середньострокового
бюджетного прогнозування/планування**

Критерії оцінки	Зміст критерію	Україна
Наявність системи середньострокового бюджетного прогнозування/планування всередині країни	Чи середньострокове бюджетне прогнозування/ планування охоплює весь державний сектор, чи значну його частину	Середньострокове бюджетне прогнозування охоплює значну частину державного сектору (не охоплює місцеві бюджети, фінанси державних підприємств, бюджети соціальних фондів)
Взаємозв'язок середньострокових бюджетних прогнозів і бюджетного процесу кожного поточного року	Співвідношення прогнозних показників і показників, які затверджуються бюджетом на поточний рік: – сталі показники; – можливий варіант коригування під час складання бюджету на поточний рік; – прогнозні показники взагалі не пов'язані з бюджетом на поточний рік	Показники проекту держбюджету ґрунтуються на індикативних прогнозних показниках прогнозу держбюджету з урахуванням прогнозу економічного і соціального розвитку та основних напрямів бюджетної політики на відповідний бюджетний період
Участь парламентів у складанні середньострокового бюджетного плану	Участь національних парламентів у підготовці середньострокового бюджетного прогнозу/плану: – затверджується рішенням національного парламенту; – презентується без голосування	Подається до Верховної Ради разом з проектом закону про держбюджет, уточнюється на підставі ухваленого закону та схвалюється Кабінетом Міністрів

Закінчення табл. 5.1

Критерії оцінки	Зміст критерію	Україна
Наявність системи моніторингу та підтримання досягнення встановлення у середньостроковому плані цілей	Моніторинг показників середньострокового бюджетного прогнозу/плану	Проведення моніторингу прогнозів держбюджету та аналізу відхилень прогнозних показників від фактичних передбачено Стратегією розвитку системи управління державними фінансами
Наявність координації між органами влади всіх рівнів для адекватного складання планів	Існування механізмів координації між державними органами всіх рівнів у розрізі середньострокового бюджетного прогнозування/планування: – відбувається системна координація між органами державної влади; – координація відбувається тільки на рівні певних галузей; – координація взагалі не відбувається	Мінфін за участю Мінекономрозвитку, НБУ та головних розпорядників коштів державного бюджету складає прогноз держбюджету на середньостроковий період. Головні розпорядники коштів державного бюджету застосовують єдині підходи щодо складання, виконання держбюджету та звітування про його виконання. Єдині підходи до усіх головних розпорядників коштів державного бюджету встановлені Бюджетним кодексом України та наказами Мінфіну

Основними викликами, що стоять на шляху успішного переходу від нинішньої бюджетної системи до ефективної системи середньорічного бюджетного планування, орієнтованого на результат, є підвищення рівня незмінності показників державного бюджету в рамках бюджетного періоду та необхідність удосконалення системи державного стратегічного планування. Взаємопов'язані та взаємоузгодженні за змістом і строками розробки стратегічні документи такої системи мають визначати стратегічні цілі та пріоритети державної політики як основи для діяльності учасників бюджетного процесу, планування та використання бюджетних коштів [205].

Саме запровадження системи державного стратегічного планування має стати основою для середньострокового бюджетного планування. Така система має встановити взаємопов'язані та взаємоузгодженні за змістом та строками розробки стратегічні документи, які визначають стратегічні цілі та пріоритети державної політики.

5.3. Середньострокове прогнозування видатків державного бюджету для реалізації інвестиційних програм, фінансування яких здійснюють міжнародні інституції на рівні головних розпорядників бюджетних коштів

Середньострокове планування зумовлює використання основних кроків, процедур і методів бюджетного планування в тісному зв'язку із соціально-економічним плануванням, що дає можливість оптимізувати послідовність і зміст процедур формування перспективного фінансового плану і проекту бюджету; прогнозувати надходження доходів і планувати обсяг зобов'язань відповідно до наявних ресурсів; знаходити оптимальний баланс між власними і позиковими фінансовими ресурсами; забезпечити максимальну відповідність річного бюджету середньостроковим пріоритетам [196].

Міністерство фінансів відповідно до Бюджетного кодексу України розробило прогноз державного бюджету України на 2017 і 2018 роки, який включає індикативні прогнозні показники зведеного та державного бюджетів за основними видами доходів, фінансування, видатків і кредитування, державного боргу та гарантованого державою боргу, взаємовідносини державного та місцевих бюджетів. До травня 2016 року цей прогноз не було схвалено на засіданні Кабінету Міністрів України, і відповідно доступ громадськості був обмежений, у тому числі головним розпорядникам бюджетних коштів.

Було заплановано, що індикативні показники державного бюджету України на 2017 і 2018 роки використають головні розпорядники бюджетних коштів для підготовки планів своєї діяльності та формування показників проекту державного бюджету України на 2017 рік. Проте відповідно до календарного плану щодо підготовки проекту державного бюджету на 2017 рік, Мінфін вже мав підготувати листи для головних розпорядників щодо структурних змін до проекту бюджету 2017 року. Зважаючи, що не було затвердженого прогнозу на 2017–2018 роки, головних розпорядників проінформовано щодо політики під час формування бюджету на 2017 рік при доведенні граничних обсягів видатків на плановий рік та індикативних прогнозних показників на два наступні за плановим бюджетні періоди. Враховуючи викладене, важливе подальше удосконалення та впровадження середньострокового бюджетного планування.

Формування проекту державного бюджету на відповідний бюджетний період на основі прогнозу здійснюватиметься з урахуванням зміни прогнозу основних показників економічного і соціального розвитку України, а також змін, внесених до актів законодавства з відповідним коригуванням дохідної та видаткової частин бюджету.

Основні прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України на середньостроковий період передбачають

активізацію економічної діяльності завдяки впровадженню економічних реформ; отримання донорської допомоги на розвиток територій; поглиблення співробітництва з Європейським Союзом, зокрема шляхом реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, у тому числі щодо поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі; інтенсифікації процесів стабілізації фінансової системи держави, проведення структурних реформ та покращення інвестиційного клімату в країні.

Прогноз передбачає проведення реформ і виконання програм, що визначені у стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», і враховує припущення щодо факторів, які впливають на формування ресурсної та витратної частин бюджету.

Припущення в частині формування доходів бюджету передбачають:

збереження у 2016 і 2017 роках порядку визначення стандартної податкової соціальної пільги у розмірі 50% прожиткового мінімуму;

своєчасне відшкодування податку на додану вартість та недопущення виникнення заборгованості бюджету з відшкодування такого податку;

перерахування до державного бюджету у 2016 і 2017 роках частини прогнозованого прибутку до розподілу Національного банку відповідно до Закону «Про Національний банк України» в обсязі 40 млрд грн щороку;

виконання вимог податкового законодавства та внесення змін до нього в частині індексації ставок оподаткування, визначених в абсолютних значеннях.

Додатковий ресурс зведеного бюджету за рахунок такої індексації становитиме:

- у 2016 році – 4,7 млрд грн, з них:
- акцизний податок – 3,8 млрд;
 - рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів – 0,06 млрд;
 - рентна плата за спеціальне використання води – 0,2 млрд;

- рентна плата за користування радіочастотним ресурсом – 0,1 млрд;
- екологічний податок – 0,5 млрд;
у 2017 році – 3,1 млрд грн, з них:
- акцизний податок – 2,3 млрд;
- рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів – 0,04 млрд;
- рентна плата за спеціальне використання води – 0,2 млрд;
- рентна плата за користування радіочастотним ресурсом – 0,1 млрд;
- екологічний податок – 0,4 млрд грн.

Припущення в частині фінансування бюджету та державного боргу передбачають:

дефіцит державного бюджету у 2016 році – 2,5% валового внутрішнього продукту, у 2017 році – 2,3%;

частка державного боргу у валовому внутрішньому продукті у 2016 році – 62,4%, у 2017 році – 59,8%;

узгодження бюджетної та грошово-кредитної політики для забезпечення мінімізації вартості позикових коштів;

стимулювання розвитку внутрішнього ринку державних цінних паперів (у 2016 році питома вага внутрішніх запозичень у загальному обсязі запозичень загального фонду державного бюджету становитиме 70%, у 2017 році – 55,3%);

надання державних гарантій в обсязі не більш як 5% прогнозного обсягу доходів загального фонду державного бюджету на відповідний бюджетний період;

проведення приватизації державного майна з дотриманням принципів прозорості та відкритості;

удосконалення законодавства з метою забезпечення чесної конкуренції в процесі приватизації та мінімізації можливості використання непрозорих позаприватизаційних схем відчуження майна з державної власності;

створення сприятливих умов для залучення ширшого кола інвесторів у процесі приватизації;

реалізація ефективного співробітництва між Україною та МФО;

фінансування спеціального фонду державного бюджету за рахунок коштів іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій, що залучаються державою для реалізації інвестиційних проектів у галузях житлово-комунального господарства, енергетики та відновлення соціальної інфраструктури східних регіонів України.

Припущення в частині видатків бюджету передбачають:

встановлення розміру прожиткового мінімуму та соціальних гарантій, які визначаються на його основі, з урахуванням індексу споживчих цін;

забезпечення економічно обґрунтованого підвищення мінімальної заробітної плати та посадового окладу (тарифної ставки) працівника першого тарифного розряду Єдиної тарифної сітки з урахуванням індексу споживчих цін у межах обсягу видатків, передбачених на оплату праці працівників бюджетних установ;

збереження обсягу надходжень від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування під час застосування з 1 січня 2016 року окремих положень Закону України від 28 грудня 2014 року № 77-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» завдяки детінізації фонду оплати праці [106];

запровадження мораторію на розширення переліку пільгових категорій громадян;

забезпечення адресності надання соціальних пільг і компенсацій;

здійснення видатків бюджетних установ на оплату комунальних послуг та енергоносіїв на рівні 2015 року (можливе підвищення відповідних тарифів передбачається компенсувати за рахунок здійснення заходів з енергоефективності та енергозбереження);

здійснення заходів з підвищення рівня енергоефективності та енергозбереження;

перенесення строків набрання чинності нормативно-правових актів, виконання яких не забезпечене фінансовим ресурсом у прогностному періоді;

продовження у прогностному періоді чинності положення щодо застосування норм окремих законодавчих актів у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;

зосередження капітальних видатків державного бюджету за бюджетними програмами «Державні капітальні видатки, що розподіляються Кабінетом Міністрів України» і «Державний фонд регіонального розвитку» та їх спрямування на вирішення нагальних питань розвитку як держави, так і регіонів;

спрямування додаткового фінансового ресурсу місцевих бюджетів, отриманого внаслідок впровадження реформи міжбюджетних відносин, на здійснення повноважень із відповідним внесенням змін до Бюджетного кодексу України щодо:

- підготовки кадрів у державних вищих навчальних закладах I і II рівня акредитації (перенесення строку передачі повноважень з 1 січня 2017-го на 1 січня 2016 року);
- підготовки робітничих кадрів у професійно-технічних та інших навчальних закладах;
- утримання закладів культури, а саме національних та державних цирків, театрів, заповідників, концертних організацій, бібліотек, музеїв.

У разі внесення змін до актів законодавства, які не передбачені цим прогнозом та сприятимуть збільшенню надходжень або зменшенню витрат бюджету, додаткові фінансові ресурси спрямовуватимуться насамперед на забезпечення обороноздатності держави, зокрема на розвиток озброєння

та військової техніки, проведення інтенсивної бойової підготовки військ (сил), облаштування державного кордону, відновлення зруйнованої інфраструктури східних регіонів України, економічно обґрунтоване збільшення розмірів державних соціальних стандартів та гарантій (у тому числі мінімальної заробітної плати).

За результатами перегляду програми співробітництва з МВФ показники проекту державного бюджету України на відповідний рік можуть відповідно коригувати.

Щодо взаємовідносин державного бюджету з місцевими бюджетами, то пріоритетом бюджетної політики у середньостроковому періоді є підвищення ефективності нової моделі міжбюджетних відносин шляхом:

- забезпечення фінансової незалежності місцевих бюджетів;
- стимулювання місцевих органів влади у нарощуванні власної дохідної бази;

- зменшення горизонтальних диспропорцій у податко-спроможності регіонів;

- поліпшення якості управління фінансовими ресурсами через інструменти програмно-цільового методу в бюджетному процесі;

- поетапного інтегрування середньострокового бюджетного прогнозування у бюджетний процес на місцевому рівні;

- сприяння соціально-економічному розвитку регіонів та зміцнення їх інвестиційного потенціалу;

- перетворення бюджетних установ в установи нового типу, спроможні надавати якісні послуги на рівні європейських стандартів;

- формування економічно самодостатніх об'єднаних територіальних громад.

Науковці зазначають, що в Україні законодавчо започатковано трирічне бюджетне прогнозування, але прогнози не отримали статусу обов'язкового врахування, вони мають інформативну цінність і поки що не накладають жодних

обмежень на процеси розподілу бюджетних коштів у наступних періодах. У майбутньому розпорядники бюджетних коштів можуть обґрунтувати нові показники бюджетних ресурсів, необхідні їм для виконання функцій [196, с. 425; 71, с. 218].

Статус прогнозів у середньостроковому бюджетному плануванні європейських країн високий. Головні бюджетні розпорядники можуть змінювати свої бюджетні показники під час підготовки наступних бюджетів у досить вузьких межах відносно прогнозованої величини. Оскільки ціна адекватності прогнозу в цьому разі суттєво підвищується, в європейських країнах такий прогноз здійснюють кілька незалежних установ, наприклад у ФРН – чотири незалежні науково-дослідні установи, у Нідерландах – Національне бюро планування разом з урядовими установами.

Питання прогнозування видатків державного бюджету для реалізації інвестиційних програм, фінансування яких здійснюють міжнародні інституції на рівні головних розпорядників бюджетних коштів, є наступним кроком на шляху покращення впровадження спільних з МФО проектів економічного та соціального розвитку України.

Саме тому необхідний аналіз співвідношення планового та фактичного залучення коштів у рамках проектів, упроваджених у попередні роки. Зважаючи на поступове запровадження програмно-цільового методу прогнозування видатків державного бюджету, порівняльний аналіз можна провести за період 2004–2015 років, що наведено у табл. 5.2.

Відповідно до отриманих даних, середній показник виконання плану вибірки коштів у рамках проектів спільних з МФО становить 57,24%. Найменшого значення у відносному вираженні було досягнуто у 2005, 2009 та 2015 роках – 43,26%, 42,18% та 41,3% відповідно, найбільшого – у 2011 та 2012 роках – 105,95% та 80,17% відповідно.

В абсолютному вираженні найбільший показник залучення коштів від МФО було досягнуто у 2012 році –

514,97 млн дол. США, що становить 80,17% пропонованого обсягу на цей рік – 642,31 млн дол. Також великими значення в абсолютному вираженні щодо запозичених коштів були в 2011 та 2013 роках – 433,67 млн дол. США та 498,6 млн дол. відповідно. Відсоток відношення прогнозного показника до планового – 105,95% та 64,48% відповідно.

Обсяги прогнозних запозичень поступово збільшувались протягом усього періоду співробітництва з МФО і лише у 2007–2008 роках та у 2011 році було зменшення обсягу порівняно з попереднім роком. Таке зменшення зумовлено необхідним коригуванням планових обсягів вибірки коштів у рамках проектів, оскільки планові показники запозичень не виконувались у повному обсязі і частина проектів, в першу чергу інфраструктурних, перебували на початковій стадії впровадження, коли обсяг вибірки зазвичай невеликий. Це спільні з ЄБРР проекти «Впровадження швидкісного руху пасажирських поїздів на залізницях України» (2007 рік), «Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва» (2011 рік) та спільні з МБРР проекти «Реабілітація гідроелектростанцій» (2005 рік, набуття чинності – 2006-й), додаткове фінансування за проектом реабілітації гідроелектростанцій (2010) і покращення автомобільних доріг та безпеки руху (2009).

Протягом 2004–2014 років планований обсяг запозичень збільшився в абсолютних показниках – гривневому вираженні приблизно в 6 разів, у порівнянні 2004 та 2015 років збільшення становило у 15 разів, що спричинено насамперед падінням курсу національної валюти. У валютному вираженні планований та фактичний обсяг запозичень збільшились у 4,41 та 3,88 раза відповідно. Це означає, що навіть за відсутності середньострокового бюджетного прогнозування планований обсяг запозичень перебував у кореляції з фактичною вибіркою в рамках спільних з МФО проектів.

Перевищення запланованих обсягів залучення коштів запозичення у 2011 році спричинено тим, що платежі за надання послуг та виконання робіт у рамках проектів, особливо інфраструктурних, де суми платежів значні, які фактично були проведені чи здійснені наприкінці 2011 року, були відображені в бюджетному обліку на початку наступного року. Так, у 2011 році найбільшого рівня фактичного використання коштів запозичення було досягнуто за такими проектами:

спільний з МБРР проект «Удосконалення системи соціальної допомоги» – 34,1 млн дол. США;

спільний з МБРР проект «Передача електроенергії» – 25,83 млн дол. США;

спільний з МБРР проект «Покращення автомобільних доріг та безпеки руху» – 91,54 млн дол. США;

спільний з ЄБРР проект «Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва» – 65,38 млн євро;

спільний з ЄБРР та ЄІБ третій проект «Ремонт автомобільної дороги Київ – Чоп» – 46,17 млн євро та 52 млн євро відповідно.

Зростання обсягу фактичного використання запозичень у 2012 році зумовлено пришвидшенням упровадження таких проектів:

спільний з МБРР проект «Покращення автомобільних доріг та безпеки руху» – 114,62 млн дол. США;

спільний з МБРР проект «Реабілітація гідроелектро-станцій» – 16,81 млн дол. США;

спільний з МБРР проект «Передача електроенергії» – 41,94 млн дол. США;

спільний з МБРР «Проект розвитку міської інфраструктури» – 45,21 млн дол. США;

спільний з ЄБРР та ЄІБ «Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва» – 69,13 млн євро та 79 млн євро відповідно.

Таблиця 5.2

**Динаміка запозичень коштів від міжнародних організацій
за період 2004–2015 років**

Рік	Планові запозичення коштів від МФО, млн дол. США			Фактичне використання коштів МФО, млн дол. США		
	План спеціальний фонд, тис. грн	Курс дол. США	План спеціальний фонд, млн дол. США	Факт спеціальний фонд, млн дол. США	Зміна обсягу, млн дол. США	Рівень виконання плану, %
2004	934 999,00	5,332	175,37	92,54	-82,83	52,77%
2005	1 398 008,40	5,305	263,51	113,98	-149,53	43,26%
2006	1 978 511,00	5,05	391,78	180,71	-211,07	46,12%
2007	1 801 511,00	5,05	356,73	178,82	-177,92	50,13%
2008	1 067 594,70	5,05	211,40	129,29	-82,11	61,16%
2009	4 182 874,70	7,7	543,23	229,12	-314,11	42,18%
2010	3 668 110,90	7,985	459,38	243,16	-216,21	52,93%
2011	3 258 885,60	7,962	409,32	433,67	24,35	105,95%
2012	5 131 924,20	7,99	642,31	514,97	-127,34	80,17%
2013	6 180 440,30	7,993	773,23	498,60	-274,63	64,48%
2014	6 188 727,80	7,993	774,27	359,25	-415,02	46,40%
2015	14 157 140,70	15,77	897,81	370,80	-527,01	41,30%

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України.

Проектний цикл реалізації спільних з міжнародними організаціями проектів у середньому становить 4–7 років залежно від сфери впровадження проекту:

– проекти соціальної сфери та сектору державного управління зазвичай не потребують занадто довгих термінів реалізації: закупівлі в цих секторах в першу чергу спрямовані на розробку чи оновлення програмного забезпечення. Однак спільний з СБ проект модернізації податкової служби впроваджували протягом 10 років, що було зумовлено ускладненою угодою про закупівлю з модернізації системи податкового обліку загалом у країні;

– інфраструктурні проекти більш тривалі для впровадження, зважаючи на довгий час проведення конкурсних

торгів на виконання робіт – в середньому термін проведення торгів за масштабними проектами в галузі транспорту та енергетики займає до двох років, у житлово-комунальному господарстві на рівні комунальних підприємств це швидкий процес. Крім того, під час впровадження інфраструктурних проектів вагому роль відіграє тривале проведення запланованих будівельних та ремонтних робіт зважаючи на погодні умови;

– також ще однією рисою спільних з МФО проектів є випадки виконання контрактів протягом більше одного календарного року, у зв'язку з чим планування видатків у рамках проектів має відбуватись на довший термін хоч би в рамках середньострокового бюджетного планування на три роки поспіль.

Таким чином, найбільшого показника співвідношення планового та фактичного обсягу залучених коштів було досягнуто у 2011 році – 105,95%, а в абсолютному вираженні найбільше залучення коштів було у 2012 році – 514,97 млн дол. США.

Зважаючи на середньостроковий характер упровадження спільних з МФО проектів економічного та соціального розвитку України планування обсягів видатків у рамках зазначених проектів на перспективу, зокрема на три роки, сприятиме більш виваженому прогнозуванню обсягів запозичень від МФО, що створить умови для підвищення відповідальності державних установ–відповідальних виконавців проектів за ефективне та раціональне використання бюджетних коштів та посилення загального контролю за використанням бюджетних коштів у рамках МФО.

Також запровадження середньострокового бюджетного планування залучення коштів від МФО в рамках інвестиційних проектів надасть можливість здійснювати коригування обсягів невикористаних протягом поточного року бюджетних призначень з можливістю їх використання протягом майбутніх бюджетних періодів, не очікуючи затвердження бюджету

на наступний рік. Така можливість вважається актуальною у разі невчасного ухвалення закону про державний бюджет на наступний фінансовий рік, що у поточній ситуації може заблокувати запозичення коштів від МФО в першу чергу за новими проектами.

Основу середньострокового прогнозування видатків державного бюджету для реалізації інвестиційних програм, фінансування яких здійснюють міжнародні інституції на рівні головних розпорядників бюджетних коштів, мають становити: макроекономічні показники, які описують причинно-наслідковий зв'язок елементів фінансово-економічної системи; статистичні дані системи національних рахунків. Середньострокове прогнозування можна вважати ефективним за умов відповідності бюджетних видатків з напрямів бюджетної політики. У середньостроковому прогнозі має бути відображено співвідношення капітальних та поточних видатків, що надає можливість здійснити аналіз впливу державних інвестицій на бюджет у середньостроковій перспективі.

У процесі середньострокового прогнозування слід визначити такі завдання: встановлення чітких середньострокових цілей щодо прогнозованого рівня державного боргу; визначення конкретних завдань та цілей для кожного з учасників бюджетного процесу і головних розпорядників бюджетних коштів; окреслення сценаріїв щодо основних показників, які використовують для прогнозування. Середньострокове прогнозування видатків державного бюджету для реалізації інвестиційних програм, фінансування яких здійснюють міжнародні інституції на рівні головних розпорядників бюджетних коштів, має стати одним з основних чинників впливу на формування бюджетних видатків, забезпечуючи високий ступінь відповідності прогнозованого обсягу видатків отримуваним доходам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бестужева С.В. Напрями вдосконалення міжнародного фінансово-кредитного співробітництва України / С.В. Бестужева // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2016. – Вип. 10. – С. 55–60.
2. Бураковський І.В. Проблеми взаємовідносин України з міжнародними фінансовими організаціями. Світова економіка: глобальна фінансова криза / І.В. Бураковський, А.В. Плотніков. – Харків : Фоліо, 2010. – С. 415.
3. Бюджетирование, ориентированное на результат: цели и принципы. Краткий обзор опыта зарубежных стран. – М. : NEI-ECORYS, 2002. – 17 с.
4. Бюджетна підтримка ЄС у Україні / О. Саєнко, В. Колосова та ін. / за ред. Н. Старостенко. – Київ : ФОП Москаленко О.М., 2014. – 60 с.
5. Бюджетний кодекс України : Закон Верховної Ради України від 8 липня 2010 року № 2456-VI // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 151.
6. Василик О.Д. Державні фінанси України / О.Д. Василик. – Київ : НІОС, 2002. – 608 с.
7. Васютинська Л.А. Оцінювання ефективності видатків бюджету: проблеми й напрямки їх вирішення / Л.А. Васютинська // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2008. – № 3 (59). – С. 11–22.
8. Верещака І.М. Трансформація боргової політики в умовах запровадження середньострокового бюджетного планування :

- дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / І.М. Верещака. – Київ, 2016. – 211 с.
9. Виконання Державного бюджету України / Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=264515>
10. Глобалізація і економічний ріст [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tiger.edu.pl/kolodko/artykuly/rosyjskie/mir_pieremien1.2004.pdf
11. Громадський моніторинг управління державними фінансами / [Д. Базелевич, О. Кондратенко, Н. Старостенко, В. Колосова] ; за заг. ред. Н. Старостенко. – Київ, 2016. – 42 с.
12. Дегтярев Д.А. Содействие международному развитию: Эволюция международно-правовых режимов и эффективность внешней помощи. – 2013. – 320 с.
13. Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері: монографія / В.М. Гесць, В.П. Александрова, О.І. Амоша [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 2008. – 382 с.
14. Дем'янишин В.Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України : монографія / В.Г. Дем'янишин. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – 496 с.
15. Державні фінанси: Теорія і практика перехідного періоду в Центральній Європі / за ред. Ю. Немеца [пер. з англ.]. – Київ : Основи, 1998. – 542 с.
16. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва [та ін.] ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 376 с.

17. Деякі питання використання коштів для реалізації проектів у рамках Надзвичайної кредитної програми для відновлення України : постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.2015 № 1068 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1068-2015-%D0%BF/print1443084033462947>
18. Діяльність НЕФКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/news/view/dijalnist-nefko?category=mizhnarodne>
19. Договір про заснування Європейської Спільноти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_017
20. Дьяченко Я.Я. Методологічні переваги програмно-цільового бюджетного планування / Я.Я. Дьяченко, Н.В. Корень, Л.М. Колесник // Наукові праці НДФІ. – Вип. 2. – 2007. – С. 28–38.
21. Дьяченко Я.Я. Теоретико-методологічні основи забезпечення цільового використання бюджетних коштів / Я.Я. Дьяченко // Фінанси України. – 2010. – № 2. – С. 13–26.
22. ЄБРР «Акціонери Банку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ebrd.com/russian/pages/about/who/shareholders.shtml><http://www.ebrd.com/russian/pages/about/who/shareholders.shtml>
23. Євроінтеграційний розвиток фінансової системи України / за ред. І.Я. Чугунова. – Київ : Акад. фін. упр., 2009. – 471 с.
24. Європейський простір [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eu.prostir.ua/news/2477.html?print>
25. ЄІБ «Підтримка ЄС зовнішньої діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eib.org/products/index.htm>

26. Зайцев Ю.К. Проблемы эффективности содействия международному развитию: теоретические и практические аспекты / Ю.К. Зайцев // Вестник международных организаций. – 2011. – № 3 (34) – С. 105–118.
27. Запатріна І.В. Бюджетне регулювання економічного зростання : автореф. дис. ... д-ра екон. наук. – Київ, 2008. – 27 с.
28. Запатріна І.В. Програмно-цільовий метод бюджетування у контексті стратегічного та середньострокового планування / І.В. Запатріна, Т.Б. Лебеда // Фінанси України. – 2006. – № 10. – С. 18–31.
29. Запатріна І.В. Удосконалення програмно-цільового методу бюджетування / І.В. Запатріна // Наукові праці НДФІ. – Вип. 4. – 2007. – С. 14–23.
30. Звіт про результати аналізу утворення та виконання Державним агентством автомобільних доріг України боргових зобов'язань (постанова Колегії Рахункової палати України від 27.02.2013 № 3–2) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/>
31. Звіт про результати заключного аудиту річних фінансових звітів в рамках позики Міжнародного банку реконструкції та розвитку на впровадження Проекту удосконалення системи соціальної допомоги (постанова Колегії Рахункової палати України від 21.01.2014 № 2–2) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/>
32. Звіт про результати перевірки використання коштів, одержаних під державні гарантії, на забезпечення потреб Одеської області в енергетичних ресурсах (постанова

- Колегії Рахункової палати України від 26.01.2011 № 1–4) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog>
33. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, передбачених Міністерству палива та енергетики України на будівництво ліній електропередач (постанова Колегії Рахункової палати України 26.01.2011 № 1–3) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16746861/Zvit_5-2.pdf
34. Звіт про результати аудиту використання коштів державного бюджету, передбачених на будівництво Дніпропетровського метрополітену, та стану залучення коштів позики Європейського банку реконструкції та розвитку на його завершення (постанова Колегії Рахункової палати України від 10.12.2013 № 22–7) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16744990/Zvit_2013.pdf
35. Звіт про результати аудиту ефективності використання позичкових коштів на впровадження Проекту модернізації державних фінансів (постанова Колегії Рахункової палати України від 10.08.2011 № 14–2) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16746861/Zvit_5
36. Звіт про результати аудиту ефективності використання кредитних ресурсів, наданих на підвищення безпеки енергоблока № 2 Хмельницької АЕС та енергоблока № 4 Рівненської АЕС (постанова Колегії Рахункової палати України від 10.12.2013 № 22–2) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16744990/Zvit_2013.pdf

-
37. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів позики, отриманої державою від Міжнародного банку реконструкції та розвитку на реабілітацію гідроелектростанцій (постанова Колегії Рахункової палати України від 25.08.2011 № 15–3) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16746861/Zvit_5-2.pdf
38. Звіт про результати аудиту ефективності реалізації проекту «Розвиток міської інфраструктури», що підтримується позикою Міжнародного банку реконструкції та розвитку (постанова Колегії Рахункової палати України 27.02.2013 № 3–3) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16744990/Zvit_2013.pdf
39. Звіт про результати аудиту річних фінансових звітів (за відповідний рік) в рамках позики Міжнародного банку реконструкції та розвитку на впровадження Проекту «Модернізація державної податкової служби України-1» від 22.02.2012 № 3–6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16742074/Zvit_2012.pdf
40. Звіт про результати аудиту стану виконання Проекту з передачі електроенергії, що підтримується позикою Міжнародного банку реконструкції та розвитку (постанова Колегії Рахункової палати від 30.10.2013 № 19–2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua>
41. Зоді Р. Бюджетування результативності / Ричард Ю. Зоді, Скот М. Лоуренс, [та ін.]. – Київ : Інститут державного управління, Політехнічний інститут і Університет штату Вірджинія Блексбер, 1987. – С. 147.

42. Інноваційно-інвестиційне забезпечення економічних реформ в регіоні : наук. розробка / О.П. Крайник, Є.Г. Матвіїшин, К.М. Бліщук [та ін.]. – Київ : НАДУ, 2012. – 60 с.
43. Иностранная помощь / под ред. Л.М. Капицы. – М. : МГИМО-Университет, 2013. – 650 с.
44. International Bank for Reconstruction and Development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/EXTIBRD/0,.html>
45. Колосова В.П. Глобалізація міжнародного фінансового ринку / В.П. Колосова // Наукові записки Української академії друкарства. – 2012. – № 4. – С. 36–43.
46. Колосова В.П. Європейський інвестиційний банк в Україні / В.П. Колосова // Фінанси України. – 2008. – № 2. – С. 15–25.
47. Колосова В.П. Інституційно-правове забезпечення співробітництва з міжнародними фінансовими інституціями / В.П. Колосова // Держава і регіони. – 2016. – № 4–5(91–92). – С. 97–105.
48. Колосова В.П. Інституціональні чинники та наслідки реформування міжнародних фінансових організацій / В.П. Колосова // Фінанси України. – 2015. – № 10. – С. 32–52.
49. Колосова В.П. Кредити міжнародних фінансових організацій як джерело фінансування транспортної галузі в Україні / В.П. Колосова // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 89–101.
50. Колосова В.П. Кредити міжнародних фінансових інституцій у системі бюджетного планування / В.П. Колосова // Вісник Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. – 2014. – № 4. – С. 106–118.

-
51. Колосова В.П. Макрофінансова допомога в рамках співробітництва України з Європейським Союзом / В.П. Колосова, В.І. Літковська // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2011. – № 2. – С. 79–85.
 52. Колосова В.П. Міжнародні фінанси як інструмент економічного зростання / В.П. Колосова // Наукові праці НДФІ. Вип. 2 (35). – Київ : НДФІ, 2006. – С. 85–90.
 53. Колосова В.П. Міжнародні фінансові інституції в умовах фінансової глобалізації / В.П. Колосова // Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – 2011. – С. 238–246.
 54. Колосова В.П. Особливості співпраці України з Європейським банком реконструкції та розвитку / В.П. Колосова // Зб. наук. праць. Вип. 45. – Київ : Інститут світової економіки і міжнародних відносин, 2005. – С. 228–238.
 55. Колосова В.П. Підвищення ефективності видатків державного бюджету на реалізацію інвестиційних програм, кредитованих міжнародними фінансовими організаціями. / В.П. Колосова // Наукові праці НДФІ. – 2015. – № 3(72). – С. 15–30.
 56. Колосова В.П. Планування видатків Державного бюджету для реалізації інвестиційних програм, що кредитуються міжнародними інституціями / В.П. Колосова // Фінанси України. – 2015. – № 2(231). – С. 27–38.
 57. Колосова В.П. Реформа розміру квот країн – членів Міжнародного валютного фонду / В.П. Колосова // Фінанси України. – 2010. – № 4. – С. 53–65.
 58. Колосова В.П. Співробітництво з МВФ: Реформа квот країн – членів Міжнародного валютного фонду / В.П. Колосова // Фінанси України. – 2011. – № 8. – С. 29–34.

59. Колосова В.П. Стратегія допомоги Світового банку / В.П. Колосова // Фінанси України. – 2004. – № 7. – С. 36–46.
60. Колосова В.П. Україна в Чорноморському банку торгівлі та розвитку: перспективи співробітництва / В.П. Колосова // Фінанси України. – 2006. – № 12. – С. 130–138.
61. Колосова В.П. Україна і Міжнародний валютний фонд / В.П. Колосова // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2011. – № 1. – С. 103–106.
62. Колосова В.П. Фінансова глобалізація та рівень інтеграції країни в світовий фінансовий простір / В.П. Колосова // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2012. – № 1. – С. 121–127.
63. Колосова В.П. Чинники активізації співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями / В.П. Колосова, Д.Ю. Венцковський, О.І. Капленко // Наукові праці НДФІ. – Вип. 4(65). – 2013. – С. 3–9.
64. Колосова В.П. Довгострокові партнери України для залучення іноземних інвестицій в економіку України / В.П. Колосова, О.І. Капленко, А.В. Ставицька // Економіка, право, політологія, туризм. – 2010. – № 2. – С. 15–21.
65. Колосова В.П. Північний інвестиційний банк в Україні / В.П. Колосова, О.І. Капленко / Фінанси України. – 2009. – № 7. – С. 94–99.
66. Колосова В.П. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями: сучасний стан та перспективи розширення / В.П. Колосова, І.М. Іванова // Фінанси України. – 2014. – № 11. – С. 33–47.
67. Колосова В.П. Державне управління зовнішніми (перед-аксесажними) ресурсами: досвід Польщі / В.П. Колосова, Т.В. Липова // Фінанси України. – 2013. – № 2. – С. 83–93.

-
68. Козоріз А.В. Зарубіжний досвід середньострокового бюджетного планування у контексті його застосування в Україні // Наукові праці НДФІ. – 2012. – № 2. – С. 75–87.
69. Корнієнко Н.М. Зарубіжний досвід програмно-цільового бюджетування та його використання в Україні / Н.М. Корнієнко // Вісник ДДФА: Економічні науки. – 2012. – № 2. – С. 147–152.
70. Корнієнко Н.М. Оцінка і моніторинг ефективності бюджетних програм / Н.М. Корнієнко // Економічний часопис-XXI: науковий журнал. – 2013. – № 5-6(2). – С. 31–33.
71. Корнієнко Н.М. Перспективне бюджетне планування у системі економічного розвитку / Н.М. Корнієнко // Економічний вісник університету ДВНЗ «Переяслав – Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди». – 2014. – № 23/1. – С. 216–222.
72. Корнієнко Н.М. Програмно-цільовий метод планування видатків бюджету як складова соціально-економічного розвитку країни / Н.М. Корнієнко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 9–1. – С. 179–183.
73. Кредити за програмою «Еко-ефективність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : minfin.kmu.gov.ua/control/.../printable_article?..
74. Кредитна угода (Проект «Реабілітація гідроелектростанцій») між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/985_029
75. Кульчицький М.І. Формування та виконання бюджету за програмно-цільовим методом / М.І. Кульчицький, З.В. Перун // Фінанси України. – 2005. – № 2. – С. 78–83.

76. Лавров А.М. Среднесрочное бюджетирование, ориентированное на результаты: международный опыт и российские перспективы / А.М. Лавров // Финансы. – 2004. – № 3. – С. 9–14.
77. Лист Міністерства фінансів України щодо підготовки бюджетних запитів до проекту державного бюджету на 2017 рік та проекту прогнозу державного бюджету на 2018–2019 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://consultant.parus.ua/?doc=0A8VU2475A>
78. Лютий І. Суперечності планування видаткової частини Державного бюджету України / І. Лютий, Л. Савич // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 81–87.
79. Максюта А.А. Бюджетна складова суспільного розвитку / А.А. Максюта, І.Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 3. – С. 45–54.
80. Міжнародне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/news/mizhnarodne-spivrobitnictvo>
81. Міжнародний Валютний Фонд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3FshowHidden=1&art_id=243207
82. Мицюк С. Сучасний стан та перспективи співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями / С. Мицюк, В. Мегей // Бюлетень Національного університету імені Тараса Шевченка. – 2015. – № 12. – С. 31–38.
83. Мау В. Искушение «дешевыми деньгами» / В. Мау // Россия в глобальной политике [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.globalaffairs.ru/number/n_842

-
84. Международный валютный фонд. Руководство по обеспечению прозрачности в бюджетно-налоговой сфере (2007 год) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.imf.org/external/np/fad/trans/rus/manualr.pdf>
 85. Молдован О.О. Щодо оптимізації процесів бюджетного прогнозування та планування в Україні. НІСД [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1089>
 86. Моніторинг та оцінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.transport-ukraine.eu/page/monitoring-ta-ocinka-tbpg>
 87. Муніципальна енергетична реформа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://enefcities.org.ua/finansuvannya/donorski-resursy>
 88. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія) / В.М. Опарін. – Київ : КНЕУ, 2001. – 240 с.
 89. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2>
 90. Офіційний сайт ЄІБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eib.org/about/index.htm>
 91. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>
 92. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minregion.gov.ua>
 93. Офіційний сайт Міністерства фінансів України щодо ЄБРР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/news/mizhnarodne-spivrobotnictvo/%D1%94brd>

94. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minfin.gov.ua>
95. Офіційний сайт Міністерства фінансів України щодо ЄІБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/news/mizhнародne-spivrobotnictvo/%D1%94ib>
96. Офіційний сайт Укравтодору [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukravtodor.gov.ua>
97. Павелко А.В. Бюджетна політика економічного розвитку / А.В. Павелко, І.Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2015. – № 2. – С. 64–73.
98. Паризька декларація щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/998_271/print 1443605447952403
99. Питання участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля : розпорядження Президента України від 19 жовтня 2012 року № 195 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/195/2012-%D1%80%D0%BF>
100. Плєскач В.Л. Концептуальні підходи щодо створення інформаційно-аналітичної системи моніторингу доходів і видатків бюджетів регіонів / В.Л. Плєскач // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 41–55.
101. Положення про Спільну групу моніторингу з виконання Угоди між Урядом України і Європейським Союзом про фінансування програми «Підтримка реалізації Стратегії національної екологічної політики України на період до 2020 року : наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 17 червня 2011 року № 203 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua/url>

-
102. Порядок підготовки, виконання та проведення моніторингу секторальної бюджетної підтримки Європейського Союзу в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2010 року № 841 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/841-2010-%D0%BF>
 103. Премчанд А. Управление государственными расходами / А. Премчанд. – Вашингтон : Международный валютный фонд, 1994. – 280 с.
 104. Про бюджетну класифікацію : наказ Міністерства фінансів України від 14 січня 2011 року № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-byudzhethnu-klasifikaciyu-doc43737.html>
 105. Про відкритість використання публічних коштів : закон України від 11 лютого 2015 року № 183-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183-19/print1452596799151589>
 106. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці : закон України від 28 грудня 2014 року № 77-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/77-19/print1483429540174412>
 107. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 № 387 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248247581>
 108. Про внесення змін до Типового положення про Спільну групу моніторингу програм, які реалізуються в Україні із застосуванням механізму секторальної бюджетної

- підтримки : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 14 квітня 2016 року № 689 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://consultant.pragus.ua/?doc=0A3X3C20A3>
109. Про внесення змін до Типового положення про Спільну групу моніторингу програм, які реалізуються в Україні із застосуванням механізму секторальної бюджетної підтримки : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 22 червня 2010 року № 713 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-vnesennja-zmini-do-tipovogo-polozhennja-pro-spilnu-grupu-doc26106.html>
110. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій: закон України від 3 червня 1992 року № 2402-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2402-12/print>
1443615883223739
111. Програма «Управление государственным долгом в среднесрочном периоде (2015–2017 годы)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mf.gov.md/files/files/Datoria%20de%20Stat/managem/gram%202015pdf>
112. Про Державний бюджет на 2008 рік : закон України від 28.12.2007 № 107-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/107-17/print>
1452596799151589
113. Про Державний бюджет України на 2009 рік : закон України від 23.12.2010 № 2857-VI [Електронний ресурс]. – Режим

- доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/835-17/print1483429472160874>
114. Про Державний бюджет України на 2010 рік : закон України від 23.12.2010 № 2857-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2154-17/print1483429540174412>
115. Про Державний бюджет України на 2011 рік : закон України від 23.12.2010 № 2857-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2857-17/print1483429603963515>
116. Про Державний бюджет України на 2012 рік : закон України від 22.12.2011 № 4282-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4282-17/print1483429603963515>
117. Про Державний бюджет України на 2013 рік : закон України від 06.12.2012 № 5515-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5515-17/print1483429414509351>
118. Про Державний бюджет України на 2014 рік : закон України від 16.01.2014 № 719-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/719-18/print1483429603963515>
119. Про Державний бюджет України на 2015 рік : закон України від 28.12.2014 № 80-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80-19/print1483429603963515>
120. Про Державний бюджет України на 2016 рік : закон України від 16.01.2014 № 719-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/928-19/print1483429472160874>

121. Про деякі питання оптимізації державних цільових програм і національних проектів, економії бюджетних коштів та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.2014 № 71 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/71-2014-%D0%BF/print1452596799151589>
122. Про документи про освіту та вчені звання : постанова Кабінету Міністрів України від 12.11.97 № 1260 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1260-97-%D0%BF>
123. Про економію державних коштів та недопущення втрат бюджету: постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2014 № 65 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/65-2014-%D0%BF/print1452596799151589>
124. Про забезпечення представництва України в радах керуючих Міжнародного валютного фонду та Світового банку : указ Президента України від 19 грудня 2005 року № 1809/2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1809/2005/print1452596485300322>
125. Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні : закон України від 23.12.2014 № 1166-VII / Офіційний вісник України. – 2014. – № 28. – С. 9.
126. Про затвердження Державної цільової економічної програми програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2016 роки :

- постанова Кабінету Міністрів України від 01 березня 2010 року № 243 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/243-2010-%D0%BF>
127. Про затвердження Інструкції з підготовки бюджетних запитів : наказ Міністерства фінансів України від 6 червня 2012 року № 687 / Офіційний вісник України. – 2012. – № 51. – С. 2052.
128. Про затвердження Інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі : наказ Міністерства фінансів України від 14 грудня 2001 року № 574 / Офіційний вісник України. – 2002. – № 2. – С. 267.
129. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм : наказ Міністерства фінансів України від 17 травня 2011 року № 608 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=293133&cat_id=50097&search_param=%ED%E0%EA%E7+608&searchDocarch=1&searchPublishing=1
130. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 року № 577-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/577-2011-%D1%80>
131. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 375 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF/print1483429540174412>

132. Про затвердження примірного переліку результативних показників бюджетних програм : наказ Міністерства фінансів України від 14 січня 2011 року № 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-primirnogo-pereliku-rezultativnih-pokazni-doc49091.html>
133. Про затвердження Порядку надання місцевих гарантій : постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.2012 № 541 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/541-2012-%D0%BF>
134. Про затвердження Порядку підготовки, виконання та проведення моніторингу програм секторальної бюджетної підтримки Європейського Союзу в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2010 № 841 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/841-2010-%D0%BF>
135. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до складання кошторисів бюджетних установ : постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 року № 228 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
136. Про затвердження Порядку складання фінансової та бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів : наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2012 № 44 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0196>
137. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету міському бюджету м. Дніпропетровська на завершення будівництва метрополітену

- у м. Дніпропетровську : постанова Кабінету Міністрів України від 30.10.2013 № 798 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/798-2013-%D0%BF/print1452596799151589>
138. Про заходи щодо збалансування місцевих бюджетів у 2014 році в процесі їх виконання : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.03.2014 № 156-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/156-2014-%D1%80/print1452596485300322>
139. Про інвестиційну діяльність : закон України від 18.09.91 № 1560-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/print1443615883223739>
140. Про Німецько-Український фонд : указ Президента від 01.06.98 № 574/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/574/98/print1452596485300322>
141. Про паспорти бюджетних програм : наказ Міністерства фінансів України від 29 грудня 2002 року № 1098 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
142. Про порядок ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями : постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 № 1027 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1027-2008-%D0%BF/print1452596485300322>
143. Про порядок підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, які підтримуються

- фінансовими організаціями : постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1317 / Офіційний вісник України. – 2001. – № 41. – С. 128.
144. Про ратифікацію Додаткової угоди до Рамкової угоди між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччини про консультування і технічне співробітництво : закон України від 10 лютого 1998 року № 106/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/106/98-%D0%B2%D1%80>
145. Про ратифікацію Кредитної угоди (Проект «Реабілітація гідроелектростанцій») між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку : закон України від 18.09.2012 № 5255-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/5255>
146. Про ратифікацію Рамкової угоди між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччини про консультування і технічне співробітництво : закон України від 24 січня 1997 року № 32/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/32/97-%D0%B2%D1%80>
147. Про результаты предваряющего заседание Практикующего сообщества по бюджету (ВСоР) исследования опыта и вопросов стран РЕМПАЛ : бюджетная документация, мониторинг и оценка эффективности [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pempal.org/data/upload/files/2013/03/ppt_survey_resource-team-2_rus.pdf
148. Про Порядок казначейського обслуговування державного бюджету за витратами : наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2012 № 1407 [Електронний ресурс]. –

- Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0130-13/print1481456275716955>
149. Про порядок підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями : постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 № 70 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/70-2016-%D0%BF>
150. Про ратифікацію Кредитної угоди (Проект «Завершення будівництва метрополітену в м. Дніпропетровськ») між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку : закон України від 05.06.2013 № 322-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322>
151. Про ратифікацію Меморандуму про спільні наміри Уряду України та Уряду Федеративної Республіки Німеччина стосовно незв'язного фінансового кредиту загальним розміром 500 мільйонів євро : закон України від 15 липня 2015 року № 605-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/605-19/para5#n5>
152. Про ратифікацію Рамкової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком : закон України від 7 лютого 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_585
153. Про ратифікацію Рамкової угоди між Урядом України та Північною екологічною фінансовою корпорацією : закон України від 17 вересня 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_999

154. Про ратифікацію Фінансової угоди «Європейські дороги України II (Проект покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва)» між Україною та Європейським інвестиційним банком : закон України від 16.11.2011 № 4042-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4042-17/print1452596799151589>
155. Про ратифікацію Фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком (Проект «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України») : закон України від 22.04.2015 № 346-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/346>
156. Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччини про фінансове співробітництво : закон України від 19 січня 2005 року № 2359-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/2359-15>
157. Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччини про фінансове співробітництво (асигнування 2005 року) : закон України від 29 жовтня 2008 року № 2359-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/623-17>
158. Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччини про фінансове співробітництво (асигнування 2006 року) : закон України від 29 жовтня 2008 року № 624-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/624-17>
159. Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччини про фінансове співробітництво (асигнування 2006 і 2007 року),

- проект «Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)» : закон України від 2 жовтня 2012 року № 5298-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5298-17/paran2#n2>
160. Про ратифікацію Угоди про внесок між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку стосовно участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля : закон України від 6 липня 2011 року № 3596-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_062/print1448217486687674
161. Про ратифікацію Фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком (Розвиток системи водопостачання та водовідведення в місті Миколаїв) : закон України від 20.06.2012 № 4987-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4987-17/print1452596485300322>
162. Про результативні показники бюджетної програми : наказ Міністерства фінансів України від 10 грудня 2010 року № 1536 / Офіційний вісник України. – 2010. – № 101. – С. 3643.
163. Про реорганізацію Міністерства промислової політики України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.03.2014 № 156-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/newsnpd?fromDate=25.05.2006&npdList_stind=5
164. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги : постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 153 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF/print1452596799151589>

165. Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами України та одночасно затверджено план заходів щодо реалізації Стратегії розвитку системи управління державними фінансами : постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 774-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-%D1%80>
166. Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» : указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 / Офіційний вісник України. – 2015. – № 4. – С. 8.
167. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 року № 145-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/145-2006-%D1%80>
168. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2002 року № 538-р / Офіційний вісник України. – 2002. – № 38. – С. 1793.
169. Про схвалення Концепції розвитку системи управління державними фінансами : розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2012 року № 633-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukravtodor.gov.ua>
170. Протокол про Статут Європейського інвестиційного банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_680
171. Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку : указ Президента України від 14 липня 1992 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/379/92>

-
172. Радіонов Ю.Д. Оцінка ефективності державних видатків / Ю.Д. Радіонов // Економіка України. – 2013. – № 12 (625). – С. 76–87.
173. Рамкова Угода між Україною та Європейським інвестиційним банком [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_585/print1452596485300322
174. Ресурси міжнародних організацій для цілей розвитку : посібник з програмування та координації проектів / Л. Кістерський, В. Колосова [та ін.]. – Київ : Київський університет, 2012. – 152 с.
175. Колосова В.П. Розвиток відносин України з міжнародними фінансовими організаціями / В.П. Колосова. – Київ : НДФІ, 2008. – 232 с.
176. Сакс Дж.Д. Конец бедности. Экономические возможности нашего времени / Дж.Д. Сакс. – М. : Изд. Института Гайдара, 2011. – 424 с.
177. Самуельсон Пол А. Макроекономіка : пер. з англ. / Пол А. Самуельсон, Вільям Д. Нордгауз. – Київ : Основи, 1995. – 544 с.
178. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/ifo-projects>
179. Співробітництво з Європейським банком реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/news/view/spivrobotnictvo-z-%D1%94vropejskim-bankom-rekonstrukcii-ta-rozvitku?category=mizhнародne-spivrobotnictvo>

180. Співробітництво з Кредитною установою для відбудови. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=388278
181. Співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями [Електронний документ]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244829807
182. Співробітництво України з міжнародними установами та секторальна бюджетна підтримка / В.П. Колосова. – Київ : ДННУ «Акад. фін. управління», 2013. – 256 с.
183. Статут МБРР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABO/UTUS/ORGANIZATION/BODEXT/0,,contentMDK:20049557~menuPK:64020025~pagePK:64020054~piPK:64020408~theSitePK:278036~isCURL:Y,00.html>
184. Статті Соглашения Международного валютного фонда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_921/print1483429603963515
185. Стратегія оптимізації кількості бюджетних програм : розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.04.2011 № 292-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/292-2011>
186. Теорія фінансів / за ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – Київ : Центр навч. літ., 2010. – 576 с.
187. Типове положення про Спільну групу моніторингу програм, які реалізуються в Україні із застосуванням механізму секторальної бюджетної підтримки : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 22 квітня

- 2010 року № 460 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=c3b11eab-fc1e-42b9-bdc>
188. Угода про внесок між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку стосовно участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/985_022/print1452596799151589
189. Угода про заснування Європейського банку реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_062/print1448217486687674
190. Угода про фінансування програми «Підтримка секторальної політики управління кордоном в Україні / Офіційний вісник України. – 2012. – № 25. – С. 167.
191. Україна і Європейський банк реконструкції та розвитку / І.Я. Чугунов, В.П. Колосова [та ін.] ; за ред. В.М. Пинзеника. – Київ : НДФІ, 2008. – 176 с.
192. Федосов В. Бюджетний менеджмент / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова [та ін.] ; за заг. ред. В. Федосова. – Київ : КНЕУ, 2004. – 864 с.
193. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями / В. Федосов, В. Опарін, С. Львовчкін ; наук. ред. В. Федосова. – Київ : КНЕУ, 2002. – 387 с.
194. Федосов В.М. Сутність і проблематика бюджетування: українські реалії / В.М. Федосов, Т.С. Бабич // Фінанси України. – 2008. – № 1. – С. 3–23.
195. Фінансова угода між Україною та Європейським інвестиційним банком «Європейські дороги України II» (Проект

- покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/971_006/print1452596485300322
196. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку : монографія / за ред. І.Я. Чугунова. – Київ : ДНУ «Академія фінансового управління», 2009. – 848 с.
197. Фінансування проектів по країнах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.eib.-rg/img/l-ans_signed_en.png
198. Фінансування проектів в Україні з 2007 по 2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eib.org/projects/loans/regions/cei/ua.htm>
199. Провідний багатосторонній донорський фонд для сприяння залученню інвестицій у сфері підвищення енергоефективності та екології у регіоні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://e5p.eu/wp-content/uploads/2014/12/E5P%20Brochure-Ukrainian.pdf>
200. Фонд Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/news/view/fond-shidno%D1%94vropejskogo-partnerstva-z>
201. Фонд Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля: співпраця з Україною [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.odfoundation.eu/d/5397,fond-shidnoievropeyskogo-partnerstva-z>
202. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни / І.Я. Чугунов // Казна Україна. – 2014. – № 6. – С. 25–28.
203. Чугунов І.Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку / І.Я. Чугунов. – Київ : НІОС, 2003. – 488 с.

-
-
204. Чугунов І.Я. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 5. – С. 64–77.
205. Чугунов І.Я. Інституційна архітектоніка бюджетної системи / І.Я. Чугунов // Фінанси України. – 2008. – № 11. – С. 3–10.
206. Чугунов І.Я. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни / І.Я. Чугунов, І.М. Ігнатюк // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. – 2016. – № 28/1. – С. 217–226.
207. Чугунов І.Я. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень / І.Я. Чугунов, В.Д. Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 4. – С. 79–91.
208. Чугунов І.Я. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень / В.Д. Макогон, І.Я. Чугунов // Економічний часопис-XXI. – 2016. – № 3–4 (2). – С. 66–69.
209. Чугунов І.Я. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки / І.Я. Чугунов, М.Д. Пасічний // Вісник КНТЕУ. – 2016. – № 5. – С. 5–18.
210. Чугунов І.Я. Теоретичні засади розвитку бюджетних відносин / І.Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 4. – С. 13–22.
211. Эрнандо де Сото. Иной путь. Невидимая революция в третьем мире / Эрнандо де Сото. – М. : Catallaxy, 1995. – С. 320.
212. Abouraia M.K. Impact of Foreign Aid in Economic Development of Developing Countries: a Case of Philippines / M.K. Abouraia // European Journal of Business and Social Sciences. – Vol. 3. – No. 4. – 2014. – P. 166–180.

213. Adams P. *Odious Debts*. – Toronto : Earthscan, 1991. – Режим доступу : <http://dlc.dlib.indiana.edu/dlc/handle/10535/8061>
214. Agreement between the Ministry of Finance and Central Bank of Iceland on Treasury debt management [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://eng.fjarmalaraduneyti.is/media/finances/Agreement_between_MoF_and_CBoI.pdf
215. Arndt C. *Assessing Foreign Aid's Long-Run Contribution to Growth in Development* / C. Arndt, S. Jones, F. Tarp. – World Institute for Development Economic Research : UNU–WIDER, Working Paper. – No 2013/072. – 2013. – P. 63.
216. Arndt C. *What is the Aggregate Economic Rate of Return to Foreign Aid?* / C. Arndt, S. Jones, F. Tarp. – World Institute for Development Economics Research, 2014. – P. 39.
217. Annual debt report and public dept management strategy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/AnnualReport2006.pdf>
218. Bandow D. *Introduction: The Dismal Legacy and false promise of multilateral aid* / D. Bandow, I. Vasquez. – Washington, D.C.: Perpetuating Poverty, Cato Institute, 1994. – P. 1–12.
219. Bandow D. *Perpetuating Poverty: The World Bank, the IMF, and the Developing World* / D. Bandow, I. Vásquez. – Washington : Cato Institute, 1994.
220. Bauer P. *Dissent on Development* / P. Bauer. – Cambridge, Mass : Harvard University Press, 1972. – P. 96–136.
221. Bauer P. *Equality, the Third World, and Economic Delusion* / P. Bauer. – Cambridge, Mass : Harvard University Press, 1981. – P. 86–156.

-
222. Bauer P. Reality and Rhetoric: Studies in the Economics of Development / P. Bauer. – Cambridge, Mass : Harvard University Press, 1984. – P. 60–61.
223. Boone P. Politics and the Effectiveness of Aid. Working Paper / P. Boone. – London School of Economics and Center for Economic Performance, 1994.
224. Boone P. Politics and the effectiveness of foreign aid / P. Boone // European Economic Review. – 1996. – Vol. 40, Issue 2. – P. 289–329.
225. Boone P. The Impact of Foreign Aid on Savings and Growth, Working Paper / P. Boone. – London School of Economics and Center for Economic Performance, 1994.
226. Borrowing and dept management guidelines of the government of the Republic of Lithuania for 2015–2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/EN_ver/Activities/Competence%20Areas/Guidelines_2015-2017.pdf
227. Boyarko I.M. Efektyvnist' Finansiv Derzhavnogo Sektoru Ekonomiky v Systemi Upravlinnya Sotsial'no_Ekonomichnym Rozvytkom Ukrainy [Efficiency of Finances of State's Sector in the System of control over Ukraine's Socio-Economic Development] / I.M. Boyarko, N.A. Dekhtyar, O.V. Deineka. – Sumy, Univer. Knyga, 2012 [in Ukrainian].
228. Budgeting Practices and Procedures in OECD Countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/budgeting-practices-and-procedures-in-oecd>
229. Buitter W. International Financial Institutions – Adapting to a World of Private Capital Flows / W. Buitter, H.P. Lankes. – Routledge, London & New York : Perspectives in Global

- Finance, 2001. – P. 15. – Режим доступу : <http://willembuiter.com/builan.pdf>
230. Burnside C., Dollar D. Aid, Policies / C. Burnside, D. Dollar // Growth The American Economic Review. – 2000. – Vol. 90. – No. 4 (Sep., 2000). – P. 847–868.
231. By-Law Rules and Regulations International Monetary Fund. – Washington, DC : International Monetary Fund, 2016. – 70 p.
232. Camdessus M. International Financial Institutions: Dealing with New Global Challenges, Washington D.C. : The Per Jacobson Foundation, 2005. – 33 p.
233. Cassen R. Population and Development: Old Debates, New Conclusions / R. Cassen // Journal of the Australian Population Association. – 1995. – Vol. 12. – No. 1. – P. 87–89.
234. Central Government Debt Management Strategy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kase.gov.lv/texts_files/Debt_Management_2015.pdf
235. Chenery H.B. Foreign assistance and development performance 1960–1970 / H.B. Chenery, N.G. Carter // American Economic Review. – 1973. – Vol. LXIII. – No 2. – P. 459–468.
236. Clemens M.A. Counting Chickens When They Hatch: timing and the effects of Aid on Growth / M.A. Clemens, S. Radelet, R. Bhavnani, S. Bazzi. – Washington DC : Center for Global Development, Working Paper No. 44, 2011. – P. 46.
237. Cornerstones of the Central Government Borrowing Strategy: Flexibility and Diversification of the Investor Base [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kase.gov.lv/l/borrowing-strategy/7968>
238. Compliance and the compliance function in banks. Bank for international settlements, 2005. – 16 p.

-
239. Council directive 2011/85/EU of 8 November 2011 on requirements for budgetary frameworks of the Member States [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3Aec0021>
240. Country assessment and action plan (AAP) for HIPC. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www1.worldbank.org/publicsector/p.pdf>
241. Dalgaard C.-J. On The Empirics of Foreign Aid and Growth / C.-J. Dalgaard, H. Hansen, F. Tarp // The Economic Journal. – 2004. – 114 (June). – P. 191–216.
242. Deaton A. The Great Escape: Health, Wealth, and the Origins of Inequality. – Princeton University Press. – 360 p.
243. Deaton A. Weak States, Poor Countries / A. Deaton [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.project-syndicate.org/commentary/economic>
244. David Dollar and Lant Pritchett, Assessing Aid: What Works, What Doesn't, and Why. – World Bank Research Report : Oxford University Press, 1998. – 160 p.
245. Debt Management Strategy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://eng.fjarmalaraduneyti.is/government_finance/debt_management_strategy
246. Debt management [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fin.ee/debt-management-3>
247. Debt Management Outlook, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.goldmansachs.com/>.
248. Doucouliagos H. The Aid Effectiveness Literature: The Sad Results of 40 Years of Research / H. Doucouliagos, M. Paldam // Journal of Economic Surveys. – 2009. – Vol. 23. – No. 3. – P. 433–461.

249. Easterly W. The Elusive Quest for Growth: Economists. Adventures and Misadventures in the Tropics. – Cambridge, Mass.: MIT Press, 2001; International Financial Institution Advisory Commission (Meltzer Commission), Report to the U.S. Congress and the Department of the Treasury. – 2000. – March 8.
250. Easterly W. Can Foreign Aid Buy Growth / W. Easterly // The Journal of Economic Perspectives. – 2003. – Vol. 17. – No. 3. – P. 23–48.
251. Ekanayake E.M. Chatrta D. The effect of foreign aid on economic growth in developing countries, Journal of International Business and Cultural Studies [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aabri.com/manuscripts/09359.pdf>
252. European Bank for Reconstruction and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ebrd.com/home>
253. Financing facilities European Investment Bank [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.eib.org/projects/regions/eastern-neighbours/instruments/index.htm?f=search&media=search>
254. Gilpin R. Global Political Economy: Understanding the International Economic Order / R. Gilpin. – Princeton University Press, 2001. – P. 440.
255. Goals, activities and legal framework [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.akk.hu/en/page/introduction#the-organisational-and-legal-framework-of-government-debt-management>
256. Government Borrowing Programme for 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://finmin.lrv.lt/en/competence-areas/state-debt-management/borrowing-2016>

-
257. Government Debt Management Agency Private Company Limited by Shares [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.akk.hu/en>
258. Hayter T. Aid as Imperialism. Penguin books / Т. Hayter. – 1971. – P. 223.
259. How to stick to medium-term budgetary plans [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/fiscals/3_f
260. Hughes R. Medium-Term Expenditure Framework: Why do they work in advanced countries? (and why they sometimes fail?) / R. Hughes. – IMF : Fiscal Affairs Local Government, 2008. – P. 225.
261. IMF Quotas : Factsheet. International Monetary Fund. – 2015, April 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/quotas.htm>
262. In Search Of Results: Performance Management Practices. OECD, 1997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/dataoecd/10/60/1902712.pdf>
263. Kanbur R. Aid, Conditionality, and Debt in Africa. In Foreign Aid and Development: Lessons Learnt and Directions for the Future / R. Kanbur. – New York : Routledge, 2000.
264. Kharas H. Measuring the cost of aid volatility / H. Kharas. – Washington, D.C. : The Brookings Institution. Wolfensohn Center for Development Working Paper, 2008. – P. 36.
265. Knack S. Aid dependence and the quality of governance: A cross-country empirical analysis. Policy Research Working Paper / S. Knack. – Washington : World Bank, 2000.
266. Knack S. Donor fragmentation and bureaucratic quality in aid recipients / S. Knack, A. Rahman // Journal of Development Economics. – 2007. – Vol. 83(1). – P. 176–197.

267. Krauss M.B. Development without Aid: Growth, Poverty & Government / M.B. Krauss. – New York : McGraw-Hill, 1983.
268. Kuhn G.M. Quotas – Updated Calculations and Data Adjustment / G.M. Kuhn. – IMF, 2007. – July 11. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/np/pp/2007/eng/071107.pdf>
269. Leading Issues in Economic Development, Meier, 1964. – 572 p.
270. LEGE cu privire la datoria sectorului public, garanțiile de stat și recreditarea de stat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mf.gov.md/files/files/Datoria%20de%20Stat/Legea%20419.pdf>
271. Maren M. The Road to Hell: Foreign Aid and International Charity / M. Maren. – New York : Free Press, 1997. Perpetuating Poverty: The World Bank, the IMF, and the Developing World, ed. Doug Bandow and Ian Vásquez. – Washington : Cato Institute, 1994.
272. McGillivray M. IsAidEffective? / M. McGillivray [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org>
273. McGillivray M. Controversies over the impact of development aid: it works; it doesn't; it can, but that depends / M. McGillivray, S. Feeny, Hermes, N. and R. Lensink // Journal of International Development. – 2006. – Vol. 18. – No. 7. – P. 1031–1050.
274. Moreira S.B. Evaluating the Impact of Foreign Aid on Economic Growth: a Cross-Country Study / S.B. Moreira // Journal of Economic Development. – 2005. – Vol. 30. – No. 2. – P. 25–48.

-
275. Mosley P. Aid-effectiveness: The Micro-Macro Paradox / P. Mosley // *IDS Bulletin*. – 1986. – Vol. 17. – Issue 2 April. – P. 22–27.
276. Mosley P., Eeckhout M.J. From Project Aid to Programme Assistance. *Foreign Aid and Development: Lessons Learnt and Directions for the Future* / F. Tarp (ed.). – L. : Routledge, 2000. – P. 131–153.
277. Mosley P. Aid, Agriculture and Poverty in Developing Countries / P. Mosley, A. Suleiman // *Review of Development Economics* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9361.2006.00354.x/abstract>
278. Moyo D. *Dead Aid. Why Aid Is Not Working and How There Is a Better Way for Africa*. – New York Farrar : Straus and Giroux, 2009. – 188 p.
279. Nordic environment finance corporation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nefco.org/?language=en>
280. OECD Development Co-operation Directorate (DAC), Glossary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/dac/2754804.pdf>
281. On-lending and guarantee management [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fin.ee/on-lending-and-guarantee-management>
282. Open budget survey 2008. Budget Brief [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/2011/06/2008FinalFullReportEnglish1.pdf>
283. Open Budget Survey 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.internationalbudget.org/opening-budgets/open-budget-initiative/open-budget-survey>

284. Open Working Group proposal for Sustainable Development Goals [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sustainabledevelopment.un.org/sdgsproposal>
285. Ott D. J., Ott A. F. Federal Budget Policy / D. J. Ott, A. F. Ott – Washington : The Bookings Institution, 1977. – 52 p.
286. Our Common Future. Report of the World Commission on Environment and Development, 1987 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un-documents.net/ocf-03.htm>
287. Outcome of the Quota Formula Review: Report of the Executive Board to the Board of Governors // IMF Policy Paper. – 2013. – January [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2013/013013.pdf>
288. Rapanek G.F. The effect of aid and other resource transfers on savings and growth in less developed countries / G.F. Rapanek // Economic Journal. – 1972. – Vol. 82. – No. 327. – P. 935–950.
289. Paris Declaration and Accra Agenda for Action [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/parisdeclarati.htm>
290. Аккрская программа действий 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://siteresources.worldbank.org/ACCRAEXT/Resources/4700790-.pdf>
291. Potiowsky T. Effect of Domestic Capital Formation and Foreign Assistance on Rate of Economic Growth / T. Potiowsky, A. Qayum // International Economics. – 1992. – Vol. 45. – Issue 2. – P. 223–228.
292. Rajan R. Does Aid Affect Governance? / R. Rajan, A. Subramanian // American Economic Review. – Vol. 97 (2). – 2007. – P. 322–327.

-
-
293. Rajan R. What undermines aid's impact on growth? / R. Rajan, A. Subramanian. – Cambridge, MA : National Bureau of Economic Research, 2005. – 57 p.
294. Rich B. Mortgaging the Earth / B. Rich. – Boston : Beacon Press, The World Bank, London : Earthscan, 1994. – 40 p.
295. Rodrik D. Understanding Economic Policy Reform / D. Rodrik // Journal of Economic Literature. – 1996. – Vol. 34. – No. 1.
296. Roger C. Riddell Does Foreign Aid Really Work? / C. Roger. – Oxford University Press, 2007. – 536 p.
297. Rogoff K. International Institutions for Reducing Global Financial Instability / K. Rogoff. – Cambridge, MA : National Bureau of Economic Research, 1999. – 39 p.
298. Rosenstein-Rodan P.N. Problems of industrialisation of Eastern and South-Eastern Europe / P.N. Rosenstein-Rodan // The Economic Journal. – 1943. – Vol. 53. – No. 210/211. – P. 202–211.
299. Sachs Jeffrey D. The end of poverty / Jeffrey D. Sachs. – New York : The penguin press, 2005. – 413 p.
300. Samuelson P.A. Economics: An Introductory Analysis. 2nd ed. / P.A. Samuelson. – New York : McGraw-Hill, 1951. – P. 49.
301. Sanjay G. Reddy. Development Aid and Economic Growth: A Positive Long-Run Relation / Sanjay G. Reddy, Camelia Minoiu. – IMF : IMF Institute, 2009. – P. 35.
302. Statute of the European Investment Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.cvce.eu/en/obj/protocol_on_the_statute_of_the_european_investme_.html

303. Structure and management of European bank for reconstruction and development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ebrd.com/who-we-are/our-structure.html>
304. Svensson J. Financing Development: What are the Challenges in Expanding Aid Flows? – Absorption Capacity and Disbursement Constraints at Proceedings of the 3rd AFD-EUDN Conference, 2006. – P. 73–98.
305. The concept of public dept management strategy of the republic of Croatia [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/ekonomski-vjesnik/article/view/3711/2244>
306. Vásquez I. Official Assistance, Economic Freedom, and Policy Change: Is Foreign Aid Like Champagne? / I. Vásquez // Cato Journal. – 1998. – Vol. 18. – No. 2.
307. What are Budgeting's purposes? Comments on OECD's principles of good budgetary governance – OECD / Journal on Budgeting. – 2015. – Vol. 14. – No 12. – P. 1–18.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Розподіл квот станом на 01.01.2014

№ пор.	Акціонери ЄБРР	Усього акцій (шт.)	Розподіл голосів	Весь капітал (млн євро)	У тому числі оплачуваний капітал (млн євро)	Кількість Процент загальної кількості
1	Австралія	20000	20000	1,02	200	52,5
2	Австрія	45600	45600	2,32	456	119,7
3	Азербайджан	2000	1857	0,09	20	5,2
4	Албанія	2000	1557	0,08	20	5,2
5	Бельгія	45600	45600	2,32	456	119,7
6	Білорусь	4000	4000	0,2	40	10,5
7	Болгарія	15800	15800	0,8	158	41,5
8	Боснія і Герцеговина	3380	3380	0,17	33,8	8,9
9	Великобританія	170350	170350	8,65	1703,5	447,2
10	Вірменія	1000	900	0,04	10	2,6
11	Греція	13000	13000	0,66	130	34,2
12	Грузія	2000	367	0,02	20	5,2
13	Данія	24000	24000	1,22	240	63
14	Естонія	2000	2000	0,1	20	5,2
15	ЄС	60000	60000	3,05	600	157,5
16	ЄІБ	60000	60000	3,05	600	157,5
17	Єгипет	2000	1750	0,09	20	5,2
18	Ізраїль	13000	13000	0,66	130	34,2
19	Ірландія	6000	6000	0,31	60	15,8
20	Ісландія	2000	2000	0,1	20	5,2
21	Іспанія	68000	68000	3,45	680	178,5
22	Італія	170350	170350	8,65	1703,5	447,2
23	Казахстан	4600	4600	0,23	46	12,1
24	Канада	68000	68000	3,45	680	178,5
25	Киргизстан	2000	667	0,03	20	5,2
26	Кіпр	2000	2000	0,1	20	5,2

Продовження дод. А
Продовження табл. А.1

№ пор.	Акціонери ЄБРР	Усього акцій (шт.)	Розподіл голосів	Весь капітал (млн євро)	У тому числі оплачуваний капітал (млн євро)	Кількість Процент загальної кількості
27	Республіка Корея	20000	20000	1,02	200	52,5
28	Латвія	2000	2000	0,1	20	5,2
29	Литва	2000	2000	0,1	20	5,2
30	Ліхтенштейн	400	400	0,02	4	1,1
31	Люксембург	4000	3910	0,2	40	10,5
32	Македонія	1382	1382	0,07	13,82	3,6
33	Мальта	200	200	0,01	2	0,5
34	Марокко	1000	1000	0,05	10	3
35	Мексика	3000	3000	0,15	30	9
36	Молдова	2000	1096	0,05	20	5,2
37	Монголія	200	200	0,01	2	0,5
38	Нідерланди	49600	49600	2,52	496	130,2
39	Німеччина	170350	170350	8,65	1703,5	447,2
40	Нова Зеландія	1000	1000	0,05	10	3
41	Норвегія	25000	25000	1,27	250	65,6
42	Польща	25600	25600	1,3	256	67,2
43	Португалія	8400	8400	0,43	84	22,1
44	Російська Федерація	80000	78200	3,97	800	210
45	Румунія	9600	9600	0,49	96	25,2
46	Сербія	9350	8508	0,43	93,5	24,6
47	Словаччина	8534	8534	0,43	85,34	22,4
48	Словенія	4196	4196	0,21	41,96	11,1
49	США	200000	199996	10,16	2000	525
50	Таджикистан	2000	261	0,01	20	5,2
51	Туреччина	23000	23000	1,17	230	60,4
52	Туркменістан	200	139	0,01	2	0,5
53	Угорщина	15800	15800	0,8	158	41,5
54	Узбекистан	4200	3926(3863)	0,2	42	11,1
55	Україна	24011	24011	0,79	240	50,1
56	Фінляндія	25000	25000	1,27	250	65,6
57	Франція	170350	170350	8,65	1703,5	447,2
58	Хорватія	7292	7292	0,37	72,92	19,1
59	Чехія	17066	17066	0,87	170,66	44,9

*Продовження дод. А
Продовження табл. А.1*

№ пор.	Акціонери ЄБРР	Усього акцій (шт.)	Розподіл голосів	Весь капітал (млн євро)	У тому числі оплачуваний капітал (млн євро)	Кількість Процент загальної кількості
60	Чорногорія	400	400	0,02	4	1
61	Швейцарія	45600	45600	2,32	456	119,7
62	Швеція	45600	45600	2,32	456	119,7
63	Японія	170350	170350	8,65	1703,5	447,2
Підписка акціонерів		1979350	1969271	100,00	19793,5	5196,7
Нерозподілені акції		5650				56,5
Випущені і розміщені акції		1985000			19850	
Статутний капітал		20000				

**Після проведення додаткової підписки на акції банку
квоти можуть бути змінені так:**

Акціонери ЄБРР	Кількість акцій після сплати акцій допемісії	Максимальна кількість акцій, можливих до підписки	Максимальний капітал, якщо дозволені до підписки акції буде викуплено (євро)	Максимальна кількість акцій після підписки на допемісію
Албанія	2,101	900	9,000,000	3,00
Вірменія	1,050	449	4,490,000	1,499
Австралія	21,010	9,004	90,040,000	30,014
Австрія	47,903	20,529	205,290,000	68,432
Азербайджан	2,101	900	9,000,000	3,001
Білорусь	4,202	1,800	18,000,000	6,002
Бельгія	47,903	20,529	205,290,000	68,432
Боснія і Герцеговина	3,550	1,521	15,210,000	5,071
Болгарія	16,598	7,113	71,130,000	23,711
Канада	71,435	30,614	306,140,000	102,049
Хорватія	7,660	3,282	32,820,000	10,942
Кіпр	2,101	900	9,000,000	3,001
Чеська Республіка	17,928	7,683	76,830,000	25,611

Продовження дод. А
Продовження табл. А.1

Акціонери ЄБРР	Кількість акцій після сплати акцій допемісії	Максимальна кількість акцій, можливих до підписки	Максимальний капітал, якщо дозволені до підписки акції буде викуплено (євро)	Максимальна кількість акцій після підписки на допемісію
Данія	25,212	10,805	108,050,000	36,017
Єгипет	2,101	900	9,000,000	3,001
Естонія	2,101	900	9,000,000	3,001
ЄІВ	63,031	27,013	270,130,000	90,044
ЄС	63,031	27,013	270,130,000	90,044
Фінляндія	26,263	11,255	112,550,000	37,518
Македонія	1,451	621	6,210,000	2,072
Франція	178,956	76,695	766,950,000	255,651
Грузія	2,101	900	9,000,000	3,001
Німеччина	178,956	76,695	766,950,000	255,651
Греція	13,656	5,852	58,520,000	19,508
Угорщина	16,598	7,113	71,130,000	23,711
Ісландія	2,101	900	9,000,000	3,001
Ірландія	6,303	2,701	27,010,000	9,004
Ізраїль	13,656	5,852	58,520,000	19,508
Італія	178,956	76,695	766,950,000	255,651
Японія	178,956	76,695	766,950,000	255,651
Казахстан	4,832	2,070	20,700,000	6,902
Республіка Корея	21,010	9,004	90,040,000	30,014
Киргизстан	2,101	900	9,000,000	3,001
Латвія	2,101	900	9,000,000	3,001
Ліхтенштейн	420	179	1,790,000	599
Литва	2,101	900	9,000,000	3,001
Люксембург	4,202	1,800	18,000,000	6,002
Мальта	210	89	890,000	299
Мексика	3,151	1,350	13,500,000	4,501
Молдова	2,101	900	9,000,000	3,001
Монголія	210	89	890,000	299
Чорногорія	420	179	1,790,000	599
Марокко	1,050	449	4,490,000	1,499
Нідерланди	52,105	22,330	223,300,000	74,435
Нова Зеландія	1,050	449	4,490,000	1,499
Норвегія	26,263	11,255	112,550,000	37,518

Закінчення дод. А
Закінчення табл. А.1

Акціонери ЄБРР	Кількість акцій після сплати акцій допемісії	Максимальна кількість акцій, можливих до підписки	Максимальний капітал, якщо дозволені до підписки акції буде викуплено (євро)	Максимальна кількість акцій після підписки на допемісію
Польща	26,893	11,525	115,250,000	38,418
Португалія	8,824	3,781	37,810,000	12,605
Румунія	10,085	4,322	43,220,000	14,407
Російська Федерація	84,041	36,017	360,170,000	120,058
Сербія	9,822	4,209	42,090,000	14,031
Словаччина	8,965	3,842	38,420,000	12,807
Словенія	4,407	1,888	18,880,000	6,295
Іспанія	71,435	30,614	306,140,000	102,049
Швеція	47,903	20,529	205,290,000	68,432
Швейцарія	47,903	20,529	205,290,000	68,432
Таджикистан	2,101	900	9,000,000	3,001
Туреччина	24,161	10,354	103,540,000	34,515
Туркменістан	210	89	890,000	299
Україна	16,808	7,203	72,030,000	24,011
Великобританія	178,956	76,695	766,950,000	255,651
США	210,104	90,044	900,440,000	300,148
Узбекистан	4,412	1,890	18,900,000	6,302
Розмічений	2,079,328			2,970,431
Нерозміщений	20,672			29,569
Доступний для розміщення		891,103		
Недоступний для розміщення		8,897		
Усього	2,100,000	900,000		3,000,000

**Питома вага країн у збільшеному статутному капіталі
Європейського інвестиційного банку**

Країна	У статутному капіталі (тис. євро)	Питома вага, (%)	Країна	У статутному капіталі (тис. євро)	Питома вага, (%)
Велика Британія	39 195 022,00	16,1	Чехія	1 851 369,50	0,8
Італія	39 195 022,00	16,1	Угорщина	1 751 480,00	0,7
Німеччина	39 195 022,00	16,1	Ірландія	1 375 262,00	0,6
Франція	39 195 022,00	16,1	Румунія	1 270 021,00	0,5
Іспанія	23 517 013,50	9,7	Хорватія	891 165,50	0,4
Бельгія	10 864 587,50	4,4	Словаччина	630 206,00	0,3
Нідерланди	10 864 587,50	4,4	Словенія	585 089,50	0,2
Швеція	7 207 577,00	3	Болгарія	427 869,50	0,2
Данія	5 501 052,50	2,2	Литва	367 127,00	0,2
Австрія	5 393 232,00	2,2	Люксембург	275 054,50	0,1
Польща	5 017 144,50	2,1	Кіпр	269 710,50	0,1
Фінляндія	3 098 617,50	1,2	Латвія	224 048,00	0,1
Греція	2 946 995,50	1,2	Естонія	173 020,00	0,1
Португалія	1 899 171,00	0,8	Мальта	102 665,00	0,1
Усього				243284154,50	100,0

**Динаміка обсягу залучених коштів від міжнародних фінансових організацій
та їх питома вага у ВВП за період 1993–2014 років**

Рік	МБРР, млн дол. США	ЄБРР, млн дол. США	ЄБ, млн дол. США	Євроатом, млн дол. США	МВФ, млн дол. США	Євро- пейська комісія, млн дол. США	МФО, млн дол. США	Зміна обсягу, млн дол. США	Зміна обсягу, % США	ВВП, млн дол. США	Питома вага обсягу залу- чених від МФО коштів до ВВП, %
1993	0,07	5,1					5,17			65 648,56	0,01%
1994	101,73	0			381		482,73	477,56	9237,14%	52 543,39	0,92%
1995	400,79	34,45			1174		1609,24	1126,51	233,36%	48 214,75	3,34%
1996	406,02	33,96			784		1223,98	-385,26	-23,94%	44 558,08	2,75%
1997	305,08	44,81			305		654,89	-569,09	-46,50%	50 150,40	1,31%
1998	385,28	48,57			385		818,85	163,96	25,04%	41 883,24	1,96%
1999	421,85	11,11			621		1053,96	235,11	28,71%	31 580,96	3,34%
2000	109,5	21,03			253		383,53	-670,43	-63,61%	31 261,72	1,23%
2001	368,62	86,55			386		841,17	457,64	119,32%	38 009,34	2,21%
2002	44,63	62,8					107,43	-733,74	-87,23%	42 392,90	0,25%
2003	94,98	115,69					210,67	103,24	96,09%	50 132,00	0,42%
2004	33,2	88,61					121,81	-88,86	-42,18%	64 883,06	0,19%

Закінчення дод. В

Рік	МБРР, млн дол. США	ЄБРР, млн дол. США	ЄБ, млн дол. США	Євроатом, млн дол. США	МВФ, млн дол. США	Євро- пейська комісія, млн дол. США	МФО, млн дол. США	Зміна обсягу, млн дол. США	Зміна обсягу, %	ВВП, млн дол. США	Питома вага обсягу залу- чених від МФО коштів до ВВП, %
2005	484,71	73,77					558,48	436,67	358,47%	86 142,02	0,65%
2006	84,63	48,74	0	50,66			184,03	-374,45	-67,05%	170 753,07	0,11%
2007	113,76	105,04	0	0			218,8	34,77	18,89%	142 719,00	0,15%
2008	889,8	165,77	0	22	4500	32,43	5610	5391,2	2464,02%	179 992,40	3,12%
2009	508,71	141,96	97,5	10,34	6100	24,37	6882,88	1272,88	22,69%	117 227,77	5,87%
2010	156,64	49,95	106,24	0	3390	15,94	3718,77	-3164,11	-45,97%	136 419,30	2,73%
2011	245,85	163,65	67,02	0		39,96	516,48	-3202,29	-86,11%	163 159,67	0,32%
2012	300,11	136,64	137,1	0		37,1	610,95	94,47	18,29%	175 781,38	0,35%
2013	363,36	97,6	115,91	0		121,38	698,25	87,3	14,29%	183 310,15	0,38%
2014	1 609,24	132,88	12,2	0	4600	1 682,06	8036,38	7338,13	1050,93%	131 805,13	6,10%

Додаток Г

Таблиця Г.1

**Перелік державних програм для яких залучаються
кредити (позики) від іноземних держав, банків
і міжнародних фінансових організацій для реалізації
інвестиційних програм (проектів) за 2011 рік**

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Плановий обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін та без врахування залишку на початок року	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (рік)
1101600	Реконструкція гідро-електростанцій ВАТ «Укргідроенерго» (друга черга)	161 583 100,000	98 587 875,150
1101630	Впровадження Програми реформування та розвитку енергетичного сектора	9 854 500,000	2 199 242,78
1101640	Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні	235 000 000,000	205 593 100,18
1101650	Будівництво ПЛІ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська	132 965 600,000	133 178 634,25
1101670	Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька – Каховська	25 000 000,000	0,000
1201610	Заходи щодо зміцнення інформаційної бази для прийняття рішень і прогнозування	500 000,000	0,00
2201600	Заходи щодо модернізації системи загальної середньої освіти	63 000 000,000	52 185 489,99

Продовження дод. Г
Продовження табл. Г.1

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Плановий обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін та без врахування залишку на початок року	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (рік)
2501610	Підвищення ефективності управління реформою системи соціального захисту	261 799 400,000	255 434 791,79
2501630	Вдосконалення системи соціальної допомоги	15 110 900,000	10 257 371,47
2511060	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування ремонту приміщень управлінь праці та соціального захисту виконавчих органів міських (міст республіканського в Автономній Республіці Крим і обласного значення), районних у містах Києві і Севастополі та районних у містах рад для здійснення заходів з виконання спільного із Світовим банком проекту «Вдосконалення системи соціальної допомоги»	8 453 100,000	4 944 483,93
2751600	Розвиток міської інфраструктури	131 725 100,000	134 825 516,37

*Продовження дод. Г
Продовження табл. Г.1*

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Плановий обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін та без врахування залишку на початок року	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (рік)
2751610	Фінансування заходів по забезпеченню впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури	2 100 000,000	1 751 148,00
2751620	Розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві	45 000 000,000	0,00
2803600	Видача державних актів на право приватної власності на землю в сільській місцевості	233 921 600,000	138 497 665,13
3001600	Реформування державної статистики	42 077 800,000	41 110 442,90
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	2 504 342 091,870	2 504 342 077,420
3501640	Забезпечення діяльності Наглядової Ради з впровадження проекту модернізації податкових інспекцій	52 300,000	0,00
3507600	Модернізація податкової служби	97 314 000,000	100 407 384,02
3501630	Модернізація, удосконалення та раціоналізація механізмів збору даних для статистики державних фінансів	650 000,000	0,00

Продовження дод. Г
Закінчення табл. Г.1

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Плановий обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін та без врахування залишку на початок року	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (рік)
3511640	Заходи щодо вдосконалення методології складання грошово-кредитної і банківської статистики	200 000,000	0,00
3501660	Модернізація державних фінансів	32 329 500,000	10 330 757,00
3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	899 300 050,000	899 166 327,480
	ВСЬОГО	4 902 279 041,870	4 592 812 307,860

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України.

Таблиця Г.2

Перелік державних програм, для яких залучають кредити (позики) від інших держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів) за 2012 рік

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету*	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін, грн	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (інформація ДКУ), грн
<i>Кредитор – Міжнародний банк реконструкції та розвитку:</i>			
3507600	Модернізація податкової служби	86 655 700,00	63 345 635,11

*Продовження дод. Г
Продовження табл. Г.2*

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету*	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін, грн	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (інформація ДКУ), грн
2803600	Видача державних актів на право приватної власності на землю в сільській місцевості	232 102 100,00	184 665 756,12
1207600	Реформування державної статистики	15 759 800,00	7 669 344,00
1101600	Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»	100 000 000,00	129 898 132,55
1101630	Впровадження програми реформування та розвитку енергетичного сектору	8 317 000,00	4 247 312,79
2501630	Вдосконалення системи соціальної допомоги	100 234 600,00	40 974 861,12
2511060	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування ремонту приміщень управлінь праці та соціального захисту виконавчих органів міських (міст республіканського в Автономній Республіці Крим і обласного значення), районних у містах Києві і Севастополі та районних у містах рад для здійснення заходів з виконання спільного із Світовим банком проекту «Вдосконалення системи соціальної допомоги»	254 700,00	0,00
3501660	Модернізація державних фінансів	319 014 200,00	7 631 475,00
2751600	Розвиток міської інфраструктури в Україні, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві	416 949 600,00	358 800 902,25

Продовження дод. Г
Продовження табл. Г.2

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету*	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін, грн	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (інформація ДКУ), грн
2751610	Фінансування заходів для забезпечення впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури	5 900 000,00	2 252 863,92
1101640	Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні	490 765 000,00	334 650 143,93
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	1 304 978 900,00	914 386 010,00
1101600	Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»	52 000 000,00	16 099 212,50
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	202 500 000,00	8 992 125,00
<i>Кредитор – Європейський банк реконструкції та розвитку:</i>			
3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	25 591 000,00	1 104 611,78
3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	13 570 000,00	0,00
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	104 113 200,00	101 698 710,83
1101600	Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»	22 000 000,00	21 207 028,00
1101650	Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська	203 621 500,00	136 847 206,56
1101670	Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька – Каховська	25 000 000,00	17 983 171,81
1101690	Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород	10 000 000,00	0,00
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	444 207 700,00	727 251 780,41

Продовження дод. Г
Закінчення табл. Г.2

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету*	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін, грн	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (інформація ДКУ), грн
<i>Кредитор – Європейський інвестиційний банк:</i>			
2751600	Розвиток міської інфраструктури в Україні, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві	57 000 000,00	0,00
1101600	Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»	6 000 000,00	0,00
1101650	Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська	203 621 600,00	265 807 225,00
1101670	Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька – Каховська	25 000 000,00	0,00
1101690	Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород	2 000 000,00	0,00
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	444 207 600,00	793 047 820,00
<i>Кредитор – Кредитна установа для відбудови:</i>			
1101680	Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)	8 560 000,00	0,00
3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	20 000 000,00	21 207 028,00
3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	2 000 000,00	0,00
<i>Кредитор – Японський банк міжнародного співробітництва:</i>			
3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	180 000 000,00	40 736 198,68
	РАЗОМ	5 131 924 200,00	4 200 504 555,36

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України.

Продовження дод. Г

Таблиця Г.3

Перелік державних програм, для яких залучають кредити (позики) від інших держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів) за 2013 рік

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету*	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін, грн	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (рік), грн
<i>Кредитор – Міжнародний банк реконструкції та розвитку:</i>			
2803600	Видача державних актів на право приватної власності на землю в сільській місцевості	106 005 600,00	69 215 712,27
1207600	Реформування державної статистики	5 503 000,00	3 066 914,10
1101600	Реконструкція гідроелектро-станцій ПАТ «Укргідроенерго»	141 311 500,00	128 923 378,52
1101630	Впровадження програми реформування та розвитку енергетичного сектору	2 142 400,00	1 158 623,23
2501630	Вдосконалення системи соціальної допомоги	22 252 300,00	8 612 623,41
3501660	Модернізація державних фінансів	87 548 000,00	1 328 836,25
2751600	Розвиток міської інфраструктури в Україні, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві	484 960 000,00	315 321 063,46
2751610	Фінансування заходів для забезпечення впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури	2 979 200,00	7 617 329,00
1101640	Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні	350 000 000,00	344 238 264,81

*Продовження дод. Г
Продовження табл. Г.3*

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету*	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін, грн	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (рік), грн
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	362 525 400,00	692 045 071,69
1101600	Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»	144 336 000,00	65 023 752,00
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	1 374 864 800,00	646 613 216,28
1207600	Реформування державної статистики	76 497 000,00	58 141 145,95
<i>Кредитор – Європейський банк реконструкції та розвитку:</i>			
3511670	Субвенція з державного бюджету міському бюджету міста Дніпропетровська на завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську	99 000 000,00	0,00
1101600	Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»	200 474 000,00	0,00
1101650	Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська	400 000 000,00	151 869 944,61
1101670	Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька – Каховська	150 720 000,00	121 941 819,55
1101690	Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород	15 500 000,00	0,00
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	706 352 100,00	376 251 330,89
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	50 000 000,00	44 171 615,01
<i>Кредитор – Європейський інвестиційний банк:</i>			
3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	1 000 000,00	0,00

Продовження дод. Г
Закінчення табл. Г.3

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету*	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін, грн	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (рік), грн
2751600	Розвиток міської інфраструктури в Україні, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві	46 087 700,00	0,00
1101600	Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»	64 809 200,00	0,00
1101650	Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська	400 000 000,00	0,00
1101670	Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька – Каховська	150 720 000,00	0,00
1101690	Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород	15 500 000,00	0,00
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	656 352 100,00	902 554 040,33
<i>Кредитор – Кредитна установа для відбудови:</i>			
1101680	Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)	30 000 000,00	0,00
3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	33 000 000,00	0,00
РАЗОМ		6 180 440 300,00	3 938 094 681,36

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України.

Продовження дод. Г

Таблиця Г.4

Перелік кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду державного бюджету України у 2014 році від інших держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів)

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету*	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін, грн	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період, грн
<i>Кредитор – Міжнародний банк реконструкції та розвитку:</i>			
1207600	Реформування державної статистики	4 496 000,0	1 732 023,64
1101600	Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»	66 594 000,0	79 373 479,90
1101630	Упровадження програми реформування та розвитку енергетичного сектору	9 105 200,0	1 442 718,26
3501660	Модернізація державних фінансів	55 930 700,0	1 985 107,00
2751600	Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві	280 000 000,0	242 518 391,77
2751610	Фінансування заходів для забезпечення впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури	2 901 400,0	0,00
1101640	Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні	700 000 000,0	548 103 999,71

Продовження дод. Г
Продовження табл. Г.4

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету*	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін, грн	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період, грн
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	89 429 500,0	405 114 855,01
1101600	Реконструкція гідроелектро-станцій ПАТ «Укргідроенерго»	161 208 000,0	125 358 034,60
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	893 211 100,0	1 098 797 104,64
1207600	Реформування державної статистики	55 204 900,0	25 976 215,21
2751600	Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві	9 736 600,0	11 322 180,00
2501630	Удосконалення системи соціальної допомоги	9 000 000,0	9 712 504,50
2751600	Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві	10 535 500,0	12 529 879,20
<i>Кредитор – Європейський банк реконструкції та розвитку:</i>			
3511670	Субвенція з державного бюджету міському бюджету міста Дніпропетровська на завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську	382 400 000,0	0,00
1101600	Реконструкція гідроелектро-станцій ПАТ «Укргідроенерго»	310 000 000,0	50 181 202,84
1101650	Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська	370 000 000,0	806 808 041,96

Продовження дод. Г
Закінчення табл. Г.4

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету*	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін, грн	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період, грн
1101670	Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька – Каховська	300 000 000,0	264 025 260,96
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	674 300 000,0	523 687 980,31
<i>Кредитор – Європейський інвестиційний банк:</i>			
3511670	Субвенція з державного бюджету міському бюджету міста Дніпропетровська на завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську	282 400 000,0	0,00
2751600	Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві	91 070 100,0	96 164 540,00
1101600	Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»	252 604 800,0	0,00
1101650	Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська	330 000 000,0	0,00
1101670	Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька – Каховська	111 300 000,0	86 474 455,00
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	634 300 000,0	0,00
<i>Кредитор – Кредитна установа для відбудови:</i>			
1101680	Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)	70 000 000,0	0,00
3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	33 000 000,0	0,00
	Разом	6 188 727 800,00	4 391 307 974,51

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України.

Продовження дод. Г

Таблиця Г.5

Перелік кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду державного бюджету України у 2015 році від інших держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів)

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (рік)
<i>Кредитор – Міжнародний банк реконструкції та розвитку:</i>			
1101600	Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»	90 361 000,00	66 600 393,89
1101630	Упровадження програми реформування та розвитку енергетичного сектору	5 947 800,00	2 955 506,66
3501660	Модернізація державних фінансів	148 800,00	0,00
2751600	Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві, реконструкція та розвиток системи комунального водного господарства м. Чернівці	191 156 100,00	67 268 538,66
2751610	Фінансування заходів для забезпечення впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури та заходів у секторі централізованого теплопостачання України	2 995 400,00	0,00

*Продовження дод. Г
Продовження табл. Г.5*

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (рік)
2751600	Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві, реконструкція та розвиток системи комунального водного господарства м. Чернівці	386 175 300,00	99 205 840,37
2751610	Фінансування заходів для забезпечення впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури та заходів у секторі централізованого теплопостачання України	7 159 300,00	6 915 768,00
2751600	Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві, реконструкція та розвиток системи комунального водного господарства м. Чернівці	526 048 700,00	25 828 550,83
2751610	Фінансування заходів для забезпечення впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури та заходів у секторі централізованого теплопостачання України	13 574 300,00	11 965 072,80

Продовження дод. Г
Продовження табл. Г.5

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (рік)
1101640	Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні	652 800 000,00	164 826 556,69
1101640	Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні	23 120 000,00	17 409 516,30
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	223 493 400,00	143 223 880,13
1101600	Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»	227 339 500,00	155 113 112,55
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	1 823 084 500,00	1 006 287 782,79
2501630	Модернізація системи соціальної підтримки населення України	274 686 400,00	26 021 566,24
2301610	Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей	33 020 400,00	23 142 216,90
2311600	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реформування регіональних систем охорони здоров'я для здійснення заходів з виконання спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей»	129 738 800,00	6 315 906,73
<i>Кредитор – Європейський банк реконструкції та розвитку:</i>			
3511670	Субвенція з державного бюджету міському бюджету міста Дніпропетровська на завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську	400 000 000,00	36 975 719,12

Продовження дод. Г
Продовження табл. Г.5

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (рік)
1101600	Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»	500 000 000,00	58 186 004,40
1101650	Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська	1 008 850 000,00	1 007 235 144,82
1101670	Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька – Каховська	1 100 950 000,00	918 621 547,55
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	1 693 452 500,00	793 631 087,61
1101620	Реконструкція, капітальний ремонт та технічне переоснащення магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород	13 600 000,00	0,00
<i>Кредитор – Європейський інвестиційний банк:</i>			
3511670	Субвенція з державного бюджету міському бюджету міста Дніпропетровська на завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську	272 000 000,00	0,00
2751600	Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві, реконструкція та розвиток системи комунального водного господарства м. Чернівці	130 152 000,00	0,00
1101600	Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ «Укргідроенерго»	295 654 800,00	0,00

Закінчення дод. Г
Закінчення табл. Г.5

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) на звітний рік з урахуванням змін	Сума залученого кредиту (позики) за звітний період (рік)
1101650	Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська	1 008 850 000,00	928 708 387,80
1101670	Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька – Каховська	1 100 950 000,00	765 714 315,00
3111600	Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору	967 032 500,00	0,00
1101620	Реконструкція, капітальний ремонт та технічне переоснащення магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород	13 600 000,00	0,00
2751630	Реалізація надзвичайної кредитної програми для України	400 000 000,00	0,00
3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	272 000 000,00	0,00
<i>Кредитор – Кредитна установа для відбудови:</i>			
1101680	Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)	285 056 000,00	0,00
3511620	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	81 600 000,00	0,00
2751600	Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві, реконструкція та розвиток системи комунального водного господарства м. Чернівці	2 543 200,00	0,00
	РАЗОМ	14 157 140 700,00	6 332 152 415,84

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України.

Перелік кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду державного бюджету України у 2015 році від інших держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів)

Назва кредитора та інвестиційної програми (проєкту), що реалізується за рахунок кредиту (позики)	Бенефіціар	Валюта, в якій залучається кредит (позика)	Загальний обсяг кредиту (позики) (тис. одиниць)	Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Вибірка коштів за проєктом нарастанням підсумком з початку реалізації проєкту (млн дол. США/євро), станом на 31.12.2015	Обсяг залучення кредиту в держбюджеті у 2015 році, (тис. грн)	Фактичне виконання бюджетної програми у 2015 році (вибірка коштів) на 31.12.2015, (тис. грн)	Рівень виконання, %
Проект реабілітації гідроелектростанції	ПАТ «Укргідроенерго»	дол. США	106 000	1101600	89,27	90 361,00	66 644,71	73,75
	Міненерговугілля			1101630	2,45	5 947,80	2 955,51	49,69
Проект модернізації державних фінансів	Мінфін	дол. США	50 000	3501660	3,94	148,80	0,00	0,00
	Мінрегіон/відібрані комунальні підприємства	дол. США	140 000	2751600	135,58	75 742,50	67 268,54	88,81
				2751610	1,57	2 331,70	0,00	0,00

Продовження дод. Д

Назва кредитора та інвестиційної програми (проєкту), що реалізується за рахунок кредиту (позики)	Бенефіціар	Валюта, в якій залучається кредит (позика)	Загальний обсяг кредиту (позики) (тис. одиниць)	Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Вибірка коштів за проєктом наростаючим підсумком з початку реалізації проєкту (млн дол. США/євро), станом на 31.12.2015	Обсяг залучення кредиту в держбюджеті у 2015 році, (тис. грн)	Фактичне виконання бюджетної програми у 2015 році (вибірка коштів) на 31.12.2015, (тис. грн)	Рівень виконання, %
Проект розвитку міської інфраструктури – 2	Мінрегіон/ відібрані комунальні підприємства	дол. США	350 000	2751600	5,02	501 588,90	99 205,84	19,78
	Мінрегіон/ відібрані комунальні підприємства	дол. США	382 000	2751610	0,32	7 823,00	6 915,77	88,40
«Підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання України»	Мінрегіон/ відібрані комунальні підприємства	дол. США	200 000	1101640	1,93	526 048,70	30 217,25	5,74
	ДП «НЕК «Укренерго»	дол. США	378 425	1101640	0,55	13 574,30	11 965,07	88,15
Проект з передачі електроенергії	ДП «НЕК «Укренерго»	дол. США	400 000	3111600	165,41	652 800,00	157 796,10	24,17
Проект з передачі електроенергії – 2	ДП «НЕК «Укренерго»	дол. США	400 000	3111600	1,05	23 120,00	22 008,00	95,19
Проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху	Укравтодор	дол. США	400 000	3111600	380,36	223 493,40	142 555,86	63,79

Продовження дод. Д

Назва кредитора та інвестиційної програми (проєкту), що реалізується за рахунок кредиту (позики)	Бенефіціар	Валюта, в якій залучається кредит (позика)	Загальний обсяг кредиту (позики) (тис. одиниць)	Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Вибірка коштів за проєктом наростаючим підсумком з початку реалізації проєкту (млн дол. США/євро), станом на 31.12.2015	Обсяг залучення кредиту в держбюджеті у 2015 році, (тис. грн)	Фактичне виконання бюджетної програми у 2015 році (вибірка коштів) на 31.12.2015, (тис. грн)	Рівень виконання, %
Додаткове фінансування на виконання проєкту реабілітації гідроелектростанцій	ПАТ «Укргідроенерго»	дол. США	60 000	1101600	31,64	227 339,50	155 113,11	68,23
Другий проєкт покращення автомобільних доріг та безпеки руху	Укравтодор	дол. США	450 000	3111600	211,96	1 823 084,50	1 003 488,40	55,04
«Модернізація системи соціальної підтримки населення України»	Мінсоцполітики	дол. США	300 000	2501630	41,87	274 686,40	26 026,62	9,48
«Полішення охорони здоров'я на службі у людей»	МОЗ	дол. США	214 729,837	2301610	1,05	33 020,40	23 142,22	70,08
	Структурні підрозділи з питань охорони здоров'я відібраних областей			2311600	0,29	129 738,80	6 315,91	4,87
Усього проєкти МБРР			3 031 154,837		1 074,260	4 610 849,700	1 821 618,900	39,51

Продовження дод. Д

Назва кредитора та інвестиційної програми (проєкту), що реалізується за рахунок кредиту (позики)	Бенефіціар	Валюта, в якій залучається кредит (позика)	Загальний обсяг кредиту (позики) (тис. одиниць)	Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Вибірка коштів за проєктом нарастаючим підсумком з початку реалізації проєкту (млн дол. США/євро), станом на 31.12.2015	Обсяг залучення кредиту в держбюджеті у 2015 році, (тис. грн)	Фактичне виконання бюджетної програми у 2015 році (вибірка коштів) на 31.12.2015, (тис. грн)	Рівень виконання, %
Кредитор – Європейський банк реконструкції та розвитку:								
«Завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську»	КП «Дніпропетровський метрополітен»	євро	152 000	3511670	1,52	400 000,0	36 975,70	9,24
«Реабілітація гідроелектростанцій»	ПАТ «Укргідроенерго»	євро	200 000	1101600	7,18	500 000,0	58 186,00	11,64
«Будівництво високовольтної повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська»	ДП «НЕК «Укренерго»	євро	150 000	1101650	129,98	1 008 850,0	1 007 235,14	99,84
«Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська»	ДП «НЕК «Укренерго»	євро	175 000	1101670	65,88	1 100 950,0	918 621,31	83,44

Продовження дод. Д

Назва кредитора та інвестиційної програми (проєкту), що реалізується за рахунок кредиту (позики)	Бенефіціар	Валюта, в якій залучається кредит (позика)	Загальний обсяг кредиту (позики) (тис. одиниць)	Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Вибірка коштів за проєктом нарастанням підсумком з початку реалізації проєкту (млн дол. США/євро), станом на 31.12.2015	Обсяг залучення кредиту в держбюджеті у 2015 році, (тис. грн)	Фактичне виконання бюджетної програми у 2015 році (вибірка коштів) на 31.12.2015, (тис. грн)	Рівень виконання, %
«Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на під'їздах до м. Києва (пан'європейські коридори)»	Укравтодор	євро	450 000	3111600	230,82	1 693 452,5	791 918,77	46,76
«Реконструкція, капітальний ремонт та технічне переоснащення магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород»	ПАТ «Укртрансгаз»	євро	150 000	1101620	0,00	13 600,0	0,00	0,00
Усього проєкти ЄБРР			1 277 000,000		435,380	4 716 852,500	2 812 936,920	59,64

Продовження дод. Д

Назва кредитора та інвестиційної програми (проєкту), що реалізується за рахунок кредиту (позики)	Бенефіціар	Валюта, в якій залучається кредит (позика)	Загальний обсяг кредиту (позики) (тис. одиниць)	Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Вибірка коштів за проєктом наростаючим підсумком з початку реалізації проєкту (млн дол. США/євро), станом на 31.12.2015	Обсяг залучення кредиту в держбюджеті у 2015 році, (тис. грн)	Фактичне виконання бюджетної програми у 2015 році (вибірка коштів) на 31.12.2015, (тис. грн)	Рівень виконання, %
Кредитор – Європейський інвестиційний банк:								
«Завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську»	КП «Дніпропетровський метрополітен»	євро	152 000	3511670	0,00	272 000,0	0,00	0,00
«Розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві»	МКП «Миколаївводоканал»	євро	15 540	2751600	5,00	130 152,0	0,00	0,00
«Реабілітація гідроелектростанцій»	ПАТ «Укргідроенерго»	євро	200 000	1101600	0,00	295 654,8	0,00	0,00
«Реконструкція, капітальний ремонт та технічне переоснащення магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород»	ПАТ «Укртрансгаз»	євро	150 000	1101620	0,00	13 600,0	0,00	0,00

Продовження дод. Д

Назва кредитора та інвестиційної програми (проєкту), що реалізується за рахунок кредиту (позики)	Бенефіціар	Валюта, в якій залучається кредит (позика)	Загальний обсяг кредиту (позики) (тис. одиниць)	Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Вибірка коштів за проєктом нарастанням підсумком з початку реалізації проєкту (млн дол. США/євро), станом на 31.12.2015	Обсяг залучення кредиту в держбюджеті у 2015 році, (тис. грн)	Фактичне виконання бюджетної програми у 2015 році (вибірка коштів) на 31.12.2015, (тис. грн)	Рівень виконання, %
Проєкт будівництва високовольтної повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська	ДП «НЕК «Укренерго»	євро	150 000	1101650	64,45	1 008 850,0	937 028,80	92,88
«Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська»	ДП «НЕК «Укренерго»	євро	175 000	1101670	35,00	1 100 950,0	765 714,32	69,55
Європейські дороги України II (Проєкт покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва)	Укравтодор	євро	450 000	3111600	162,91	967 032,5	0,00	0,00

Продовження дод. Д

Назва кредитора та інвестиційної програми (проєкту), що реалізується за рахунок кредиту (позики)	Бенефіціар	Валюта, в якій залучається кредит (позика)	Загальний обсяг кредиту (позики) (тис. одиниць)	Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Вибірка коштів за проєктом наростаючим підсумком з початку реалізації проєкту (млн дол. США/євро), станом на 31.12.2015	Обсяг залучення кредиту в держбюджеті у 2015 році, (тис. грн)	Фактичне виконання бюджетної програми у 2015 році (вибірка коштів) на 31.12.2015, (тис. грн)	Рівень виконання, %
«Надзвичайна кредитна програма для України»	Агентство з питань відновлення Донбасу/Мінрегіон	євро	200 000	2751630	15,00	400 000,0	382 723,41	95,68
«Основний кредит для МСП та установ з середнього капіталізацією – Україна (APEX)»	Малі та середні підприємства, банки (які, ще не визначено)	євро	400 000	3511620	0,00	272 000,0	0,00	0,00
Усього проєкти ЄІБ			1 892 540,000		282,360	4 460 239,300	2 085 466,53	46,76
Кредитор – Кредитна установа для відбудови:								
«Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)»	ДП «НЕК «Укренерго»	євро	65 500	1101680	0,0	285 056,0	0,00	0,00

Закінчення дод. Д

Назва кредитора та інвестиційної програми (проєкту), що реалізується за рахунок кредиту (позики)	Бенефіціар	Валюта, в якій залучається кредит (позика)	Загальний обсяг кредиту (позики) (тис. одиниць)	Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Вибірка коштів за проєктом нарастанням підсумком з початку реалізації проєкту (млн дол. США/євро), станом на 31.12.2015	Обсяг залучення кредиту в держбюджеті у 2015 році, (тис. грн)	Фактичне виконання бюджетної програми у 2015 році (вибірка коштів) на 31.12.2015, (тис. грн)	Рівень виконання, %
«Підтримка малих і середніх підприємств»	Німецько-український фонд	євро	10 000	3511620	0,0	81 600,0	0,00	0,00
Проєкт муніципального водного господарства м. Чернівці, стадія I (реконструкція систем водопостачання у м. Чернівці)	КП «Чернівці-водоканал»	євро	17 000	2751600	0,0	2 543,2	0,00	0,00
Усього проєкти КfW			92 500,000		0,0	369 199,200	0,0	0,0
Усього проєкти			6 293 194,840		1 792,000	14 157 140,700	6 720 022,300	47,47

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України.

Пропозиції, які надавав департамент співробітництва з міжнародними організаціями до проекту закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України», ухвалені у 2010 році

Щодо абзацу 2 пункту 6 статті 51 Бюджетного кодексу.

Частиною другою статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України» встановлено, що якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Щодо схеми руху коштів за спільними з МБРР.

МБРР після набуття угодою чинності відкриває рахунок позики, з якого кошти можуть надходити на спеціальний рахунок, відкритий в комерційному банку, який задовольняє банк, або здійснює прямі виплати постачальнику. Платіжні документи для рахунку позики оформлюються відповідно до фінансових процедур МБРР. Відповідно до стандартних умов та положень МБРР і положень угод про позику між Україною та МБРР, Міністерство фінансів України для цілей проектів відкриває і веде окремий спеціальний депозитний рахунок в доларах США у комерційному банку, прийнятному для МБРР, на умовах, що задовольняють банк.

На спеціальний рахунок кошти надходять з рахунку позики (МБРР) для здійснення платежів у невеликих обсягах за укладеними контрактами з іноземними постачальниками або перерахування на транзитний рахунок Міністерства фінансів України для конвертації з метою здійснення розрахунків з місцевими постачальниками та консультантами. Для конвертації валюти та здійснення оплати з місцевими постачальниками товарів, робіт та послуг за укладеними контрактами відкривається транзитний рахунок/ки в українських комерційних

Продовження дод. Є

банках. З метою здійснення оплати бенефіціар направляє заявку на зняття коштів з рахунку позики до Міністерства фінансів для розгляду та погодження зазначеної заявки. До заявки подається детальний розрахунок щодо витрат, які заплановано здійснити зі спеціального рахунку (необхідний для мінімізації витрат, пов'язаних з використанням спеціального рахунку). Платіжні документи для зняття коштів кредиту обов'язково мають містити підписи уповноважених осіб. Платіжні документи бенефіціар готує та надсилає до Міністерства фінансів. До платіжних документів додаються документи та інші докази, що підтверджують цільове використання коштів позик (рахунки-фактури, акти приймання-передачі товарів, робіт/послуг, завірені відповідним чином копії контрактів/договорів, за якими здійснюється оплата; лист СБ щодо підтвердження можливості укладання відповідного контракту/договору тощо) та відповідність витрат чинному законодавству України. Міністерство фінансів перевіряє заявку на відповідність вимогам СБ, а також правомірність здійснення платежу згідно з умовами контракту. У разі відповідності вищезгаданим вимогам Міністерство фінансів передає заявку на зняття коштів з рахунку позики для відправлення її до МБРР. МБРР здійснює перевірку заявки на зняття коштів з рахунку позики та перераховує кошти на спеціальний рахунок. МБРР надсилає Міністерству фінансів та Державному казначейству виписки щодо проведеної операції за рахунком позики. Міністерство фінансів відповідно до спільного з Державним казначейством наказу № 81-А/19 від 15.01.2001 надає Державному казначейству розпорядження відобразити в обліку виконання державного бюджету відповідну операцію, пов'язану з державним боргом, за спеціальним фондом. Бенефіціар готує та направляє заявку на зняття коштів зі спеціального рахунку до Міністерства фінансів, яке здійснює погодження зазначеної заявки. Міністерство фінансів перевіряє заявку на відповідність вимогам комерційного банку та Міністерства фінансів, а також правомірність здійснення платежу згідно з умовами контракту.

Продовження дод. Є

У разі відповідності вищезгаданим вимогам Міністерство фінансів надсилає заявку на зняття коштів зі спеціального рахунку комерційному банку. Комерційний банк здійснює перевірку заявки та перераховує кошти на зазначений у заяві рахунок для оплати постачальнику/виконавцеві виконаних робіт/отриманих товарів/наданих послуг. Бенефіціар готує та направляє заявку на зняття коштів із транзитного рахунку до Міністерства фінансів, яке здійснює погодження зазначеної заявки. Комерційний банк здійснює перевірку заявки та перераховує постачальнику/виконавцеві належні йому кошти.

Щодо схеми руху коштів по спільних з ЄБРР проектах (аналогічна схема використовується за спільними проектами з ЄІБ та Північним інвестиційним банком (ПІБ)).

ЄБРР після набуття чинності угодами за проектом відкриває доступ до коштів позики. Кошти позики можуть використовуватися тільки на оплату робіт та послуг, відповідно до умов угод за проектом. Платіжні документи для вибірки коштів з рахунку позики оформлюються відповідно до правил ЄБРР. Згідно зі стандартними положеннями ЄБРР та угодами за проектами з ЄБРР, позичальник здійснює оплату за контрактами, укладеними в рамках виконання угод за проектами, шляхом прямого перерахування коштів з рахунку ЄБРР на рахунок виконавця контракту, випуску акредитиву для здійснення розрахунків з виконавцем проекту. У деяких випадках, якщо це вказано в угоді з ЄБРР, позичальник для здійснення розрахунків з місцевими постачальниками або консультантами може додатково відкрити спеціальний рахунок в українському банку, прийнятному для ЄБРР. Платіжні документи для зняття коштів кредиту обов'язково мають містити підписи уповноважених осіб. Документи бенефіціар готує та надсилає до Міністерства фінансів разом з документами та іншими доказами, які може вимагати банк та/або Міністерство фінансів для підтвердження того, що таке зняття коштів здійснюється виключно для сплати витрат,

Продовження дод. Є

передбачених проектом, та відповідає чинному законодавству України. До складу документів, які можуть додавати до платіжних документів, зокрема входять: належним чином завірені копії договору (контракту), за яким здійснено та/або планується здійснити платіж; лист від банку з підтвердженням «без заперечень» на укладання такого договору (контракту) у разі, коли отримання такого підтвердження вимагають правила банку; акти приймання-передачі товарів, робіт або послуг; рахунки-фактури тощо. Міністерство фінансів здійснює розгляд платіжних документів за умови, що вони оформлені належним чином (відповідають вимогам банку та/або вимогам Міністерства фінансів, які були заздалегідь письмово повідомлені бенефіціару) та підтверджують цільове використання коштів кредиту. У разі погодження Міністерством фінансів платіжного документа для зняття коштів кредиту уповноважена особа Міністерства фінансів ставить свій підпис під відповідним документом.

Під час проведення зазначених вище операцій із зняття коштів з рахунків позик у кінці року доволі часто складається ситуація, коли банки, отримавши заявки на зняття коштів у кінці року, здійснюють таке зняття на початку наступного бюджетного року, і фактична оплата виконаних робіт, поставлених товарів та наданих послуг відбувається у наступному році. Крім того, може бути застосована акредитивна форма розрахунків. Таким чином, забезпечити відповідність узятих головними розпорядниками коштів фактичним надходженням спеціального фонду, джерелом надходжень до якого є кошти позик, залучених державою на реалізацію проектів економічного і соціального розвитку України, в поточному бюджетному періоді неможливо.

Враховуючи наведене, зобов'язання, які виникають у межах невикористаних залишків коштів позик, залучених державою на реалізацію проектів економічного і соціального розвитку України, можна вважати бюджетними зобов'язаннями і оплатити у визначених банках порядках (МБРР, ЄБРР, ЄІБ, ПІБ) у наступному бюджетному році.

Продовження дод. Є

Щодо пункту 2 статті 16.

Відповідно до статті 14 Закону України «Про міжнародні договори», міжнародні договори набувають чинності для України після надання нею згоди на обов'язковість міжнародного договору відповідно до цього закону в порядку та в строки, передбачені договором, або в інший узгоджений сторонами спосіб.

Згідно зі статтею 8 закону, «згода України на обов'язковість для неї міжнародного договору може надаватися шляхом підписання, ратифікації, затвердження, прийняття договору, приєднання до договору.

Згода України на обов'язковість для неї міжнародного договору може надаватися й іншим шляхом, про який домовилися сторони».

Причиною затримок у здійсненні процедур набуття чинності міжнародними договорами з питань позик є довготривала ратифікація таких договорів Верховною Радою України (середній термін ратифікації угод України з МБРР та ЄБРБ – 8 місяців).

Відповідно до Загальних умов, що застосовуються до угод про позики та гарантії міжнародних фінансових організацій, позичальник (Україна) починає сплачувати банкам комісію за резервування кредитних коштів через 60 днів після підписання угоди про позику. Зважаючи на тривалий термін, необхідний для ратифікації угод, цілком вірогідне здійснення непродуктивних витрат державного бюджету України у зв'язку зі сплатою комісійних платежів МФО.

Статтею 9 Закону України «Про міжнародні договори» передбачено, що ратифікації підлягають міжнародні договори України про одержання від іноземних держав і міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених державним бюджетом України.

Продовження дод. Є

Затвердження зовнішніх державних запозичень окремим додатком дасть можливість виконавцям проектів розпочинати реалізацію проектів до ратифікації угод про надання позик, за рахунок яких здійснюється фінансування проектів, що знизить вартість запозичень і дасть змогу реалізовувати проекти у терміни, визначені проектною документацією.

Щодо пункту 10 статті 17.

Рішення суду, що набрало законної сили, є обов'язковим до виконання, тому якщо суд відмовив у стягненні заборгованості, позичальник має законні підстави не сплачувати її кредитору та відобразити у бухгалтерській звітності відсутність такої заборгованості. Спір між тими самими сторонами про той самий предмет і з тих самих підстав може бути вирішений у судовому порядку по суті (задоволено або відмовлено у позові, його частині) один раз (із правом оскарження). Рішення суду може бути оскаржено в апеляційному та касаційному порядку. В окремих випадках за наявності визначених законом підстав рішення може бути переглянуте за нововиявленими та винятковими обставинами. З метою забезпечення вжиття державними органами найбільш повного переліку заходів запропоноване положення до частини 10 статті 17 передбачається, що кредитор зобов'язаний буде оскаржувати відмову у стягненні заборгованості, застосовуючи всі можливі процедури оскарження.

Щодо пункту 10 частини другої статті 38.

Пунктом 6 постанови Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 № 1027 Міністерству фінансів, Міністерству економіки та Міністерству юстиції доручено вирішити питання щодо визначення механізму, з допомогою якого у проекті державного бюджету України передбачаються позики, кредити, що залучаються від МФО державою або під державні гарантії.

Продовження дод. Є

Це питання можна вирішити в контексті застосування п. 14 статті 85 Конституції України та п. 2 статті 9 Закону України «Про міжнародні договори» шляхом передбачення у державному бюджеті інформації про кредитора, розмір залучення позики, термін дії позики, період, протягом якого здійснюватиметься реалізація проекту.

Передбачення позик МФО у державному бюджеті України дасть змогу скоротити час на підготовку проектів, уникнути втрат державного бюджету у зв'язку із сплатою відсотків за резервування коштів на рахунках позик, а також у заплановані терміни розпочати реалізацію проектів, що сприятиме досягненню запланованих показників ефективності проектів.

Пунктом 17 Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримують МФО, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 № 1027 визначено, що позики у проекті закону про державний бюджет на відповідний рік передбачаються після прийняття Кабінетом Міністрів України акта про залучення фінансових ресурсів МФО для реалізації інвестиційного проекту. Таке рішення приймає Кабінет Міністрів України після надходження від МФО запрошення на переговори, тобто фактично на стадії повної підготовки проекту до його реалізації.

Неможливо вважати, що набуття чинності угодами про позики відбувається одночасно з набуттям чинності законом про держбюджет, оскільки порядок надання згоди України на обов'язковість для неї міжнародного договору визначається Законом «Про міжнародні договори». Внутрішньодержавну процедуру, необхідну для набрання чинності договорами України з МФО, визначатиме Міністерство юстиції на підставі інформації Мінфіну щодо включення позик до державного бюджету на відповідний рік. Таким чином включення інформації про позики до державного бюджету є підставою для набуття цією угодою чинності відповідно до норми п. 14 статті 85 Конституції України.

Закінчення дод. Є

Листом Міністерство юстиції України визначило, що положення п. 14 статті 85 Конституції України щодо передбачення позики від МФО у державному бюджеті України означає, що закон про державний бюджет на відповідний рік має містити позику, яка відповідно до міжнародного договору надається Україні, у повному обсязі.

З урахуванням зазначеного і того, що позика в повному обсязі не може бути передбачена у законі про державний бюджет України на відповідний рік, Мін'юст запропонував інформацію щодо визначення обсягів державного боргу, в тому числі за типом боргового зобов'язання, графіка його погашення, обсягів та умов запозичень затверджувати додатком до закону про державний бюджет України, тобто мати обов'язкову юридичну силу, а не лише інформативний характер.

Щодо пункту 6 статті 17.

Визначення виду забезпечення, а також умов надання гарантій залежно від особливостей суб'єкта господарювання, якому рекредитуються кошти МФО або надається державна гарантія, має регулювати нормативно-правовий акт Кабінету Міністрів України окремо за кожним випадком. Акт Кабінету Міністрів України слід приймати на стадії ініціювання підготовки проектів, для фінансування яких залучаються кошти МФО. Завдяки цьому Кабінет Міністрів може, беручи до уваги важливість окремого проекту для соціально-економічного розвитку України або відповідної території, а також позитивні результати оцінки фінансового стану юридичної особи, у розпорядженні якої перебуває майно, що є державною або комунальною власністю і не підлягає приватизації, прийняти рішення про надання вказаною юридичною особою забезпечення виконання зобов'язань відповідно до наявних можливостей.

Перелік нормативно-правових актів у сфері регулювання проектів, які підтримують або фінансують міжнародні фінансові організації, і нормативно-правових актів, які регулюють пов'язані сфери управління

№ пор.	Назва	Сфера регулювання за процедурою	Впливає на процедуру	
			Підготовки	Реалізації
1	Конституція України	Повноваження органів державної влади		
2	Віденська конвенція про право міжнародних договорів	Повноваження щодо підписання міжнародних договорів		
3	Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI	Отримання коштів у позику, здійснення бюджетних платежів		
4	Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV	Укладення договорів під час реалізації проекту		
5	Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV	Статус державних та комунальних підприємств		
6	Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI	Оподаткування бенефіціарів та учасників проекту		
7	Закон України «Про міжнародні договори» від 29 червня 2004 року № 1906-IV	Повноваження органів державної влади щодо підписання договорів з МФО		
8	Закон України «Про центральні органи виконавчої влади»	Повноваження органів державної влади		
9	Закон України «Про Кабінет Міністрів України» 27 лютого 2014 року № 794-VII	Повноваження КМУ		

Продовження дод. Е

№ пор.	Назва	Сфера регулювання за процедурою	Впливає на процедуру	
			Підготовки	Реалізації
10	Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» 10 лютого 2010 року № 1861-VI	Повноваження ВРУ		
11	Закон України «Про комітети Верховної Ради України» від 4 квітня 1995 року № 116/95-ВР	Повноваження комітетів ВРУ		
12	Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР	Повноваження місцевих органів влади		
13	Закон України «Про столицю України – місто-герой Київ» від 15 січня 1999 року № 401-XIV	Повноваження місцевих органів влади		
14	Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 року № 586-XIV	Повноваження місцевих органів влади		
15	Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 року № 185-V	Повноваження органів влади щодо управління об'єктами державної власності; погодження рішень державних підприємств		
16	Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 року № 1560-XII	Поняття та статус інвестиційного проекту		
17	Закон України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» від 23 вересня 1994 року № 185/94-ВР	Здійснення розрахунків за проектом, валюта розрахунків		

Продовження дод. Е

№ пор.	Назва	Сфера регулювання за процедурою	Впливає на процедуру	
			Підготовки	Реалізації
18	Декрет КМУ «Про систему валютного регулювання та валютного контролю» від 19 лютого 1993 року № 15-93	Здійснення розрахунків за проектом, валюта розрахунків		
19	Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 10 квітня 2014 року № 1197-VII	Укладення договорів під час реалізації проекту, закупівля за бюджетні кошти		
20	Закон України про бюджет на відповідний рік	Отримання коштів у позику, здійснення бюджетних платежів		
21	Указ Президента «Про Положення про Міністерство фінансів України» від 8 квітня 2011 року № 446/2011	Повноваження Мінфіну		
22	Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України» від 20 серпня 2014 року № 375	Повноваження Мінфіну		
23	Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень» від 16 лютого 2011 року № 110	Отримання позик місцевими бюджетами		
24	Постанова КМУ «Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» від 28 грудня 1992 року № 731	Повноваження органів державної влади		

Продовження дод. Е

№ пор.	Назва	Сфера регулювання за процедурою	Впливає на процедуру	
			Підготовки	Реалізації
25	Постанова КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» від 15 лютого 2002 року № 153	Реєстрація та моніторинг проекту		
26	Постанова КМУ «Про затвердження Порядку підтвердження належності пропозицій стосовно фінансування інвестиційних проектів, що підтримуються Північним інвестиційним банком або Європейським інвестиційним банком, до сфери дії рамкових угод між Україною і такими банками» від 15 серпня 2012 року № 751	Підготовка та реалізація проекту		
27	Постанова КМУ «Про затвердження Порядку визначення необхідності, розміру та виду майнового забезпечення під час надання кредитів (позик), залучених державою або під державні гарантії» від 13 квітня 2011 року № 460	Підготовка проекту, визначення розміру забезпечення		
28	Постанова КМУ «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету» від 26 квітня 2003 року № 621	Підготовка проекту, розроблення програм щодо залучення ресурсів МФО у майбутньому		

Продовження дод. Е

№ пор.	Назва	Сфера регулювання за процедурою	Впливає на процедуру	
			Підготовки	Реалізації
29	Постанова КМУ «Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України» від 18 липня 2007 року № 950	Повноваження КМУ, порядок затвердження документів щодо проекту		
30	Постанова КМУ «Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України» від 6 вересня 2005 року № 870	Повноваження КМУ, порядок затвердження документів щодо проекту		
31	Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення офіційного перекладу багатосторонніх міжнародних договорів України на українську мову» від 17 березня 2006 року № 353	Підготовка проекту		
32	Постанова КМУ «Деякі питання виконання бюджетних програм, спрямованих на реалізацію проектів економічного та соціального розвитку, які підтримуються Міжнародним банком реконструкції та розвитку» від 5 вересня 2007 року № 1090	Підготовка та реалізація проектів за підтримки МБРР		
33	Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання місцевих гарантій» від 14 травня 2012 року № 541	Порядок погодження видачі місцевих гарантій для проектів		

Продовження дод. Е

№ пор.	Назва	Сфера регулювання за процедурою	Впливає на процедуру	
			Підготовки	Реалізації
34	Постанова КМУ «Про затвердження Порядку відбору проектних (інвестиційних) пропозицій та інвестиційних проектів, для розроблення або реалізації яких надається державна підтримка» від 13 листопада 2013 року № 835	Державна підтримка проектів		
35	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів» від 23.08.2012 № 938	Здійснення бюджетних платежів		
36	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку проведення оцінки фінансового стану бенефіціара та визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій» від 1 квітня 2003 року № 247	Оцінка фінансового стану бенефіціара		
37	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку вибору банків, що залучаються до реалізації проектів» від 7 травня 2002 року № 299	Вибір банків, які обслуговують проект		

Продовження дод. Е

№ пор.	Назва	Сфера регулювання за процедурою	Впливає на процедуру	
			Підготовки	Реалізації
38	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку ведення Реєстру місцевих запозичень та місцевих гарантій» від 25.07.2012 № 866	Позики та гарантії місцевих органів влади, їх реєстрація		
39	Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Порядку прийняття рішення про доцільність підготовки проектів економічного і соціального розвитку України, для реалізації яких передбачається залучення ресурсів міжнародних фінансових організацій, та про визначення відповідальних виконавців» від 19 грудня 2008 року № 889	Порядок підготовки та реалізації проекту		
40	Наказ Міністерства фінансів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку діяльності груп управління проектами економічного і соціального розвитку України,	Питання діяльності ГУП		

Закінчення дод. Е

№ пор.	Назва	Сфера регулювання за процедурою	Впливає на процедуру	
			Підготовки	Реалізації
	які підтримуються міжнародними фінансовими організаціями» від 29 жовтня 2002 року № 905/308/550/93/5			
41	Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України «Про підвищення ефективності залучення та використання коштів міжнародних фінансових організацій» від 29 грудня 2004 року № 451	Підготовка проекту		
42	Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Порядку ведення єдиного реєстру проектів, що реалізуються в Україні з використанням ресурсів міжнародних фінансових організацій та міжнародної технічної допомоги» від 03.12.2012 № 1378	Реєстрація та моніторинг проекту		

Наукове видання

КОЛОСОВА Вікторія Павлівна

**ФІНАНСИ МІЖНАРОДНИХ
ІНСТИТУЦІЙ В УКРАЇНІ**

Монографія

Редактор О.В. Шульга
Комп'ютерне верстання К.М. Похилюк
Дизайн обкладинки Т.В. Матвієнко

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 26,04. Тираж 300 пр. Зам. 1368.

Видавець і виготовлювач

Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4620 від 03.10.213 р.